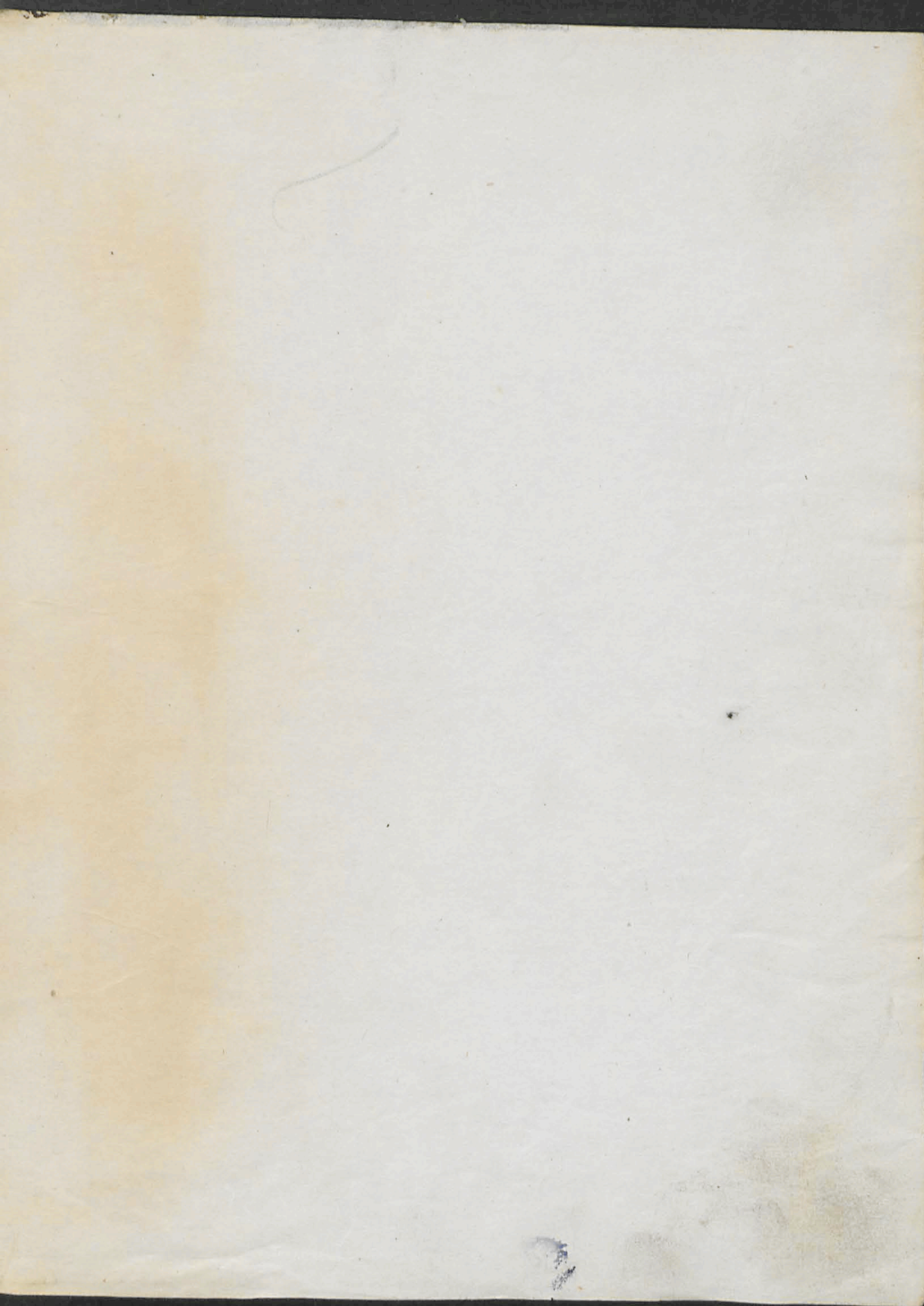

Porządek Sądow y Spraw Mieyskich/ Práwá Maydeburskiego.

B. G. R.

PSALMO LVII.

Rectè iudicate filij hominum.

Spráwiedliwie sądźcie Synowie Ludzcy.

Cum Gratia & Priuilegio *REGIÆ MAIESTATIS.*

Lazarus Andreæ impreſsit. L ix.

DE INSIGNI D. TARNOVIORVM COLLOQVIVM, ADVENÆ ET POLONI.

ADV: Stella suprà lunã, cuiusnã stẽma Poloni
Sanguinis est? de qua dic oriturq; domo?
POL: Est Tarnouiacæ gentis: qua gẽte, ꝓpago
Nulla magis tali stemmate digna fuit.

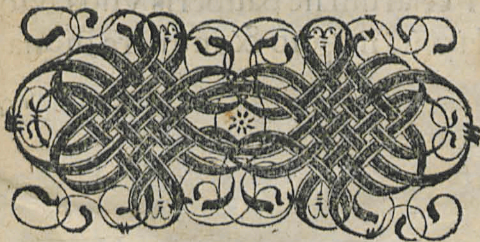
Sic et em̃

Sic et enim radiat, sic laude refulget in omni,
Inter Sarmaticas sic rutilatq; domos.
Iustius vt Solem cognatis pingere in armis
Debeat, aut totum pingere Zodiacum.
A. Sed quę de stellis hęc est? volo cuncta doceri.
P. Nescio, sed Martem suspicor esse tamen.
A. Vndè putas? P. Quia sp erat bello vtilis, et nũc
Ductorem Patriæ bella gerentis habet.
Contudit hic Valachos, Moscos cõfregit, et indè
Iam solo hostiles nomine terret opes.
A. Stella polo digna. P. O^ dignissima, sed tñ isto
Nobiscum maneas in trepidante solo.
Nobiscum maneas, dum stellæ & Luna manebũt.
Sarmatiæ tenebris irradiesq; tuæ.

CLEMENS IA-
NITIVS
F.

Contudit

Ecce sacerdos magnus q

 Ad Illustrem

Clemens Ia

AD ILLVSTREM VIRVM, IOANNEM TARNOVIVM

COMITEM, CASTELLANVM CRACOVIEN: &c. ANDREÆ TRICESII

EPIGRAMMA.

TArnoui Lachici lux ô nitidissima Regni,
Hæc quoq; prisca tuæ gentis vt arma docent,
Suscipis hũc tenuem placida ceu fronte libellum,
Quem reddit tutum nominis vmbra tui,
Suscipe sic etiàm scriptorem in iura clientis,
Atq; hunc magna tibi dona dedisse puta,
Il lud quod potuit postquàm dedit ille, supremo
Sic & parua Ioui thura placere solent.
Turbida Persarum sic pauperis vnda Monarchæ
Et placuit, magno & munere digna fuit.

Ἀγαθῇ τύχῃ.

Jáśnie

Jaſnie Wielmożnemu Pánu / á Pánu Janowi Hrábi ná Tarnowie / Kaſtellanowi Krákowſkiemu / Naywyżſzemu Heythmánowi Korony Polſkiey / Lubáczowſkiemu / Stryiſkiemu / &c. Stárośćie / Pánu memu miłośćiwemu.

GDy tu Lázarz Andrzyſowic Impreſſor / Wielmożny á mnie miłośćiwy Pánie / drukował Artykuły Práwá Mieyſkiego Máydeburſkiego po Polſku / Polakom w rzeczy Poſpolitey (ile ia baczę) bárzo potrzebne y pożyteczne: Żądał ieſt odemnie z niektorymi przyiacielmi moimi / ábym ia thymże Polſkim Jezykiem przydał ku tym tho Artykułom / co by ſye zdáło być napotrzebnieyſzego. Ja baczac moie ktemu niegodnosć / y zábáwienie ná moim vrzędzie nie-

máłe/ wymawiałem ſye im s tego przes niemáły czás/ wſzákże gdy vsiłowáć nieprzeſtáli / nie chcąc ſye im pothym czeſtym odmawiánim vprzykrzyć / biorąc też przed ſye powinowáctwo Krześciáńſkie / zá ktorym káżdy Pátryey ſwey y bliźniemu ſwoiemu wedle dáru Bożego powinien być pożyteczen: Nápiſałem krotko ten Porządek Sądow Mieyſkich/ tym zwłaſzczá ktorzy ſye Láćińſkim iezykiem niewiele báwią/álbo innego krom ſwego przyrodzonego Polſkiego nieumieią. Gdziem s ſwey głowy nic nie piſał/ iedno com z Láćińſkiego wziął á z zwyczáiu/iáko mowią in praxi będąc/obaczył. Acz niekedy nápominánie czynie: Wſzákże iáko inne wſzythkie rzeczy/ ták też y nápominánia ná rozſądek w práwie vczonych przypuſzczam. Jeſli ſye ktho ozowie/ iż ty rzeczy lepiey á doſtáteczniey nápiſze/ tym mnie nie rozgniewa/ y owſzem to rad bede widział/ gdy tą ſwoią prácą kogo w Práwie vczonego wzbudze y wyzowe/ kthoryby też Práwá Mieyſkie Polakom właſnym ich iezykiem doſtátecznie wydał/ iáko inne narody ſwoim iezykiem Práwá Boże y Ludzkie nápiſáne máią/ Aby thez Polacy y w tym nie vpoſledzeni byli. Ten Porządek ia/Wielmożny á miłoſciwy Pánie/ ile Pan Bog raczył dáć z łáſki ſwey / ile mi

też czásu od moich prac ostawáło / wypisałem krotko / rozumieiąc go ku tym to Artykułom / y ku zábieżeniu niemałym błedom / kthore sye ná Miásteczkách w postepku Práwá dzieią / bárzo być potrzebny / s kthorego káżdy przeczytawszy / á potym sye spráwom v Sądu máluczko przypátrzywszy / łácwie pozna y náuczy sye / iákim Postepkiem y z iákimi Ceremoniámi Sądownymi / sobie y przyiácielowi swoiemu / w dochodzeniu Spráwiedliwości swoiey przed Vrzedem / snádnie posłużyć y doydź swego może / bes wielkiego á częstego niezbożnych Prokurátorow tuczenia y kupienia. Obaczy też y Sedzia ná krotce powinowáctwo swoie / iáko sye w spráwách vrzedowi swoiemu thák ná Sądzie iáko kromia Sądu należących / záchowáć ma. Ktory też Porządek s támtymi to Artykuły / Polacy zwłaszczá ktorzy Łácinskiego iezyká nie vmieią / y co iest Speculum Saxonum, álbo Ius Municipale Maydeburgense nie wiedzą / mogą mieć iákoby zá nieiáki Státut Práwá Mieyskiego / y Porządku Sądow Mieyskich. Ktorym ia wydał / ácz wzgledem przyczyn wyższey námienionych / wszákże też nie mniey zá tym / iż mi Pan Doktor Stánisław Rozárius w. W. Służebnik / osobliwy moy przyiáciel / ktemu chuci dodał / y v=

dał / y vpewnił mię w tym / iżby tho przeciw w. W. nie było / gdy bym tę pracą swoię w. W. przypisał y ofiárował. A tákem v siebie vważył moy miłościwy Pánie / ábym tey pracey iákaszkolwiek iesth / nikomu innemu snádniey á przystoyniey nie przypisał / iáko w. W. swoiemu miłościwemu á przyrodzonemu Pánu. A zwłaszczá máiąc inne przyczyny do tego / będąc z mieystcá tego / kthorego w. W. Pánem być raczysz. A osobliwie iżem poznał w. W. inter Principes Viros w vmieietności Práwá Mieyskiego / być naprzednieyszego: przes co ieden zacny człowiek ták o w. W. w swoich ksiąszkách niedawno nápisał. *Illustrissimo ac fortissimo Domino IOANNE Comite à Tarnow, Castellano Craccouien: inter Principes Viros, neminem alium apud nos reperies, in prudentia Iuris nostri, summa cum laude magis uersatum.* Ktorego thez czuyna praca / nietylko około zacnych á wiecznie pámietnych spraw Woiennych / ále też około pilney rády w rozmnożeniu Spráwiedliwości świetey / y postánowieniu rządu dobrego / ták w Ziemstwie iáko w Mieściech / byłá záwżdy / á teraz tym więcey iesth wszytkim Polakom iáko Słonce świetna. S kąd w. W. odpłáte od Páná Bogá / y chwałe od Ludzi ná potomne czásy nie mnieyszą odniesie / iedno iáko y s spraw woiennych. Non

iennych. Non minor enim ex rebus vrbanis q̄ȝ bellicis comparatur gloria. Nowszem ex rebus vrbanis wietsza dla tego/ iże sprawá Woienna/ álbo zwyćiestwo nád nieprzyiaćielem otrzymáne/ czásu iednego tylko bywa pożyteczne/ Ale Prawá/ obyczáie Spraw thák Ziemskich iáko y Mieyskich/ y stánowienie pokoiu pospolitego/ ná wieczne czásy trwa. Acz wiem o tym dobrze/ Wielmożny miłośćiwy Pánie/ iż w. W. żadney chwały s tąd nie potrzebuie/ wszákże iż zá pracą w rzeczy pospolitey vżyteczną/ chwałá ták muśi iść/ iáko cień zá Słońcem idźie/ Et gloria nolentem sequitur, volentem fugit, tedy to wszytko ták s strony spraw Woiennych/ iáko y s strony pracey/ kthorą w. W. y tych czásow nic nie folguiąc látom swoim/ około postánowienia Spráwiedliwośći Swietey podeymowáć raczysz/ káżdy w. W. przyczytáć y tym sławić ná wieki muśi Páná Bogá wszechmogącego/ o to prosząc/ áby w. W. raczył ieszcze w dobrym zdrowiu y w łásce swey Swietey długo záchowáć/ iáko mocną podporę á pomnożenie rzeczy pospolithey w Koronie Polskiey: Aby drudzy młodszy ieszcze sye w. W. sprawam/ rozumowi/ wymowie/ cnoćie/ świetobliwośći/ długo przypátrzáli/ á przypátrzáiąc sye/ wzor sobie á kstałt

w tym wszytkim z w. W. Krali. Do ktorychby w. W. iako łaskawy Oyciec do dziatek swoich mowic mogł ony słowa/ ktore Aeneas do Syna swego Ascaniusa mowił:

Disce puer uirtutem ex me, uerumq; laborem.

A zwłaszcza do Syna swego/ o ktorego wychowániu w. W. taka pilnosć z znamienitymi nakłady czynic raczył / chowáiąc go ná dworzech Krolow Krzesciáńskich / że to nam wszythkim Polakom te nádzieie czyni/ quod imitabitur Patris vestigia, iuxta illud Horatianum.

Fortes creantur fortibus & bonis,
Est in Iuuencis, est in equis patrum
Virtus, nec imbellem feroces
Progenerant Aquilæ columbam.

Jákoż iuż tego znáki mamy záprawdę niemáłe/ że to nam wszytkim Polakom iest ku osobliwey pociesze. A ták nie wdawáiąc sye o tym w dáleką rzecz/ Wielmożny á miłościwy Pánie/ tę pracę swoie iákąż kolwiek iest/ przypisałem ią w. W. rozumieiąc to/ iż pod w. W. Jmieniem szczęśliwiey ná swiátło może wynidź/ & ab æmulis et obtrectatoribus bespiecznieysza być/ Kthorzy tylko cudze prace wedle swey głowy zwykli szácowáć / á swoich żadnych nie okázowáć / iż łacwiey cudze gánić / niż swoie czynić. Y proszę

pokornie

pokornie/ áby w. W. moy miłościwy Pan/ ten máluczki znák mey ku sobie powolnośći odemnie służebniká swoiego nieznáiomego raczył wdzięcznie á łáskáwie przyiąć. A mnie thęż w tych poczćie mieć y záchowáć/ ktorzy rádźi w. W. wiernie y wiecznie służą/ y z obrony sye w. W. weselą. Dan s Krákowá Szesnastego dniá Máiá. Roku Páńskiego. 1559.

W. W. Mił.

Nieznáiomy á nanijszszy służebnik

Bártłomiey Grohicki/ ná ten czás Podwoyći Krák.

PETRVS ROYZIVS MAVREVS, AD LECTOREM.

IVra fori, & pacis tractare Grohicius artes
Doctus, grande breui codice clausit opus.
Quo lites agitare docet: nodosq́ꝫ resoluens,
Legitimum certo tramite pandit iter.
Hunc igitur tibi sume Ducem: qui iura tueri
Vis tua, & ingrato victor abire foro.

DE HOC BARTHOLOMAEI GROHICII FAMILIARIS SVI LIBELLO. ANDREÆ TRICESII EQVITIS POLONI. CARMEN.

TVrbat vt humanas rerum confusio mentes,
Sic iuuat & dociles debitus ordo facit.
Hinc illi laudem præclaram iurè merentur,
Qui studijs tradunt ordine cuncta bonis.
Vtq́ꝫ alios taceam, noster Prilusius inde
Sarmatia in magna nobile nomen habet.
Qui primus patrias methodo conscribere leges
Cæpit, & arte suo ponere quæq́ꝫ loco.
Hunc quoniàm nobis rapuerunt inuida fata,
Cum patriæ studijs plura daturus erat.
Discipuli illius vestigia certa secuti,
Syderibus faustis aggrediuntur idem.

ad Lectorem.

Primus at antè alios hāc Bartholomæus opellam
In lucem prodit Lector amice tibi,
Lector amice tibi, censores ille malignos
Submouet, & rabiem Zoile dire tuam.
Quod rodas alibi quærendum est, ista tenella
Non benè conueniet faucibus esca tuis.
Ciuibus hæc data sunt ciuilibus, & benè natis,
In melius siquidem vertere cuncta solent.
Ast inciuiles ad coruos Zoile tecum,
Ordo pacis amans candidus, ire iubet.
Sarmaticas his iudicij qui legibus vrbes,
Posse iuuari omni cum benè parte videt.
Præside Gostinio, Craci qui Prætor in vrbe est,
Quas tua sedulitas Bartholomæe dedit.
Cuius in officio cum sis adiutor, eodem
Crescente ô vtinam tu quoq́ plura feras.
Teq́ suum decus agnoscat Ressouia, lucem
Nascenti faustè quæ tibi prima dedit.
Hoc tibi Tricesius solito candore precatur,
Nec dubita voti postmodo compos eris.
Tu modo peruigili Christo aspirante labore,
Hoc studium pergas continuare tuum.

Die 24 Martij. Anno 1559.

Przemowá do Czytelniká. W ktorey iest opisána Summá tych ksyażek.

JEsli bedźiesz czytał / á nie wszytko ći poydźie w smák / łáskáwy Czytelniku / nie zárázem łay / ále pierwey pilnie czytáiąc rozeznay / á nie vmieszli rozeznáć / od innych co sye s tym rozumieią / dobrzeli nápisáno / pytay / á ná to pámietay / iż do tego czásu / áczkolwiek wszyscy Mieszczánie y Wieyski Lud w Koronie Polskiey / odedwu Seth lat y dáley sądzą sye práwem Niemieckim Máydeburskim / niebył żaden Polak / ktoryby rozmiłowawszy sye Rzeczy pospolitey / y Spráwiedliwośći Swietey / nielitował pracey / áby bráćiey swey Polakom / Porządek tego Práwá / własnym ich iezykiem wydał / Cześćią podobno dla trudnośći Práwá tego / y wielkiey pracey / cześćią dla nieżyczliwośći / iż tákich wiele iest ludźi / ktorzy co od Bogá máią / nie rádźi z miłośći Krześćiáńskiey

bliźniemu vżyczáią / iedno zá vkłony bárzo niſkimi / y zá dáry wielkimi. A rzecz to była záwżdy ku piſániu thák przełożonym iáko y poddánym potrzebna. Abowiem káżdy Sedźia / łatwieyſzy ſpráwy rozſądek może dáć / y cierpiący krzywdę / łatwiey ſye ſpráwiedliwośći ſwey domowić może / gdźie Práwo tym iezykiem ieſt nápiſáne / kthore y Sedźia y ſtrony práwuiące ſye rozumieią. Doświadczy tego káżdy kto ſye bedźie przypátrzał ſpráwam Sądowym / w Miáſteczkách y we Wsiách miedzy Lawniki w práwie niećwiczonymi / iż rzadka ſpráwá tą drogą idźie / iákoby wedle Práwá własnie idź miáłá / iedno iáko ſye Woytowi álbo Vrzednikowi / álbo Prokuratorowi w głowie vklij / á iáko go kto dáry lepiey náchyli / ták ſądźi y ták ſpráwuie. Winy nieſłuſzne bierze / drze / łupi / dręczy vbogie ludźi / nieznáiąc Práwá / áni żadnego Porządku Sądowego / y nie wiedząc iáka winą kogo á o co káráć / iáko Spráwiedliwość od nieſpráwiedliwośći rozeznáć. Co bywa z wielkim vbliżenim vbogich ludźi. Ku zábieżeniu tedy tákich y innych wiele błedow / ktore ſye w Miáſteczkách zá nieznáiomośćią Práwá / y Poſtepkow Sądowych / dźieią : Nápiſałem then Porządek Sądow Mieyſkich. Nie iżbym to o ſobie rozumiał /

bie rozumiał/álbo znáć dawał / ábym temu dosyć vczynił/ álbo vczynić mogł / y owszem tho znam/iż tá praca nieiest głowy moiey. Bo wykłádáć práwá/spisowáć porządki Sadow/y wy puścić to ná Swiát/iest wielka rzecz á ważna/y iest sye ná co rozmyslić: Ale iż bym ktorego w práwie vczonego Polaká tą moią pracą wyzwał/ ktoryby rozgniewawszy sye ná mie/ nie tylko táki Porządek/ále y wszytko Práwo Sáskie Máydeburskie Polskim iezykiem ku pożytkowi Rzeczy pospolitey Polskiey / y ku rozmnożeniu spráwiedliwości świetey/ dostátniey nápisał y wydał. Jákoż iednák nálazł by tákich niemáło/ktorzyby sye tego ważyć mogli/ by chcieli/ á Rzecz pospolitą miłowáli. Bo thymi czásy zá łáską Bożą/ ták sye rozumy rozkrzewiły w Polszcze/ iż v postronnych Narodow/máło ich trzebá żebráć. By też iedno przełożeni słusznym opátrzenim ná godne ludzi bácznosć mieli / Czego záprawde wielka iest potrzebá: Vt Principes virtutem in tenuis fortunæ hominibus beneficijs exerceant, officijs colant, & ad pertractandas eas partes, sine quibus rudis est hominum vita, liberalitate atq; clementia excitent. Wszákże y o tego com ia máło nápisał/ile bacze/kázdy kto przeczyta/ á pilnie sye przypátrzy / łatwiey sye swey

Spráwiedli-

Spráwiedliwośći zá wiádomośćią tego Porząd
ku/domowić może. Ktory to Porządek/áby w-
ſzytká ſpráwá tych kſyążek łatwieyſza ku poięciu
y ku pámietániu byłá/rozdźieliłem ná cztery czę-
śći. W pierwſzey wypiſałem o Perſonách Są-
dowi przynależących/ poczawſzy od nawyżſzey
áż do naniżſzey/ przyſyegi ich/ powinowáctwá
ich/ iáki ma być Sędźia/ iáko ſye wſzyſcy ták ná
Vrzędźiech Mieyſkich będący / iáko Vrzędom
poddáni/wedle powinowáctwá ſwoiego / zá-
chowáć máią. W wtorey położyłem o rozno-
śći Sądow Mieyſkich/ iáko Sądy gáią/ co ná
ktorych ſądzą/ z iákimi Ceremoniámi/ y ktorych
czáſow Sądy ſpráwowáne być máią. W trze-
ćiey o Poſtępku Sądowym / ták w przezyſkách
práwnych przećiw ſtronie gdy do Sądu pozwá
na nieſtánie/iáko też w ſpráwách wſzytkich/gdy
do Sądu ſtánie. W przezyſkách iż ten porządek
ieſt / kiedy kto do Sądu pozwány trzy kroć nie
ſtawa/á da ſye przezyſkáć : tedy iuż álbo wnosi
pomocną przyczynę ſwego nieſtánia ná bliſki
Sąd/ álbo go zá onymi przezyſki Czeladź Vrzę-
dowa z roſkazánia Sędźiego fantuie / álbo ſye
reczy / álbo osiádłośćią broni / álbo go do wię-
źienia biorą: O tym wſzythkim maſz porządnie
wypiſano. Gdźie też obaczyſz/iákie przezyſki do-

¶ Argumentum tych to kſyążek.

¶ Pierwſzey częśći Summá.

Wtorey częśći Summá

¶ Thrzećiey częśći Summá.

Porządek w Przezyſkách gdy Stroná pozwána do Sądu nieſtawa.

Legal impedi.
Pignoratio.
Fideiuſsio.
Detentio.

Porządek ná przeciw ſtronie gdy do Sądu ſtawa.

Dilationes.

Exceptiones.

Reconuentio.

Reformationes.

Capitalis ꝑpoſ: Guarrenda.

Reſponſio.

Probationes.

Ortilegium.

Appellatio.

Executio.

Litis expenſæ.

Areſtationes.

Inuentarij.

bre/ iákie nie dobre/ wedle ktorych Sędzia Exekucyą ma czynić/ wedle ktorych niema czynić/ y iáko ſye też przezyſkána ſtroná ma bronić. W ſpráwách záſye przeciw ſtronie gdy do Sądu ſtánie/ iż ten porządek ieſt/ że ſtroná obwinioną/ niż ſye s Powodem/ przes głowną odpowiedź ná żáłobę w práwo wda/ ty lekárſtwá práwne ma: álbo odwłok vżywa/ kthore s práwá otrzyma: álbo ſye od Sądu wrzucenim iákiey przyczyny przeciw perſonie álbo przeciw rzeczy wyymuie: álbo ſye domawia tego przed odpowiedzią/ áby ſye iey thež powod przed tymże Sędziem vſpráwiedliwił. Potym s powodem Opráwy czyni/ Powod záſye głowną żáłobę wypuſzcza/ Obwiniony powodną ſtronę Gwarem wiąże/ zá tym odpowiáda/ á odpowiedzi ſwey rozmáitymi dowody podpiera/ Ná oſtátek Ortelu ſtrony ſłucháią/ A ieſli ſye ktorey Ortel nie podoba/ do wyſzſzego Sędziego áppelluie. A gdy iuż obwiniony práwem bedzie przezyſkan/ Sędzia Exekucyą nád nim czyni. Ná koniec Nakłádow od niego druga ſtroná po zwyćieſtwie/ y po otrzymániu głowney rzeczy/ żąda/ álbo dobrá iego ſzperują/ álbo ie vrzedownie popiſują. O tym wſzytkim też maſz ſwoim porządkiem nápiſano/ Co czytáiąc lepiey zrozumieſz. Przy-

mieſz. Przydałem do teyże częśći trzećiey o Drzewie krewnośći/s ktorego káżdy poznáć może/kto po kim wedle Mieyſkiego Práwá ſpadek bierze. W czwartey częśći o kárnośći złoczyńcow wedle Práwá/o męczeniu ich/y iáką śmierćią kthory ma być karan. Ten Porządek zdał mi ſye być bárzo potrzebny/ku wiádomośći tych/kthorzy tego s práwá Niemieckim álbo Láćińſkim iezykiem piſánego/wiedźieć niemogą/ták ná Vrzędźiech Mieyſkich będącym ku dobremu rozſądkowi/iáko y poddánym ku dochodzeniu Spráwiedliwośći ſwey ſądownym postępkiem/ktory winien káżdy wiedźieć/y Práwo vmieć. Bo ſye niewiádomośćią żaden niewymowi/oprocz pewnych Perſon w práwie opiſánych/iáko są niewiáſty/dźieći/ſzaleni/etc. Et turpe eſt in foro verſanti, Ius ignorare in quo verſat. A Pan Bog tego chce/áby wſzędy między ludźmi/á tym więcey ná Sądźiech był vćiwy porządek. Gdźiem też do tego Porządku przypiſował niektore ſpráwy wedle zwyczáiu Ławniczego Krák. Częśćią dla tego/áby y Krákowiánie ktorzy ieſzcze kłopotow Práwnych nieſkuśili/(á day Boże áby ich żaden nieznał/káżdemu tego s práwey miłośći Krześćiáńſkiey życzę.) Ale ieſliby ſye im thez przydáło Sądownym postępkiem Spráwiedliwośći do-

Arbor conſanguinitatis. Succeßiones.

¶ Czwartey częśći Summá.

S.S: lib: iiij, arti: 39.

Pan Bog chce áby we wſzythkiem Porządek był.

 wośći do-

wośći dochodźić/ álbo śye sądownie bronić/ áby
ty spráwy sądowne po przeczytániu ich łácwiey
rozumieli/ á przypátruiąc śye im / y przysłuchá=
iąc ich / lepiey sobie y przyiácielowi porádźić v=
mieli/ ták w tych postępkoch zwyczáynych/ iáko
też w tych ktore idą wedle Práwá. Cześćią thęż
ku násládowániu innym Miásthecżkam / ieśli
by śye im zdáły/ iákoż moim baczenim niewiem
by inne sądowne Láwnicze mieysce było/ s kto
rego by sobie inne Miástá y Miásteczká kstałt
y wzor ku násládowániu mogły bráć / iáko s
Krákowskiego / gdźie ná tych spráwách ludźie
mądrzy/ státeczni/ poważni / w práwie ćwicze=
ni śyadáią / przed ktorymi śye wiele kroć Rycer=
scy ludźie/ y inne zacne Osoby á o wielkie rzeczy
często sądzą. Wszákże ia tu mieyscá żadnego
nieponiżam / y owszem ná woli káżdemu dáie/
chceli tego wszytkiego com nápisał vżywáć álbo
nie / może sobie káżdy wedle myśli swey poprá=
wić iáko chce / y porady indźie szukáć / y Práwá
śye dokłádáć. Obyczáiow thęż y Wielkierzow/
ktorych gdźie od dawnych czásow zá práwo v=
żywáią/ nie káże/ áni przećiw nim mowie/ gdyż
S. S. lib: i, arti:64. Wielkierz álbo zwyczay káżdego Miástá álbo
Powiátu Práwo káźi/ y zá práwo bywa mian/
kiedy wchodźi w vżywánie. A ták ty coś

tego pierwey nie vmiał/ ánis o tym co ieſt Prá=
wo Máydeburſkie nieſłychał/ ánis żadnego po=
rządku Sądow Mieyſkich nieznał / przyymi
odemnie zá wdźięczne to krotkie porządku wy=
piſánie/ iáko ná ten czás ná prętce przy wielkich
prácách Vrzędu moiego być mogło. Znáiąc ty
máłe początki / snádniey potym ku znáiomośći
wietſzych przydź możeſz. A ieſli lepiey rozu=
mieſz / nielituy prácey dla rzeczy poſpolitey / dla
vbogich ludźi/nie kryy Perły w źiemie/ktorey ći
Pan Bog vżyczył/ popraw/ odłoż ſwoie niepo=
trzebne zábáwienia álbo krotoſile ná máły czás
ná ſtronę/nie zayrzy bliźniemu ſwey vmieietno=
śći. Nápiſz lepiey y ſzerzey/zoſtáwiſz po ſobie pá=
miątkę wieczną. A powinieneś to vczynić z
miłośći Krześćiáńſkiey ku bliźniemu/y z roſkazá=
nia Bożego: Bo Pan Bog chce po nas / vt
Vnusquisq; afferat in tabernaculum Do=
mini ſecundum quod habuerit, iuxta
benedictionem Domini Dei
ſui, quam dede=
rit ei.

Ja ile mi Pan Bog raczył vżyczyć Bło=
goſłáwieńſtwá ſwego/ tom wniosł
do przybytku Páńſkiego/
co widźiſz.

Temu co ty Kſiążki czytáć będźie/ Woyćiech Káſzotá Fránta dobry towárzyſz/ rozſądek ſwoy oznáymuie.

A prawdá pánie Szczekułá iże Noſem krzywiſz /
  Zda mi ſie że twem mechlerſtwem nieták ſie pożywiſz.
Ki y ony coś ie łupił z Sąſyádow ſwych groſze /
  Będąc vbywáć z innemi obroki potroſze.
Gdy iuż káżdy z naproſtſzy thu przeczyta ſobie /
  To wſzytko co Mieyſkiey wiedźieć należy Oſobie.
A iáko ma poſtępowáć w ſwey Spráwiedliwośći/
  Ktorey ſie wiec proſty człowiek bárzo długo pośći.
Gdy Sędźiowie z Szczekułámi poczną Práwem kręćić/
  Aby iedno ná obudwu ſtronách co wymęczyć.
Bo wiec ſzpetnie niebożątká kálety ſtrząſáią /
  A kthemu ná kołácye do ſiebie praſzáią .
Ony doſtoyne obrońce ſwey Spráwiedliwośći/
  Nie ieden ſie gárniec winá dáremnie wychłośći.
A on vmyślnie y łatwią rzecz zátrudniáć będźie /
  A zá tego máło widźim przy káżdym vrzędźie.
Wyrywáiąc dźiwne Práwne Láćińſkie Terminy/
  Ale muśiſz iuż ná ſtronę pánie duſzko zniemi.
Bo thu proſták naydźie wſzytko iuż Polſkiem iezykiem/
  Niebędźie ſie przed twą mnośćią kłániał hárdim bikiē.
Przećći domá krotce ſobie y wneth ſie náuczy/
  Jáko ſie wczym ma ſpráwowáć/ y ſitádnie vluczy
W krotki koniec v Sędźiego ſwey Spráwiedliwośći/
  Chybá żeby on nieczynił ſwoiey powinnośći.
Ale naydźie tu nań winę y kaźń známienitą /
  Bowiem táki naywięcey Rzecz pſuie poſpolitą.
Bá y ná owe przechyrki co Práwo niecuią /
  Przed ktoremi by przed Sępy vbodzy dudkuią.

12

Naydźie kágániec ná ..ebe trudno będźie pleſáć/
Albo proſte nieboraki po ſwey woley keſáć.
A iż ty puſciem ná ſtronę o ktorych to wiemy/
Że s nich Pátronow kſiążeczkam tẏ mieć niebędźiemy.
Ty miły brácie ktory s tąd będźieſz miał pożytek/
Skoro przeczytaſz s pilnośćią ten Porządek wſzytek.
Vk.. te przyſtoyną wdźięcznoſć Piſárzowi temu
Ktory ták dobrze posłużył Spolnemu dobremu.
Ieſliże kogo vsłyſzyſz komu by ſye zdáło/
Że nie wſzytko doſtátecznie tu ſye nápiſáło.
Pros niech zárázem nie gáni á dla máłey wády /
Niech nie mowi żeby to był Porządek ſzkárády.
Bo y máła brodaweczká twarzy białey głowie/
Nie oſzpáci y nie wádźi nic piękney Oſobie.
Będźieli chćiał być vpomny tedy mu day pokoy/
Albo chceſzli o tym rádſzey zárázem znim rokuy.
Ieſliże vczony niech co lepſzego nápiſze/
A my do tąd przeſtániemy dobrzy Towárzyſze /
Ná tey powſzedniey potráwie/ áże Márcepany
Podkáią nas przes ty możne wrozumie ſwem Pány.
Aczći to dźis iuż ná Swiećie niebárzo nowiná/
Że máły dym wylátuie z wielkiego kominá.
A choc drudzy nic niepiſzą áni thez vmieią/
Przedſye ſye z drugiego pracey vſzczypliwie smieią.
My że wiemy iż to nie tći człeká poććiwego
Iáko ſłuſza wdźięcznie pracą przyymuiem káżdego.
I teraz winſzuiem z ſercá ſwemu Bártoſzowi/
Pomoż Boże cnotliwemu ná wſzem człowiekowi.
A ſpraw to wniem przes ſwe dáry z łáſki ſwey obfitey /
By potym wczym wietſzem ſłużył Rzeczypoſpolitey.
Bo to Mátká náſzá/ktemu káżdy ſye cny rodźi
By iey ſłużył y ten w rychle ſnadź w ten Cel vgodźi.
A s tąd iego imię zacnie roſławi ſye wſzędźie/
A to iemu..u ná Swiećie ſkarb natrwálſzy będźie.

Tylkośći pewney korzyśći.

BENEDICTVS HERBESTVS NEAPOLITANVS,

IN VERNACVLAM IVRIS

MAYDEBVRGENSIS DESCRIPTIONEM BARTH: GROHICII.

FLauius vt fertur populo placuisse Latino:
Cùm Fastos certo digerit orbe dies:
Sic quoq; Sauromatis, Grohici, tua cura placebit,
Illustras patrio patria iura stylo.

Omyłki w Druku ták popráwisz.

List vj/ wiersz 9. saeuit/ czytay saeuitq;.
List xij/ wiersz 16/ pomiernym karánim/ czytay/ po miernym karániu.
List lxij/ in margine: s przezwiskow/ czytay/ s przezyskow.
List lxix/ wiersz 20/ gdy kiedy kogo/ czytay/ kiedy kogo.
List xcv/ wiersz 2/ Sedzia wyda rok/ czytay/ wyda wyrok.
List cxx/ Wiersz 18/ Oyćiec y Mátká iedney Familiey/ czytay/ Oyćiec y Syn iednego domu albo rodzáiu/ moga poiać ꝛc.

Porządku Sądow Mieyskich

Czesć pierwsza.

O Práwie y rozności Praw.

Kázdemu Sądowi przynależy práwo: przystoyna rzecz iest naprzod wiedźieć / Opisánie Práwá / y rozności iego: áby káżdy Sedźia wiedźiał / iákiem práwem ma ty sądźić / ktorzy są pod władzą á zwierzchnośćią iego / áby też poddáni ználi / ktorem práwem máią być sądzeni: y wedle ktorego práwá / spráwiedliwośći swey v zwierzchniego Páná álbo v se=

dziego swego domagáć sye máią. Poniewasz też iásna rzecz iest/iż rozne stany ludzi/rozne práwá máią/y roznemi sye práwy sądzą.

IVris descriptio.

Práwo tedy/ iest náuká / ktora wiedźie ku wszelkiey poćciwośći / á odwodźi od kázdey nieprawośći / áby przes táką náuke y skutek iey/zuchwálstwo złych ludzi hámowáne było/á miedzy dobremi niewinnosć w bespieczeństwie trwáłá. ∴ ∴ ∴ ∴

Summá Praw wszytkich.

Tey náuki tá Summá iest/áby kázdy poćciwie żył / Bliźniego nie obrażał / káżdemu co iest iego/dał. ¶ Albo Práwo / ták sye inszym sposobem opisuie. Jesth postánowienie Spráwiedliwośći/ od zwierzchniego Páná/ ná poddáne swoie / ku chwale Bożey / ku poćciwemu żyćiu/ á záchowániu pokoiu pospolitego.

Diuisio Iuris.

Zwierzchni ten to Pan/iest álbo Bog/álbo przyrodzenie/ álbo człowiek. A dla tego Práwo iest troiákie/Boże/Przyrodzone/Ludzkie.

Diuinum Ius.

Boże práwo iesth/ kthore pan Bog sam postánowić raczył / kthore sye zámyka w Stárym y w Nowym Testámenćie. A iáko pan Bog iest naylepszy / nayświetszy / y naspráwiedliwszy / przed kthorym wszystko stworzenie

vpada / Tak tez prawo iego iest naylepsze / nayswietsze / y naspráwiedliwsze: kthoremu wszystki práwá vstepuia / y vstepowáć máia / by tez były nadáwnieysze / zá dlugim zwyczáiem chowáne: Abowiem wieceiesmy powinni páná Bogá słuchać niz ludzi. A madrosć thego Swiátá głupstwo iest v Bogá. Acto: v. 1Cor: iij.

Práwo Przyrodzone iest / do kthorego sámo przyrodzenie bes zadnego czyiego postánowienia wiedzie. Tho práwo nie tylko sámemu człowiekowi własne iesth: Ale kázdemu zywemu stworzeniu / ktore sye rodzi / iákoz s tego práwá pochodzi złaczenie przyrodzone ku rodzeniu sobie podobnego / s tego wychowánie dzieći: Co tez w niemych zwierzetach widzimy być / y inne rzeczy zá sámem przyrodzeniem idace. Naturale.

Ludzkie práwo iest / ktore od Ludzi bywa postánowione / dla záchowánia spolney miłosći y pokoiu pospolitego. Tho práwo iesth dwoiákie / Duchowne y Swieckie. Humanũ Hũani Iuris diuisio

Duchowne / kthore od Papiezá y od Biskupow dla rzadzenia rzeczy koscielnych iest vczyniono. Spirituale

Swieckie / kthore od Cesárzow y od Seculare.

Krolow dla rzeczy Swieckich bywa postánowiono. Tym personam dwoiákiem / Pan Bog w Zborze swoim dał rozną moc ku rządzeniu y obronie kosciołá swego swietego / Biskupom miecz duchowny / Słowo Boże / gladium spiritus quod est verbum Dei. Cesárzom y Krolom Swiecki: A názywáią ty dwá mieczá mocámi: Abowiem iáko swieckim mieczem złoczyńce bywáią karáni / Ták thez Duchownym mieczem obłedliwi do kosciołá krześciáńskiego bywáią przywodzeni.

Secularis Iuris diuisio.

Swieckie Prawo iesth rozmáithe/

Gentium.

Przodkiem to ktore iest wszem narodom pospolite / ktore Łácinnicy Gentium zową. Od przyrodzonego te roznosć ma / iże przyrodzone wszytkim rzeczam żywiącym własne iest / A to Gentium tylko sámym ludziom / iáko służbá ku Pánu Bogu / posłuszeństwo rodzicom y oyczyznie / Abysmy gwałtu y krzywdy czynić nie dopuscili / gwałtowi sye sprzeciwiáli. Z tego też práwá zá potrzebámi ludzkimi vrosły vmowy / targi / rozmáithe Contrákty / kupowánie / przedawánie / naymy / towárzystwá / Imienia trzymánie / budowánie / walki / obroná / przymierze / poselski pokoy / rozdzielnosć ludzi / stánowienie Krolestwá /

Páństwá /

Páństwá/ Gránic etcaet. ∴ ∴ ∴

Ziemskie Práwo iest/ ktore Ludzie iednego Krolestwá álbo Kráiny / miedzy sobą trzymáć postánowili/iáko iest Práwo Ziemskie Polskie stanowi Rycerskiemu dáne/iáko też iest Práwo Ziemskie Sáskie / kthore zową Speculum Saxonum. Prouinciale.

Woienne Práwo/ iest obyczay stoczenia walki/czynienia przymierza/wyszcie przeciw nieprzyacielowi zá znákiem/kárność przewinienia woiennego/ stopnie dostoieństwá/ cześć/ iáko gdy Koroná álbo Láncuch złoty bywa dany / rozdzielenie nábytego státku / wedle stanu Person y wedle pracey. Militare.

Zákupne Práwo kthore Łácinnicy zową Feudale iest / gdy rycerskiemu człowiekowi/zá woienną służbe bywa dáne iákie imienie/ czásem do żywotá/czásem też do Potomkow tegoż pokolenia:tym sposobem/áby własność tego imienia zostáłá przy pierwszym własnym pánie. A vżywánie tylko przy tym ktoremu iest dane: áby s tąd czynił iáką posługe Krolestwu / álbo iákiemu páństwu/álbo Pánu onego imienia. Feudale, ał's Máńskie.

Mieyskie Práwo iest / kthore kożde Ciuile.

Miásto sobie ku vżywániu włásnemu postánowiło/iáko názywamy práwo Rzymskie/Mieyskie/ktorego Rzymiánie vżywáią: iáko thez iest Práwo Máydeburskie/ktorego Krákow y insze Miástá w Krolestwie Polskim vżywáią. ¶ To Práwo Máydeburskie (iż sye nieco onim szerzey powie) Otto wielki/Cesarz Rzimski/záłożywszy y zbudowawszy Miásto Máydeburg w Sáskiey ziemi/Roku od národzenia Syná Bożego/ 947. Mieszczánom dał wedle ich woley/ y wedle rády stárszych/ z wiádomośćią y przyzwoleniem Stolice Papieskiey/ s poradą tez Ksyążat rzeszey Niemieckiey: cześćią s pospolitego práwá Sáskiego zebráne/ cześćią z ich włásnych vstaw y Wielkierzow stánowione. Kthore Práwo potym Káźimirz wielki/Krol Polski/s przyzwoleniem Rády swey y wszytsthkiego Krolestwá przyiął/ á w Mieśćiech y we Wsiach chowáć postánowił Roku od národzenia Krystusowego 1356, ku pożytkowi poddánych Krolestwá swego. A dla thego nie miáłoby iuż być zwáne Mieyskie Máydeburskie: ále Ius Municipale Polonicum, to iest Mieyskie Polskie Práwo: gdyż ie sobie iuż Mieszczánie w Krolestwie Polskim máią zá práwo swoie: y sámi tez Máydeburczánie/wziąwszy od Ottoná Cesárzá Rzymskiego

Origo Iuris MAydeburgeñ

IVS Maydeburgeñ Polonis à Casimiro REge datum.

práwo to/

Prawo to/ niezwali go Prawem Cesárſkim áni Otthonowym/ále Máydeburſkim: iże go w Máydeburgu vżywali. A ponieważ go też wſzytcy Mieſzczánie y wieyſki lud w Kroleſtwie Polſkim mieſzkáiący/ we wſzytkich poſtepkoch Prawnych vżywáią/y wielka cześć ich po Polſku ku Sprawiedliwośći Polſkiey ieſt nápiſána/ y s Polſki do Niemiec Appellacye nie idą: áni ſye też Polacy Niemcow w Prawie rádzą: ſłuſznie tedy nie Niemieckim ále Polſkim Mieyſkim ma być zwano. ./. ./. ./. ./.

☞ Tu też mamy wiedźieć iże Sáſka ziemiá y Polacy ſą wolni od Prawá poſpolitego Cesárſkiego: Abowiem oni máią Prawá ſwoie/Stá-tutá/y Przywileie. Saſſowie od Cesarzá Konſtántyná y Károluſá. Polacy od Káźimirzá wielkiego/od Włádyſłáwá Jágełá/y od inſzych Krolow Polſkich y Kſiążąt/ ná wieki nádáne. A wſzákże gdy ná co niemáią Prawá piſánego w Kſięgach Prawá Máydeburſkiego/ku rozſtrzygnieniu ſprawy o ktorą prza ieſt/ y gdźie nie oſtawa Przywileiow/vćiekáią ſye do prawá Cesárſkiego. Sądzą też czáſem wedle zwyczáiu zdawná wźiętego álbo wedle podobney ſprawy ktora ſye przed tym v Sądu toczyłá.

POloni à Iure Cęsa-reo cõmu-ni liberi.

Summá wßyſtkich praw wedle rozdźiału wyßßey opiſánego.

- Práwo
  - Boże.
  - Przyrodzone.
  - Ludzkie.
    - Duchowne/
    - Swieckie.
      - Wßem narodom poſpolite.
      - Ziemſkie.
      - Woienne.
      - Zakupne.
      - Mieyſkie.

O Personách Sądowi przynależących.

Naprzod O Sedziem.

PErsony Sądowi przynależace/bes ktorych Sąd być nie może/ ty są: Sedzia / Powod/y strona obwiniona. Są też inne persony / bes kthorych ácz może być sąd / wszákże przydáne ku sądowi/ łatwieysza y snádnieysza spráwe / á dokonánie sądu czynią / iáko są Pisárze / Prokuratorowie/ Swiádkowie/ Podwoyscy.etc.

Sedzia Tedy iest Personá/ktora rozsądek wydawa o iákiey spráwie/miedzy dwiemá spor wiodącemi: A rzeczony iest z Láciinskiego słowá Iudex, iákoby dawáiący / á powiádáiący práwo ludziom / spráwiedliwie. Iure Mun:art:18 glos.

Iáki ma być Sedzia.

Sedzia powinien mieć w sobie thy cnoty/ boiaźń Bożą/ prawdę/ mądrość/ rostropność/ miernosć/ przeciw wszythkim rowną miłość/ práwá vmieietnosć/ możnosć. A ma sędzić bes kwápliwości/bes gniewu/nienawiści/miłości/ przyiáźni/ boiáźni/ dárow: Abowiem dáry záślepiáią oczy mądrego człowieká/ y przewracáią spráwiedliwosć ludzką. Kczemu iest przykład o iednym Krolu Perskim/ktory gdysye dowiedział iż ieden Sedzia w Azyey Zysannes/ dla przedárowánia źle osądził: kazał go zábić/ skore s niego odrzeć/y rozbić ią ná mieyscu onego Sedziego zábitego: Ná ktore mieysce álbo stolec/ wsádził potym syná iego Otáná/ thym sposobem/áby ná one skore oycá swego pátrząc/ wiárował sye pilnie tego/áby też ná tákowe karánie nieprzyszedł. Zámknął ty wszytki cnothy Sedziego ieden Philosoph we trzech rzeczach/ pisząc thák Łácinskim iezykiem: Tribus rebus Persona boni Iudicis sustinetur: vt is sit iustus, vt prudens, vt si non pecunia, at saltem sit amicis potens, vt is neq; propter iniustitiam fallat, neq; propter stulticiam erret, neq; propter impotentiam coactus metu, ius deserat, & iniquum decernat.

DESCriptio boni Iudicis.

Trzebá też

Trzebá też áby Sedzia nietylko ty rzeczy w sobie miał/ále też wymowność/státeczność/ osoby powáżność/ná ktorego by ludzie/iáko Horácyus powiáda / iáko ná Bogá pátrzyli / á w rostyrkách/w zwádach/niezgodach/onego sye iednym wezrzenim stracháli / iáko to Vergilius pięknie opisał tymi słowy:

Ac veluti magno in populo cum sæpe coorta est
Seditio: sæuit animis ignobile vulgus. &c.
Tum pietate grauē, ac meritis si fortè virū quem
Conspexêre, silent, arrectisq; auribus astant.
Ille regit dictis animos, & pectora mulcet.

Sedzia winien sedzić wedle Práwá.

Wszelki Sedzia powinien vmieć práwo á sedzić wedle pisánego práwá/ á niekiedy też wedle zwyczáiu dawnego zá práwo wzietego / wyrok álbo skazánie ma wydáć wedle własności y przyrodzenia spráwy/wedle powieści stron / y wedle ich wywodow ná sadzie okazánych/nie według swey własney wiádomości/ álbo sumnienia/ choć żeby thez sumnienie swoie ináczey miał spráwione: Abowiem by iuż tego niewiedział iáko Sedzia/ále iáko Bog. Ma tedy osobliwe sumnienie y wiádomość odłożyć ná

strone/ y wedle Sądowych spraw sedzić. Abowiem y Pan Krystus ácz wszytko wiedźiał iáko prawdźiwy Bog/ wszákże żadnego potępić niechćiał/ ážby pierwey słusznymi dowody był pokonány. Specu: Saxo: lib: ij, art: 1. 41. Ale o thym będźie gadká niżey.

Przyczyny prze ktore kto niemoże być Sędźiem.

TRzy rzeczy są ná przekáźie áby kto niebył Sędźiem: Przyrodzenie/ Práwo/ Zeńska płeć. ¶ Z przyrodzenia Sędźiem niebywa/ ktory iest szalony/ ná rozumie zeszły/ Miesyecznik/ niemy/ slepy/ głuchy/ y ktoryby niedoszedł dwudźiestego y iednego Roku. ¶ Práwo zábrania być temu Sędźiem/ ktory iest kletym/ wywołánym/ odszczepieńcem wiáry Krześćiáńskiey/ żydem/ bezecnym/ nie z małżeństwá národzonym: Abowiem wedle práwá/ áni tym ktorzy iáką złośćią álbo szkárádośćią żywotá są pokaleni/ y ktorych niesławá łączy/ od zgromádzenia poczćiwych ludźi/ vliczki żadnego dostoieństwá niemáią być otworzone. ¶ Thez Niewiástá Sędźiem być niemoże: Abowiem niewiásty od wszelkich vrzędow Mieyskich/ są odłączone/ przeto ná sobie żadnego przełożeństwá mieć nie mogą/

áni żedáć/

áni żedáć / áni sye zá kim przyczyniáć / áni przes sye spráwowáć / áni rzecznicżkámi być.

O Rádzie mieyskiey

Ktorzy máią być w Rádę obieráni.

DLa pożytku Mieyskiego / máią być obieráni w Rádę / Ludzie dobrzy / mądrzy / lat zupełnych / przynamniey we dwudziestu y w pięći lat / w Mieśćie osyedli. Wszákże nie bárzo Bogáci / áni też vbodzy / ále srzedniego stanu : Abowiem Bogáci á możni / częstokroć zwykli Rzecz pospolitą vćiskáć y niszczyć. Vbodzy zásye iáko łáczni / żádnego pożytku nieczynić. Ále srzedni ktemu są nasposobnieyszy / ktorzy ná swym przestawáiąc / cudzego niepożądáią / á pospolitą rzecz nád włásną przekłádáią. Iure Muni: art:44. glos. Nád to máią być s práwego Małżeństwá národzeni / domá záwżdy mieszkáiący / dobrey sławy / Bogá sye boiący / Spráwiedliwość y prawdę miłuiący / kłamstwo y złość w nienáwiśći máiący / táiemnic *Aristo: iij Politic.*

Mieyskich nieobiawiáiący / w słowiech y w vczynkach ostali / łákomstwem sye brzydzący / dárow nienásláduiący / mierni / niepijánice / niedwuiezyczni / nie pochlebcy / nie błaznowie / nie nátretowie / nie cudzołożnicy / nie oni / kthorych żony rządzą / nie lichwarze / niefałszerze / niezwádliwi: Abowiem zgodą / małe rzeczy mnożą sye / á niezgodą wielkie niszczeią. Też niema być ná to obieran człowiek obcy z inszego práwá / y kómuby było dziewiećdziesyąt lat. Iur: Mu: ar: eod.

Vrząd Rádziecki y władza.

Burmistrzá z Rádą vrząd ná thym iesth / przynamniey raz w tyydzień álbo ile kroć potrzebá przyniesye / ná Rathusz sye schodźić / o pospolitym dobrym rádźić / pospolithą rzecz pomnażáć / szkodam kthoreby ná pospolitą rzecz miáły przydź / zábiegáć / spory nowo wszczete vgádzáć / y rozsedzáć wedle nawyższego rozumu á baczenia swego / opátrowáć áby drogość iedzenia y picia w Mieśćie niebyłá. Przekupnie kthorzyby przećiw Rádźieckiemu skazániu álbo pospolitey vchwale wykracáli / kárać: Abowiem snadź przes ty naywiecey drogość bywa / przeto ná nie tho práwo iest Iure Mun: art: 44 vstáwione: Qui Reuenditores contra Statuta ciuitatis ex-

cesserint, aut Consulum decreta violauerint, idq; cōtra illos probatum fuerit, ex parte ciuitatis demerentur cutim & crines, aut 36 solidis se eliberare poterint, tho iest álbo ie v Prągi biią / álbo pieniężną winę 24 groszy przepadáią. Wszákże to bywa ná woley Burmistrzá co by chćiał wziąć: Niest tá vstáwá ná nie wedle práwá Iure Mun:art:19, áby tych rzeczy ktoreby zás mieli przedáwáć / do tąd nie kupowáli / poki znák ná Rynku stoi ná to nástáwiony. Nád tho Piekárzow / Rzeźnikow / y Kárczmarzow máią doględáć: Miáry káżde y wagi nie spráwiedliwe wszelkiego iedzenia y picia y kupiey wszelkiey obáczáć / áby korce y inne miáry pod Mieyskim znákiem były / ktore Hetman Mieyski / álbo ten ná ktorego then vrząd osobliwie przynależy / ze dwiemá z Rády czesto opátrowáć powinien / przynamniey ná Miesyąc raz. Iure Mun:art:19.

¶ Też ná vrząd Rádziecki przynależy / rosterkow w Mieśćie niedopuszczáć / sierot y wdow vćiśnienia w spráwiedliwośći bronić / gry szkodliwych y nieutćiwych iáko karth / kostek / y innych ktoreby sye niegodziły / zábraniáć / y wykorzeniáć. A coby kolwiek / ná Ratuszu w zgromádzeniu z wiádomośćią y s przyzwoleniem stárszych s pospolstwá vrádzono y zámkniono

było / stąle pod włożoną winą ma być chowano: Abowiem co Stárszy vczynią / drudzy chowáć powinni. ∴ ∴ ∴ ∴

¶ Też Ráyce powinni ná kożdy rok przed stárszymi y celnieyszymi s pospolstwá liczbę czynić / ze wszystkich wziętych dochodow Mieyskich.

¶ Ráyce przysięgáią ná káżdy rok / gdy znowu bywáią obierąni / strzedz poćciwośći / pomnożenia pożytkow / y práwá Mieyskiego / ták iákoby nalepiey ználi á mogli / s pomocą y porádą stárszych / nie opuszczáiąc thego / dla miłośći / vprzykrzenia / gniewu / darow etc. iáko niżey opisano: Wszyscy iedną przysięgą / podniowszy dwá pálca ku Słońcu: á Imię swoie káżdy swey Osoby wymieniwszy / y mowiąc tymi słowy. Iure Municipali articulo 44.

Przysięgá Rádziecka.

JA A. B. C. D. przysięgam Pánu Bogu wszechmogącemu / y Naiáśnieyszemu Pánu nászemu /

Krolowi Polskiemu/ y też wszytkiemu pospolstwu Miásta thego/ być wiernym/ y spráwiedliwość rownie wszytkim ták bogátym iáko vbogim/ sąsyádom y Gościom czynić y mnożyć: á niespráwiedliwość tepić y niszczyć. Praw/ przywileiow/ poczesnosci y pospolitego pożythku Miasta strzedz y mnożyć/ iako nalepiey bede vmiał y mogł: Táiemnic Mieyskich nikomu niezia̋wiać słowem álbo vczynkiem. Rosterkow w Mieście niedopuszczáć: Sierot y Wdow podług swey możnosci bronić. A tego nie chce opuscić / dla przyiáźni / mierziączki/ boiáźni/ dárow/ álbo inney rzeczy. Ták mi Pánie Boże pomagay.

O Woytie.

Oytá Láćinnicy zową Aduocatus, ále niewłaśnie: Abowiem Aduocatus, gdy bys chćiał práwie wyłożyć / y wedle práwá Cesárskiego / nieieśći Woyth / ale Patronus seu defensor causarum, aut qui cōsilio adest in aliqua causa, to iest Rzecznik / álbo obrońcá. A Woyt / Iudex seu præfectus Iudicij. Przeto y z Niemiec wiele kroć / gdy Woytowie swoim Imieniem Listhy piszą / nie kłádą Aduocatus, ále Iudex iuratus Ciuitatis &c. Wszákże co przes długi czás wchodźi w obyczay / to zá wine niebywa poczytano / iáko w rzeczy / ták theż w słowiech.

Co ná Woytá przystoi nawiecey báczyć.

WOyt y káždy inny Sedźia / gdy śyedźi ná sądźie / to ma naprzod báczyć / á pilnie rozmyśláć / iże ná Stolcu Bożym śyedźi / áby dobrze á spráwiedliwie sądźił / ták bogátego iáko vbo-

giego / áby w wysłuchániu obudwu stron iednákim / łaskáwym / łacwym / á chutliwym był / nie z gniewu / nie z nienawiści sądził: Abowiem gdźieby ináczey było / żeby sye álbo w pyche podniosł / álbo dla łákomstwá á gniewu od spráwiedliwości vniosł / spráwiedliwości nieczynił / wiedźieć ma zápewne / iże go Pan Bog wszechmogący czásu dniá ostátecznego srogo zá to sądźić bedźie. Specu: Saxo: lib:ij, arti:41. Et Isaias cap:5. Væ, inquit, illis qui iustificant impium propter munus, iustitiam autem iustorum auferūt ab eis. A mimo to / ieśli sye wedle vrzedu swoiego / iáko przystoi / niezáchowywa / á spráwiedliwości nieczyni: te wine y tu ná sobie odnosi / iż sye ostawa krzywoprzysyężcą / vrząd tráći / szkode ćierpiącemu nágradza / y inne zapłáty ná sobie odnosi / opisáne Iure Mun:art:11. glos. Et Spec: Sax:lib:ij, art:13. Przeto też Woyt gdy bywa obierány / táką Przysyęge czyni. ∴ ∴ ∴

Przysyęgá Woytowska.

IA :N: przysyegam Pánu Bo-

gu wszechmogącemu y naiáśnieyszemu Pánu nászemu/Krolowi Polskiemu/y temu Miástu/iż chce wierzen być ná Sądzie moim / y sedźić iednákim obyczáiem ták Bogátego iáko vbogiego/ ták sąsyádá iáko gośćiá: Sierot y wdow ktore pożądáią Spráwiedliwośći bronić chce/iáko ia z swego nawyższego Smyslu mogę báczyć y rozumieć: A thego opuśćić nie chcę / dla miłośći / gniewu / boiáźni / przyiaćielstwá / nieprzyiaćielstwá/łáski/przyiáźni/ złey woley/ dárow/pożythkow: Ták mi Pánie Boże pomoż/ kthory thež wDzień Sądny mnie y wszytek Swiát sądźić bedźiesz.

Woyt ná sądzie nie náyduie Sentencyey/ áni wynáleziioney gáni.

Sędzia wedle Práwá Mieyskiego ná sądzie niema wynáydowáć Sentencyey/ to iest ma Przysyeżnikow o Sentencyą pytáć / ktorzy mu ią potym zmowiwszy sye / dáią przes stárszego opowiedzieć: A on ią ma wydáć/ ták iáko mu opowiedzą. Specu: Saxon: lib: iij, arti: 30. Iure Munic: art: 14. glos. Nápisano támże iż thez áni Sentencyey wynáleziioney ma gánić: Ale tho ták ma być rozumiano/ podług wykłádu támże opisánego: Nie iżby miał ná wszytki Ortele álbo Sentencye przyzwáláć/ ále iż żadnego człowieká ku szkodzie niema przywodzić áni vćiskáć Ortelmi nie słusznymi / kthoreby były przećiw iego baczeniu/ y sumnieniu/ tedy ma Przysyeżniki vpomionąć/ áby sye lepiey zmowili/ álbo ná inny czás wydánie Sentencyey odłożyli: powiedziawszy im też zdánie swoie / ktore v syebie vważył ná then czás gdy sye pierwey zmawiáli. Abowiem ták wiele idzie o iego sumnienie / iáko inszych ná sądzie syedzących. Przeto gdy wydawa Sentencyą/ ták mowi: Pánowie dáią zá Práwo y ia snimi.

O winách Sędziego ktore sye nawiecey trafiáią:

NA sądźie Woyt zá słowne przewinienie/ bierze s przewinionego winy/pieć groszy y szeląg. Iure Mun:arti:46. Albo iáko iest kedy obyczay wedle pospolitey vchwały/ trzy grosze y szeląg. Także gdy ktho pozwány ná wyłożony álbo potoczny sąd nie stánie / ile kroć niestawa/ tyle wine wyszszey opisáną przepada: Abowiem gdy kto ná wielki Burgrábski sąd niestánie/ czterdźieści groszy winá ná tákiego iest opisána/ o czym szerzey masz niżey nápisano przy Burgrábskim sądźie/zwłaszczá o zbiciu álbo zránieniu kogo pod wywołánym Sądem. Ale gdy iedná stroná álbo iey Prokurator náiedźie drugą strone przy sądźie / słowy nieutćiwymi/ swarliwymi / niesławe iáką niosącemi / ná then czás gdy przą s sobą máią/ á Sąd by to słyszał:tedy przepada Wine Woytowi y Przysyeżnikom iedne tylko/ to iest dwádźieśćiá groszy y pieć / y szeląg.

¶ Zá roskrwáwienie iednego/winá iest Sędźiemu/dwádźieśćiá groszy y pieć/ y szeląg. Zá siną ráne/pieć groszy y szeląg. Gdy kto skazániu sądowemu dosyć nieuczyni / czásu wedle skazánia zámierzonego/pieć groszy y szeląg/toties quoties.

Tych win

¶ Tych win y wszelakich innych Sędzia niema odpuszczáć dla trzech przyczyn: Pierwsza że winá iest iákoby nieiákie nágrodzenie álbo karánie zá krzywde Bożą / dla wystepu Ludzkiego vstáwione: Aby przes to gniew Boży był vbłagan. Iure Munici: art: 54. Wtore/ iż gdy by winá niebyłá braná/powagnosć y vćciwosć Sadu niszczáłáby. Trzecia áby sye Ludzie wystrzegáli od wietszey szkody. Specu:Sax: lib:ij.art:41. Wszákże też przy karániu pieniężnym Sedzia thák wiele ma pámietáć ná miłosyerdzie iáko ná sprawiedliwosć: Zwłaszczá nád vbogiem człowiekiem. Nápisano Spec:Sax:lib:iij, arti:64. Mulcta non est remittenda nisi paupertas hoc ipsum persuaserit. Abowiem wiele ich iest/co zá okazánim łáski/y zá łáskáwym vpominánim/ pomiernym karánim / rychley sye lepszą niż zá karánim niemiłosyernym: R owszem co nád sobą miłosyerdzia nie znáią/Sedziego przeklináią/ y gorszemi sye ostawáią/ Bo ták mowią pospolicie: Bym to był wiedział/ ábym ták miał wiele dáć / przyciagnął bym go był lepiey / y przytłukł: Ale sye popráwie potym/ odważe ieszcze táką wine. A co wietszego/ drugi z nie miłosyernego karánia/ w rospácz przychodzi/y wiele złego sobie/y innemu mysli. A thák tá spráwá przy karániu/wiele

zależy ná

zależy ná wostropnośći Sedźiego. ./. ./.

Sedźia złoczyńce ná rekoiemstwá niema dawáć.

Sedźiemu przy rekoiemstwie to trzebá wiedźieć/áby złoczyńce ná swieżym vczynku poimánego/ ktory gárdło zásłużył/ ná rekoymie niedawał. Iure Mun: art: 117. Dla tego iże zá rekoiemstwem Mężoboycá/iuż karánia ná gárdle vchodźi/y oná srogość práwá nád nim vstawa/ tylko rekoymia głowe płáći/ieśli złoczyńcá zbieży: A Sedźia ma tego pilnie przystrzegáć / áby źli byli karáni: zábiegáiąc temu/áby sye złość nie mnożyłá ná Swiecie: Aby Pan Bog gniewáiąc sye ná złośći Ludzkie / niekarał niewinnych przy winnych. Spec:Sax: lib:1, artic:62. Wszákże też támże opisána iest náuká Sedźiemu / gdyby tego mężoboycy życzył / áby był wolen/ iáko sye ma záchowáć / á iáko ma być w tym ostrożny / áby vszedł domnimánia s strony łákomstwá. Ale to y Sedźiemu iest rzecz bespiecznieysza/ y pospolstwu vżytheczniéysza/ gdy zły człowiek zá swoy zły vczynek bywa karan: Abowiem tu sye sstawa Bożey woley dosyć / ktory każe gládźić złego s pośrzodku dobrych: sstawa

sye y prá=

sye y prawu pisánemu dosyć/ktore toż [o]skázuie/ przes to sye pokoy pospolity mnoży / y sámemu to złoczyncy bywa zdrowiey / gdy przes to czesne karánie / wiecznego vchodźi. Ira enim omnipotentis Dei mitigatur, cum hîc pro meritis peccator corrigitur. Iure Munici: artic: 17.

SEdźia kiedy może sedźić ludzi z inszego práwá/masz nápisano niżey w drugiey czesći/ przy gośćinnym sądźie spráwá. Iure Municipali Articulo 28.).( ).( ).( ).(

NA Sedźiego przynależy dáwáć Rzecznika białym głowom / ludźiem niedołeżnym/ sierotom/y tym ktorzy od kogo bywáią mocą á gwałtem vćiśnieni. Speculo Saxonum libr:i, articulo 46. glos.

SEdźia o dług ktory ze gry rośćie nie sądźi / wyiąwszy by kto potym zápłáćić obiecał: Abowiem thu nie szłáby iuż spráwá álbo spor o dług ze gry / ále z obiecáney zapłáty. Spec:Saxo: lib:iij, artic:6. Iure Municip: arti: 103. et 104.

O Przysyeżnikach.

O Powinowáctwie ich.

PRzysyeżnicy álbo Lawnicy są Persony ná Sądźie syedzące/ kthorzy wysłyszawszy/ á dobrze wyrozumiawszy Spráwę obudwu stron/ Sentencyą Sedźiemu przes swoie porządne votá/ náyduią/ pod tym zwirzchnim kstałtem/ niemáiąc głowy nákrytey czapką/ nie w rękáwicach/ w płaszczu/ nie z bronią żadną/ náczczo/ syedzęcy. Spec: Sax: lib: iij, arti: 69. Wszákże tych Ceremoniy zwierzchownych nie wszythkich záchowywáią/ á w tym nic niegrzeszą/ zwłaszczá gdy tych rzeczy gruntownieyszych pilnie przystrzegáią/ ktoresye przes ty zwierzchowne znáczą: támże ná mieyscu wyższey námienionym opisáne/ in glosa, To iest áby spráwiedliwośći niezákrywáli/ złośći ludzkiey nie ochyláli/ sámi przez wszelkiey nágány żyli/ dárow/ ktore spráwiedliwość przewrácáią/ y Sedźie záslepiáią/ nie bráli: od wystepku o kthory

drugiego ſądzą/áby wolni byli: Bo to pewna iż złodziey złodzieiá nierad ſądzi. Nád tho áby ſądzili z vprzeymey oycowſkiey miłoſci/ nie z gniewu/nie z nienawiſci/ nie zá dáry/ trzeźwo/z dobrym baczenim/nie kwápliwie. Przeto ich Przyſyegá taka ieſt.

Przyſyegá Przyſyeżnikow.

JA :N: przyſyegam Pánu Bogu wſzechmogącemu / iż w Sądzie ná kthory ieſtem wyſádzon/Sedziemu Miáſtá thego y wſzytkim Ludziom ták Bogátym iáko vbogim/ ták gościom iáko Mieſzczánom/chce práwy á ſpráwiedliwy Ortel náydowáć y wydáwáć/ wedlug nalepſzey báczności y rozumu mego/y Stolcá Przyſyeżnicego / podług Práwá Máydeburſkiego / y Przywileiow

y Wielkierzow Mieyskich: A thego niechce opuścić/ dla miłości/ boiázni/ gniewu/ y inszych rzeczy: Thák mi Pánie Boże pomagay/ kthory thez nunie w Dzień Sadny y wszytek Swiát sądzić będziesz.

Wiele ma być Przysyeżnikow.

W Máydeburgu iedennaście Przysyeżnikow bywáią obieráni/ A Woyth dwánasty: iákoż wedle Práwá tylo ich ma być. Iure Munici: artic: 10. Ktora liczbá/ znáczy iedennaście zwolennikow Páná Krystusowych/ krom Judaszá ktory Páná wydał: A Woyt dwánasty/ znáczy Zbáwiciela nászego/ ktory był głową zwolennikow. ¶ To podobieństwo Sássom zostáwione iest/ ná pámiątke wiáry Krześciańskiey/ skoro sye ná wiáre náwrocili: iże ná sądzie iedennaście Przysyeżnikow ma być/ á Woyth dwánasty. Ale w innych Miásteczkach/ nie potrzebá ták wiele Przysyeżnikow: Abowiem y w Máydeburgu/ ieśli sąd ma być gáion/ dosyć ich

bywa syedm

bywa syedmi álbo przynamniey sześć ; A w inszych Mieściech okromia Máydeburgu / kedy tylko sześć Przysyeżnikow bywa / dosyć iest dla gáienia Sądu czterzey álbo przynamniey trzey: co chowáią s stárego zwyczáiu / ktory iuż zá Prawo máią. Iure Municipali artic: 16.

O młodszym Przysyeżniku.

PRzysyeżnik młodszy / tho iest / nowo obrány / iest Sprawcą spraw Przysyeżnicych: przeto záwżdy ma być obliczny / y oczekáwáć drugich Przysyeżnikow. Jest też iákoby podskárbi Sądowych dochodow / ktorymi sye Przysyeżnicy ná káżde Suchedni dzielą / álbo innych czásow wedle zwyczáiu. Iure Municipali Articulo eodem in glossa. (.) (.) (.)

O Dochodziech Przysyeżnicych.

DOchody Przysyeżnice są opisáne Iure Municip: art: 11. et 16. in glossa. iáko w Máydeburgu zá káżdym skazánim / káżdemu Przysyeżnikowi od Ortelu płácą po szelągu : A pisárzowi dwá szelągi. Ius, inquit, Scabinorum istud est, cum profertur Sententia, quòd cuilibet eorum vnus solidus, Notario verò duo solidi dantur. Wszákże w tey mierze / wiecey zwyczáiu álbo wła-

ſnych vſtaw wſzedy náſláduią/niżli tego opiſá-
nia: co iednák niema być gániono/á zwłaſzczá
tám gdzie ty dochody ták ſą rozmierzone/ iż ká-
żdemu wedle pracey dział idźie: iáko ná wielu
mieyſcach/then ieſt dobry á ſpráwiedliwy oby-
czey/iż cokolwiek płácą v Sądu/kłádą przed
Przyſyężniki/potym po Sądźie trzeci groſz Pi-
ſárzowi z onych pieniedzy oddźieláią/iáko wie-
cey nád wſzytki Perſony Sądowe prácuiące-
mu: A oſtátkiem ſye ſámi z Woythem rownie
dzielą. Ktemu Woyt winy bierze/á nikt inny: iá-
koż wedle práwá Woytowi przynależą/nie ko-
mu innemu: bo wPráwie gdziekolwiek bedzieſz
czytał o winách/kthore ſtroná zá iáki wyſtepek
przepada/wſzedi naydźieſz nápiſano: Iudici mul-
ctam. A oſobliwie Speculo Saxonum libro ij, ar-
ticulo 41. Iure Municipali articulo 54.

O Piſárzu Mieyſkim.

PIſarz/ieſt perſoná iáwna/
godna/przyſyegą w Mieſćie obwiązána/ku ſpiſowániu ſpraw Sądowych/iáſny-

wych/ iásnymi/ włásnymi/ nietrudnymi y wyrozumnymi słowy. ∴ ∴ ∴

Przysięgá Pisárska

JA :N: przysięgam Bogu wszechmogącemu / Pánom Ráycom/ y wszytkiemu pospolstwu miástá tego / w Vrzędzie moim Pisárskim ná kthory iestem wybran/ wiernym być / y táiemnych rad Mieyskich ktore poznam álbo kthorych mi sie zwierzą nikomu nie obiáwiáć : Rzeczy ty ktoresie przy Sądzie dzieią / wiernie wedlug mego nawyższego rozumu chce nápisáć / y czytáć ták vbogiemu iáko Bogátemu : A tego niechce opuścić/ dla miłości/ boiáźni/ nienawiści/ gniewu/ przyiáźni/ dárow/

ni/dárow/y innych rzeczy: Ták mi Pánie Boże pomagay.

Winá zá fálesżne pisánie.

PIsarz ktoryby nápisał niesłusżny Zapis álbo List/rekę tráci/ ktorą go nápisał: A gdźieby sfálszował Ksyęgi Mieyskie/ sstawa sye bezecnym/ y krzywoprzysyężcą/ á bywa karan ogniem/ vt in libri, carde mu: Concess.lib:10. Wszákże w Prawie Sáskim Ziemskim y Mieyskim Máydeburskim/o iáwnych Pisárzoch y ich pisániu nie iest ták pilne stáránie y doglądánie: Abowiem wszelkie ich pisánia bywáią vmocnione y potwierdzone Pieczecią Mieyską álbo Sądową. ./. ./. ./. ./.

TV sye godźi nieco powiedźieć o niedbáłośći ktora iest w wielu Miásteczkach/ iże Ráyce z Woythem y s Przysyężniki/ Pisárskie mieysce ludźmi kremu niespráwnymi zásadzáią/ iáko Klechámi álbo opiłymi Furfánty szkolnymi: nie rozumieiąc co ná Pisárzu zależy/ y iáko Spráwy Mieyskie s strony Vrzedu są ważne. Znáią to dobrze Przysyężnicy ná wyższzem Prá-

wie zásádze-

wie zasadzeni/ gdy czásem z Appellacyey/ kthore do nich z Miasteczek sią/ żadney státeczney spráwy wziąć niemogą/ áni czásem baczą gdzie tey iest początek/gdzie srzodek/gdzie dokonánie/ iákich dowodow ktora strona vżywáłá/ ná czym swoie rzecz nawiecey sádziłá/ iáko skazano. A wiele ná tym zależy/ gdy sye ktho do wyszszego Sędziego odzywa/trzebá dáć státeczną á zupełną spráwę swey rzeczy: Thákże w Appellácyey postępek spráwy trzebá spisáć wszytek bácznie/ á porządnie: Naprzod żałobę/ potym odpowiedź/ iáko zás powod/odpowiedź zbijał/iáko skazano/ iákich dowodow ktora strona vżywáłá/ z iákich Ksyąg/od dawnegoli czásu. In summá/ wszytke spráwę od początku áż do końcá. A iesli też co czytano v Sądu s kthorych Ksyąg ku tey spráwie/to ná zad po skazániu ma być nápisano. A ták wszytke spráwę státecznie nápisáną ze wszytkimi dowody/ trzebá w zupełnośći odesłáć do wyszszego práwá/áby żadney stronie nic sye nieubliżyło. Czują sámi Ráyce/ Przysyeżnicy/ y Mieszczánie ná Miásteczkach/ tey niedbáłośći częstho wielkie záwstydzenia/ przymowki/ y szkody z niespráwnego pisánia: A wżdy o to niedbáią/ iákoby godnego á státecznego Pisárzá opátrzenim słusznym przy sobie záchowáli/ kthory

gdy iest godny/vćciwy/státeczny/trzeźwi: okrásą á kleynotem iest mieyskim. Ná Mistrzá szkolnego ten vrząd wkłádáią/ná ktorego dosyć prácey iest/gdy rząd Kościelny y Szkolny dobrze wiedźie/ćwicząc dziatki Mieyskie/násyenie rzeczy pospolitey/w Boiáźni Bożey/w Náukách wyzwolonych/y w innych rzeczach/ iego vrzędowi przystoynych. Przeto gdźie godny Pisarz być niemoże/łepiey iest áby wszytki spráwy Sądowe y zapisy/ wyrozumnym własnym Iezykiem pisáne były/ s powieśći ktorego Męzá rostropnego ná Sądźie syedzącego. Abowiem z Láćinskiego niespráwnego pisánia/wielkie często spory miedzy niebogoboynymi Prokuratormi rostą: gdźie słowo álbo wyrozumienie wątpliwe vłápić mogą/á ná nie iáko Kot ná Mysz dybią/przes co wiele kroć spráwiedliwość tepią y przedłużáią/nieináczey iáko łákomy Bárwierz mogąc rychło vleczyć ráne/gnoi ią/áby zá dłuższym leczenim/wietszą zapłáte wziął.

O Prokuratoroch.

Prokurator/

Rokurator/iesth Personá ktora cudze spráwy s poruczenia Páná / álbo / iáko mowią / Principałá swego / spráwuie.

¶ Prokuratorá może kto vstáwić ták we wszytkich swoich spráwách pospolicie / iáko thez w iedney ósobliwie.

Prokuratorski vrząd poćciwy y potrzebny.

PRokuratorowie są bárzo w rzeczy pospolitey potrzebni / y vrząd ich iest vćciwy. Aby ktorzy swey rzeczy spráwowáć / álbo przy niey być niechcą / álbo niemogą / álbo thez sámi spráwić nieumieią / przes insze spráwowáć / y spráwiedliwośći swey dochodźić mogli: Przeto są vstáwieni dla pospolitego pożytku / Práwu y pospolitemu człowiekowi ná posługe: Aby przez nie tháк Powod iáko y odpor / szkod swych przestrzegáli. A są iákoby Sądowi Rycerze: Abowiem iáko Rycerz waleczny / pokoiu pospolitego mieczem broni / thák Prokurator dowćipem

swoim spráwiedliwość mnoży/á niespráwiedliwość tłumi. A rzecz pospolita nie tylko obroną waleczną/ ále thež y Práwy bywa vmocniona. Poććiwa tedy rzecz iest mieć vrząd Prokuratorski/ gdy go kto dobrze vżywa/ á spráwiedliwey rzeczy dopomaga. Iure Munic: artic: 42. Specu: Sax: lib: i, artic: 60. lib: iij, artic: 14.

KTo sobie Rzecznika iáwnie od Vrzędu vprosi/iuž sam przed Sądem mowić nie ma: Wszákże gdyby go Sędźia spytał/ ieśli ná słowá swego Prokuratorá przyzwala álbo nie/ powinien odpowiedźieć/ álbo ná zmowę y ná poradę odstąpienia v Sędźiego żedáć może/ álbo skazánie nágánić wedle práwá: Spec:Sax:lib: i,art:62. Prze thę przyczynę/ gdy Pan ná słowá swego Rzecznika nieprzyzwala/ może ie odmienić y nieprzyiąć ich przed skazánim. Spec: Saxo: lib:iij,artic:14. Iure Mun:art:42.

LVdźiem zacnym á wysokiego stanu/ przystoyna rzecz iest mieć prokuratorá swego/ dla vććiwośći: iże thež oni pospolitą rzeczą są zábáwieni/ y dla innych przyczyn w Práwie opisánych. Specu: Saxon: lib:iij, articu: 30.

Zdrádliwego Prokuratorá winá.

PRokurator gdyby w spráwie swego Principałá zdrádliwie postepował / iżeby sye dobrowolnie przewyćieżyć dopuśćił / álbo przenáiety od kogo / wywiedziawszy sye wszytkich wywodow y obrony Principałá swego / do przećiwney by strony przystał / á iego rzeczy bronił / ku szkodźie pierwszego Páná swego: karánie iego iest że sye sstawa bezecnym. Spec: Saxo: lib: i, artic: 60. glos. in fine. Przeto Prokuratorowie w Krákowie / tym sposobem ná káżdy rok przysyegáią / áby thym pilniey powinowáctwo swoie baczyli / á ná nie pámietáli.

Przysyegá Prokuratorska.

JA :N: przysyegam Pánu Bogu wszechmogacemu / iż Sadowi chce być posłuszen / w tych rzeczach w ktorychem wedle Práwá powinien: A iże Vrzad moy Prokurathorski /

ſzczerze/ wiernie / pilnie/ zupelnie / bez odwlok/nie vmyſlem rozmnożenia roſterkow ſpráwowáć chce. Rzecz ták od powodney ſtrony iáko odporney przyietą/wedle dowcipu mego/ wedle ſumnienia/y wedle nalepſzey rády bronić bede: A poznawſzy ráde iedney ſtrony / drugiey tego nieobiáwie / áni ſye ku niey ſklonie/ Ale przy pierwſzey do ſkończenia práwá ſtać chce: Liſtownych Dowodow od Principalá mego mnie podánych/ y porády y rozmow w ſpráwie mnie zwierzoney / żadnemu nieobiáwie: á zwlaſzczá ſtronie przeciwney / áni Prokuratorowi iey / áni pomocnikom: ſlowem/piſmem/vkazánim/áni przez ſye/áni przez innego / A ku ſzkodzie Principalá mego niedopu-

ſzcze ſye

szcze sye dobrowolnie przewyciezyc: Y insze wszythki rzeczy chowác chce/ ktore ná dobrego/wiernego Prokuratorá y obronce przynaleza. A tego niechce opuscic/dla milosci/przyiazni/dárow/zysku/álbo iákiey inney rzeczy. Ták mi Pánie Boze pomagay.

O Zapłácie Prokuratorskiey.

NApisano Spec:Saxo: lib:i, arti:60, ize Prokurator zá praca swoie/ ktora podeymuie w sprawowániu rzeczy od kogo / słusznie ma miec zapłáte / iáko y náuczeni w Práwie / rády swey vzyczác moga zá zapłáte:Abowiem niz sye tego náuczyli/praca tez około tego niemáła podieli/ z niemáłym nakłádem. A thák słuszna rzecz iest / áby thez s tad pozytek mieli. Ale ize tákich Prokuratorow wiele było / (dzis niewiem iesli sa) ktorzy niemáiac Boiazni Bozey przed oczymá/wstydu przed ludzmi/ miłosci ku bliznemu/

bes wszego

bes wszego miłosierdzia/ od tych od ktorych rzecz mowili: nie słuszną/ nie zárobioną/ á nie zwyczáyną zapłáte bráli. Przetho tákiemu ich łupiestwu Krol Jego Mił. sławney pámieci Sygmunt tego Jmienia pierwszy/ vstáwą swoią raczył zábieżeć/ áby Prokuratorowie zá swą prácą/ zámierzoną zapłáte mieli/ to iest/ od szperunku/ od vstawánia Sądow/ od odkłádu spráwy ná inny czás/ po iednym tylko groszu. A od spráwy iednego dniá przed Sądem/ tylko cztery grosze. A ták ile dni spráwuie/ tyle kroć cztery grosze ma wziąć/ nie wiecey. Bo nápisano: Sufficiat vnus grossus, sufficiant grosi quatuor. Zábieżano też y Práwem pisánym Spec: Sax: lib: i, art: 60. gdźie nápisano in glossa: Causidici pro vnaquaq; causa centum solidos accipere possunt. Przeto też wiele ludźi dla ták wielkiego kosztu y nakłádow/ opuszczáli spráwiedliwość swoie/ z wielką szkodą á krzywdą swoią/ to iest/ dla kosztu álbo łupiestwá Prokuratorskiego/ nie Sądowego: Abowiem nakłády przed Práwem/ od zapisow/ od skazánia/ od Minut/ y od innych spraw Sądowych/ rowną á pobożną zámierzoną płácą odpráwi. Ale nie pobożnemu á nie bogoboynemu Rzecznikowi/ kiedys Stá álbo dwu nie obiecał/ á ktemu przes wszytek czás pokis sye práwował/ iá-

wowal/iáko wieprzá nietuczył/álbo sye s nim/ tym cobys prawem wygrał/rozdzielić ná poły nie obiecał: mowić nieumiał/niedbále twoie rzecz spráwował/Rok chcąc przemieszkał/ná zmowie s twoim Aduersarzem przeciw thobie był/dobrowolnie sye przewyćiężyć dał. Obaczył to ieden człowiek zacny/w Prawie Mieyskim biegły/á tego snadź wszytkiego dobrze swiádomy/ktory w swoich ksyążkách niedawno o tym nápisał/tymi słowy. Causidicorum tanta est rapacitas, quod in vna causa, maiora sunt eorum impendia, quam quae per omnem litem, apud omnium Iudicum Subsellia insumuntur. Wszákże też tu ma być bácznosć/iáko mowią discrecya/ná pilnego Rzecznniká/zwłaszczá gdy mu poruczysz iáką wielką/trudną á záwikłáną spráwe: w ktorey ábyć dobrze posłużył/musi twoie listy czytáć/ćiebie o twey rzeczy długo każącego/á czásem thez báiącego słucháć/Práwá pisánego sye dokłádáć/nieiedny ksyegi w Práwie przegledáć/od iednego Sedziego do drugiego biegáć/áby tobie dobrze posłużył. W tháckiey trudney á vplećioney spráwie/nie trzebá sye ogledáć/ná vstáwe wyszszey námienioną. Abowiem niewiele by ich nálazł coby sye tobie tákiey pracey około twey spráwy zá czterzy grosze podieli. A

trzebá thež tego przestrzegáć/ ábys krom Rzecznìká vchodząc słusznego nakłádu nan/ y ná práwo/ wietszey swoiey spráwiedliwośći nieutráćił/ nieumieiąc swey rzeczy sam spráwić/ y niewiedząc/ coby thobie s Práwá przydź miáło. A rzecz pewna iest iže sye niemožesz zostáć/ iedno przy tym co iest wedle práwá/ (czego ty nietráfisz/ ieslis sye tego nieuczył) wyiąwszyby gdźie Pánowie álbo Vrzednicy y inni Sedźiowie/ wiecey sye s poddánymi gwałtem obchodźili/ á ná dáry albo ná poczty wiecey niž ná spráwiedliwość pátrzyli: tám y Prokurator nie pomože.

O Powodney Personie.

Powodem názywáią the Persone/ kthora przed Sądem žáluie ná kogo/ chcąc co mieć od niego. ∴ ∴ ∴

Káždy Po=

KAżdy Powod Winowáyce swégo winien szukáć w włásnym práwie iego/ iáko iest Regula Iuris: Actor sequitur forum rei.

Powodowi co przynależy obáczáć niż sye wda w Práwo.

NA Powod czterzy rzeczy należą przeglédáć niż sye wda w Práwo / wedle náuki vczonych w Práwie. ¶ Pierwsza / iżeby sye s przyiacioły dobrze porádził y rozmyslił / iesli by mu byłá rzecz vżytheczna / poczynáć Práwem przeciw swemu Aduersarzowi álbo nie. ¶ Wtora / áby sye dobrze obaczył / iesli thego może dowieść ná co sye bierze / swiádectwem słusznym / álbo listy Vrzedowymi pod Pieczecią / álbo ná ostátek Przysyegą / iesli iemu przyydzie wedle Práwá. ¶ Trzecia / áby sobie Swiádki zgotował / á pilnie sye wystrzegał / żeby od nich zdrádliwą obietnicą niebył oszukan. ¶ Czwarta / áby pierwey łáskáwie vpominał onego przeciw komu chce czynić / żeby sam s syebie Sprawiedliwość vdziáłał. A gdzieby niechciał: thedy Powod gdy iuż ma żáłowáć / to thez pilnie

ma rozmysláć / áby spráwiedliwą rzecz przećiw pozwánemu záczynał / áby blizniego swego w prozne nakłády y ku Przysyędze nie wiodł. Speculo Saxon: lib: ij, artic: 41.

Záklętemu Powodowi niewinien syę nikt spráwowáć.

POwodowi záklętemu / pozwána stroná nie powinná odpowiádáć / ták w Práwie Duchownym / iáko y swieckim: czego Sędziowie powinni przestrzegáć / áby záklethemu Powodowi / niedopuscili spráwy żadney v Sądu / y ná innych mieyscach / gdźie bywa rádá o pospolitey rzeczy.

Powod pozwawszy / gdy niestánie / co tráći.

POwod gdyby pozwawszy kogo / sam niestánął / tedy on rok tráći / ná ktory pozwał y nakłády powinien odłożyć stronie pozwáney: to iest / gdy stroná pozwána stánie ná Roku / y pilnosć swoię da zápisáć.

Powod záwżdy ma być gotow.

POwodowi odwłoki ku zgotowániu na swą spráwę niebywáią dáne. Abowiem powod ná káżdem stopniu Práwá/y ná początku/ma być s swoią rzeczą gotow ze wszythkimi dowody swymi ważnymi á gruntownymi.

O Odporney/ álbo pozwáney Personie.

ODporna stroná tá iest/ przeciw ktorey bywa skárgá v Sądu. A thá Łácinskim słowem bywa názywaná/ Rea, nie od winnośći/ále od rzeczy/ ktorey dochodzą ná niey sądownie.

Pozwánemu co przystoi báczyć:

POzwánemu tho nawiecey przystoi / gdy bedźie obżáłowan áby nie inaczey iedno iáko rzecz iest / wedle Páná Bogá / wedle sumnienia dobrego / prawde zeznał / co żáluiącemu winien. Spec: Sax: lib: ij, artic: 41.

Záklety Pozwány może sye bronić Prawem.

ODporna stroná záklęta / może sye w Prawie bronić / ále pozywáć y swey krzywdy dochodźić niemoże / y winná sye kożdemu vspráwiedliwić. ∴ ∴ ∴

Pozwánemu kiedy Odwłoki nie idą:

ODporowi wniektorych spráwách odwłoki ná rozmyslenie niebywáią dáne / iáko gdy iest rzecz máła / álbo o bićie / A ktemu miedzy vbogimi Personámi / ktore Sedźia zárázem wysłyszawszy żáłobe y odpowiedź rozsądźić może: Aby ich práwowánie nieweszło w wielkie nakłády. Gdy też rzecz iest przećiw podezrzánym Opiekunom / y w innych sprawach opisánych Speculo Saxon: lib:ij, artic: 3. glos.

O Rzemie-

O Rzemieślnikoch y o posłuszeństwie zwierzchności Rádzieckiey.

Rzemieślnicy/ y wszyscy w pospolitości Mieszczánie/ powinni posłuszni być zwierzchności Rádzieckiey/ á niewybijáć sye z ich posłuszeństwá/ choć by też Miásto było wolne/ y innego Páná nád sobą wyszszego mieli/ áby swey przysyedze dosyć czynili. Iure Munici: artic: 19. glos. Powinni też w swych Cechoch schadzki miewáć/ á stárszé Mistrze miedzy sobą obieráć/ ktho żyby mieli moc wystepne káráć/ y innych Mistrzow swego Cechu dogledáć: Aby fálsz á oszukánie w niwczem nie było: Aby miedzy wszythkimi spráwiedliwa robotá/ y pobożne przedawánie

było. Rze=

było. Rzeźnicy áby wrzedliwego álbo sktotego/ y ktoryinkolwiek innym obyczáiem niezdrowego bydłá niebili/y nieprzedawáli/pod winą wedle pospolitey vchwały vłożoną. R o innych rzeczach powinni pilnie rádźić/ktoreby w porucżeństwie s strony pożythku Mieyskiego mieli. A ieśliby ktory roskazániu swych stárszych sye przećiwiał/ á bárzo spornym y nieukaránym sye okazał/ tákiego Stárszy máią Rádźie opowiedźieć/ ktorego potym Ráyce wedle zasługi powinni kárać/ y zá wielkośćią wystepku z rzemiesłá zrzućić. A gdyby potym zrzucony/ zásye zá łáską Rádźiecką/ y zá przyczyną ich ná rzemiesło był przyiet: rzemiesło bedźie mogł robić/Ale potym żadnego w Cechu niemoże winowáć/áni do Cechu miedzy Mistrze przychodźić/ áni swiádkiem być/ áni vrzedu żadnego ná sobie mieć. Iure Muni: art: 44. Wyymuiąc ty Cechy s tego porządku/ ktorzy osobliwą prerogátywą y Przywileiem od przodkow Jego K. M. álbo od kthorego Zwierzchniego Páná swego są nádárzeni y opátrzeni. Ty wszystki rzeczy y inne támże opisáne/ áby thym pilniey były przestrzegáne: thedy Stárszy Mistrzowie wszelkiego Cechu w ten sposob przysyegáią.

Przysyegá

Przysyegá stárszych s Cechow.

My :N: :N: przysyegamy Bogu wszechmogacemu/ y Pánu nászemu :N: Pánom Raycom y wszytkiemu pospolstwu Miástá tego/ isze Cech nász wiernie á spráwiedliwie rzedzić chcemy/ Rzemiesłá násze spráwnie robić/ y innych Mistrzow Cechu nászego/ w robotách pilnie á wiernie dogledáć/ áby wszytkim pospolicie/ iáko Bogátemu táko vbogiemu iednáko á poboznie robiono y przedawano/ zadna nowa vstáwa nikogo nieuciazáć/ cudzolostwá káráć/ rostherkom zábiegáć / y innych wszelákich wystepkow á zbytkow zá-

bronięc: Pánom Raycom posłusznymi być záwżdy wednie y w nocy/ we wszytkich potrzebách/ ktoreby sye ku pożythkowi Mieyskiemu wściągáły/ nieposłuszne á nieukaráne im opowiádáć: A co nam s strony rzeczy pospolitey będźie poruczono/ pilnie o tym rádźić/ y ná to przyzwaláć co wyższe głowy vchwalą: Ták nam Pánie Boże pomagay.&c.

Przysyegá Nowego

Mieszczanina gdy przyymuie Mieyskie Práwo.

JA :N: przysyegam Bogu wszechmogącemu / iż chcę być wierny y posłuszny Rádźie tego Miástá/ ná

ten czás/y ná pothym bedącey / wednie y wnocy : Táiemnic pospolithych/á nawiecey kthore są Miástu pzżyteczne/nikomu niezjáwiáć : A kthoby sye przeciwił Pánom Ráycom y pospolitemu dobrzemu/y spráwiedliwosci/tákiemu niechce pomágáć/ále go ponizyć / y tego nietáić/ y to wszytko czynić y pełnić/co zalezy ku pozytku y rozmnozeniu Miástá : A iesliby ktho co niespráwiedliwego o Rádzie mowił / themu według mozności moiey chce sye sprzeciwić : A gdzie bym sye niemogł oprzeciwić y obronić/tedy oswiádczywszy obiecuie to im powiedzieć.

Ták mi Pánie Boze pomagay.

Przysyegá Slug Mieyskich.

JA .N. przysyegam P. Bogu wszechmogącemu/iże Panom Ráycom Miástá tego chce być wierzen y posłuszen wsłużbie mo...ey ną ktorą iestem przyiet/ to wszythko pilnie spráwowáć y opátrowáć/ co mi od ich Mił: roskazano bedzie. A iesliбym sye iákich táiemnic mieyskich dowiedział/tych żadnemu nieobiáwie. Ale cobym rozumiał przynależeć ku pożytkowi mieyskiemu / kthemu sye záwżdy stáránim moim/ile bede mogł/ przykłonić chce. A tego nieprzestáne czynić/dla miłości/nienawiści/przyiázni/ álbo dárow. Ták mi Pánie Boże pomagay.

O Podwoyskim.

POdwoyski ma być obieran przes Woythá y Przysyeżniki z osyádłych ludżi / wszákże niebárzo znácznych/coby miał przynamniey puł łanu Osyádłości. Spec: Sax: lib:iij, art:61.

Porządek

Porządek przy obieraniu Podwoyskiego.

Podwoyskiego s tą Ceremonią kreuią / Sędzia powiedzie go zá rękę ku mieyscu sądowemu / y każe mu śyedźieć przećiw swemu mieyscu ná stołku nákrytym poduszką álbo węzgłowim / á położy krzyż ná łonie iego. Spec: Saxon: lib: iij, art: 56. potym mu wyda rotę Przysyegi iego / tymi słowy.

Przysyegá Podwoyskiego.

JA .N. Przysyegam Bogu wszechmogącemu / Pánom Ráycom / Woythowi y Przysyężnikom / y wszytkiemu pospolstwu miástá tego / ták Bogátym iáko vbogim / thák Miesczánom iáko gośćiom / iże chcę być wiernym w służbie moiey / gdźie będę posłan: spráwiedliwie Arestowáć / pilnie pozywáć / prawdźiwe szperunki y pozwy zeznáwáć: á wźiąwszy od iednego ná pozew / od przećiwney strony nań nie bráć / vććiwośći Sądu przystrzegáć / y w innych posługách memu vrzędowi przystoynych / wierzen być. Ták mi Pánie Boże pomagay.

A Gdźieby w ktorym Mieyśćie więcey Sług

Woytozpstkich było/ s ktorych by był ieden stár=szy/á zacnieysze postugi ná sobie nosił/tedy przy=syegá iego ma być táka.

Przysyegá przednieyszego Slugi Woytowskiego.

JA.N. przysyegam Bogu wszechmogące=mu/iże Pánu Woytowi y Pánom Przy=syeżnikom/ chcę być posłuszny y wierny w służ=bie moiey/ gdzie będę posłan z vrzędu moiego/ spráwiedliwie Arestowáć/pilnie pozwy listow=ne oddáwáć/prawdziwie szperunki y pozwy ze=znáwáć. A wziąwszy od iedney strony ná od=niesyenie pozwu/od przeciwney strony niebráć/ vtćiwośći Sądu przestrzegáć. A ieślibym kogo obaczył v Sądu nieobyczáynie/ nieutćiwie/ á nie wedle práwá/y iákimkolwiek obyczáiem/nie przystoyniesye záchowuiącego/ták przećiw stro=nie iáko przećiw Sądowi/ ná thákiego chcę in=stygowáć/ zárázem przed Sądem. Wszytki V=rzędowe dochody/ y winy wszythki spráwiedli=wie y pilnie wypominác/ y spełná Sędziemu oddáwáć/ á żadnemu nic nie przeglądáć zá ża=dną przyiáźnią álbo dárem: Y w innych postu=gách á spráwách vrzędowi moiemu przystoy=nych chcę wierzen być. Ták mi Pánie Boże po=magay.

Po Przy=

PO Przysyedze nákaże mu Sedźią przes wyrok/pokoy pospolity: Abowiem wedle Práwá / Podwoyski nie ma z bronią chodźić. A tham iuż bedźie miał moc z roskazánia Sędźiego pozywáć / Arestowáć / y inne rzeczy podług swey przysyegi czynić / kromia wszelkiego przenágábánia. A gdyby go kto obráził słowem álbo reką / nágrodzenie iemu ma być wdwoy nasob wietsze / niż innemu. A iesliby go kto zábił / zapłátá też zá głowe w dwoy nasob wietsza niż zá inną Persone / wedle stanu iego. Specu: Saxon: lib: 1, art: 8.

Pokoy Podwoyskiego.

O Swiádectwie Podwoyskiego.

POdwoyski swym swiádectwem stoi zá dwu swiádkow: zá iednego s strony syebie / a zá drugiego s strony vrzedu swego: A to sye rozumie / gdźie ma być spráwá iáka wywiedźiona swiádectwem syedmi meżow. Ale gdźie dwiemá álbo trzemi / zá iednego waży. Specu: Saxon: lib: & articu: eodem.

Podwoyski co powinien mieć w sobie:

POdwoyski chceliby mian práwie zá Po-

stá Bożego/iáko iest w práwie opisány/ma mieć wsobie trzy rzeczy. Naprzod áby złoczyńcow nie karał áni dreczył z nienawiści/ ále tylko z miłości spráwiedliwości. ¶ Wtore áby to czynił ná posługe bliźniego swego przeciw ktoremu on złoczyńcą wystąpił. ¶ Trzecie áby tho czynił dla Bogá/ to iest áby przes one pomste/ gniew Boży był vbłagan/ áby też zá onym karánim/ wysthepni więcszego sye karánia wystrzegáli. Speculo Saxon: lib: iij, articu: 56.

O Kátie.

Kath/ Personá nád złoczyńcą spráwiedliwość skutkiem okázuiąca / áczkolwiek imie práwie v wszythkich ludźi ná sobie nienawisne niesye/ dla tego iż vrząd iego zda sye być lekki/sprosny/okrutny/á krwáwy. A wszákże vczynkiem swoim/ ná sumnieniu nic nie grzeszy / áni przed Swiátem áni przed Bogiem/ktory iest początkiem wszytkiey Spráwiedliwości. Abowiem co czyni/ wszytko zá skazánim spráwiedliwości/nie zá zadzámi swy-

dzámi swymi czyni/y owszem wedle Pawłá S. iest sługą Bożym/Sługą spráwiedliwośći/y vrząd iego iest bárzo potrzebny. Abowiem nic by po práwie pisánym ná złodźieie/nic ná cudzołożniki/nic ná zboyce/nic ná meżoboyce/nic ná inne złoczynce / by niebyło tego ktoryby nád nimi to práwo skutkiem wypełniał. Frustra enim leges feruntur, si desint qui administrent & exequantur. Przeto s strony tey potrzeby Káth iest y ma być w obronie Krolewskiey / y innych przełożonych/áby mu dla thákiey (iáko mowią) sprosnośći vrzedu iego żaden gwałtu nieczynił. Pisze Iodocus Damuderius w ksiąźkách in praxi rerum criminalium. ¶ Vrząd iego ná tym iest / áby Exekucyą czynił nád złoczyncą wedle przewinienia rozmáithym karánim / y rozną śmierćią. Kthore karánia Przełożeni wynayduią y skázuią ná złoczynce wedle práwá: Aby sye złość niemnożyłá ná świecie / áby sye drudzy kárnośćią ich ná to pátrząc / bali / wedle Pismá Swietego: Peccantes coram omnibus argue, vt cæteri timorem habeant. ¶ Ale iż Kátowie/ Opráwcy / Ceklarze w wielkiey nienawiśći y zelżywośći v ludzi bywáią / tho nieprzychodźi y przychodźić niema s strony ich vrzedu/ále s tąd iż vrzedu swego źle vżywáią/nie z miłośćią bliź=

niego/nie=

nego / nie z żalem / nie zlutowánim / zá czymby mogli mieć przyiaźń ludzką / iże sye z złoczyncámi nieináczey iedno iáko z innymi bestyámi obchodzą: bijąc / poszyykuiąc / tárgáiąc nielutościwie / morduiąc niezwyczáynie / odzieráiąc / ieszcze tho sobie poczytáiąc zá chwałe / gdy tyráństwo nád Człowiekiem / ktory też iest stworzeniem Bożym / okázuią / iżby tylko chuci á żądzy swey nie rozumowi álbo Sprawiedliwości dosyć vczynili. Z strony thedy vrzedu swego Kath gdyż przed Swiátem áni przed Bogiem nic niegrzeszy / zelżywości niema żadney / y s Kościołá Krześciáńskiego dla thego niema być wyrzucon / Ale ku Swiątościam y ynnym obrzedom Kościelnym ma być przypuszczon.

O Zydziech.

Zydom ktore rzeczy są s Práwá zábronione.

Zydom ty rzeczy są s práwá zábronione. Naprzod iż żaden Krześcianin niema s nimi ieść áni pić. 2. Zadnego vrzedu

niemáią

niemáią mieć / ná ktorymby nád Krześciány mieli być przełożeni. 3. Lekárstwá niemáią być od nich bráne. 4. W wielki Piątek niemáią z domow wychodźić / ani okien mieć otwártych. 5. Krześciáninná nie máią mieć zá sługe. 6. Szkol y Bożnic nowych niezákłádáć. 7. Niemáią też z żadną bronią chodźić: á to ná ich pohánbienie / iże oni s swoią máiętnośćią / są pod mocą Krześciánow. Specu: Saxon: lib: iij, articu: 2.

NApiſano thámże o Duchownych iáko sye máią záchowáć / chcąli być miáni v ludźi w powinowátey vććiwośći / iże też z bronią niemáią chodźić / ſzat koſztownych / oſtrog pozłoćiſtych nienosić / do kárczmy niechodźić / s cudzymi żonámi niemieſzkáć / gry niepátrzáć / około łowow ſye niebáwić / iáſtrząbow / ogárow nie chowáć / y innych rzeczy nie przyſtoynych ſye wiárowáć: kthore ia tu opuſzczam / áby kto niemniemał / żebym Duchowne álbo vczyć álbo z niewiernymi żydy łączyć miał / co mnie nieprzyſtoi / iedno mieć ie we wſzelákiey powinowátey vććiwośći / iáko nápiſano: Qui benè præſunt, duplici honore ſunt digni. A ná drugim mieyſcu: Quàm ſpecioſi pedes euangelizántium pacem. A zwłaſzczá gdy tu tylko tá ieſth intencya moiá /

ábym krotko wypisał o Persónách Mieyskiemu Sadowi przynależących/począwszy od nawyższey aż do naniższey. Aczkolwiek thež Zydowie nie są pod Mieyską władzą / wszákże iż w Práwie Mieyskim o nich społem też y o Duchownych nápisano/chćiałem y to ná krotce tu przypomnieć. ∴ ∴ ∴

Sposob pokonánia Zydá w Swiádectwie.

Zyd gdyby miał pokonáć Swiádectwem Krześćiániná / tho ma vczynić ze dwiemá Krześćiány/y z iednym żydem. A Krześćiánin żydá z iednym Krześćiáninem y z iednym żydem. Specu: Saxon: lib: & articu: eodem.

Przysyegá Zydowska.

Rotá przysyegi Zydowskiey wedle niektorych náuki/ tá iest: ∴ ∴

Jáko mi then wine dáie/iżebym iemu wtym. N. krzywde vdziáłał: tego nieiestem winien. Ták mi Pánie Boże pomagay / ktory stworzył Niebo / ziemie / ziołá / y inne rzeczy ná Niebie / ná powietrzu / w Morzu/ ná ziemi / y moy żydowski zakon vstáwił.

NIektorzy mienią iże żydowie máią przysyege czynić ná ksyegach Moyzeszowych/ przed ich Bożnicą/stoiąc bosymi nogámi/ trzymáiąc láncuch álbo wrzeciądz/kthorym drzwi v Bożnice záwieráią/ tą Rotą.

Ták iáko mi wine dáie iżebym miał być winien vczynku thego / álbo był dłużen / tego nie iestem winien / thák mi Boże pomagay/ ktory niebo y ziemie/y wszytki inne rzeczy stworzył. A iesli niespráwiedliwie przysyegam / áby mie Pan Bog zátrácił/ktory w Korabiu osmioro ludzi czásu Potopu záchował. A ieslim iest fálszywy w tey przysyedze moiey / áby mie Pan Bog zágubił ktory Sodome y Gomorre Piekielnym ogniem spalił / áby mie Pan Bog poháńbił ktory z Moyzeszem ze krzá ognistego mowił. A ieslim wtym iest niespráwiedliwy / áby mie Pan Bog zátrácił / kthory Moyzeszowi zakon dał/ y pálcámi własnymi ná tablicach kámiennych nápisał/áby mie Pan Bog zágubił/kthory Pháráoná w czerwonym Morzu stárł/ y żydy do Ziemie obfituiącey miodem y mlekiem przewiodł. A iesli niespráwiedliwie przysyege mowie/áby mie Pan Bog stłumił / ktory czterdzieści lat ná puszczy żydy karmił / Aby mie ná ostá-

tek do Piekłá s ciáłem y z duszą/posłał ná wieczne potepienie. Iure Munic: artic: 139. Wszákże tu w tey rocie opisáney przysyegi / káżdą iedne cząstke álbo dwie może bráć/ y rozumieć zá cáłą przysyege: Z wymienienim rzeczy o ktorą ma być przysyegá. glos. ibidem. .:. .:. .:.

O Zástáwnych y o przedánych rzeczach kradzionych Zydowi.

Zyd gdzieby Kielichy / Ksyegi / álbo iákie vbiory Kościelne kupił/álbo iemu były zástáwione/ á niemogłby Istcá mieć/tedy ma być osądzon iáko złodziey : wszákże żydowie rzeczy kradzione / ále nie Kościelne / mogą kupowáć y pieniedzy swych zá nie dánych nie trácą / á tho dla thego áby rzeczy kradzione mogły być łatwiey nálezione. Spec: Sax: lib: iij, artic: 7. Nápisano támze iż rzeczy Kościelne s pewnych przyczyn mogą być przedáne/ále nie żydom: tho iest gdzieby potrzebá vkázowáłá ná wykupienie y wyzwolenie niewolnikow / záchowánie á podpomożenie ludzi vbogich.

A Jeśliby żyd inne rzeczy nie Kościelne kupił álbo mu były zástáwione niesktrycie/ choć-

by były krá-

by były krádzione / Summy swoiey nie tráci / gdy tego sámotrzec dowiedzie przysyegą iż tho kupił álbo iż mu záſtáwiono w tey summie / o ktorey powiáda. A gdzieby Swiádkow coby ſnim przysyegli niemogł mieć / summe tráci. Specu: Saxon: lib: & articu: eodem.

MIedzy Zydem á Krzesciáninem żadne Małżeństwo być niemoże: A ieſliby ſye złączyli w Małżenſtwo / nie inácey máią być ſądzeni / iedno iáko w cudzołoſtwie mieſzkáiący.

ZYd Krzesciániná ná swoie Sekte náwrácáć niema / á gdzieby náwrácał / ma być mieczem karan. ·/· ·/· ·/· ·/·

ZYdá y odſzczepienicá wiáry Krzesciáńſkiey káżdy w káżdey ſpráwie bliſzſzy ieſth pokonáć Swiádectwem.)·( )·( )·(

ZYd / Pogánin / Heretyk / Krzesciániná o cudzą krzywde niemoże winowáć / ále o swoie ktorą sam cierpi / ſkárżyć może.

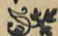
IEsliby żyd swoie rzeczy własne s Fanty czyiemi sobie zástáwionymi / przes ogien álbo przes gwałt iáki vtrácił / álbo by mu ie vkrá dziono / á Krzesciánin by go o swoie rzeczy zastáwne gábał / chcąc ie wykupić. Tedy żyd stroky fantow / przysyęgą bywa wolen.

Státut Koronny.

Státut o Zebrakách.

Ioan: Albert: Petric: 1496.

IZ około Zebrakow w Miásteczkách ná dobrym rządzie bárzo schodzi / á wiele syę pod thym żebráczym płaszczem złodzieystwá y innego łotrostwá zákrywa: przypisałem ná ostatek tey częsci ten Státut o żebrakách / kthory iest: Aby żebracy w Miesciech / w miásteczkach / y we wsiach / pod pewną liczbą / á pod znákiem Plebanim / álbo Rádzieckim chodzili. A kthorzy by byli krom znáku / ci máią być Stároście wydáni / á obroceni ná robote Zamkową: Wszákże ktorzyby robić niemogli / tym Przełożeni mieysca onego mogą dáć Swiádeczne listy / zá ktorymi by mogli bespieczniey bes znákow indzie Iálmużny prosić.

Porządku

Porządku Sądow Mieyskich
Cżeść wtora.

O Rożnosći Sądow Mieyskich/ á naprzod
O Burgrábskiem wielkim Sądźie.

W Mieyskim Práwie są rozne Sądy / iesth inny Sąd wielki Burgrábski / inny wyłożony/ inny potoczny álbo potrzebny.

BVrgrábſki wielki Sąd/ trzy kroć do roku bywa. Pierwſzy/ w dzień Swietey Agáty. Drugi/ trzeciego dniá po S. Janie Krzćicielu. Trzeći/ w Oktawe S. Marćiná. A ieſliby kthory s tych to Sądow przypadł ná dzień ſwiety/ tedy on Sąd iuż ginie. Iure Mun: art: 45. Tákowe Sądy nawyżſzy Sedzia w Máydeburgu ſpráwuie: Ale w Krákowie y we Lwowie ná mieyſcu Burgrábie wedle ſtárego zwyczáiu/ Burmiſtrz ſyada/ álbo ieden z Rády/ ktorym Burmiſtrz záſádźi mieyſce ſwe/ A ná mieyſcu Szołtyſá Woyt/ bes ktorego Burgrábiá żadnego Sądu mieć niemoże.

Wywołánie wielkiego Sądu.

TEn Sąd przed thym niżli bywa/ dwie niedźieli przes Podwoyſkiego iáwnie ma być wywołan. ./. ./. ./.

Pozywánie ná wielki Sąd.

NA then Sąd Pozew przynamniey przed trzemá dniomá vprzedźić ma przes ſługe Vrzedowego/ z námienienim ſądu tego. Ale ná inſze Sądy pozew może być thegoż dniá kiedy

Sąd ieſt/

Sąd iesth / wszákże przed thym nizli Práwo syedzie.):( ):( ):( ):(

Gáienie wielkiego Sądu.

TEn Sąd thák bywa Gáiony. Naprzod Burgrábiá spyta Szołtyšá / iesli czás iest zágáić Sąd? co gdy Szołtys odpowie iż czás iest. Spyta pothym iesli pokoy Sądowi przykázáć ma / y inne rzeczy ktore s Práwá máią być przykazáne? Odpowie Szołtys iż ma pokoy przykázáć wedle Práwá. A thák Burgrábiá zágai Sąd / y przykaże pokoy tymi słowy mowiąc: Gdyż mi s práwá nákazano iest / iż czás zágáić Sąd wielki Burgrábski / y przykázáć thy rzeczy / ktore wedle Práwá przykazáne być máią. Tedy ia przodkiem mocą Páná Bogá wszechmogącego / potym mocą Oświeconego Páná nászego Krolá Jego Mił: y Rády iego / mocą Burgrábską y Szołtysią / mocą Pánow Przysyeżnikow y wszytkiego pospolstwá / gáie wam Sąd wielki / y przykázuie pokoy Páná Bogá wszechmogącego / pokoy Naiáśnieyszego Páná nászego Krolá Jego Mił. Ten pokoy ieśliby kto nieutćiwym słowem / álbo ktorą inną krzywdą nároszył / przećiw drugiemu w sprawie iego: Al-

bo ieſliby popedliwymi ſłowy przeciw vććiwośći Sądu co rzekł: tákowy pieniężną winą karan będźie. A ieſliby groźną álbo zbroyną reką wyſtąpił/ tedy iáko Pan Bog y Práwo nákaże. Potym obroćiwszy ſye do przyſyężniká młodszego miánuiąc go imieniem włáſnym rzecze: Pánie .N. ieſlim wedle biegu Práwá zágáił Sąd y pokoy przykazał/ktory w tym to Sądźie káżdy chowáć ma/álbo co ieſt wedle Práwá? y będźie mu ſkazano/iże Sąd ieſt dobrze zágáiony/y wedle Práwa pokoy przykazány.

☞ Niewiem ſkąd weſzło w obyczay w wielu Miáſteczkach/iże Przyſyężnicy/ ták ten Sąd wielki/iáko y inne Sądy/ſchyliwſzy ſye wſzyſcy zá Stołem / poſzeptem gáią/ iż żaden tego nie ſłyſzy. A ná niektorych też mieyſcách/ácz głoſem/ ále nie wyrozumnem Językiem: Co záprawdę rzecz ieſth nie bárzo przyſtoyna. Abowiem nierozumnym iezykiem do Ludu mowić/ nic innego nie ieſth/ iedno prozno ſłowá ná wiátr puſzczáć/á práwie ſye błaznem vkázowáć. Dla tego y S. Páweł powiáda: Ieſlibym ia niewiádomymi Języki mowił/á proſtacy by przyſzli/ izali nie rzeką iż ten ſzáleie? Et ſi incertam vocem tu-
i Cor:xiiij. ba dederit,quis apparabitur ad bellum? Przes to też wiele kroć Sądowi ná powinowátey vćći-

woſći ſcho-

wości schodzi / gdy drugi niesłysząc álbo też nierozumieiąc thego gáienia / łatwie wystąpi słowem y vczynkiem. Acz káżdemu Sądowi / y káżdey zwirzchności / krom gáienia / vćciwość przystoi czynić / wszákże thy srzodki ku poważności y vćciwości Sądowey dziwnie káżdego pobudzáią. Przeto by przystáło / nieposzeptem ále głosem y wyrozumnym wszem Iezykiem tho spráwowáć iáko v Niemcow po Niemiecku / ták v Polakow po Polsku dla pospolithego człowieká / á niewstydzić sye swego Iezyká / y owszem ij ozdábiáć im nawiecey być może.

Obwieszczenie Pospolstwu Sądu wielkiego.

GDy iuż ták Sąd Burgrábski bedzie zágáiony / potym sługá Vrzedowy z roskázánia Burgrábie / Szoltysá / y Przysyeżnikow / wedle zwyczáiu miástá Krákowá / opowie głosem wszytkiemu pospolstwu / iże ná tym Sądzie spráwy ktore sye ná wyłożonych y potrzebnych sądziech poczeły / á ná dzisyeyszy dzień przypádły / mieyscá niemáią / y sądzone niebedą: spráwy też po vmárłey rece / spráwy o mnieyszą summe / niż czterdzieści groszy / spráwy o nieuććiwości álbo

zhánbieźzia / spráwy żadnego s Przysyężnikow ná ten czás ná Sądźie syedzacych. A pothym káżdy w spráwách swoich záchowawszy zwyczáyną vczćiwość Sądu tego postępowáć może. Iure Municip: articu: 16.

¶ Jest zwyczay dobry y ma być pilnie przystrzegány / iż przed tym Sądem / niż kto pocznie swoie rzecz spráwowáć / przodkiem bierze dozwolenie od Burgrábie y od szołtysá áby mogł to mowić / co by spráwnie mowić miał: y ná innych Sądziech przodkiem mowi / Pánie Woyćie sprzyiay mowić. Albo iáko indźie iesth obyczay / Pánie Woyćie dopuść spráwy. etc. Tháktże ná tym Sądźie y ná káżdym innym / nie godźi sye żadnemu spráwe máiącemu / gdy ią záczńie s stroną / od Sądu odchodźić / krom dozwolenia Sędźiego. A gdy otrzyma dozwolenie ku odstąpieniu / potym przystąpiwszy / niż swoie rzecz spráwowáć pocznie / dźiękuie Sędźiemu zá ono dozwolenie. Mowie iest tho obyczay dobry / y pilnie ma być przystrzegány: Abowiem zá thą Przemową wyszszey námienioną / y zá tym porządkiem bywa záchowaná vczćiwość Sądu / iż ieden drugiemu nie przerywa spráwy / káżdy bywa státecznie wysłuchan / wołánie niepotrzebne bywa hámowáne / gdy żadnemu niegodźi

sye mowić /

ſye mowić/krom dozwolenia Sedziego/káżdy ſobie poważnie/ vtćiwie/ á ſtátecznie poczyna/ nie ináczey iáko przed Sadem Bożym: Abowiem káżdy Sedzia ná mieyſtcu Bożym ſyedźi/ á dla tego ma być názywan Pánem. Iure Mun: artic:8. Specu: Saxon: lib: iij, articu:52. A ieſliby też kogo winá ſkarano zá iáka nieſpráwnoſćia/ tedy ſye mu to sſtánie wedle iego ſámego oſadzenia/ gdyż ſobie tego tylko żadał ſprzyiáć mowić coby ſpráwnego było. A thák tey Ceremoniey Sadu Mieyſkiego żaden niema być przećiwny. Abowiem ná ktorych Sadźiech tego nie vżywáia/ to ieſt gdźie wſzythkim wolno rázem mowić/ káżdy báczyć może iáka tám vtćiwoſć/ iáka poważnoſć: wſzytkim to ieſt iáwno/ iż czáſem przed wielkimi á niepotrzebnymi tumulty/ Sedzia niewie kogo pierwey ſluchác ma/ gdy wſzyſcy rázem wołáia/ ieden zdawam in contumacia, drugi in lucro, in euaſione, zdawam/niezdawam/puſzczam/niedopuſzczam: Pánie Sedźia godźi ſye/niegodźi ſye. Y drugiego by thák mogli zmyć bes ługu/gdy przed tymi tumulty nie bedźie ſłyſzał kiedy go przywoływáia. Ktore tumulty áby w Mieyſkich Sadźiech niebyły/przeto ty porzadki záchowywáia/Sad przod kiem gáia moca Boża/moca Krolá Jego Mił.

y przes De=

y przes Dekret pokoy y wszelaką vtciwość przykázuią/ y winámi ná to vłożonymi karzą káżdego/ktoby sye nieutciwie á nieporządnie ták iáko sye godzi spráwował: kczemu iest osobliwie Instigator officij. .:. .:. .:.

Poważność wielkiego Sądu.

POwáżność tego Sądu táka iesth/ iże ná nim stronie poważney/ żadna odwłoká/ żadnym obyczáiem niebywa daná: Ale okrom wszelkiey rzeczy wymyśloney/ ná żałobe strony skarżącey/obwiniony zárázem poki Sąd trwa/ odpowiedáć/to iest znáć álbo przeć powinien/ o co bedzie obwinion: Jesliby znał/ tedy zapłátá do zachodu Słoncá ma być skazána: A iesliby przał/ przysyegá ná trzeći dźień bywa przysądzoná/ álbo ná bliski Szołtisi Sąd/ iáko kedy iest obyczay. .:. .:. .:. .:.

Spráwy wielkiego Sądu.

WSzytki krzywdy álbo wystepki/ktorych by sye kto dopuśćił czternaśćie dni przed tym/ niż táki Sąd przypádnie/ osobliwie zástepowánia ná drogách/náiechánia ná dom/gwałty Pánieńskie/ Burgrábiá sadźi: Wszákże tho

rozumieć

rozumieć mamy / wedle zwyczáiu rozmáithych Miast. Abowiem w Krákowie y we Lwowie gwałty Woyt s Przysyężniki zwykł sądźić. Ná tym też Sądźie bywáią zapisy / przedawánia / y wzdawánia Imienia stoiącego / zeznánie długow / vgody / y inne Contrákty. Nád to ná tym Sądźie wielkim w máłych Miásteczkách y ná Wsiách bywa bádánie (co zową Rugiem) o záchowániu obyczáiow y występkow káżdego Mieszczániná / álbo też Wieyskiego Ludu / gdźie występni iáwnie bywáią karáni / iesliby kto iáwnie pezeciw Bożemu Przykazániu / álbo vstáwom Kośćiołá krześćiáńskiego wystąpił. A gdyby występny okazał sye nieukaránym / bywa s pospolstwá wyłączon iáko párszywa owcá: Aby pothym swym złym żyćim inszych w Mieśćie álbo we wsi przemieszkawáiących nie zgorszył. A iesliby sye łacwi ku karániu okázował / vpokorzáiąc sye y vniżáiąc / tedy láskáwszym karánim tho iest ná pieniądzoch álbo syedzenim ma być karan.

☞ Przy thym Sądźie / oprocz thego Rugu / snadźby też niewádźiło y dobrze przystáło / áby przy oblicznośći wszytkiego pospolstwá / Przywileie Mieyskie co potrzebnieysze / o kthorych przynależy wszythkiemu pospolstwu wiedźieć /

przes Pisarzá/wyrozumnym wszem iezykiem/by ly czytáne/żeby mieszczánie wiedząc ie/tym pilniey ich przystrzegáli/y wedle nich sye záchowywáli. Abowiem przytrafiá sye wiele przygod y gwałtow w Mieściech/ktoreby wedle Przywileiow mogły być słusznie hámowáne/y inne porządki mogły by pilniey wedle przywileiow być przystrzegáne. Ale gdy ie tylko Przełożeni przy sobie máią/á inszym ich nie oznáymuią/ przetoż y pospolithy człowiek nie záchowuie sye wedle nich: A s tąd że też wiec bywa / iż Ab ingratis tolluntur beneficia. Bo to iest nieiákie okazánie niewdzięcznośći/ y iákoby wzgárdzenie/ gdy kto Przywilein álbo iákiego dobrodzieystwá nádánego sobie od Páná swego/ nieużywa.

Czás czekánia káżdego Sądu.

WSzyscy Ludzie iednego Práwá / iáko mowią pod iednym Dzwonem / nie dáley máią Sądu czekáć/ iedno od wschodu słonicá áż do Południá: przyczyná tego iest / iż káżdy Sąd trzeźwo ma być spráwowan. Specu: Saxon: lib: iij, articu: 61.

Zdánie wielkiego Sądu.

Gdy iuż

GDy iuż Burgrabiá ma wstáć z mieystcá Sądu swego/ zda w moc Sądy wszytki Woytowi y Przysyężnikom/ przes Imie Bogá Oycá/ y Syná/ y Duchá Swietego. Potym Szołtysi Sąd bywa po Burgrabskim we dwu Niedźiel. Iure Municip: articu: 45.

O Szołtyskim sądźie.

SZołtys álbo Woyt/ też trzy Sądy do roku miewa/ s kthorych Pierwszy wedle zwyczáiu Miástá Krákowá/ bywa w Piątek po Trzech Kroloch. Drugi w Piąthek po Przewodney Niedźieli. Trzeći w Piątek názáiutrz po Bożym Cyele. A po tákowych Sądźiech wielkich swoich/ Woyt s Przysyężniki spráwuie Sądy swoie przes dwie Niedźieli. A iesliby Sąd iego ná kthory Dźień świety przypadł/ tedy ná záiutrz álbo ná trzeći dźień może być przełożon. Iure Municicip: articu: 47. A ty Sądy pospolićie zową wyłożonymi/ o ktorych niżey masz máło szerzey pisano.

O Winách Burgrábskiego y Szołtysyego Sądu.

Winá Burgrábi / gdy ktho wystąpi przeciw vtćiwośći Sądowey słowem / albo zá iákie nieposłuszeństwo / iesth opisána wedle Práwá. Iure Municip: art: 46. Et Spec: Sax: lib: iij, articu: 64. Sześćdźiesyąt szelągow / ktore wedle dawnego zwyczáiu Ławniczego sądu Krákowskiego / licząc káżdy szeląg po dwunaśćie pieniedzy / vczynią groszy czterdźieśći. A Szołtysia winá zá tákiesz przewinienie / osm szelągow / ktore tymże ráchunkiem / vczynią pięć groszy y szeląg. ∴ ∴ ∴ ∴

Winá Burgrábska wedle Práwá / ma być płácona w sześć Niedźiel: wszákże przewiniony / może ią rychley odpráwić iesli chce / Ale po sześći Niedźielách / przedłużyć nie może / wyiąwszy by to było ná łásce Sędziego.

W Krákowie tákże Burgrábska winá wedle moderácyey / gdy ktho pozwány ná wielki Sąd niestánie / álbo sye czego nieutćiwego v Sądu dopuśći / álbo po wywołániu Sądu tego /

du tego/przes dwu niedźielny czás/komu krwáwą ráne záda/ták Mezczyznie iáko Białey głowie/iest zá káżde tákie przewinienie/po czterdźieśći groszy. Z ktorych win Burgrábiá pierwszą ná swą strone bierze/ Lawnicy w spolny dźiał wtorą/ á Szołtys wszythki inne ile ich bedźie. Ale krom tego czásu wywołánia wielkiego Sądu/gdy kto kogo ráni/bądź Mezczyzne/bądź też Białą głowe: Woyt bierze/ groszy dwádźieśćiá y pieć y szeląg. A zá proste zekrwáwienie/ktore vłomnośći álbo oszpecenia nieponosi/ tylko pieć groszy y szeląg.

WSzákże około tákich ran w Práwie pospolitym szerzey iest opisano/ á bárzo potrzebnie: Bo iáko są rozmáite rány/ iedny szkodliwe drugie nieszkodliwe/ á tráfiáią sye thez rozmáitego stanu ludźiom / czásem zacnieyszym / czásem podleyszym: ták też rozmáita iesth winá zá nie opisána/ y rozmáite stronie nágrodzenie/ co zową Wargieltem. Jáko kthoby komu ráne zádał w głowe/ w twarz/ ná oczu/ ná vszu/ ná rekach/w nogi/ktorym kolwiek obyczáiem/ bądź cietą/ bądź sztychem/ bądź pchnienim/bądź tłuczenim. Zá tákie rány szkodliwe/ktore slepote álbo chromote/ álbo iáką inną vłomność á oszpecenie ciele-

Winá zá rány szkodliwe y wargielt.

cenie cieleſne przynoſzą/ Sędziemu ma być płá=
cono ſześć dźieſyąt ſzelągow/á ſtronie obráżoney
połowice Wargieltu/ktory s cáłego poznaſz:A=
bowiem cáły Wargielt wedle vczonych w prá=
wie/czyni dwádźieśćiá złotych Ryńſkich w Mo
necie/ kthore przychodzą ku wadze dwudźieſtu
złotych Polſkich ná Monethe. Ale zá proſte ze=
krwáwienie/ktore żadney vłomnośći nie nieſye/
zá sine rány/ zá guz/ gdy mieyſtce od vderzenia
ſpuchnie/ Nád to dgyby kto komu też/álbo inne
nieutćiwe ſłowo zádał / álbo włoſy z głowy ál=
bo z brody wyrwał: Tu ſtronie obráżoney płáći
ſzelągow trzydźieśći / ktore wedle ráchunku ná=
mienionego czynią groſzy dwádźieśćiá / A Se=
dźiemu ośmi ſzelągow / ktore czynią groſzy pieć
y ſzeląg. Specu: Saxon: lib:ij, articu: 16. Tákie
odpráwienia wargieltow/rozumieią ſye s ſtro=
ny Meżczyzny/Abowiem Białych głow War=
gielt/wſzedy wedle práwá ieſt połowicą mniey
ſzy niż Meżczyzny. / A gdyby ktho kogo obráźił
nie s przygody/ále s chući á ze złośći/ten nietylko
Wargielt námieniony ſtronie powinien opra=
wić/ ále też y lekárſtwá Bárwierzowi zápłáćić.
Nád to obráżonemu zámieſzkánie y ſzkody/ kto=
reby mu s tąd vroſły nágrodźić winien/ wedle
rozeznánia á ſzácunku Sedźiego. Co y Prá=

wem Bo=

Cáły war gielt.

Winá zá rány nie=ſzkodliwe j wargielt

Winá o nieutći=wość.

Winá zá obráżenie ze złośći.

wem Bożym iest opátrzono: Jáko gdyby kto iá- Exo: xxi.
kiemu Rzemieślnikowi dobremu/álbo Pisárzo-
wi/álbo Málárzowi/ reke vciął/ ktora on sobie
żywność zárabiał/ powinien iest ránnemu poki
bedzie żyw/ná káżdy rok tyle płácić/ ile on robo-
tą swoią y dowcipem ná káżdy rok mogł nábyć.
Wszákże Ránny pierwey ma przysyądz iáko ták
wiele mogł zárábiáć. Co wszythko záleży ná ro-
stropności Sedziego/ktory sye ma w tákowych
rzeczach dokládáć Práwá pisánego/ gdzieby co
w pospolitey vchwale álbo w moderácyey miá-
nowicie opisano nie było: Jáko o rozmáithym
Wargielcie wedle Ludzi roznego stanu/nápisá-
no Specu: Saxon: lib: iij, articu: 45. lib: ij, arti: 16.
y ná innych mieystcách. Bo Sedzia powinien
to wiedzieć á pilnie tego przestrzegáć/áby żadne-
go áni wietszą áni mnieyszą winą niekarał / ie-
dno iáko w Práwie nápisano. Czego ia thu te-
raz niewypisuie wszythkiego / folguiąc cześcią
krothkiemu pisániu / cześcią trudnością vrzedu
moiego. ¶ Jesliby sye też przydáło / iżby ktho
miał wiele Ran zádánych/ tylko zá iedne Ráne
nawietszą / połowicá Wargieltu obráżonemu
idzie/á Sedziemu groszy czterdzieści. Abowiem
gdyby cztery álbo pieć ran miał opłácáć / káżdą
ráne połowicą Wargieltu / przenosiło by tho

cáły War-

cáły Wargielt / tho ieſt zapłáte człowieká zábitego. ./. ./. ./. ./.

☞ Ty pieniężne karánia/y nágrodzenia ſtronie obráżoney / dla tego ſą wynálezione dowćipem Ludzkim / áby pokoy poſpolity był záchowan/áby ieden drugiego nieobrażał: Ale ten dowćip ieſt nád Práwo Boże/ktore każe áby káżdy trácił ząb zá ząb/oko zá oko/reke zá reke/ gárdło zá gárdło. By tu Práwo Boże záchowano/odrzućiwſzy ludzkie vſtáwy ná ſtrone/byłby wietſzy pokoy/niebyłyby ták wielkie bitwy/roſtyrki/mordowánia/ niezgody/iákie widźimy. A zá tą przyczyną wiele kroć/ iż gdy komu łacwie o pieniądze / waży ſye drugiego zá ledá krzywdą vbić/ zábić / krew przelać / y w innym łotroſtwie ſwey woley doſyć vczynić.

O Wyłożonym Sądzie.

Włożony Sąd to ieſt / kthory bywa czáſow wedle práwá zámierzonych/ á idźie ſwoim poſthepkiem záwżdy przes dwie niedźieli / począwſzy od

swoich czásow s Práwá álbo też z zwyczáju ktorego Miástá vłożonych. Jáko wedle zwyczáiu Miástá Krákowá / pierwszy wyłożony Sąd / w pierwszy Piąthek po trzech Krolach / tákże idzie záwżdy przes dwie Niedzieli / áż do Niedziele Stárego Miesopustu / ile dwu Niedziel stawa. Potym wpierwszy Piątek po Przewodney Niedzieli / áż do Niedziele kthorą zową Krzyżową. Pothym ná záiutrz po Bożym Ciele áż do Niedziele Adwentowey. Ná niekthorych mieystcách do S. Málgorzety. A potym w Piątek po S. Bártłomieiu áż do Adwentu. A iesli s tych to Sądow wyłożonych ktory przypádnie ná dzień swiety / thedy bywa przełożon ná inny dzień. Jesli też ktorego wyłożonego Sądu zaymie álbo zaydzie dwu niedzielny czás / ktory bywa przed káżdym wielkim Sądem od wywołánia / iáko iest wyszszey opisano : tám iuż wyłożony Sąd dla wielkiego Sądu Burgrábskiego ginie / áż potym w swoie klobe po drugich dwu niedzielách wpádnie / od onego czásu kiedy miał być Sąd wyłożony / by był wielki nie przeszkodził / tho iesth iesli niezágrodzą drogi czásy wyszszey námienione / iáko niedzielá Stárego Zapustu / niedzielá Krzyżowa / niedzielá Adwentowa.

Czás wyłożonych Sądow wedle Zwyczáiu Miásthá Krákowá.

¶ Zá długim zwyczáiem przyszło iż then Sąd

Czemu zową wyłożonym.

zową wyłożonym/iákoby ná pewne á nieomylne czáſy vłożonym/á prawie zámierzonym/ nieinaczey iáko w Ziemſkim Polſkim Práwie Sądy ktore zową Roki / pewnych czaſow wedle Státutu opiſánych bywáią / áby ná tych Sądźiech káżdy ſpraw ſwoich pilnowal/á żaden ſye niewiádomośćią nie wymawiał. A dla lepſzey pewnośći y więtſzey wiádomośći / thedy ná táki Sąd wyłożony trzy kroć thegoż dniá po ránu dzwonią.

Pozywánie ná wyłożony Sąd.

NA ten Sąd może pozwáć tegoż dniá ktorego ma być obchodzon / wſzákże przed tym niż będzie zágáion. Abowiem gdy iuż Sąd zágáią / pozew nic nieważy.

Gáienie Sądu wyłożonego.

SąD Wyłożony thymże obyczáiem przes Woytá iáko y Burgrábſki bywa gáiony/ Abowiem gdy iuż Lawnicy ná Sądźie záſyedą/ thedy Woyt zwykł pytáć Stárſzego Przyſyeżniká : Gdyż dźiſya ieſth dźień Wyłożonego Sądu / ieſli czás ieſt zágáić Sąd ? co gdy mu będźie ſkazano/tedy poſtąpi dáley tymże obyczáiem iáko

iem iáko wyższey nápisano przy Burgrabskim Sadzie. A iesliby Sad był nie w then dzień/ ktory iest Wyłożonemu Sadowi náznáczony/ ále s potrzeby/ (kthory Sad pospolicie zowa potocznym álbo potrzebnym) tedy Sedzia inny postepek bedzie chował. Abowiem thák ma pytáć: Gdyż wedle potrzeby żadáia Sadu/ máli być Sad zágáion? A stárszy Przysyeżnik skaże iże ma być zágáion. Dáley Sedzia záchowa sye w zágáieniu ná thym Sadzie iáko wyższey iest opisano. Iure Municip: articu: 16. Specu: Saxon: lib: iij, artic: 61. A ma Sady gáić pod tymi okolicznosciámi: Ná mieystcu bespiecznym/ iáwnym/ nie pokatnym/ ktemu obránym/ ráno/ gdy Słońce wznidzie/ trzeżwo/ nie w dzień swiety. A powinien iest ná Sadzie syedzieć do Południá/ dáley nic.

Spráwy wyłożonego Sadu:

NA Wyłożonych Sadziech/ bywáia sadzone spráwy wszelkie ták ty ktore sye sciagáia ná Persone iáko y thy ktore ná rzecz/ ták vćciwe iáko y sromotne/ tho iest około dziedzictwá/ dárow/ spadkow/ długow/ krzywd/ złoczyństwá/ targi/ vmowy/ obwiazánia/ około wszel=

kich rzeczy ruchomych y nieruchomych/zdawánia/dziedzictwá/ zapisy dárow y wszelkich obowiąskow: A osobliwie/ Zdawánie imienia stoiącego.):( ):( ):( ):(

Obyczay zdawánia Imienia stoiącego.

PRzy tym Sądzie chowáią zwykłą Ceremonią opisáną Iure Municip: articu: 20, iż gdy kto przedawa Imienie ze wszythkim Práwem swoim/iáko sam trzymał/á zeznawa to iáwnie przed Sądem: tedy Sedźia potwierdzáiąc ono kupno / bierze czapke od tego ktory przedáie/á kłádźie ią ná głowe tego/ktory ono imienie kupuie: Albo iáko indźie iest obyczay / zieloną rozge kupuiącemu w reke dáie / opowiádáiąc naprzod głosem on odstepek thymi słowy. Pan .N. zdawa dom/ własność / álbo dźiedźictwo swoie/ ná tym á ná tym mieystcu leżące/ ze wszytkim práwem/Páństwem/dochody wszytki/ Pánu .N. w thych że gránicách iáko sam do tego czásu miał y trzymał/ y iáko nań po śmierci tego .N. przypádło/álbo iáko dostał od thego .N. A ták z vrzędu moiego/ wedle Práwá/ tákie kupno vtwierdzam y vmacniam/y opowiá-

Czapká.

Zielona rozga.

dam wszyt-

dam wszytkim iásnie to zdánie / po pierwsze / po wtore / po trzecie / po czwarthe mimo Práwo. Przeto pytam ná Práwie / ktho tu kolwiek teraz iest v Sądu / á milczy / nic sye themu niesprzeciwiąc / ácz potym ná wieczne czásy milczeć niema: Potym stárszy Przysyeżnik ták skaże: Gdyż thu ći / ktorzy v Sądu są obliczni / milczą / á Sentencyą y Ortel słysząc / przedánie álbo dar widząc / nic sye niesprzećiwiáią / dla tego słusznie ná potomne czásy milczeć máią wedle práwá. Potym Sedźia włoży czapkę ná kupuiącego iáko wyszszey powiedziano / y thym znákiem ono kupno / dar / álbo odstepek vtwirdzi y vmocni. A gdy sye to iuż ostánie / (ácz thego w Krákowie niechowáią / ale iest w Práwie opisano) potym kupuiący ono imienie / bedźie żądał áby mu było dano wwiązánie wnie / co mu bedźie przes wyrok nákazano. A ták Sedźia s Przysyeżniki poydźie do domu onego / kedy ma być wwiązánie / y rzecze kupuiącemu (kthory bedźie ná ten czás stał przed domem) wźiąwszy go zá reke / thymi słowy. Potwierdzáiąc ten dar álbo zdánie ktore sye tobie dźiś v Sądu ostáło / wto imienie álbo dźiedźictwo ćiebie wwiezuie / y w rece zá własnosć thobie podáie wedle skazánia Sądownego. Ktore wwiązánie potym bedźie w Ksyegi

Sądowe zápisano. ¶ Ty wzdánia iáko y gáienie Sądow/ przystoi áby były własnym wyrozumnym wszem iezykiem spráwowáne: Abowiem iáko sye kto ma bedąc v Sądu onemu wzdániu álbo odsthepkowi przećiwić / choć by go dolegáło / gdy Sedzia nie rozumnym iezykiem do Ludzi przysłucháiących ták mowi: Kto teraz milczy/áby wiecznie milczał: To pewna iż milczeć musi/ gdy niewie co mowią/ y samby Sedźia milczał/gdyby do niego nierozumnym Iezykiem mowiono. ∴ ∴ ∴

Obroná tego obyczáiu przy zdániu Imienia.

TA Ceremonia około zdawánia Imienia wzieta iesth s stárádawnego zwyczáiu / ktory był chowan miedzy Ludem Izráelskim. Nápisano w Ksyegach Ruth/ iż gdy ieden drugiemu práwá swego odstepował / áby ono odstąpienie álbo zdánie moc wzieło/ tedy ten ktory przedawał imienie / z zuwał bot álbo trzewik z nogi swoiey/y dawał go kupuiącemu/przed dźiesyąćmi Meżmi stárszymi onego Miásthá / pod ktorego Iurisdicyą było Imienie. A to było swiádectwo wzdánia Imienia w Ludu Izráelskim/o czym

Ruth iiij.

Obyczay Stárego Zakonu zdawánia Imienia.

ſkim / o czym kto chce może ſzerzey w Kſyegach wyſzſzey námienionych czytáć. V nas ácz w tym ieſt nieiáka odmiáná / wſzákże to ſnadź żadnego nieobráżi / gdy mu miáſto botá czapkę ná głowę włożą / álbo rozgę zieloną w rękę podádzą. Nápiſano też Iure Muni: art: 20, iż tá około zdánia Ceremonia ſtąd poſzłá / gdy Enoch Syn Caymow zbudował był Miáſto y poſtánowił to / áby żaden nikomu nic niebrał coby włáſną pracą nábytego miał. A ieſliby kto chciał co przedáć / álbo iákim obyczáiem ſwoie imienie od ſyebie oddálić / tego też niemogł vczynić / ážby od Páná ſwego znák przyzwolenia przynioſł / to ieſt groſz ná ktorym był wybit obraz Krolewſki / przez co on przedawáiący znáczył / iż to z wolą páná ſwego czynił / y poſłuſzeńſtwo przećiw niemu tym vkázował. ¶ Przeto ty porządki máią być chowáne / niedbáiąc nic ná ony / kthorym wiec nieiáko wádzą: Abowiem tych tho czáſem obrażą / ktorzy niedoczytáli / á zá iáką przyczyną co poſtánowiono pilnie ſye nie przypátrzyli. Wiele bym rzeczy mogł okázáć / kthore s Práwá Bożego grunt máią: Ale folguiąc krotkiemu piſániu opuſzczam. Wſzákże ieſzcze iedno przywiodę około Dawnośći / co Łáćinnicy zową Præſcriptio, też s Práwá Bożego. Nápiſano in lib:

Iur: Mun: artic: 8.

Leuiti: xxv.

Leuit: Ktoby przedał dom w Mieście/ może go odkupić póki rok nie przeminie. A ieśli w rok nie odkupi/ tedy on kupiec będzie trzymał Imienie/ y Potomkowie iego wiecznie.

PRaescriptio.

Przyczyny prze ktore Rodzicy mogą Dzieci wydziedziczyć z Imienia.

PRzyczyny prze ktore Oyciec Syná z imienia wydziedziczyć może/ thy są. ¶ Pierwsza/ Jeśliby Rodzicom swoim iáki gwałt álbo krzywde vczynił/ álbo ie bił/ álbo w wielką szkode iákim oskárżenim álbo dobr rospraszánim przypráwił. ¶ Druga/ Jeśliby ie o gárdło winował z vczynku iákiego ktoryby niebył przeciw Krolowi álbo pospolitey rzeczy. ¶ Trzecia/ Jeśliby z niecnotliwymi ludźmi/ z Błazny/ s kostyrámi obcował/ á w thym długo trwał. ¶ Czwarta/ Jeśliby sye około Czárnoksyeskiey náuki álbo Czárow obierał. ¶ Piąta/ Jeśliby Rodzice otruć chćiał. ¶ Szosta/ Jeśliby z Mácochą swoią álbo z miłośnicą Oycowską rzecz miał. ¶ Syodma/ Jeśliby Oycá w niewoli bedącego rekoiemstwem álbo długiem ná swą Persone przyietym/ ile by mogł niewyzwalał/ wszákże

to tylo o meżczyznie ma być rozumiano. Osma/ Iesliby Rodźicowi swemu zábraniał Cory álbo Wneczki wydáć zá Mąż wedle możnośći iego/ á Corá iesliby też zá wolą Oycowską niechćiáłá idź zá Mąż/ále by sye vdáłá ná Fryie/ też może być wydźiedźiczoná. ¶ Dźiewiąta/ Iesliby Oycu ná rozumie zeszłym pracey niemiał. Dźieśyąta/ Iesliby odszczepiencem wiáry Krześćiáńskiey był. ¶ Iedennasta/ Iesliby gwałtem Imienie zá żywotá Oycowskiego posyadł. Specu: Saxon: lib: i, articu: 17.

O Potocżnym Sądźie.

Potocżny Sąd/ álbo iáko zową Potrzebny/ iest then/ kthory okrom vłożonych pewnych dni/ ná żądánie czyie o Imienie ruchome bywa: gdyby iáka potrzebá do tego przyćiskáłá/ to iesth/ álbo niemoc/ álbo stárość/ álbo rychła Spráwiedliwość/ álbo co innego tákiego. Też w osobnym

Potoczne sądy o ruchome Imienie.

domu niemocnego ku vczynieniu Testámentu. A ku tákiemu Potocznemu Sądowi/dosyć iest dwá álbo trzey Przysyężnikow z Woytem / ieśli ich ná ten czás niemoże być wiecey. Przed kthorym Sądem rzeczy spráwowáne máią być tákowey mocy/iákoby sye przed gáynym wyłożonym Sądem dźiały. Wyiąwszy spráwy około Imienia stoiącego / kthore tylko przed gaynym wyłożonym Sądem máią być spráwowáne/ná zwykłym á wszytkim wiádomym / nie pokąthnym mieystcu. A wszákże gdy by ná innym odmiennym mieystcu miał być Sąd/to może być/ ále ták / iżeby tho Sędźia pierwey opowiedźiał przes Podwoyskieg° iáwnie/známienienim przyczyny/ dla ktorey by to przemienienie mieyscá ku Sądowi było. Iure Municip: articu: 10. in fine glossæ. Et Specu: Saxo: lib: iij, art: 61.

PRzy Potocznym Sądźie Pozywánie/ Gáienie Sądu / y záchowánie wszelákiey vtćiwośći tákże ma być rozumiano / iáko y przy wyłożonym Sądźie.

SPráwy tego Sądu są pospolićie o ruchome Imienie / wszákże y o stoiące Imienie mogą być ná tym Sądźie zapisy/przedánia/obo=

wiązánia/vgody y inne Contrákty/iáko z przed wyłożonym Sądem /okrom wzdánia / kthore tylko ná wyłożonym Sądzie ma być.

O Gościnnym sądzie.

Gościem kto ma być rozumian.

GOściem ten iest/ ktory ták dáleko mieszkánie ma / iż iednego dniá do Sądu przydź niemoże. A iesliby mu strona wiáry wtym niedáłá / by miał być Gościem / tedy tego będzie powinien przysięgą dowieść/y iáko ták dáleko mieszkánie ma/iż iednego dniá do Sądu przydź niemogł. Iur:Mun:art:46.

Ná Gościnny Sąd Sędzia záwżdy ma być gotow.

GDy Mieszczánin ná Gościá / álbo Gość ná Mieszczániná o dług álbo inne rzeczy żáłowáć ma: Sędzia káżdego dniá ku Sądo-

dowi powinien być gotow: A ku ſwemu Sądowi doſyć ma trzech Przyſyężnikow/ ieſli ich wiecey niemoże być. Zapłátá Goſcinnym Práwem ma być ſkázowaná do trzeciego dniá.

Goſcie przed obcym Sędziem niewinni odpowiádáć.

GDy obiedwie ſtronie ſą Goſcmi/ niepowinni przed Sędziem inſzey Iurisdicyey/ to ieſt inſzego Práwá odpowiádáć. A to ták ma być rozumiano/ ieſli obwiniony ták ieſt oſyádły w ſwem Práwie/ żeby ſye oná oſyádłoſć ták dáleko wynosiłá/ iáko ieſt dług/ o kthory ieſt obżáłowan. Iure Munici: artic: 68. Wſzákże pozwány y do obcego Sędziego powinien ſtánąć wedle Regul Práwnych/ In Ius vocati eant, Foro te para: A ſtánąwſzy/ do ſwego ſye Práwá wyiąć/ álbo ſłuſzną przyczynę powiedzeć/ przecz by nie winien odpowiádáć.

Goſć przed obcym Sędziem winien odpowiádáć s pewnych przyczyn.

POzwány/ w inſzym práwie powinien odpowiádáć s pewnych przyczyn. Naprzod

Jesliby Jmienie miał w onym práwie / tedy ile s strony Jmienia winien odpowiádáć. ¶ Wtore / Jesliby tám co wystąpił / támże ma być karan / wedle pospolitey przypowieści: Gdzie ktho zgrzeszy tám pokutuie. ¶ Trzecia / Gdzie ktho Hándel wiedzie / álbo sye zádłuży / y płáćić zápłáze. ¶ Czwarte / Gdzie ktho skárży / tám też stronie pozwáney / iesliby od niey o co był obwinion / ma odpowiádáć / co w Práwie zowa / per modum reconuentionis. Iure Munic: artic:28. Spec: Saxon: lib:i, artic: 61. lib: iij, artic: 79.

Winá ktho Sąsyádá swego niepotrzebnie poćiąga w inszym práwie.

Osyádły kupiec gdyby od sąsyádá swego ná drodze był hámowány / á przyzwány do obcego Sędziego o dług / á on pozwány wybił by sye słusznymi przyczynámi do práwá swego: thedy temu pozwánemu / gdyby przed włásnym Sędzim o to czynił / ma być nágrodzoná szkodá y lekkość od onego / przes kthorego był ná drodze niepotrzebnie gábány / álbo Arestowány. Ktorey rzeczy ten tho pozwány ma mieć świádectwo od obcego Sędziego do swego Sędziego przes list otworzysty / álbo Minute oney spráwy kto-

wy ktorą by okazał własnemu Sędziemu przeciw stronie/ iesliby tey lekkości przáłá. Iure Municip: Articu: 68.

O Gorącym práwie

GOrące Práwo iest/ktore wszelkiego czásu / y w swieto y czásow záwieszonych od Praw bywa / gdy iáki złoczyncá ná iásnym á swieżym złoczyństwie / iáko mowią / in manuali & recenti facto, będzie vłápiony/ták iżeby mu szło o gárdło/iáko ná złodzieystwie / ná łupiestwie/ ná morderstwie/ ná mężoboystwie / ná gwałceniu Pánieńskim/ ná zápaleniu domow / álbo przy iákim kolwiek innym zgwałceniu pokoiu pospolitego/bądź ręką/ mieczem/ogniem/y ktorym kolwiek innym obyczáiem. Iure Municip: arti: 114. & 115. Miedzy złoczyństwo thez poczytáią kiedy kto rzecz krádzioną ma wswoim schowániu/do ktorego sam nosi klucz/wyiąwszy by rzecz krádziona ták máła byłá/ iżeby oknem mogłá być wrzucona. Wszákże y około wielkich rzeczy náyduie sye iż nie

kożdy to złodziey/v kogo rzecz kradziona nayda/ chocia by thak wielka była/iż by oknem niemogła być wrzucona. Bo ma zá sobą táki wiele óbron wedle Práwá/iáko nápisano Iure Municip: artic: 92. & 135. Specu: Saxon: lib: ij, arti: 36.

Nie kożdy złodziey v kogo rzecz kradziona nayda.

HOrące Práwo gdy kogo zá swieżá poimáią/zwłaszczá ná Mężoboystwie á gwałcie/trwa cztery á dwádzieścia godzin. A gdy minie Gorące Práwo/tedy (oprocz słuszney przyczyny/iżby ná ten czás przeciw tákiemu niemożono postępić) o gárdło iuż tákiemu nieidzie/ále płáćić á dosyć czynić ma wargieltem wPráwie opisánym wedle Stanu.

Sposob odwodu y pokonánia ná Gorącym Práwie.

NA tym Sądzie złoczyńcá ná swieżym vczynku poimány/zárázem bywa sądzon. A iesli będzie pokonány przez powodną stronę Swiádectwem syedmi Mężow/álbo sye sam przed Sądem zezna/zárázem ná gárdle bywa karan co zásłużył. Iure Municip: articu: 36. Spec: Saxon: lib: i, articu: 70. 66. lib: ij, arti: 10. Ale będzieli táki człowiek nie ná swieżym złoczyństwie

wźiety / ná kthórego skárgá o złoczyństwo przed tym nieprzychodźiłá / y nic thákówego nie było nan słycháć / tedy on iest bliższy sam sye odwieść przysyegą nizli by go żáłuiący miał pokonáć. Iure Municip: Articu: 76.

Własności Gorącego Práwá.

TEgo Sądu trzy są własności przy złoczyńcy. ¶ Pierwsza / iże poimány zá gorącá / nie może być dan ná rekoiemstwo. Rok inny iemu niema być náznáczony / ále záráżem ma być sądzon / y wnet ieśli będźie pokonány / ma być skaran co zásłużył wedle Práwá: A niewinny záráżem ma być wolno pusczon. Spec: Sax: lib: i, artic: 55. & 66. Iure Munic: articu: 27. ¶ Wtora / iże poimány nie może przeć swego vczynku: Abowiem powodna stroná bliższa iest go pokonáć / iáko wyższey o tym. ¶ Trzećia / iże ktore kolwiek skazánie przećiw niemu wynidźie / tego niemoże náganić / áni od niego áppellowáć. Specu: Saxon: lib: ij, articu: 12. A tu wedle tych własności złoczyńcy tho Práwo bywa Gorące / Bo mu wiec w nateższy mroz bywa gorąco.

SEdźia gdy by niebył ná then czás domá / á przytráfiłá by sye táka spráwá o złoczyństwo / tedy

stwo/tedy Mieszczánie álbo Wieyscy ludźie/wedle swego widzenia obieráią Sedźiego/ktorego Láćinnicy zową Gograuius. Ale pospolićie stárszy Przysyeżnik Woythowskie mieysce wszedy zásyada.

O Powołániu Mezoboyce.

Powołánie iest Sentencya álbo skazánie Sedziego/wydáne ná kogo / dla niepostuszeństwá álbo wystepku iákiego. Iure Municip: articu: 5. glos.

Sposob Powołánia Mezoboyce.

Powołánie zbiegłego Mezoboyce ná swieżym vczynku/iáko Láćinnicy mowią in recenti facto, ták bywa. Przed gaynym Sądem/ przyiaciel nabliższy / á zwłasczá Mezczyzná człowieká zámordowánego/obżáłowawszy Mezoboyce przes swego Prokuratorá/o zámordowánie przyiacielá swego / bedzie żądał ná-

przod / áby mu sługá z Vrzedu był przydan / ku przywołániu Mężoboyce / co go doydźie przes Sądowny wyrok. Sługá tedy z Vrzedu przydány / poydźie naprzod ná ono mieyſtce gdźie ſye zámordowánie sſtáło / y przywoła Mężoboyce głosem wielkim / miánuiąc go własnym Imieniem y przezwiſkiem / áby ſtánął do Práwá przeciw temu. N. A gdy go iuż ták po pierwſze przywoła / wroci ſye do Sądu y zezna ono przywołánie / ktore zá pytánim Prokuratorá bedźie potwierdzone przes Sądowny wyrok. Pothym Prokurator bedźieſye ná Mężoboyce przypowiádał / żáłuiąc nań o zámordowánie człowieká nie winnego. Drugą raz sługá tákże iáko pierwey z Vrzedu ná żądánie Prokuratorá przydány / przywoła mężoboyce w pośrzod drogi / miedzy mieyſtcem Sądowym / á miedzy onym gdźie ſye zámordowánie sſtáło. Przywoła thákże v ciáłá trzeci raz y czwarty nád práwo v Sądu / zeznawáiąc zá káżdym rázem przywołánie. Táka ſpráwá przywołánia / przypowiádánia / y obżáłowánia / bedźie przes cáłą godźinę. A gdy thák iuż trzy rázy y czwarty mimo práwo przywołány Mężoboycá nieſtánie / Prokurator ták bedźie pytał. Ponieważ tu ten. N. przywołány po pierwſze / po wtore / po trzećie / po czwarte mimo

Práwo ob=

Práwo obżáłowány o táki mord/niestánął/ ácz niema być poniżono práwo iego: Zátym Woyt s Przysyężniki powstawszy y podniowszy káżdy práwą rekę/ á spuściwszy dwá pálcá ná doł/ skáże go ná vpad y poniży práwo iego ták mowiąc: A zá Woytem też wszyscy Przysyężnicy mowić będą/ powtarzáiąc trzy kroć z nowu słowá niżey nápisáne/ z wymienienim Mężoboyce własnym Imieniem y przezwiskiem.

GDyż tu .N. obżáłowány przed Sądem o zámordowánie tego .N. przywołány po pierwsze/ po wtore/ po trzecie/ po czwarte mimo práwo/ niestánął/ áni przes sye/ áni przes swego mocnego człowieká. Przeto o tákowy mord vpadł iest w swey rzeczy/ y práwo iego poniżamy/ Zonę iego skázuiemy być wdową/ dźiatki sierotámi/ y bierzemy od niego práwo iego: A dáiemy go w moc nieprzyiaciołom iego/ do tąd poki ku swemu práwu nieprzyydźie. Gdyż tu etc. Sentencya tęż po wołánia.

Formá Zapisu tego Powołánia.

COram hoc Iudicio comparens personaliter laboriosus Adam .N. ingenui olim Abel .N. nuper interfecti parens, quæstus est aduersus Caymum .N. & eius complices. Quia ille præfatum

Abel miserabilit', nullam penitus ob causam trucidauit, de viuoq́; mortuum fecit, postulans vt ex sententia Iudicij daretur illi Præco, eum ipsum Caymum vocaturus, vt coram Iudicio comparẽs sese de eiusmodi insinuatione purget: cui per Iuridicam sententiam datus est Præco iuratus .N. cuius publicis vociferationibus ipse homicida, secũdum Iuris obseruantiam vt se Iudicio sistat, vocatus & accersitus est. Primum in loco, quo homicidium patratum est: Secundo in medio vię: Tertio circa cadauer feretro impositum. Quarto ex superabundanti coram Iudicio. Qui quidem Caym, cum solenni more aduociferatus, neq; per semetipsum, neq; per plenipotentem comparuisset: Supranominatus Adam aduersus eum proposuit, quòd prædictum Abelem nullam penitus ob causam immaniter trucidasset, et ex viuo mortuum fecisset. Itaq; postulabat per sententiam decerni, ex quo idem homicida toties ad purgandũ vocatus non comparet, vt in causa commissæ cædis condemnaretur.

DECRETVM EST: Quandoquidem Adam aduersus Caymum proposuit, quòd prædictum Abelem miserabiliter trucidasset. Qui quidem Caym per Præconem iuratum ad iustificandum sese aduociferatus, neq; per se, neq; per suum

plenipoten-

plenipotentem comparuit. Proinde ob patratum homicidium per Sentētiam condemnatus eſt, ſuccubuitq; in hac cauſa commiſſæ cædis de forma Iuris. Deinde per Iudicem & Scabinos conſueta Iuris Teutonici Maydeburgeñ ſolennitate & vigore banitus et proſcriptus eſt. Cuius vxor pronunciata eſt vidua, & liberi orphani, ipſe etiam alienatus eſt ab amicis, & traditus hoſtiū arbitrio atq; voluntati, donec purgando ſeſe, Ius ſuum recuperauerit, & ad priſtinum reſtitutus fuerit.

Obroná tego Porządku w Powołániu.

Acżkolwiek przeciw thákiemu Porządkowi Powołánia niektorzy mowią y piſzą / powiádáiąc ie być máley ważnośći / dla thego iże Mężoboycá powołány nie bywa oblicznie pozywan trzy kroć / tylko przywoływan obyczáiem wyſzſzey opiſánym. Y biorą ſobie ná pomoc Práwo piſáne / s textu Spec: Saxo: lib:1, artic:67, gdźie ták ieſt nápiſano. Qui tribus edictis citatus, in cauſa quę mortem vel membri amiſsionem inferat, proſcribi poterit. Kthore Práwo nie ináczey rozumieią / iedno o oblicznym Pozywániu. Ale ci wſzyſcy / niedobrze ſye tu podobno wſzyt-

kim słowom wtym Práwie przypátrzyli/w ktorych miánowicie wyrázono obyczay pozywánia gdy położono/tribus edictis citatus, gdźie sye nie okázuie áby oblicznie miał być pozywan/ále per Edictum. Abowiem w kázdym Práwie roznáity iesth obyczay pozywánia. Naprzod gdy Persone nieosiádła álbo Práwem przekonáną biorą. Wtore/gdy Sedźia sludze swemu roskázuie kogo pozwáć vstnie. Trzecie/przes listowny pozew. Czwarte / przes przylepienie listownego Mándatu/ná drzwiách zbiegłego człowieká/álbo ná Ratuszu/ álbo ná innym iákim iáwnym mieystcu/ s ktorego by tho ku wiádomośći zbiegłego rychley przydź mogło. Kthory pozew vczeni wpráwie zową per Edictum, á bywa pospolićie ná Persone zbiegłą/kthora niema mieszkánia swego/álbo sye krvie/ták iż iey ná obliczny pozew trudno dostáć. Piąte/ bywa przes iáwne przywołánie co zową per proclama. A thák gdy w Práwie wyszszey námienionym stoi: Qui tribus edictis citatus non comparuerit, dáie znáć áby Mezoboycá był pozwan przes przylepienie Mándatu Sedziego ná iákim mieystcu iáwnym. A iże w Krákowie Mezoboycá tym obyczáiem niebywa pozywan per edictum, iedno przes przywołánie : toć sye wszytko wściąga ku

Pozywánie rozmáithe.

temuż prá-

temuż Práwu námienionemu/ dla thegó iż pozew per proclama może być záwżdy zá tháktimi przyczynámi/ zá ktorymi bywa pozew per edictum. Co iest opisáno in Legibus, á wspomina Robertus in libello, qui inscribitur, Lumen Aduocatorum, De citationibus. Quod in omnibus casibus, in quibus lex permittit fieri cittationē per edictum, in illis etiam citatio fieri potest per proclama. A w they mierze iesżcze słusżniey y pewniey przes przywołánie / Bo gdy niekáżdy vmie czytáć/rychley sye to zbiegłego może donieść/kiedy głos wołáiącego sługi przychodźi w vszy y tych ludźi co czytáć nieumieią. Przeto ten postepek pozywánia Mężoboyce przes przywołánie iest wedle Práwá/zwlasżczá gdy ten kto kogo zámorduie/záwżdy sye Práwá chroni/y ná obliczny pozew go niedostánie. Z ktorego porządku powołánia y ten niemáły pożytek przychodźi wpospolstwie/iż drudzy pilnie przysłucháiąc tákiego ogromnego powołánia/ zá boiáźnią będą sye tym czuyniey wystrzegáć pijanstwá / łotrostwá/ przymowek/ rosterkow / zwad / y innych wiele przyczyn / przes kthore do Mężoboystwá wiele kroć łacwie sye drogá podáie. Oderunt em̄ peccare mali formidine pœnæ. A w tym sye pokoy pospolity mnoży. Poniewaź teź iednák y on

Pożythek tákieg̃ powołánia.

Mężoboycá ktory sye kryie álbo zbieży/ iuż przes zbieżenie swoie niemáły dał znák do tego / że iest onego Mężoboystwá winien/álbo iáką przyczyne do niego dał/gdy sye iuż chroni Sądu/wątpiąc o swey spráwiedliwośći. Et Reipub: maxime intereſt ne ſcelera maneant impunita. Ktho rym znákiem zbieżenia/pan Bog ieszcze od stworzenia Swiátá/wszytki Mężoboyce pod personą Kaymową náznáczył mowiąc. Przeklęty iesteś ná Swiećie/ziemiá sye otworzyłá/y przyiełá krew brátá twego/zrąk twoich/kiedy będźiesz spráwowáł ziemię/ nieda thobie owocow swoich/będźiesz sye błąkał/y będźiesz vćiekał. A ták gdy sye Mężoboycá kryie álbo zbieży / á zbieżenie y tułánie znák iest mężoboystwá: słusznie go iuż iákoby zá winnego/ thák przes przywołánie pozywáią y powoływáią. Gdyż też to powołánie nic mu szkodźić niemoże/ieśli máiąc list gleytowy / álbo sobie od Sędźiego ziednawszy pokoy pospolity/okaże potym niewinność swoie/ y vspráwiedliwi sye káżdemu wedle Práwá/ ktoby kolwiek nań o to Mężoboystwo foldrował. Abowiem thez w powołániu pod tym oblikiem skázuią. Dáiemy go w moc nieprzyiaćielom iego/y poniżamy go poki ku Práwu swemu nieprzyydźie. Przeto też opisány iest porządek / iáko

Genesis iiij.

sye kto ma

sye kto ma od powołánia wyzwolić/ieśli bedzie niesłusznie powołány. Abowiem sye to trafia iż y Powod czásem nie słusznie kogo winuie / y swiádkowie nie spráwiedliwie swiádczą. Spec: Saxon: lib: ij, artic: 4. Iure Municip: artic: 113.

Powołány ktorym porządkiem przychodzi ku Práwu swemu.

POwołány/ thym porządkiem przychodzi ku Práwu swemu. Ziednawszy sobie gleyt / álbo pospolity pokoy od Sedziego / áby bespiecznie krom wszelkiego przenágábánia niewinność swoie okazał / stánie przed zágáionym Sądem / y bedzie sye opowiádał/ iż thu iáwnie przed Sądem gotow sye vspráwiedliwić/y niewinność swoie vkázáć/nie tylko temu kto go dał o to .N. mordowánie powołáć / ále y káżdemu ktoby kolwiek go o to .N. Meżoboystwo winował. A ták naprzod okaże listh gleytowy ieśli ij ma/ okaże też powołánie: Bedzie pothym żądał sługi z Vrzedu ku przywołániu onego kto go dał powołáć / ieśli go ná pozew obliczny nie może mieć/ y wszytkich innych da przywoływáć/ ktorzyby nań chcieli fołdrowáć. Sługá tedy Sądownym wyrokiem przydány/ przywoła go ná

onym mieyscu gdzie sye zámordowánie ssťało/ opowiádáiąc to głosem iż ten .N. ktory był powołány/stoi przed Sądem/gotow sye vspráwie dliwić káżdemu/ kthoby kolwiek chciał przeciw niemu czynić o zámordowánie niebosczyká .N. Obwoła też y gleyt iego/ pothym sye wroci do Sądu ku zeznániu onego przywołánia. Vczyni ták sługá z Vrzedu przydány drugi raz w posrzod drogi/ vczyni trzeci raz gdzie ciáło ssťáło/ y czwarty raz v Sądu. A ten ktory sye spráwuie/ bedzie sye opowiádał przed Sądem przes cáłą godzine iż sye gotow káżdemu vspráwiedliwić. A gdy żaden przeciw niemu fołdrowáć niebedzie/ przedsye v Sądu vkaże niewinność swoie przysyegą álbo innemi dowody s ktoremi sye był nágotował. Nád tho rekoiemstwo postáwi osiádłe ludzi tym sposobem/iesliby sye kto przeciw niemu ozwał o toż mężoboystwo ná trzech Sądziech pothym blisko będących/ áby był gotow odpowiádáć wedle práwá/ iáko nápisano Iure Munici: arti: 113. Potym Przysyeżnicy powstáną z Woytem/ y káżdy podniowszy dwá pálcá práwey reki wzgore/ ták powołánego przywrocą ku práwu swemu/ y powyssza Práwo iego/ mowiąc trzy kroć zá Woytem słowá powołániu przeciwne. Gdyż tu then .N. stánąwszy

przed Są=

przed Sądem okazał wedle Práwá niewinność swoie/chcąc sye káždemu spráwić o zámordowánego. N. ktorego przyiaciele przywołáni po pierwsze/po wtore/po trzecie/po czwarte mimo práwo/áni przes sye áni przes mocnego człowieká niestáneli: Przeto thego. N. przywracamy ku Práwu swemu/y powyższamy Práwo iego/ bierzemy go z rąk nieprzyiaciol iego/y dáiemy go przyiacielom iego.

¶ Potym ná bliskich trzech Sądziech/kthore bywáią przes dwie Niedzieli/zá rękoiemstwem wyższey námienionym/ bedzie sye oswiadczał iáwnie/iż o to mężoboystwo kthoby kolwiek go winował/ gotow káždemu odpowiádáć/ y káždemu sye vspráwiedliwić: y będzie sobie dawał tákowe oswiádczenie zápisowáć. A gdy sye żaden ná thych trzech Sądziech przeciw niemu nie ozowie/ tám iuż ma być wolny skazan przes Sądowny wyrok/ zupełnie/ dostáthecznie/ wolny od wszelkiego nágabánia/ ták dobry y w teyże poczciwości iáko pierwey był przed powołánim. ∴ ∴ ∴

Inna drogá ku wyzwoleniu z Powołánia.

Powołány kto bedźie/ á chce by tho potćiwośći iego nieszkodźiło/ dwoiá drogá iest ku temu. Pierwsza/ Ziednáć sye przes przyiaćielá swego s tymi ktorzyby nań mieli foldrowáć. Druga/ być wolen s strony Sądu: á tu tak postąpi/ Pozowie strone foldruiącą / kthora ná to ma być pierwey vmowioná y ziednaná/ áby nie stáneta. A gdy pozwány niestánie/ tedy od oney spráwy iuż vpada / á powołány s strony Sedźiego bywa wolen: pozwány tylko Sedźiemu wine przepada/ ktorą powołány rad zań zápłáći. O tym szerzey czytay Specu: Saxon: lib: iij, articu: 18. glos.

Trwáiący w powołániu rok y sześć niedźiel co ćierpi.

W Powołániu kthoby Rok y sześć niedźiel trwał/ Imienie iego ná Krolá álbo ná dźiedźicznego Páná przychodźi/ á sam iuż y wolnośći/ y Práwo/ y potćiwość/ y gárdło tráći. Specu: Saxon: lib: i, articu: 38. Iure Municip: articu: 5. artic: 68. & 71. iesli przećiw niemu potym práwie bedźie postąpiono / gdy powod ná to instyguie álbo Sedźiá/ wyszszemu Sedźiemu ná instygácyą strony to powołánie oznaymi. Specu:

Saxon:

Saxon: lib: i, articu: 71. Wszákże też to bywa ná łásce zwierzchniego Páná/iże powołány po czásye námienionym może być przywrocony ku práwu swoiemu / y wyzwolić sye od onego powołánia. Specu: Saxon: lib: iij, articu: 17. in glos. Ale to iuż poćciwośći iego będzie szkodziło/ przezthoż iż ono powołánie thák długo cierpiał/ á niewyzwolił sye s niego. Bo tym vkazał wzgárdę przećiw Krolowi álbo swemu Sedziemu zwierzchniemu/iż ták długo wtym leżał/tylko w zdrowiu swoim iuż będzie bespieczen. Specu: Saxon: lib: i, articu: 38.

Dziedzicy powołánego/iáko Imienia dochodzą/ieśli będzie wźięto ná Krolá.

POwołánego imienie ieśliby ná Krolá było wźięte/ Dziedzicy powołánego ták go doydź mogą/ gdy poki rok y sześć niedźiel niewynidźie przysyęgą v Krolá/ iże oni Oycowskiego vczynku áni rádą áni żadną pomocą nieszą winni. A ieśliby thego rok y sześć niedźiel vczynić omieszkáli / dźiedźictwo trácą : wyiąwszy by sye słuszną iáką przyczyną záłożyli/ dla ktorey thego ták długo ćierpieli / kthorey przyczyny powinni

 też dowieść.

też dowieść. Nápisano Speculo Saxonum libro i, Articulo 38.):( ):( ):( ):(

POwołánemu żaden niepowinien ná Sądzie odpowiedáć / álbo sye vspráwiedliwiáć ná żadne żáłoby: Ale powołány káżdemu sye vspráwiedliwić powinien. Spec: Sax: lib: iij, articu: 16. Iure Municip: articu: 4.

O Záwieszonych dni od Práw / ktore zową Feriae.

Feriæ.

DNi w ktore żadne Sądy nieidą / są troiákie. Naprzod Swietá ku chwale Bożey od Kościołá vstáwione. Drugie / ktore bywáią z rostkazánia Krolewskiego / álbo ktorego zwierzchniego Páná / ku pospolitemu rádowániu / tho iest / gdy sye Krolowi Syn národzi / gdy żone poymie / gdy go Koronuią / álbo gdy nád nieprzyiacielem zwycięstwo otrzyma. Trzecie / kthore bywáią vstáwione czásu żniwá / áby káżdy przez żadnego przeszkodzenia / vrodzay ktory mu Pan Bog dał / s polá spráwił / áby sobie z látá gothował / czego by zimie pożywał. Wszákże y thego czásu / strony kthore nie odwłoczną spráwiedliwość chcą mieć / mogą sye sedzić sspolneḡ zezwolenia.

Ty dni

Ty dni wszytki wyszszey opisáne/ od praw wolne/ dla tego są vstáwione/ áby ludźie od kłopotow práwnych sobie spoczyneli/ á ku potrzebom duszny̆m/ ku vżytkom też cielesnym/ iáko ku robociè y nábywániu máietnośći sye skłonili. Wszákże gdźieby byłá pilna potrzebá/ iáko są Testámenty y insze chorych ludźi spráwy y potrzeby/ świeże złoczynstwá: tedy ná tákowe dni od Praw záwieszone/ Sedźia niema mieć żadnego baczenia/ ále y w dźień święty ná Sąd ma być gotow. Abowiem w vczynkach miłosyernych/ y w potrzebách wielkich/ niema być tá roznośc dni chowaná. A gdźieby iáka Sądowa spráwá/ kromia potrzeby wyszszey námienionych w ty dni záwieszone byłá/ tá nic nieważy/ áni skazánie/ ieśliby iákie zászło.

Spec: Saxon: lib: ij, articu: 10.

Porządku

Porządku Sadow Mieyskich

Czesć trzecia. O Postepku Sadownym / á naprzod

O Pozwie.

O Pozwie áczem w wtorey Czesci nieco dothknał przy obronie powołánia zbiegłego Mezoboyce / Ale iż Pozew / wszelkiego Sadownego postepku iest gruntem / á ná słusznym pozywániu wiele zależy: zdáło sye zá rzecz potrzebną / ábym tu przed Postepkiem Sadownym o pozwie nieco szerzey przypisał / co iest pozew / iáko w káżdym Práwie iest rozmáity pozew / y co w pozwie nawiecey trzebá báczyć.

Opisánie Pozwu.

POzew tedy iest wezwánie Persony wedle Práwá / przes przysyęgłego Sługe Mieyskiego/ przed oblicznosć Sędziego.

O roznosci Pozwow.

Cittatio verbalis.

POzew vczeni w Práwie opisuią być pięciorąki. ¶ Naprzod vstny álbo słowny/ kiedy Sędzia roskaże słudze swemu Vrzędowemu/ áby stronie náznáczył czás (ktory zową rokiem) stánąć przed sye náprzećiw komu.

Cittatio literalis.

¶ Drugi iesth listowny / gdy Sędzia poruczy słudze/áby pozew nápisány stronie oddał. Táki pozew ná ludzi ná mieystcu mieszkáiące/nie iest s potrzeby: Abowiem to iest ná woli Sędziego kázáć pozwáć żywym głosem álbo pismem / okrom pewnych przypadkow / w ktorych listowny pozew iest potrzebny/zwłaszczá gdy iáka iest osobá zacna/chociá też tuteczna.Jáko ná niektorych mieystcách dla vćciwośći/ wedle Przywileiow/álbo Wielkierzow/ álbo thęż zwyczáiu dawnego/Ráyce/ Ludźie Rycerskiego stanu/ ktorzy pod Mieyską władzą imienie máią/listownym pozwem pod pieczęcią Woytowską/ przes sługe Mieyskiego / tháк bywáią pozywáni.

Nobilis vel Famate.N. dignemini coram Iudicio

nostro Ci-

noſtro ciuili .N. quod feria .N. ante meridiē ce=lebrabitur comparere, ad inſtantiam Famati .N. Datum .N. Anno .N. Die .N. Sub Sigillo Aduocati Ciuilis, Ciuitatis .N.

Ieſliby też ná ten czás ſtrony ktora ma być po=zwána niebyło w Mieście / álbo w tym powie=ćie/albo w Kroleſtwie: tedy Woyt dáie Wożne=mu Ziemſkiemu przyſyegłemu moc ku pozywá=niu tákim liſtownym pozwem/álbo innem iáko kedy zwyczay y potrzebá nieſye.

S. G. Woyth przyſyegły Miáſtá .N. oznáy=muie tym to piſánim káżdemu komu to przyna=leży wiedzieć / iże ná żądánie thego .N. dałem y dawam zupełną moc .N. Wożnemu Ziemſkie=mu przyſyegłemu vkázyćielowi liſtu tego/áby on ná mieyſcu ſługi mego Vrzędowego pozwał o=blicznie ſláchetnego .N. náprzećiw wyſzſzey ná=mienionemu .N. kthory nań chce żáłowáć przed Sądem náſzym Mieyſkim o dług .N. álbo o dźiedźictwo .N. tu pod náſzym Práwem miey=ſkim leżące / áby ſtánął przes ſye álbo przes ſwe=go mocnego człowieká przed Sądem náſzym/ ktory będźie w then dźień .N. po Swietym .N. bliſki przed Południem / ná mieyſcu zwykłym Sądowym. Aby ná żáłobe iego wedle Práwá náſzego odpowiádał / o thym wiedząc gdźieby

niestáwał / iże przeciw iemu bedźie postąpiono / co iesth wedle Práwá. Ná ktho rey rzeczy lepszą wiárę y świádectwo Pieczeć Vrzedu mego iest przyciśnioná. Dat: .N. Anno .N. Die .N.

Cittatio p Edictum.

¶ Trzeći pozew bywa ná ksztalth Mándatu Sedźiego / ktory pozew vczeni wpráwie p Edictum zową. A bywa ná ten czás kiedy ktho niemoże być pozwan / áni oblicznie / áni listownym pozwem / kiedy sye ktho kryie / mieszkánia swego niema / álbo kiedy mieystce ná ktorym przemieszkawa iest niebespieczne / kiedy też są Aduersarze nieznáiomi / álbo Persona zbiegla. Ná tháki ego pozew ná kstalt Mándatu nápisány / z wyrázenim roku ná dźien dwudźiesty álbo trzydźiesty wedle woley Sedźiego / ma być przybit przy oblicznośći dwu álbo trzech świádkow / ná Ratuszu / álbo ná drzwiách onego ktory ma być pozwan / ieśli dom ma / álbo ná Bránie / álbo ná iákim innym mieystcu / s ktorego by to ku wiádomośći strony rychley przydź mogło. Táki pozew iáko długo ma stáć przybity / ná woley iest Sedźiego: A dosyć ná tym kiedy Sługá przysyegły zezna iże ij przybił ná thym á ná tym mieystcu / choć nie zezna iáko długo przybity trwał.

Cittatio p proclama.

¶ Czwarty pozew bywa przes przywołánie / co vczeni w Práwie zową per Proclama, kiedy

Podwoyski wielkim á wyrozumnym głosem ná Rynku álbo w Vlicy przywoływa kogo áby do Sądu stánął. A táki pozew może być zá tymiż przyczynámi/zá kthorymi pozew bywa per Edictum. Też w ten czás kiedy ktho dźiedźictwo zmárłego Przyiaćielá przyiete/ zás dla długow wielkich/ták spełná iáko przyiął puśćić chce: tám Credytorowie iże ich pospolićie wiele bywa táiemnych/máią być tákim przywołánim pozwáni/z námienienim roku we trzy Miesyące. Kiedy też máią kogo wwiezowáć w imienie sierotki/ktory lat y obrony żadney niema/ y przyiaćiele iego są nieznáiomi. Tám máią być wszyscy iego krewni/przywołánim przypozwáni/áby stáneli ku obronie sieroty / iesliby sye onemu wwiązániu czym przećiwić mogli. Ale ty rzeczy s strony sierot zależą ná opátrznośći Rádźieckiey/ ktorzy są Supremi omnium Orphanorũ tutores.

¶ Piąty pozew iest kiedy Personę imuią. Táki pozew z wiádomośćią á z dozwolenim Sedźiego w ten czás bywa/ kiedy ktho iest nieosyádły/ nieposłuszny/álbo dłużnik wzbieżeniu podejrzány / á w płacy niepewny. O czym Sedźia ma mieć dostáteczną spráwe. A tho sye rozumie w spráwách kthore nie nárusząią vczćiwośći/ co zową in Ciuilibus. Ale w spráwách o złoczyństwo

Cittatio p̃sonalis siue realis.

kthore zową Criminales, Sedzia nie oglądáiąc sye ná przyczyny námienione / záwżdy Persone mą roskázáć wziąć do wiezienia.

W Listownym Pozwie co trzebá báczyć.

Listownego Pozwu thy są Okolicznośći gruntowne/ktore trzebá Powodowi pilnie báczyć/áby ná pozwie były wyrázone. Imie y przezwisko onego kogo pozywáią/przeciw komu/ o co/ gdzie/ ná ktory dzien. A iżby przes sye álbo przes własnego Prokuratorá / álbo mocnego człowieká stánął.

W káżdym Pozwie co napotrzebnieyszego báczyć.

W Káżdym pozwie trzy są rzeczy ktore nápotrzebniey máią być obaczáne. Jedná z strony Sedziego / A druga z strony Sługi Vrzedowego. Z strony Sedziego / áby pozywánie było zá dozwolenim iego. Wszákże to ná wiele mieystcách wedle pospolithego zwyczáiu w Mieyskich sprawách chowáią / iże przysyegli słudzy / ktorym wiárá bywa daná/ mogą pozy=

wáć ná żądánie tylko strony/ krom dozwolenia Sedziego. Z strony sługi dwie rzeczy: Jedná áby pozwał / Druga áby pozwánie záwżdy v Ksyąg zeznał. Abowiem Contumacia pozwánego nie może sye innym obyczáiem słuszna okázáć iedno s tákiego wyznánia zápisánego w Ksyegách. A s tądże też iesli Sedzia skázuie co przeciw nieposłusznemu zá nieposłuszeństwem iego/ pierwey niżliby sługá pozew zeznał / tedy y skázánie ono y wszytek postepek nic niewáżą / iesli pierwey niebedźie zeznánia Pozwu sługi przysyegłego. Ktore zeznánie może być przed sámym tylko Pisárzem/ w niebytnośći Sedziego. A ták ty dwie rzeczy s strony sługi/ w káżdym pozwie są ták potrzebne/ iż y skazánie/ y postepek/ y przezyski bes nich bywáią niczemne / wyiąwszy by strony bes pozwu dobrowolnie sye Sedziemu ná rozsądek dáły.

Obyczay pozywánia.

JEsli kto kogo pozwáć chce/ potrzebá iesth áby ten obyczay záchował. Naprzod ma idź do Sedziego żedáć áby sługi dożyczył ná pozwánie swego winowáyce. A Sedzia ma spytáć/ o co by go chćiał pozwáć/ on powie o długálbo o ktorą inną krzywde. Sedzia potym oba-

czywszy Persone kthora ma być pozwaná / iesli iest pod władzą iego / dopuści mu pozwu przes sługe Vrzedowego. A iesliby sye strony zá tym zgodźiły / máią przydź do Sedźiego y podźiekowáć / opowiádáiąc zgode: Bogdy ták vczynią / iuż Sedźiemu żadney winy nieprzepádną. Iure Municip: articu: 47. glos.

Czás pozywánia:

Pozywánie ma być miedzy wschodem á záchodem Słońcá / w domu tego kthory ma być pozwan / álbo ná iákim mieystcu słusznym / nie w dźień świety / nie wnocy / nie w Kośćiele / nie ná Cmyntarzu / nie ná Krolewskim Pálacu / nie ná weselu / nie włáźni / nie w domu nierządnym.

Pozwánego winá gdy do Sądu niestánie:

Pozwány gdyby do Sądu niestánął / winę Sedźiemu przepada pięć groszy y szeląg / álbo iáko kedy vchwalá pospolitha niesye / Specu: Saxon: lib: ij, articu: 6. y ku odpowiedźi niebywa przypuszczon / áż thy winy y nakłády stronie powodney odłoży wedle ráchunku Se-

dziego álbo Pisárskiego. Spec: Saxo: lib:1. art:67.

Nieposłuszeństwo Pozwánego rozmáite.

NIeposłuszeństwo Pozwánego nie thylko sye w then czás rozumie/ kiedy pozwány do Práwá niestánie/ ále y w then czás gdy stánąwszy nieopowiáda sye/ áni ná żáłobe odpowiáda. Kiedy też odstąpi od Sądu bes dozwolenia. Kiedy sye kryie áby go niepozwano. Kiedy wedle skazánia Sedziego stronie nieuczyni dosyć. ∴ ∴ ∴

Karánia nieposłusznego.

KAránia Pozwánego zá rozmáithe nieposłuszeństwá ty są w Práwie opisáne. Winy Sedziemu odpráwienie/ nakłádow Powodowi odłożenie/ wedle przezyskow fantowánie/ w Imienie wwiązánie/ z Ziemie wywołánie.

Poſtępek práwá przećiw pozwánemu/ gdy do Sądu nieſtawa.

JEſliby Pozwány ná pierwſzym roku do Sądu nieſtánął: Powod przypowiádáiąc ſye nań przed ſądem/ poki Práwo ſyedźi/ vſtánie przećiw iemu pierwſzy Sądowny rok/ ná ktorym da zápiſáć Contumácyą/ tho ieſt nieposłuſzeńſtwo pozwánego/ z námienienim długu álbo inney rzeczy/ o ktorą by nań żáłował/ gdyby ſtánął/ y koſzth oney rzeczy/ z wyznánim też ſługi przyſyęgłego Vrzędowego/ iże go pozwał oblicznie. Potym Powod da go pozwáć ku wtoremu bliſkiemu Sądowi/ A ieſliby nieſtánął: tedy tymże ſpoſobem powod vſtánie rok przećiw iemu/ y da zápiſáć Contumácyą iego o rzecz wpierwſzey Contumácyey námienioną/ z wyznánim też ſługi Vrzędowego iż go pozwał. Tymże obczáiem trzeći raz ma vczynić.

S:S:li:i,ar:67.

☞ Jest ná niekthorych mieystcách zwyczay zá práwo wzięty/ iż gdy kto raz bedźie oblicznie pozwan / nie trzeba go drugi raz y trzeći oblicznie pozywáć / tylko w mieszkániu iego przed Czeládźią tho opowiedźieć przes ſługe Vrzedowego/ áby do Práwá ſtanął. A ſłuſznie to bywa: Abowiem złego dłużniká / raz oblicznie pozwánego/ ná drugi y trzeći obliczny pozew mogł by ni gdy nie wyſzpiegowáć/ gdy by ſye iuż chronił vchodząc ná ſye przezyſkow álbo przewodu Práwá/ wedle troiákiego pozwánia oblicznego. Acz niektorzy przećiw tákiemu opowiadániu mowią y piſzą. Ale niemáią zbytnie o co vćiążáć / ponieważ iednák káżdy wedle Práwá wſzelkiego/ powinien do Sedźiego ná iedno wezwánie álbo roſkazánie ſtánąć. A ieſli ſye kto ſádźi ná práwie piſánym/ iż Reus ma być ter citatus, powiádáiąc iżby niebyło w Práwie piſánym nigdźie denunciatus, niechay ten weźrzy w gloże Specu: Saxo: lib: ij, articu: 14, tám obaczy iż ſye ná tym bárzo myli.

Opowiádánie miáſto pozywániaſłuſzne.

Jeſliby tedy pozwány trzeći raz nieſtánął / potym ná żądánie powodu po czytániu s Kśiąg tákiego troygá iego niepoſłuſzeńſtwá / Sedźia go ſkaże ná vpad / záchowawſzy mu ieſzcze po czwarte wnieſyenie pomocney rzeczy / to ieſth/

 przyczyny

przyczyny słuszney dla ktorey niestánął kiedy go pozywano / co zową Legale Impedimentum. Ktorey przyczyny ieśli niewniesye ná bliski Sąd we dwu niedźielach: tedy powod da to sobie zápisáć. Potym ná innym Sądźie ná żądánie iego gdy sye ták iuż s Ksyąg okáże / iże pozwány pomocney rzeczy/ iáko mu było záchowano niewniosł / tákowego Sedźia skaże ná fantowánie/to iest áby iuż pozwány w tym długu o ktory ták iesth przezyskan / był fantowan y ciążan przes sługi Vrzedowe. A gdźieby fantu niewydał/ to iest iákiey rzeczy/ktora by dług przezyskány ważyłá / y osiádłości by nieukazał / áby był do Vrzedu wźiet/ y záchowan ták długo / áżby powodowi w przezyskánym długu dosyć vczynił. Specu: Saxon: lib: iij, articu: 39.

Exekucia s przezwistow rozna wedle roznych żałob.

Táki przewod Práwá gdy iuż ná kogo wynidźie / Sedźia ná żądánie Powodu obaczywszy ieśli przezyski dobre / bedźie winien Powodowi Spráwiedliwość vczynić s Pozwánego/ wziąwszy sniego winy zá káżde nieposłuszeństwo po piąci groszy y po szelągu/álbo iáko iest kedy obyczay wedle pospolitey vchwały. Specu: Saxon: lib: iij, articu: 39.

Jeśli by skárgá byłá trzy kroć o Jmienie stoiące/ á Pozwány niestánąłby / tedy Powodowi ma

być przysądzono wwiązánie w iego Imienie/ ktore Powod bedźie trzymał rok y sześć niedźiel. A niema być s niego ruszon/áże by był prawem o to pociągnion/ choć by ie thež zá niesłusznym obżáłowánim posyadł. Potym dłužnik przes on czás može odeprzeć włásnosć swoie y otrzymáć/ zápłáćiwszy Powodowi dług y nakłády Práwá. Specu: Saxon: lib: i, articu: 70.

Ale ieśliby byłá táka žáłobá kthora by sye miáłá śćiągáć ná gárdło pozwánego: thám pozwány niema być s sámego niestawánia osądzon/ áżeby sye w vczynku swoim álbo wyznał/álbo słusznym dowodem był pokonan. A s tąd że thež choćiaby Złodźiey ná kogo zeznawał złoczynstwo/y smierćią by to swoią potwierdzał: tedy ten ná kogo zeznawa bliższy sye odwieść przysyegą/ wyiąwszy by iákie inne znáki były do tego. Specu: Saxon: lib: iij, articu: 39.

O Pomocney rzeczy w Práwie/ co zową Legale impedimentum.

LEgale Impedimentum w Práwie zową/ słu-

szna iáka przyczyne / kthora sye Pozwány może wymowić / przecz ná Roku náznáczony mnie stánał / álbo Sadownemu skazániu dosyć nie vczynił. Ty przyczyny pospolicie sa czterzy w Prawie opisáne. I. Niemoc ták cieszka prze kthora by do Práwá przydź niemogł. 2. Wiezienie. 3. Pielgrzymowánie / iesliby niebył przed tym zápozwány. 4. Wypráwá Woienna. W tych przyczynách y innesye słuszne zámykáia / prze ktore pozwány stánać niemoże / iáko iesth wylanie wod / gdy przebyć niemoże / álbo gdy koniá stráci / álbo ná kupiectwie winnych ziemiách bedzie. Jesli żeby tedy ktora s tákich przyczyn zászłá / iuż pozwány ná tym nic niebedzie szkodował / gdy niestánie / á táka przyczyne ná bliski Sad / po chorobie swoiey / álbo po wyszciu z wiezienia / álbo po Pielgrzymowániu / álbo po odpráwie Woienney / przypozwawszy strone oznaymi / y wedle práwá (iesli powod powieści iego wiáry nieda) Przysyega oney przyczyny potwierdzi. A gdzieby przekáze swoie przes Posłá oznaymił / tedy y Poseł powieści swey powinien przysyega popráwić / bedzieli powod po nim thego żadał / áby przysyagł iáko iego Pan ták bárzo chor iest / iż do Sadu przydź niemoże. Abowiem tho ná woli iego iest / komu w tym wiáry niechce dáć:

ieśli Postowi / zárázem odda przyśyęgę / A ieśli pozwánemu / thedy czásu wyższey námienionego / post cessationem causę ad primum iudicialem terminum, to iest ná bliski Sąd po vstániu oney przyczyny / ktora mu ná przekáźie byłá / iż do Sądu ná czás wedle pozwu náznáczony nie stánął / á to przypozwawszy strone. Specu: Sax: lib: ij, articu:7. Iure Municip: articu: 47. A ieśli by strony powodney / ktora ná nim Práwo przewodźiłá / niemogł dostáć ná pozwánie / ku wnieśyeniu rzeczy pomocney. To sługá Woytowski ma v Ksyąg zeznáć / á zeznánie iego ma być zápiśáne áby to było Vrzędowi iáwno.

O Fantowániu.

FAnt / iest rzecz ktorą śyę dłużnik wierzyćielowi swęmu w długu broni / gdy czym innym płáćić niema. A zową ij też Zakłádem.

SLudzy Vrzędowi żadnego dłużniká fanthowáć y ćiążáć niemáią / áże Práwem

przezyskánego y skazánego ná fantowánie / z wiádomością á z dozwolenim Sędziego. Spec: Saxon: lib:i, articu: 53. Et lib: iij, articu: 56.

Sposob dochodzenia długu ná przezyskánym dłużniku.

Jściec álbo Wierzyćiel / ktorego Láćinnicy Creditor zową / długu swego dochodźić ma przodkiem ná ruchomych rzeczách dłużnikowych / potym ná stoiącym Jmieniu iego. A gdźieby Jmienia ruchomego y stoiącego niebyło / tedy ná Persónie dłużniká / ktory ma być przes Vrząd ták długo záchowan / áż Powodowi w długu wedle przezyskow dosyć vczyni / álbo go Powod wolno puśći. Iure Municip: articu: 27. Może też Jśćiec dłużniká swego ná iáką robotę iesli chce przyiąć / á co by zárobił to iemu ná dług ma wyrážić. Specu: Saxo: lib: iij, art: 39. A iesliby dłużnik iákie rzeczy podłe / miásto zapłáty dawał / A powod by rozumiał o nim iż by co lepszego miał : może dłużniká ná tho przywieść / áby przysiągł iáko niema srebrá / złotá / gotowych pieniedzy / álbo innego lepszego fantu / ktorym by dług mogł zápłáćić.

Czás odku=

Czás odkupienia Fantu.

DLużnik gdy sye Istcowi fantem broni w długu/ma czás s Práwá szesć niedziel ku odkupieniu fantu swego. A iesli go w szesć niedziel nieodkupi: iuż Isćiec (gdy dłużnikowi wedle Práwá bedźie opowiádał v Sądu trzy kroć w onych szesć niedźielách/ záwżdy w dwu niedźiel po sobie idących / áby fant wykupił / álbo dług płácił) może tháki fant przedáć pod swiádomem dobrych ludźi/ wedle oszácowánia tych ktorzy sye ná tym znáią. A gdźieby on fant wynosił sye kosztem nád dług / ostátek dłużnikowi ma wroćić. A iesliby też fantu ku opłáceniu długu nie sstawáło/ Isćiec ostátká ná Personie ma szukáć. Czego wszytkiego powod ma sye v Sądu domowić/ áby mu tho było nákazano przes Sądowny wyrok. Specu: Saxon: lib:1, artic:70. Wszákże iesli Pozwány dopuśći Istcowi fant/ ktorym sye iemu w płáceniu długu broni / przedáć / może szesći Niedziel ku przedániu nieczekáć. ⁘ ⁘ ⁘ ⁘

Fantu Isćiec dłużnikowi niepłáci/ gdy mu s przygody zginie.

FAntu przyietego od dłużniká ktho dobrze strzeże / ták pilnie iáko swey własney rzeczy / á potym by mu ij vkrádziono / álbo mu iáko s przygody zginął : iuż go płácić niepowinien / áni dziedzicy iego / gdy thego dowiedzie przysyegą / iż mu ij vkrádziono / álbo mu zginął / y strzegł go ták pilno iáko swego włásnego. A tho prze te przyczyne / fant dla pożytku obudwu stron bywa: Bo go Dłużnik dáie áby mu pieniedzy wierzono / A Iściec ij też bierze / áby w swoim długu był pewien y bespieczen. Sp:Sax:lib: ij articu: 60.

KTo komu swey rzeczy pożyczy / á then by zás sobie pożyczoną innemu zástáwił: tedy ten czyiá iest / nie v inego iey ma szukáć / iedno v tego komu iey zwierzył / wyiąwszy by mu one rzecz vkrádziono / thedy sye iey może iąć v kogo ią zástánie. Spec: Sax: lib: & artic: eodem.

WIerzyćiel Fant winien dłużnikowi táki wroćić iáko od niego przyiął nie nákázony / álbo koszt iego zápłácić. Spec:Sax:lib:iij, art:5.

KOń álbo inne źwierze w fanćie dáne iesli by zdechło / tedy ten ktho ie przyiął niebedzie go winien płáćić / iesli tego iáko Prawo nie-

sye dowie-

ſye dowiedzie/ iż ſye tho bes winy iego y bes żadnego oſzukánia sſtáło. Wſzákże Summe w kthorey ono źwierze zaſtáwne miał/ tráci: wyiąwſzy by inną vmowę około thego z dłużnikiem miał. Specu: Saxon: lib: & articu: eodem.

Czás ku zapłácie długow.

DŁużnik ktory zezna dług/ zapłátá bywa ſkázowaná naprzod do dwu niedziel/ á ieſli we dwu niedzielách nieuczyni doſyć/ tedy do tegodniá/ potym do trzeciego dniá/ pothym do dwu dniu/ ná oſtátek do ſłońcá zachodu. A ile kroć ſkazániu Sądownemu doſyć nieuczyni/ tyle kroć Sędziemu zwykłą winę przepada. A gdźieby y Sędziemu winy/ y długu wierzyćielowi ſwoiemu zá fantowánim nie odpráwił/ áni by oſiádłoſci/ áni rekoymi miał/ iuż kedykolwiek może być poimán. Iure Municip: artic: 93. Wſzákże tho poćciwoſci iego nic niebedzie ſzkodziło/ gdy zá niedoſtátkiem rekoiemſtwá bedzie do więźienia wźięt. Iure Municip: articu: 27.

Dług rozmáitym ſye obyczáiem rozumie.

DŁużnikiem kto bywa z wiela obyczáiow.

Naprzod / gdy v kogo co pożyczy / gdy zá kogo reczy/gdy co kupi / gdy obieca zá kogo dług płácić. Abowiem tho iest rzecz przyrodzona y vćciwa/ obietnice dobrą wypełnić. Kiedy thez dłużnik da ná sye Szulbryw / álbo sye Sadownie zápisze. Iure Municip: articu: eodem.

O Rekoiemstwie.

Rekoymie są dwoiácy: Jedni co zá kogo przed Sadem reczą/ták wspráwách vćciwych iáko też hániebnych/ w ktorych obwinionemu idźie o gárdło. A tácy niemogą sye od rekoiemstwá wyzwolić / ále powinni zá strone wyreczoną tylą summe płácić iáko reczyli. Drudzy są co nie przed Sadem reczą. A ći iesli sye rekoiemstwá záprzą / mogą przysyegą sniego wynidź/gdzieby ná nie dowodu niebyło. Specu: Saxon: lib: iij, articu:9. Et Iure Municip: articu: 27. & 117.

Náuki Rekoymiom opisáne w Prawie.

NAuki rękoymiom ty są opisáne w Práwie. ¶ Pierwsza / iże Powod álbo Creditor ktory wierzył długu / powinien pierwey szukáć y win.wáć swego dłużniká / iesli go może ná pozew dostáć niż rękoymiego. Fideiussor enim mo. lestari non debet, q̄z diu principalis haberi poterit. A gdźieby dłużniká niemogł do.táć / á w Krolestwie go niebyło / tedy Rękoymia ma czás ku postáwieniu iego osminaśćie niedźiel. A iesli iest w Krolestwie / szesć niedźiel. ¶ Wtora / Wierzyciel ná swego dłużniká dobrá / nie pierwey sye ma tárgáć y imowáć sye ich / áż by pierwey przećiw rękoymiemu práwem czynił. ¶ Trzecia / iesliby dłużnik pieniądze obiecał / á niemiał by ich / ále ma dobrá stoiące álbo ruchome / tedy innymi dobrámi ma czynić zapłáte. A przez tho bywa w..en. ¶ Czwarta / Jesli rękoymi iest wiecey / ktorzy spolną ręką ręczyli / kthory kolwiek by s nich dług zápłácił / wszythki inne wyzwala / wszákże przećiw drugim kthorzy s nim ręczyli záchowawszy sobie przećiw nim Akcyą / może czynić / co ná ich cześć przyydźie. ¶ Piąta / Wierzyćiel ktory swego dłużniká zakład ma / niemoże rękoymi gábáć / áż by im on zakład oddał. ¶ Szosta / Jesli miedzy Credytorem á dłużnikiem od-

mieniłby sye Contrákt / y odnowił krom przyzwolenia rekoymiego / tedy przes tho odnowienie Rekoymia od rekoiemsthwá bywa wolen. Specu: Saxon: lib: iij, artic: 9. Iure Municip: articu: 31. & 117. ¶ Syodma / Po śmierci rekoymiego / brzemie rekoiemstwá spada ná dziedzicá iego. Wszákże to Specu: Saxon: lib: i, articu:6, in glosa ták miárkowano / iż sye tho ma rozumieć / iesli zmárłemu Rekoymiemu były dáne pieniądze w depozyt od onego zá kogo reczył / álbo iesli przećiw zmárłemu rekoymiemu o tákie rekoiemstwo czyniono. ./. ./. ./.

Rekoymia przećiw temu zá ktorego reczył może czynić 6 pewnych przyczyn.

Rekoymia przećiw dłużnikowi zá ktherego reczył w ty czásy może czynić o reczony dług. Naprzod iesli od dawnego czásu iest dłużen. 2. Jesli máietność swoie vtraca. 3. Jesli rekoymia skazan iest áby płaćił Credytorowi. 4. Jesli ná poczatku rekoiemstwá táka zmowá byłá / áby go wyzwolił z rekoiemstwá gdyby w nim wiecey niechćiał być. In Sum. Ray.

O Rekoiemstwie w sprawach vczciwych y haniebnych.

Rekoiemstwo w sprawach vczciwych mieyskich / cieszsze iesth nizli w haniebnych, gdzie komu idzie o gardło: prze te przyczyne / ize w sprawach ktore czci nie naruszaią / Rekoymia musi wszytki brzemiona dłuznikowe na sye przyiąć. Ale w sprawach o gardło / zapłaciwszy Powodowi głowe wedle opisania Prawa / co zową Wargeltem / iuz Rekoymia od wszythkiey sprawy bywa wolen / y owszem gdzie rekoiemstwo zaydzie / iuz oną srogość prawa nad Rekoymiem vstawa / ktora sye nad Męzoboycą wściągać miała. Przeto tu Sędzia barzo ma być ostrozny / aby przes takie rekoiemstwa źli ludzie karania nie vchodzili. Specu: Saxon: lib: i, artic: 65. Iure Municip: art: 31. Abowiem y złoczyńce na swiezym złoczyństwie poimani / na rekoiemstwo niemaią być dani. Iure Municip: art: 117.

Rekoiemstwo spolney reki.

Gdy ich wiele za iednego ręczą spolną reką / a iednego s nich pozową / thedy pozwany musi wszytek dług płacić. Wszakze tho

tak ma być

thák ma być rozumiano/ iesli że towárzysze iego społem reczący/ álbo nie záplácili/álbo Credytor niemoże ich dostáć. Abowiem iesli ich może dostáć/káżdy musi swoie cześć płácić. Specu: Saxo: lib: iij, articu: 85. Iure Municip: articu: 31.

Rekoiemstwo zá dłużniká zmárłego.

IEsli kto zá dłużniká obwinionego á iescze w długu nieprzekonánego reczył/ á w tym by on dłużnik vmárł:tedy Rekoymia od rekoiemstwá bywa wolen/ iesli okaże iż dłużnik vmárł. Specu: Saxon: lib:iij, articu:10.

Obroná Rekoymiego po zmárłym dłużniku.

REkoymiemu ná ktorego brzemioná dłużnikowe spádáią/godzisye vżywáć wszytkich obron Práwá y wszythkich odmow/odporow/ktorych miał vżywáć dłużnik by był nie zmárł. Iure Municip: articu:34. glos.

KThorzy máią osyádłość/ nie powinni w spráwách swych żadnego rekoiemstwá stronie stáwiáć. Specu: Saxon: lib:ij, articu:5.

Rekoiemstwo ku przysyedze zá zmárłego dłużniká.

Rekoymia ktory zá dłużniká reczył ku oddániu przysyegi/á on dłużnik nie oddawszy przysyegi zmárłby/ powinien iest przysyege wypełnić / álbo Rekoymia álbo dziedzic zmárłego dłużniká. Ale iż ku zbáwieniu nie iest rzecz bespieczna przysyegáć komu o rzeczách niewiádomych/dla tego opisány iest kstałt przysyegi Spec: Saxon: lib:iij, articu:11, iáko Rekoymia ma przysyądz á iáko Dziedzic. Rekoymia ták przysyeże: iże ia wierze / że nieboszczyk thákiego długu Powodowi nie iest dłużen. A Dziedzicy: iż my o tym długu nic niewiemy. A gdzie by Rekoymia dla obráženia Sumnienia swego przysyegi niechciał podiąć / thedy bywa skazan w onym długu / kthorego zásye od dziedzicow zmárłego bedzie szukał tyle ileby przysądzono.

O Więzieniu.

Więzienie iest dwoiákie / iedno gdy kiedy kogo do ciemnice wsádzą / álbo w peto okowáią. Drugie kiedy kto wi-

nowáiące swego zá suknią álbo ktorym innym obyczáiem trzyma/ áby mu nie vćiekł. Specu: Saxon: lib: ij, articu: 34.

Powod ktory da kogo do więźienia/ powinien iest odpowiádáć wszytkim kthorzyby kolwiek o Więźniá mowić y wyzwolić go chćieli. Specu:Saxon: lib: & articu: eodem.

Więźień wypuszczony z więźienia/ gdy iáką vgode s stroną vczyni dobrowolnie około rzeczy o ktorą śyedźiał: powinien one vgode pełnić. Bo vgodá táka moc ma iáko y dekret/ od ktorego nie áppelluią/ choć by też był nie słuszny á nie spráwiedliwy. A gdźieby iáką vgode zá przymuszenim vczynił / obiecuiąc pewną Summe: thákiey vgody niepowinien trzymáć/ ieśli przyśyeże iż te vmowe vczynił zá boiáźnią więźienia y zá przymuszenim. Promissa eciam et Iuramenta contra Iuris ordinem facta, tenere non oportet. Specu: Saxon: lib: iij, articu:41.

Sędźiego winá gdy Więźień vćiecze z więźienia:

Jeśli by ktho ná czyie instygácyą dan był

do kaźni pospolitey/s pomocą prawá/ná obżálowánie o dług álbo o iáką inną rzecz ktoraby niewiodłá ná gárdło / á Więzień by z więzienia vciekł: Sedzia obwiniony o to/bedźie wolen gdy sam przysyęże iż Więzień bes iego winy álbo iákiey przyczyny vciekł. Ale iesli by dan był do więzienia o złoczyństwo/zá ktorym by więźniowi szło o gárdło/tám Sedzia przysyęgą niemoże być wolen: Ale powinien tho bedźie onemu/ ktory go dał do więzienia/nágrodźić cáłym wargieltem/iesli więźniowi szło o gárdło: á iesli szło o reke/tedy połowicą wargieltu/á przedsye przysyądz musi / iż bes winy iego Więzień vciekł/ gdźieby mu stroná w tym wiáry nie dáłá. Iure Municip: articu: 17.

Postepek práwá przeciw stronie pozwáney gdy do Sądu stánie.

POwod ná pierwszym roku poki Práwo syedźi / przestrzegszy sobie Opráwy/dowody/y głowną żáłobe: powinien iest pozwánemu dobrowol

nie ziáwić o co go pozwał / kthore dobrowolne ziáwienie pozwány może iesli chce zárázem zá głowną żáłobe przyiąć / y odpowiádáć álbo żedáć odwłoki do drugiego Sądu przes dwie niedzieli / ku ziednániu sobie Rzecznyká / co go ma doydź wedle práwá. A gdy wynidą dwie Niedzieli / tedy pozwány przes sye álbo Prokuratorá swego / vdziáławszy Opráwy wedle práwá / ma słucháć głowney żáłoby / ktorą stroná powodna vczyniwszy tákże opráwy / wyda s potrzebnymi dowody swoimi / potwierdzáiąc przes nie żáłobe swoie pierwszą / álbo dobrowolne ziáwienie pierwey vczynione / da stronie odporney zá głowną żáłobe / ktorą pozwány wysłyszawszy / może iesżcze chceli sobie wziąć do dwu Niedziel ná odpowiedź. Abowiem podług Práwá Sáskiego Niemieckiego / odwłoká stronie Pozwáney bywa daná ku odpowiedzi tylko ad bina proxima Iudicia, to iest do czterech Niedziel / ná ziednánie Prokuratorá y ná odpowiedź. Specu: Saxon: lib: ij, articu: 2. A wedle Práwá Cesárskiego dwádziesciá dni. Przyczyná tego iest / iż Powod dosyć długi czás miał ku rozmyslániu ná żáłobe / Tákże też trzebá pozwáney stronie czásu ku rozmysleniu ná odpowiedź. Quod enim licet Actori, licet & Reo. Może też zárázem pozwány ch-

zwány chceli od Powodu żedáć Gwaru / ktory iemu winien powod po żałobie vczynić. A gdy Powod Gwar vczyni / iuż stroná odporna dalszey odwłoki mieć nie może / ále záráżem przestrzegszy sobie dowody / swiádectwá / y wszytki rzeczy pomocne / będzie winien ná żałobę odpowiádáć. A ty odwłoki máią sye rozumieć w spráwách vtciwych / gdzie rzecz idzie o dług / o Imienie / co zową in Ciuilibus, Ale w spráwách ktore zową Criminales, gdzieby komu szło o gárdło / zwłaszczá in recenti facto, żadne odwłoki niebywáią dane / záráżem poki práwo syedzi ná żałobę winien odpowiádáć.

Dylácye podług zwyczáiu Miásthá Krákow.

W Krákowie ten iest z dawnego zwyczáiu w odwłokách wziety postępek / iże pozwány ná pierwszym roku wysłyszawszy dobrowolne ziáwienie / bierze sobie do dwu niedziel ná Rzecznika / co mu przes wyrok bywa dano. Potym po czytániu s Ksyąg Spráwy / iáko było dano ná Rzecznika / do drugich dwu niedziel ná zmowę. A gdy drugie dwie Niedzieli wynidą / Opráwy sobie czynią obiedwie Stronie po czytániu s Ksyąg oney spráwy / iáko było dano ná zmowę. Po Opráwách thámże záráżem Powod wedle pierwszey żáłoby / kthorą s Ksyąg da czytáć / w dobrey woli ziáwi y popráwić może iesli co ma.

Dilácia ná Prokurato.

Dilácia ná zmowę.

Dilácia po Opráwách.

Co wysłyszawszy pozwány/ieszcze do dwu niedziel sobie bierze ná zmowe po opráwách. A gdy ty trzecie dwie niedzieli wynidą/powod głowną żálobe czyni/to iest onego dobrowolnego ziáwienia/ ktore gołymi słowy ná początku wczynił/ potwierdza Vrzedowymi listy/ swiádectwy/ y inszymi dowody/ kthore ku swey rzeczy nalepsze może mieć. A wysłyszawszy głowną żálobe pozwána stroná/ ieszcze czás do dwu niedziel otrzymawa ná odpowiedź: dálsze odwłoki iuż nie idą. Wszákże pozwány ná káżdym tákim stopniu/ może odpowiádáć y swoie rzecz skończyć iesli chce. A dla tego powod ná káżdym Terminie bywa álbo ma być s swoią rzeczą y z dowody gotow/ áby mu stroná odpowiedna gwarem nie zaskoczyłá.

¶ Ten postepek ácz ták dálece nie iesth wedle Práwá/ wszákże ile bacze zá wielkimi potrzebámi á zá ważnymi sprawámi wwiedzion iest w obyczay. Abowiem w Krákowie iáko w przednieyszym Mieyscie w Krolestwie Polskim/miedzy zacnymi osobámi/y o wielkie rzeczy bywáią tákie sprawy/ ná ktore stroná obwiniona/ przes táki czás ieszcze sye ledwie może zgotowáć/ gdy sobie dowody z inszego Krolestwá/ Páństwá/ z innych Miasth/ z wielkimi nakłády y trudno-

ściámi iednáć musi. Ktory postępek y vbogszych Person máło obraża. Abowiem tym czásem nie przychodząc do skończenia Práwá / mogą sye strony poiednáć / pogroziwszy sobie máło Práwem z nakłádem práwnym. Bo vpomni Litygantowie tháк sobie często mowią : Chceć sye práwá zemną / dam ći go dostátek / odważyłem ná cie Sto złotych / nie vstąpieć kroku. Rzecze druga stroná: Y ia go tobie dam dostátek / odważyłem ná cie dwie / nieustąpieć ná piądź / náuczymy sye práwá. Ale táki spor rzadko ku dobremu przychodźi. Lepsza bywa zgodá bes nakłádow / trudnośći / zámieszkánia / Quoniã dubius est semper euentus litis. Bo niewiedźieć komu pádnie cetno / komu licho / y iáko sye długo powlecze Práwo: iákoż czásem y do dwudźiestu lat sye powlecze / niż ku skończeniu przyydźie. A thák w tych dylácyách mnieyszych / strony rozmyśláiąc to sobie á pilnie vważáiąc / mogą sye zgodźić / y ieden drugiemu nieco vstąpić.

¶ Ty odwłoki wyższey ták wedle Práwá iáko y wedle zwyczáiu Miástá Krákowá opisáne / záchowywáią sye tylko miedzy Sąsyády á nie miedzy gośćmi. Aczkolwiek y miedzy gośćmi tyle też idźie odwłok / ále przes trzeći dźień / nie przes dwie niedźieli. A áppellácya do wyższego

Práwá mie-

Práwą miedzy Gośćmi dziewiątego dnia. O czym bedźie niżey przy Appellácyách.

O Wybićiu rozmáitym / kthorym sye pozwány stánąwszy do Práwá może od spráwy Sądowey wyiąć / iáko Łáćinnicy zową / Exceptiones.

aks odpor / wyiećie / odmowá.

EXCEPTIO, to sye Polskim iezykiem rozumie / odpor álbo przyczyná iáka słuszna / prze ktorey zádánie álbo wthoczenie przeciw Personie / może sye kto wybić od spráwy Sądowey. A przynależy Excepcya stronie pozwáney / iáko replica to iest odpor ná Excepcyą stronie powodney. Spe: Sax: lib: iij, art: 16.

Excepcye Práwem Mieyskim wszythkie máią być ná iednym roku żądáne / ile ich kto ma. Abowiem po odpowiedźi ná żałobe vczynioney / iuż mieystcá niemáią / wszákże niektore y po od=

re y po odpowiedzi mieyſtce máią/iáko gdy ieſth Powod klety/álbo Prokurator fálſzywy. ꝛc.

O dwoiákim wybiciu.

EXcepcya ieſt dwoiáka / Jedná kthora odwlacza tylko ſpráwe ná inny ſluſzny czas wedle Prawá/ iáko gdy ſobie kto bierze fryſt do Prokuratorá álbo ná odpowiedz. T Łácinnicy zową dilatoriam exceptionem. Druga ieſt ktora gási y niſzczy ſpráwe/iáko gdy ná cie żáluie o pewny dług/ á ty mi okázuieſz y dowodźiſz iżes mi ſye vſprawiedliwił / álbos mi przyſyegą wyſzedł: iuż moie żálobe przeciw ſobie niſzczyſz. Te Łácinnicy zową peremptoriam exceptionem.

EXceptio dilatoria.

EXceptio perēptoria.

Wybicie s strony Powodu.

PRzeciw powodowi ty ſą Excepcye/przes kthorych żądánie / odporna ſtroná może mu nie odpowiádáć / áni ſye s nim w rzecz wdáć. Jeſli ieſt wywołány/ ieſli bezecny/ ieſli klety/ ieſli dźiecie/ álbo sierotá bes Opiekuná/ ieſli márnotrawcá/ktoremu dla łotroſtwá odiete ſą dobrá ku ſzáffowániu/ieſli ieſth ſzalony/gluchy/ niemy/bes ſprawce á rzedźićielá ſwego/ieſli niewiáſtá bes Meżá/ álbo Opiekuná ſwego.

Wybicie s strony Prokuratorá.

PRokurator ten rzeczy spráwowáć niemo=że/ kthory iest klety / ná pothćiwości iáką zmázą náruszony/młodszy niż 21 lat/ iesli iesth Ksyądz/ Mnich/ iesli szalony/ iesli o iáki hánie=bny vczynek obwiniony / iesli od Páná swego nie ma słuszney plenipotencyey álbo poruczeń=stwá/iáko sye godzi wedle práwá/iesli go v Pre=gi bito/iesli wiáry nie chowa/iesli kogo zdrádził. Ktorzy są názwáni iednym Láćinskim słowem Iure priuati, podług wykłádu Specu: Saxon: lib: iij, articu: 16. glos.

Wybicie s strony Sedziego.

SEdzić niemoże/ iesli iest podezrzány/ klety/ wywołány / krzywoprzysyeżcá/ iáką nie=sławą zmázány / głuchy / szalony / od dostoi.i=stwá dla iákiey szkárádośći oddalony/Heretyk/ żyd/niewiástá/nieprzyiaćiel/ od Adwersarzá iá=ką przyiáznią/namową/naymem/boiáznią/obie tnicą nákázony / iesli krewny/ iesli niema Páná Bogá przed oczymá/iesli brákuie Personámi. etc.

Wybicie s strony Iurisdycyey.

POzwány iesli nie iesth pod władzą oney zwierzchnosći Mieyskiey / gdźie iesth pozwan/może sye wyiąć do práwá swego/iáko iest Ksyądz/ Mnich/Rycerski człowiek/ Student/ oproćz przyczyn wyszszey opisánych przy gościnnym Sądźie.

Wybićie s strony Mocy.

PLenipotencyą ták odbyć może / iesli iesth niedostáteczna/ iesli w obec we wszytkich sprawách vczyniona / á rzecz osobliwey mocy ktemu potrzebuie/ iesli sye też wściąga ku iedney częsći spráwy/nie ku wszytkiey. Jesli tylko podána iest ku czynieniu przećiw komu/ á nie ku broniemu / iáko mowią Láćinnicy / ad agendum non ad defendendum, álbo iesli moc iest odiętá komu przes Principalá / álbo sam Plenipotent moc dobrowolnie spuśćił.

Wybićie s strony Pozwu.

POzew ták zbić może / iesli iest ná mieystce nie przeszpieczne/morem záráżone/ iesli w swieto pozwano / iesli ná dźień swiety rok náznáczono/iesli w Láźni/ w Kośćiele/ ná Cmyntarzu/ ná Krolewskim Páłacu. etc.

Wybicie s strony Swiádkow iesth niżey miedzy Sądownymi dowody nápisáne.

Skutek tych wybicia albo odporow.

SKutek y pożytek tych wszytkich odporow ten iest/ iże káżdy przes nie może swą spráwe odwlec/ álbo sye vwiarowáć Persony Sedziego á zwierzchnosci iego / álbo odpedzić od Akcyey Prokuratorá/ Powod/ Swiádká/ álbo Akcyą od Powodu przeciw sobie żádáną zágásić/ iáko iest Exceptio peremptoria. Specu: Sax: lib: iij, articu: 16.

O Zágruntowániu spráwy przed Sądem/ co Łácinnicy zową/ Litis Contestatio.

LItis Contestatio, iest głowney rzeczy gruntowne wtoczenie przed Sąd od obudwu stron/ przes żałobe y odpowiedź. Narratio enim cum contradictiõe faciunt litis cõtestationẽ. S.S.li:iij, ar:2.

Co to ieſt wdáć ſye w Práwo.

GDy ktho wyſłyſzawſzy żáłobe / przeciw niey vczyni odpowiedź / iuż ſye wdawa w Práwo / iáko zową litem conteſtatur, ápprobuiąc y dawáiąc mieyſtce zwierzchnośći Sedziego nád ſobą / od ktorego ſye iuż wyymowáć niemoże. Nam per litis conteſtationem Reus ſubijcitur Iudici. Wſzákże wtey mierze nie ledá rzecz ſtrony odporney zá odpowiedź ma być poczytaná / ále tá tylko / ktora ieſt práwie ná żáłobe vczynioná. Abowiem poki ſye kto odpowiedzi zbrania / przes iáki odpor / ieſzcze nie odpowiáda. Quàm diu me non debere reſpondere defendo, tam diu non reſpondeo. Ná przykład / gdy ná mie żáłuieſz o dług / á ia powiádam iżeſmy obádwá innego Práwá / y żądam być odeſłan do ſwego Sedziego / tu ieſzcze nie ieſt odpowiedź / ále zbraniánie odpowiedźi. Specu: Saxon: lib: ij, articu: 9. Et lib: iij, artic: 30. A ták w tey mierze pozwány kiedy ſye niechce s powodem wdáć w práwo / ma pilno báczyć / co ma mowić / áby mowá iego nie byłá poczytaná zá gruntowną odpowiedź ná żáłobe. Bo práwą odpowiedźią ná żáłobe / Pozwány iuż ſye wdawa w rzecz / y ap-

probuie nád sobą zwierzchnosć onego Sedziego/ przed kthorym sye sądźi/ y oná spráwá spada po nim ná ieo dziedźice/ iż muszą ná mieystcu iego odpowiádáć. Per litis enim contestationem perpetuatur actio, fitq́ transitoria ad hæredes.

GDy sye kto v Sądu ná swey powieści omyli/ iże nie z vmysłu rzecze/ może sye popráwić bes szkody swey. Spec:Sax:lib:i, art:61.

KTo poczyna odpowiádáć/ á spráwá by sye niesskończyłá/ ále ná inny czas byłáby odłożoná: iesli ná on czás z odkłádu przypádły pozwána stroná niestánie/ iuż iáko pokonána vpada w swey rzeczy. Spec:Sax: lib:ij, articu:9.

O spolnym obudwu stron vspráwiedliwieniu przed iednym Sedźiem/ co Łácinnicy zową/ Reconuentio.

REconuentio sye rozumie/ gdy stroná odpowiedna wysłyszawszy żálobe/ żąda przed odpowiedzią

wiedźią swoią/áby sye mu też Powod vsprawie dliwił w tym o co by go też potym winił.

Postepek około spolnego vspráwiedliwienia.

W Tey spráwie o spolnym vspráwiedliwieniu podług Práwá Mieyskiego táki postepek iest/ gdy ná mie ktho żáluie y przykáżą mi odpowiádáć:tedy przed odpowiádánim bede pytał/ ácz mi sye też Powod niema vspráwiedliwić o co bym go obwinił. Skáże Sedźia iże sye bedźie powinien vspráwiedliwić. A ták gdy iuż obwiniony spráwi sye powodowi/y bedźie wolen od niego / támże też może ná powodną stronę żáłowáć. Specu: Saxon: lib:i, articu: 61. Wszákże w pewnych spráwách thámże opisánych spolne vspráwiedliwienie nie bywa przed iednym Sedźiem/ zwłaszczá w spráwách Duchownych/ o Wiáre/ o Dźiesyećiny / o podawánia Beneficyy / o Małżeństwo. etc.

PErsony Duchowne/ iáko Ksyeża/ Mniszy/iesli przed Práwem Swieckim ná kogo żáluią/támże też obwinionemu powinni odpowiádáć/ o co by ná nie żáłował / krom rzeczy

wyższey námienionych Práwu Duchownemu własnie przynależących. Specu: Sax: lib:i, art:61.

Rękoiemstwo w spolnym vspráwiedliwieniu.

Odporna strona wysłyszawszy żałobe/może żedáć od Powodu / ktory nie iest osiádły/rękoiemstwá o to áby mu sye też vspráwiedliwił/oco by mu wine dał/y o nakłády áby mu ie zápłácił/gdźieby Práwem nic ná nim niewygrał. Powod thez może żedáć rękoiemstwá od obwinioney strony nie osyádłey o dostánie práwá / o nakłády / y o dosyć vczynienie rzecy osądzoney. Spe:Sax: lib:i, arti:61. Et lib:iij, artic:13.

O Opráwách.

Opráwy zową przestrzeżenie w práwie obudwu stron/ták powodney iáko odporney. Powodney przed głowną żáłobą/ Odporney przed głowną odpowiedźią. Kthore opráwy obiedwie stronie

mogą ſobie vczynić ná iednym roku ieſli chcą tym ſpoſobem.

¶ Naprzod Prokurator Powodney ſtrony bedźie pytał ná práwie. Acz iego Principała opráwy niemáią doydź / álbo co ieſt wedle Práwá. Skaże mu Sedźia ták. Gdyż Prokurator ſtrony Powodney w czás y w godźinę żąda ſobie opraw w ſpráwie ſwoiey potrzebnych / tedy go máią doydź wedle práwá. A ták Prokurator Powodney ſtrony po pierwſze to ſobie opráwi/ ieſli by rzeczy ſwego Paná do konicá przewieść niemogł / áby on przes wtorego / trzećiego / czwartego/y tyle ile by było potrzebá Prokuratorá/ álbo też ſam przes ſye zá porádzenim y lepſzą ſpráwą rzecz ſwoię dokonczyć / y ku ſkuthkowi przywieść mogł. Skaże Sedźia iże co Prokurator ſtrony powodney wedle biegu Práwá náſzego Mieyſkiego Máydeburſkiego ſobie opráwia y przeſtrzega/ tho go ma doydź wedle Práwá.

¶ Wtore tenże Prokurator przeſtrzeże y opráwi ſobie / áby wedle ſwey potrzeby mogł mieć ſłuſzne odwłoki ku okazániu dowodow ſwoich/ ná odſtąpienie/ ná porádzenie/ świádectwá żywych ludzi/ Aktá / Liſty Krolewſkie / vczliwey Rády / Gáynego Sądu y wſzelkiego vrzędu/

ták tego iáko innego Krolestwá y Páństwá/ regestrá/ Cyrográfá/ y wszythki inne dowody iákim kolwiek obyczáiem ku swey spráwie przynależace. A gdy to sobie w czás y w godzine przestrzeże/ bedzie pytał ná Prawie. Acz by tego on y Principał iego otrzymáć niemiał/ álbo co by było ná Prawie. Skaże mu Sedzia/ iáko iesth wyszszey opisano.

¶ Trzecie tenże Prokurator opráwi y przestrzeże sobie/ iesli by co nowego álbo trudnego od strony w odpowiedzi vsłyszał/ áby mogł mieć frist álbo czás ná zmowe/ ná porádzenie do dwu niedziel s swym Principałem. Co też przes skázánie Sedziego otrzyma. Tymże obyczáiem stroná odporna álbo iey Prokurator Opráwy sobie vczyni/ áby go też to wszytko doszło/ co strone powodna/ iesliby co nowego przed żáłoba y po żáłobie vsłyszał/ áby mogł mieć ná porádzenie do dwu niedziel/ y inne wszytkie rzeczy w opráwách powodu opisánych.

W zápisániu thákich Opraw/ Pisárze wiele kroć sye niepotrzebnie báwia/ gdy ty wszythki przestrzeżenia wypisuia. Ale dosyć iest ná tym gdy ták zápisze. Decretum est parti Actoreæ, omnes reformatiões, iuxta cursum Iuris Teutonici Maydeburgeñ, permitteñ esse de forma Iuris. Decretum est

cretum est quoq; parti respondenti. &c. Abowiem iuż zá tym ſkazánim/ krotko ſye wſzythko zámknie co kthorey ſtronie ieſt potrzebá wedle biegu Práwá Máydeburſkiego. A iże Opráwy máią być czynione/ nápiſano Iure Municip: articu: 23. gloſ. quæſtione prima de Gerada.

Po Opráwách ſtroná odporna / álbo głowney żáłoby ſłucháć ma/ álbo dobrowolne ziáwienie zá głowną żáłobę przyiąć. Co vczyniwſzy może od powodu żedáć Gwaru/ ieſli chce.

O Gwarze.

GWar ieſth nieiákie wedle Práwá rękoiemſthwo álbo záſtąpienie/ná żądánie pozwáney ſtrony / od Powodu vczynione / dla vwiárowánia iákiey ſzkody y trudnoſci.

Gwar iáko bywa czynion.

GWar thym ſpoſobem bywa czyniony. Prokurator pozwáney ſtrony wyſłyſzawſzy dobrowolne ziáwienie/álbo głowną żáło-

be / bedzie pytał ná Práwie tymi słowy. Gdyż iuż moy Principał dobrowolne ziáwienie / od powodney strony przyymuie / zá głowną załobe / pytam ná práwie. Acz powod Gwaru niema podnieść / albo co iest ná práwie: Skaże Sedzia / iże Powod ma podnieść Gwar wedle Práwá. Dáley stroná odpowiedna pyta / iáko rychło ma táki Gwar podnieść: Skaże Sedzia / iże poki Práwo syedzi. Spyta potym / iáko wedle práwá táki Gwar ma podnieść: Skaże Sedzia / iże známieniem pálcá / tho iest podniowszy pálec wielki práwey reki / vwinióny w rekaw / ták iżby go było dobrze widáć. Powod tedy vczyniwszy Gwar / spyta ná práwie / iesli go dobrze á spráwnie vczynił: Skaże Sedzia / iż dobrze vczynił. Bedzie pytał ná ostátek / iesli czás iest spuścić Gwar: Skaże Sedzia / iże czás iest spuścić wedle Práwá.

Biała głowá iesli iest powodem / tymże sposobem Gwar vczyni / ale przes opiekuná s Práwá potwierdzonego. Spec:Sax:lib:1,art:46.

☞ Zá długim vżywánim weszło w obyczay / iże Gwar podniesyenim pálcá wielkiego vwinąwszy go w rekaw czynią / co sie wiele ludziom pátrząiącym ná tho zda być nieiákim szyderstwem / iáko by dudká zá wiechą vkázował. A-

bowiem y mieystcom o Gwarze w prawie opisánym/gdy sye ktho pilnie przypátrzy/ obaczy iż sye wiecey wściągáią ku obiecániu Gwaru/niżli ku tákiemu podnaszániu. To iesth áby stroná powodna miásto tákiego podniesyenia Gwaru/podánim reki Sedziemu/obiecálá stronie pozwáney Gwar/známionuiąc przes to podánie reki/iż chce chowáć ty wszytki rzeczy/dla ktorych Gwar iest vstáwion.

Co známionuie Gwar.

SKutek Gwaru ten iest/iż kto ij vczyni iuż wiecey swey żáloby nie może popráwowáć/áni odmieniáć/Już żadnych dowodow ku potwierdzeniu żáloby swey niemoże dáć czytáć/kthore mu było wolno przed Gwarem vkázowáć/wyiąwszy ty kthorych przed Gwarem ku popárciu żáloby vżywał/może po Gwarze ku replikom vkázowáć. Ná ostátek pozwáną stronę/iesliby ią kto inny o też rzecz potym gábał o ktorą on żálował/zástepowáć bedzie powinien/y inne skutki Gwaru czynić/opisáne Specu: Saxon:lib:i,arti:63. et lib:ij,articu:15. Iure Municip: articu:35. et 41.

Obrzeczenie Gwaru wymyslone.

SA niektorzy Prokuratorowie / kthorzy od strony pozwaney sprawuiąc rzecz żądáią od Powodu/áby obreczył Gwar/ gdy go vczyni/co iest od nich wymyslono nie wedle práwá/ Ale złym vmysłem / áby Strone Powod[illegible] od spráwy swey odegnáli. Abowiem tym obyczáiem vbogiego człowieká/ gdy niema kthoby zań Gwar obreczył/łacwie od spráwy iego odżenie. To tedy poniewaź iest zwielkim vbliżenim spráwiedliwości / á nie według Práwá / niema być dopuszczono/ áni w obyczay wwodzono.

O Odpowiedzi.

Odpowiedna stroná ma pilnie báczyć / áby swey niewinności y spráwiedliwości mądrze/z dobrym rozmyslenim / y z dobrą porádą broniłá / áby sye głupią swoią odpowiedźią niezáwiodłá. A dla tego bespieczniey iest mieć Rzeczniká spráwnego/á ktemu cnotliwego. Abowiem przes swoie niebáczną odpowiedź łacwie może w błąd wpáść/y ku szkodźie sye przywieść. Specu: Saxo: lib:1,artic:62.

Odpowiedz Dwoiáka.

Odpowiedz po żáłobie iest dwoiáka. ¶ Iedná gdy sye pozwány zbrania áby nie odpowiádał. A to w ten czás bywa/kiedy przeciw powodowi odpor ma/iż iest powołány álbo klęty/álbo sierotá bes Opiekuná/ álbo iż ná dzień swiety od niego iest pozwány/ álbo iż oná spráwá byłá przed thym v Sądu / y skończyłá sye przes wyrok álbo przes vgode/ álbo iż sye rzecz toczy przed tym Sędziem/ pod ktorego władzą stroná odpowiedna nie iest / álbo kiedy Powod nań żáłuie iezykiem ktorego on nierozumie. Abowiem sądownie żaden niema byc przymuszon ku odpowiedzi/áż by dobrze wyrozumiał co mu zádáią/y o co nań żáłuią. Wszákże Powod może innym iezykiem żáłowáć / á pozwány też innym odpowiádáć / w ten czás gdy sye obádwá rozumieią/álbo przes sye/ álbo przes swoie Rzeczniki. Specu: Saxon: lib:iij, articu:71. R zá innymi odpory wyszszey przy mieystcu o Wybiciu opisánymi / s kthorych gdy pozwány iedne álbo wiecey ma/ może sye obronić áby nie odpowiádał. ¶ Druga iest odpowiedz/gdy kto práwie á gruntownie ná żáłobe odpowiáda / przes co sye iuż s Powodem w rzecz wdawa / iáko mo-

wią litem

wią litem contestatur. Spec: Saxo: lib: iij, arti: 30.

KTo pocznie ná żałobe odpowiádáć á spráwá sye nieskonczy/ale bedzie ná inny czás odłożoná/ potym by ná dzień z odkładu przypádły niestánał/tedy iuż ten to ktory począł odpowiádáć/ma być zá przekonánego skazan. Specu: Saxon: lib: ij, artic: 9. Ale wyszszey o tym.

ODpowiedney stronie práwo záwżdy iest przychylnieysze niż Powodowi. Iure Municip: articu: 35. et 38. glos. A s tądże iesli by kto był o złoczyństwo poiman / á nie ná swieżym vczynku iáko mowią nie zá gorącá / tedy obwiniony bliszszy iest sye odwiesć/niż by go kto miał pokonáć. Ius enim fauorabilius est ad conseruandum quàm ad condemnandum. Iure Municip: Articu: 32.

O Dowodziech/ktorymi strony swoię rzecz v Sądu twierdzą.

DOwod przeciw stronie ná Sądzie bywa rozmáithym obyczáiem / przes

Swiádki/

świadki/przes własne strony obwinioney zeznánie/przes Vrzedowe listy/ przes przysyegę.

O Swiádkoch.

Swiádek iest Persona pozwána/ ktora świádectwo prawdy wydawa ná Sądzie pod Przysyegą. Dowod pierwszy.

¶ Káżdy świádkiem będzie/ ktorego słuszna przyczyná od tego nie odwiedzie.

Przyczyny prze ktore kto niemoże świádczyć.

Przyczyny od Swiádectwá odwodzące ty są. ¶ Naprzod látá/s strony młodości ktoby był młodszy niż czternaście lat/ ná wydánie świádectwá niema być przypuszczon. A to sye ma rozumieć w spráwách vrciwych/ o dług álbo o Imienie. Ale w Spráwách hániebnych/ gdźie idźie komu o cześć álbo o gárdło/ żaden świádectwá wydáć niemoże/ktory by był młodszy niż dwádźieściá lat. ¶ A s strony Stárości/ kthoby miał syedmi dźiesyąt lat/ świádczyć niemoże. Młody. Stáry.

Sługá. Niewiástá. Bezecni. Vbodzy łotrowie.

może. ¶ Sługá thež zá Pánem swiádczyć niema/ d... tego iże zá boiáżnią Páná swego/częstokroć prawdy zámilczeć musi. ¶ Niewiásty też swiádczyć niemogą/ Abowiem ony są odmienne w słowiech / á swiádectwá rozne wydawáią / y żadna ich spráwá Sądowna bes Opiekuná nie iest ważna. Iáko też przećiw temu/swiádectwem niemogą być pokonáne/Bo ony nieumieią sye szkody vwiárowáć/y práwá vmieć nie są powinny. Specu: Saxon: lib: i, artic: 46. Wyiąwszy by w spráwie o Mężoboystwo/álbo iesli by co przećiw rzeczy pospolitey ktora broilá: tedy swiádkámi może być pokonána. Może sye też odwieść syedmią swiádkow / obwiniona o złoczyństwo/iesliby byłá daná ná rekoiemstwo. Iure Munici: artic:22. 91. Spec: Saxo: lib:i,artic: 21. ¶ Bezecni/ Krzywoprzysyężce/ złodzieie / łotrowie/ktorych v Pręgi bito/álbo sye od tego ...kupili. Lupieżce/ Swietokupcy/ zdrayce/ błaznowie/Mężoboyce/wywołánie do roku y do sześci niedźiel ćierpiący/swiádkowie przenáieci / y pospolićie ktorzy iáką szkárádośćią żyćia są pomázáni/Abowiem hániebnym ludźiom wszytki vrciwe spráwy bywáią zábronione. ¶ Thež nie swiádczy vbogi sprosny/to iest/ktoryby był kosterá/ pijánicá/ nierządny/ dla thego iże táki bywa

podezrzány/

podeżrzány / by niebył przenáiety. ¶ Zydowie/ Pogáni/Odſzczepiency/nie mogą być swiádká-mi przeciw Krzeſciánom. A ieſliby ſye przydáło iżeby Zyd miał swiádczyć przeciw Krzeſciáninowi / to ma vczynić ze dwiemá Krzeſciány y z iednym żydem. A Krzeſcianin przeciw żydowi może swiádczyć z iednym Krzeſciáninem / iáko ieſt wyſzſzey o tym. A kthoby swiádkowi iáką niegodnosć ku swiádczeniu zádał/ tákiey ma zá-rázem dowodźić. Spec: Saxo: lib:i, artic:51. gloſ. Zydowie/ Pogáni/ Heretikowie.

Czás wiedźienia Swiádkow.

SWiádki kożdy wieść ma wdawſzy ſye iuż w Práwo: wſzákże gdźieby tego byłá ſłuſzna przyczyná / może ie przed thym wieść / iáko gdyby ſye bał / áby swiádek nie zmárł/ álbo ieſli ſ[illegible]/ ieſli chory / álbo ſye ná Woyne gotuie / y dla innych przyczyn / o ktorych piſze Alcyatus. A komu ſkáżą dowod ná swiádki / bedźie miał ſześć niedźiel ku wiedźieniu ich. Może ie też zárá-zem wieść ieſli chce. Iure Municip: articu:75. A gdy by ná Roku náznáczonym zámieſzkał ich wieść/vpada w ſwey rzeczy/ y Sedźiemu wine przepada dla ſwego kłamſtwá / iż thego nie do-wiodł ná co ſye brał. Specu: Saxon: lib:i, arti:53.

Wſzákże może ſye záłożyć pomocną rzeczą / ktorey będzie powinien potwierdźić przyſyęgą/ieſli mu ſtroná wiáry w tym nieda. To vczyniwſzy otrzymawa ieſzcze dwie niedźieli ku wiedźieniu świádkow. Dálſzey odwłoki iuż mieć nie może. Iure Municip: articu: 32.

Wiele ma być Swiádkow.

WKáżdey ſpráwie doſyć ieſt mieć dwu álbo trzech świádkow/wedle piſmá świętego: In ore duorum vel trium, ſtat omne verum teſtimoniū. Wſzákże w pewnych ſpráwách wedle práwá potrzebá ich więcey/iáko w ſpráwách hániebnych/w ſpráwách po vmárłey ręce/ Spec: Saxon: lib:i, articu: 6, trzebá ſyedmi świádkow. A świádectwem iednego żaden niebywa pokonan/wedle poſpolitey powieśći/ Vox vnius vox nullius. Wſzákże w ſpráwách kthore nie niosą wielkiey ſzkody/y iednemu Swiádkowi wiárá bywa daná/ iáko Páſterzowi około ſzkody/ ktora by ſye przez bydlę w ſtádźie ſtáłá. Abowiem częſtokroć ſam przy páſyeniu bywa. Specu: Sax: lib:ij, articu: 54.

Obyczay wiedźienia Swiádkow.

Kto tedy

Iucundus homo qui commodat. Disponet sermones suos in iudicio

KTo thedy chce wieść świádki / ma ie pozwáć / y ſtrone przeciw kthorey świádki wiedzie/áby tego przyſłuchálá. A gdy iuż ná roku ſtaną/Powod opowiedziawſzy ie/ będzie żądał áby byli do Kołá ku mieyſtcu Sądowemu wpuſzczeni y wyſłucháni. Potym świádkowie káżdy z oſobná ku wyſłuchániu przykłádem Dánielá Proroká ma być przypuſzczan / A niż pocznie świádczyć / tedy ná roſkazánie Sędziego álbo Stárſzego Przyſyeżniká / przyſyeże thymi słowy. Ja .N. przyſyegam Pánu Bogu wſzytke prawde powiedzieć w tey ſpráwie/kthora ieſt miedzy tymi .N. N. ſtronámi. A they prawdy niechce táić dla przyiáźni/nienawſći/dárow/ták mi Boże pomagay. Albo miáſto tákowey przyſyegi/iáko w Krákowie ten ieſt obyczay/z roſkaz[illegible] Stárſzego Przyſyeżnika / podnieſye dwá palcá y záś ſpuſći/potym ſtárſzy Przyſyeżnik rzecze świádkowi / záchowawſzy vćciwość káżdemu wedle ſtanu iego. Pod tą Przyſyegą ktorąś vczynił ku Pánu Bogu y ku Vrzedowi / ábyś w tym Prawde zeznał / o co ieſteś pozwan/y inne nápominánie może vczynić wedle ſwey roſtropnośći:wiodąc go ktemu/áby prawde zeznał wedle Pántá Bogá y ſumnienia ſwego. Po tá-

Daniel:xiij.

Przyſyegá Swiádkow.

kim vpominániu Swiádek bedźie powiádał/ á Pisarz ma pilnie spisowáć wszytki słowá iego. A gdy sye iuż wszyscy swiádkowie odpráwią/ Pisarz ná żądánie Powodu bedźie zárázem iáwnie czytał ich swiádectwá.

O Pytániu przy słuchániu Swiádkow.

PRzy słuchániu Swiádkow niekthorzy ten obyczay chowáią / co theż iest wedle Práwá Specu:Saxon: lib:ij, articu:22, iż Sedźia pyta od Swiádkow/ mieystcá/ czásu/ godźiny/ kiedy sye tá spráwá dźiałá o ktorey swiádczy / iesli też to sam widźiał álbo o tym słyszał/y innych okolicznośći/ktore stroná powodna Sedźiemu potáiemnie dáie ná kárcie spisáne wedle żáłoby á potrzeby swey/ co Łáćinnicy zową Interrogatoria. Ale ten obyczay nie wszedy chowáią/iuż ná tym Sedźia y stroná przestawa/kiedy swiádek obowiązány przysyegą swiádczy wedle Sumnienia swego to co nalepiey wie w oney spráwie. Wszákże ná długą powieść swiádkow Sedźia niema sye ogledáć / ále rzeczy tylko gruntownieysze obáczáć/á ku spráwie o ktorą przą idźie pilnie á bácznie stosowáć. Pisze Alcyatus.

Odmowy

Odmowy przećiw świádectwu.

ODmowy w świádectwie mogą być náprzećiw tym personam/ ktore są wyższey opisáne. Miedzy kthore też poczytáią Mnichá/ Ksyedzá / y niewiásty / iże świádczyć niemogą/ wszákże w pewnych tráfunkách świádczą/ iáko gdy rzecz iest o dżiećieciu/ iesli iest krzczone / iesli sye żywo národziło álbo nie. Spe:Sax:lib:i,ar:33.

Ktore świádectwo bywa ważne.

SWiádkowie iesli sye w powieśći swey zgádzáią / tákie ich świádectwo bywa ważne/ á żadney odmowy niemász przećiw niemu. A gdyby sobie w rzeczy przećiwni byli/żadnemu wiárá niebywa daná.

SWiádek iesli sam sobie w swey mowie iest przećiwny / álbo w iednym prawdę powie / á w drugim nieprawdę/ tákowy bywa od Sądu odłączon.

POwieść Swiádkow wątpliwa/ záwżdy przez thego / przećiw komu świádectwo iest wiedżiono / ma być wykłádaná. Abowiem

kto czego

kto czego dowodzi / ma iásnie á otworzyście bes żadney wątpliwośći dowodzić/ gdzieby ináczey było / thedy on dowod trudny á wątpliwy nic nieważy. Specu: Saxon: lib: i, articu: 15. glos.

O świádectwie Dłużniká przeciw Credytorowi.

DŁużnik gdy mieni iże dług swemu Wierzyćielowi zapłáćił / ma tego dowieść sámotrzeć zedwiemá świádki/ktorzy przy zapłáćie byli. Specu: Saxon: lib: ij, articu: 6.

IAkim dowodem Powod náprzećiw obwinioney stronie długu álbo inney swey żáłoby podpiera / Tákowym odwodem obwiniony/prząc długu/ bronić sye ma. Ná przykład przećiw obligácyey vrzednie zápisáney / quitem vrzednie zápisánym / przećiw Cyrográffowi/ quitem własney ręki/álbo też vrzednym. Przećiw Swiádkom/ świádectwem tyle Person ile ich Powod miał. A gdzieby thego obwiniony nie okazał / tedy wedle dowodu Powodowego w swey rzeczy vpada. Ale przećiw tákiemu porządkowi Práwá/tymi czásy dłużnikowi o dług Cyrográffem zápisány przysyegę sámotrzećiemu

dopuszczáią.

Swiadectwie dłużnika przeciw Creditorow

dopuszczáią. Z kąd przychodzi iże Cyrograffy máłey wagi bywáią/ nád kthore ku dowodowi niewiem możeli być co ważnieyszego. A złego sumnienia dłużnikowi/nic niełatwiey iedno zapłáte mienić/ná przysyege sye bráć/ powiádáć iż zádzierżány Cyrográff/ A ku swey Przysyedze dwu chłopu álbo ile potrzebá sobie ziednáć y przenáiąć/ kthorzy áni ná Bogá áni ná swe sumnienie niebácząc/tylko propter mammona iniquitatis s nim krzywoprzysyegáią. Acz niektorzy powiádáią iże s tákimi chłopy ku przysyedze dobrze iest/ gdy Credytorowie częstokroć wziąwszy zapłáte wedle Cyrográffu od dłużniká swego/ Cyrográff v syebie zátrzymawáią. Ale tá potrzebá v thákich krzywoprzysyężcow niechay mieysce ma. Wszákże dłużnik ktory ták niedbáły iest/iże zápłáciwszy dług/ zapłáty swey od Credytorá quitu niebierze/ gdyby raz álbo dwá tákową niedbáłość s swą szkodą odniosł/ był by potym w swey spráwie czuynieyszy. Abowiem co iest łatwiey iáko quit nápisáć/á ku zápłáceniu żadnego przystoynieyszego dowodu nieiest przeciw Cyrográffowi/ iáko quit álbo własną ręką álbo vrzędnie nápisány: powiáda Iustinianus/ Nihil tam naturale est, quàm eodē genere quodq; dissoluere quo colligatum est. Z ktorey Senten-

cyey Iuſtynianowey okázuie ſye / iże dowod zapłáty przećiw Cyrográffowi nie przes swiádki/ ále przes quit ma być. Ale to medrszych rozsądkowi niechay bedzie zoſtáwiono.

GDy Powod gołymi ſłowy żáłuie/ obwiniony z żáłoby iego Przyſyegą ſye ſwoią wybiie.

Dowod wtory.

O Wyznániu Pozwánego.

WYznánie/ ieſt pewna á iáſna odpowiedz álbo zezwolenie ſtrony odpowiedney ná żáłobe ſtrony Powodney / przed właſnym Sedziem vczynione.

SKutek zeznánia ná Sądzie ten ieſt/ iże odporna ſtroná/ gdy zeznánie vczyni/ iuż powod od potwierdzenia ſwey żáłoby bywa wolen. Vbi enim adeſt Rei confeſsio, non eſt neceſſaria Actoris probatio.

OBwiniony z zeznánia swego iuż bywa mian zá przekonánego. Specu: Saxon: lib: ij, articu: 18. & 22. glos. (.) (.)

ZLoczyńcá gdy swoy zły vczynek zezna / ma być wedle przewinienia skazan/wszákże tho zeznánie/ gdy sye wściąga ku karániu ná gárdle/ ma być nie poniewolne/nie mekámi wydławione/ ále dobrowolne przed Sądem. Wyiąwszy by przed mekámi były inne pewne licá álbo znáki onego złoczyństwá zeznánego. Specu: Saxon: lib: ij, articu: 18. O czym iest w czwartey cześci.

Wyznánie kiedy nie iest ważne.

ZEznánia ty nie są ważne. Naprzod gdy sie sierotá kromia Opiekuná zeznawa. Abowiem sierotá wedle lat niewie co czyni. Kto thez zeznawa zá boiáznią śmierci álbo mąk/wyiąwszy by w onym zeznániu trwał. ¶ Item/Kto zá sobą ku swemu pożytkowi zeznawa. Szalonego zeznánie też nic nieważy. ¶ Item/Z omylności iákiey vczynione / á s tądże czásem przed skazánim może być odmienione. ¶ Item/Obwiniony o cudzołostwo/ gdy iest przes przyrod-

nych narzędow ktemu / zeznánie iego nic nieważy. ¶ Item/Zeznánie kthore by było przeciw Práwu.

Dowod trzeci.

O Listiech.

List / iest pisánie Vrzędowe ku wywiedzieniu á potwierdzeniu iákiey Spráwy vczynione. Tákowe listy Láciznicy zową czworákim názwiskiem/ Instrumenta, documenta, munimenta, probationes, dla tego iże stroná przes nie w spráwie swey bywa náuczoná / vpewnioná / y przeciw swemu Adwersarzowi obronna.

O iawnych y osobliwych Listie[ch]

Listy są dwoiákie / Jáwne y Osobliwe. ¶ Jáwny List iest/kthory ręką iáwnego Pisárzá bywa nápisány álbo podpisány / álbo pieczęcią Vrzędową zápieczętowány. Kthory thież pod Imieniem Sędziego bywa widimowány/to iest przepisány. Nád to ktory v Sądu przy Aktach bywa pisány. Ktory też ma w sobie pod=

bie podpiſánie trzech álbo dwu swiádkow/choć by od oſobliwey Perſony był nápiſány. W tey liczbie poczytáią Kſyegi z Mieyſkiey Cancelláryey vkazáne zá wyznánim Sedziego álbo Piſárzá iż Mieyſkie ſą. Też káżde piſánie ktoremu wedle zwyczáiu mieyſtcá bywa wierzono / zá iáwne bywa poczytano.

¶ Oſobliwy záſye Liſt ieſt/ktory od oſobliwey Perſony / nie iáwnego Piſárzá reką bywa piſány/iáko ieſt Cyrograff/ Auszug/ Miſſywy. Jáwnemu Liſtowi bywa wiárá daná / ále ták ieſli ſye ná nim fálſz iáki nie okaże. A s tądże Liſty gdy do Sądu bywáią przynieſyone / pilnie máią być obaczone y czytáne / ieſli thám co nie máſz wyſkrobánego/álbo miedzy Liniiámi piſánego. A ieſliby Literá ná mieyſtcu ſzkodliwym byłá odnowioná / kthora by iákie podezrzenie p[illegible]osiłá/táki liſt má być odrzucon. Specu: Saxon: lib: ij, artic: 42. Oſobliwemu też Liſtowi dáią wiáre w ten czás/gdy bywa vkazány przećiw onemu kthory ij piſał/ á nie przy ſye piſánia ſwego. Abowiem ktho ſye przy iż nie ieſt piſmo iego/táki ma przyſyądz ſámotrzeć / iż ono piſmo nie ieſt iego/áni pieczeć iego/áni kiedy było: Gdy to vczyni/ bedzie wolen. Specu: Saxon: lib: i, articu: 15. gloſ. in fine. Wſzákże wedle Práwá Du-

chownego y Cesárskiego / táki bywa pokonány przes swiádki y przes przyrownánie Liter.

O Pieczeciách.

WPieczeci sa dwoiákie / Jedny ważne / kthore do listu przyłożone potwierdzáia wszelka Spráwe / iáko sa Pieczeci Krolewskie / Mieyskie / y wszelkich Person ná Vrzedzie bedacych / w spráwách ktore sye przed ich Sadem tocza. ¶ Drugie nie ważne / kthore żadney rzeczy wieczney potwierdzáć niemoga / iáko sa pieczeci osobliwych Person.

PIeczeć troiákim obyczáiem bywa nágániona. ¶ Naprzod / iesli napis ná niey iest prawie zágłádzony. ¶ Wtore / iesli pieczeć nárzezána albo nałamána. ¶ Trzecie / iesli nikomu nie znáioma. Specu: Saxon: lib: ij, articu: 42. Et Sum: Ray.

O Przysyedze.

Iucundus homo qui commodat. Disponet sermones suos in iudicio

Dowod czwarty.

Przysyegá komu iest nákazana / ma ią vczynić wedle sumnienia dobrego / áby iáko w sercu rozumie / ták vsty wyznał / z dobrym rozmyslenim / zdobrą bácznością / spráwiedliwie: Aby nie obráźił przodkiem páná Bogá / biorąc Imie iego ná dáremno / potym bliźniego swego / vszkadzáiącego niespráwiedliwą przysyegą ná máietności iego / ná ostátek Sumnienia swego / potąpiáiąc sam syebie. Ma ná ten czás mieć ná dobrey báczności Przykazánie Boże / Nie bierz ná dáremno Imienia Bożego. Abowiem kto bierze ná dáremno Imie Boże / á swego fałszu nim potwierdza: pewna á nie omylna rzecz iest / iż pomsty od Bogá nie vydźie. Nápisano w Zakonie Bożym: Non habebit insontem Dominus eum, qui assumpserit nomen Domini Dei sui frustra. A mimo to wedle Práwá / Krzywoprzysyeżcá ostawa sye bezecnym / á ku swiádectwu y ku żadnemu dostoienstwu nie bywa przypuszczon. Specu: Saxon: lib: ij, articu: 11.

Exo: xx.

Przysyegá iáko ma być oddaná.

Przysyegá

PRzysyegá wedle żáłoby ma być oddána. Iure Munici: artic:98. ¶ Ná przykład/ iesli kto o dziedzictwo iest obwinion / ták przysyeże. Iże dziedzictwo o kthore iestem obwinion mam od tego .N. kupione/ álbo dárowá[ne] / álbo [z] spadku Oyczystego dostąpione. etc. ¶ A iesli o Meżoboystwo/ tedy táka rota przysyeże. Jákom iest obwinion przes tego .N. iże bym przyiáćielá iego álbo brátá .N. zábił/ álbo ránił/ tego vczynku nie iestem winien. Ták mi Pánie Boże pomagay. ./. ./. ./. ./.

Przysyegá Swiádkow twierdzących głowną przysyegę.

PRzysyegá Swiádkow kthorzy drugiego Przysyegę potwierdzáć chcą/ ktorych Láćinnicy zową Compurgatores, tháka ma być. Przysyegá ktorą vczynił ten .N. około dáro[wa]nego Imienia / álbo żądánego sobie Meżoboystwá .N. iest prawdziwa y spráwiedliwa. Ták mi Pánie Boże pomagay. Dla tego ći społem przysyegáiący máią być tákowi/ ktorzyby dobrze ználi tego zá ktorym przysyegáią/ y záchowánia iego dobrze byli swiádomi / áby táka przysyegą swoią Páná Bogá y sumnienia swego nie obrá-

żili. Specu:Saxon: lib:1,articu:29. Nie z onych liczby/ ktorzy snadź zá koffel piwá á zá pare groszy przysyegliby iż Bogá niemász ná niebie / nie rozważáiąc sobie co iest przysyegá/ á iáko Pan Bog krzywoprzysyężce srodze záwżdy karał / y karze. O czym dosyć swiádczą Historie / ták pismá świetego iáko y swieckie.

Przysyegá Pomocnikow.

PRzysyegá onych kthorych winuią / iże by mieli dáć przyczynę złego vczynku/ tháka bywa. Iáko mie winuią iżebym ia ku temu meżoboystwu rády y pomocy dodawał / y miał bym o tym wiedźieć/ tego nie iestem winien/ták mi Pánie Boże pomagay. A oni zás kthorzy s nim przysyegáią / thák bedą mowić. Przysyegá kthorą ten vczynił / iże niebył ku pomocy temu Meżoboystwu / iesth spráwiedliwa y prawdźiwa. Tákowe wszythki przysyegi máią być wedle skazánia/ wedle żáłoby/ odmieniwszy rzecz y Persony/ co ma być odmieniono.

O Przysyedze ná Roku nie oddáney.

IEsli by ktho Przysyegi sobie o cokolwiek

przed Sądem przysądzoney ná roku náznáczonym nie oddał: táki iuż w długu álbo w inney rzeczy o ktorą był obwinion y w winie Sędziemu vpada/ iesli by sye iáką pomocną przyczyną wedle práwá nie obronił/ przecz ná roku przysyęgi oddáć niestánął. A gdzieby obwiniona strona gotowa byłá przysyądz/ czásu náznáczonego/ ná mieystcu zwyczáynym Sądownym/ A Powod by Przysyegi nie przyymował/ álbo przy tym niebył/ iuż obwiniona stroná od Przysyegi bywa wolna/ y od długu/ y od wszytkiey rzeczy o ktorą byłá obżáłowána. Speculo Saxon: lib: ij, Articulo 11.

Czás oddánia Przysyegi.

Czás oddania Przysyegi trwa do południá w dzień ku Przysyedze nákazány. Przetho stroná ktora ma czynić Przysyege/ pilnowáć ego ma do południá/ ná mieystcu zwykłym gdzie przysyegi oddawáią. A gdyby stroná ktora ma przysłucháć przysyegi niestánetá: tedy da pilność swoie zápisáć/ á strony przećiwney niepilność. Tymże sposobem druga stroná ktora ma przysyegi słucháć vczyni/ gdyby oná ktora ma przysyądz nie stánetá.

Postepek przy oddániu Przysyegi/ gdy obiedwie stronie stáną.

JEsli ná roku przysyedze náznáczonym obiedwie stronie stáną/ ták powodna iáko obwiniona: Prokurator strony ktora ma oddáć przysyege tház rzecze. Pánie Sedźia wedle dźisyeyszego roku/ten stoi .N. gotow Przysyege vczynić/ y żąda áby mu rotá nákazáney przysyegi byłá rospowiedźianá: y pyta ná prawie/ Acz to ma być. Skaże Sedźia iż tho ma być. Potym Dekret s Ksyąg álbo z Minuty bedźie czytány/ y rotá przysyegi przes Pisárzá ma być rospowiedźiona. Dáley bedźie pytał Prokurator/ Acz iego Principałowi niema być dopuszczono przestrzedz ty wszytki rzeczy/kthore przy tákiey sprawie máią być przestrzeżone: A zwłaszczá iesli by przysyegi wedle biegu Práwá zárázem wypráwić niemogł/ile kroć sye może popráwić. Skaże Sedźia iesli stroná iest Pánienska płeć/iże sye może popráwić ile iey bedźie potrzebá. A iesli Mezczyzná/tedy do trzećiego rázu/ ktory gdyby po wtore y po trzećie przysyegi nie wypełnił / y słusznie nie oddał / iuż dáley słow swych popráwowáć nie może/ á zá káżdym przysyegi powto-

rzeniu/Sedziemu wine przepádnie. Dáley bedzie pytał Prokurator/iáko do znáku meki Páńskiey Principał iego ku oddániu przysyegi przystepić ma. Skaże Sedzia / iż poklęknąwszy. Spyta ieszcze/ácz iuż czás położyć pálce ná znáku meki Páńskiey. Skaże Sedzia/iże czás. Tu mamy wiedzieć/iesli Meżczyzná przysyege przed Sądem vczynić ma: słusznie może pálce ná Krzyżu położyć/y ziąć bes dozwolenia Sedziego. A przes to nic nie vtraca/y Sedziemu winy nieprzepada. Iure Municip: Articu: 97. Dáley Prokurator bedzie pytał / iesli iuż czás przysyege oddáć. Skaże Sedzia/iż czás. Przytym Prokurator tey strony ktora ma przysyegáć/gdy iuż ták ku Przysyedze bedzie spráwioná / może słusznie bes winy prosbe vczynić do Strony Przysyegi przysłucháiącey/áby iego Principałowi przysyegá byłá odpuszczoná. Ktora iesli sprzyzwoleniim Sedziego bedzie odpuszczoná: thedy iuż stroná bedzie wolna od tego o co byłá obwinioná / y winy Sedziemu nie bedzie winná dáć. A iesli Przysyegá bes przyzwolenia Sedziego bedzie odpuszczoná (Abowiem snadź Sedzia rzecze / możesz odpuścić przysyege práwu memu nieszkodząc) thedy Sedziemu wine da. Iure Municip: Articu: 98.

Iesli by

¶ Jeśli by zás strona przysyegi odpuścić niechciáłá / bedzie ią powinien vczynić wedle Dekretu y żáłoby/iáko iest wyszszey opisano. A wypełniwszy słusznie przysyege/ bedzie Prokurator pytał ná práwie. Acz iuż słusznie y wedle biegu práwá przysyegá iest wypełnioná. Skaże Sedźia/iż słusznie y wedle práwá. Dáley bedźe pytał/ácz iuż czás z znáku meki Páńskiey pálce ziąć. Skaże Sedźia iż czás. Pothym bedzie pytał/ ácz iuż czás wstáć. Skaże iże czás. Ná ostátek spyta/ieśli iuż o te rzecz o ktorą był od strony obwinion / ma mieć iákie vćierpienie. Skaże Sedźia. Gdyż o tho .N. w swey odpowiedzi mienił iż tego niewinien / y Przysyege iemu przysądzoną wedle práwá oddał/dla tego ma być wolen od spráwy tákowey / y żadnego dáley o te rzecz vćierpienia niema mieć wedle práwá.

☞ Ten Postepek około Przysyąg ná wielu mieystcách iest abrogowány / ná wielu go theż przystrzegáią/á ile ia bacze/dobrze to czynią. Abowiem ty Ceremonie/ ktore sye tu dźieią przes pytánia y skázowánia / mogą drugiego sumnienie zmiekczyć/ku skrusze przywieść/ y od przysyegi odwieść/ktore iednák nigdy niebywáią bes obráżenia Máiestatu Bożego z iedney Strony/

álbo tey kthora wiedźie ná przysyęge / iż źle wiedźie / álbo tey kthora przysyęże / iże źle przysyęże. Chowáią w innych stronách więtsze przy tym Ceremonie: iáko gdy kto ma przysyądz / prowádzą go ná Rynek álbo ná pole do znáku męki Páńskiey / idźie przy nim Kápłan / rozważáiąc mu co iest przysyęgá / iáko pan Bog krzywoprzysyężce karze / niosą przed nim znák męki Páńskiey / dzwonią we wszythki dzwony / áby ták przed oblicznośćią wiele ludźi przysyągł / ná iákim mieyscu wzgorze wydánym / áby był widźian od wszytkich ludźi. Co sye iesżcze bárzo rzadko przytrafia / musi być spor o wielką rzecz / iż by sye táka przisyęgá tráfić miáłá: Nie ták iáko tu ná wielu mieystcách w Polszcze ták sye ty przysyęgi sposspolitowáły / iż rzadki tydźień kthorego by nie były. A niewiem by thez wiele kroć nie zá przyczyną álbo zá námową niebogoboynych Prokuratorow / kthorzy chcąc y myto więtsze od Principała swego otrzymáć / y nakłády ná przezyskáney stronie pozyskáć / wiodą strone swoie ná przysyęge / nie máiąc więcey ná swoim ięzyku przedáynym iedno to. Przysyęż nic to nie iest / iákobyś Paćierz zmowił. Iuste iurare est Deum orare, nie rozważáiąc námniey iesli spráwiedliwie ma przysyądz álbo nie. ¶ Pisze Pierius

Válerius/ iż ná niekthorych mieyſcách á zwłaſzczá w Iſlanciech był then ſpoſob przyſyegi/ iż ten ktory miał przyſyegáć/ muſiał roſpalone żelázo/ wyiete s posrzod wegla goráiącego w rece bráć/ y ták ſye przed Sedziem/ y przed ſtroną żáłuiącą vkázáć. Jeſli by od onego żelázá namniey niebył obrážon/ iuż ſye sſtawał wolnym iáko niewinny. A gdzieby onego żelazá roſpalonego w rece wziąć niechćiał/ iuż w onym o co go winowano vpadał/ y był mian zá winnego y przekonánego. A iże tá przyſyegá nie byłá ku zdrowiu beſpieczna: tedy ten kthory miał przyſyegáć/ przypráwiał ſye ktemu przed tym/ poſty/ ſpowiedźią/ przyiećim swiątoſci Ciáłá y Krwie Páńſkiey. A v nas gdy ktho przyſyegáć ma/ nic innego niemáſz/ iedno Prokurator ſpyta/ może klekną́ć? może. Może dwá pálcá położyć? może. Może wſtáć? może. Przeſzedł? przeſzedł. Wolen? wolen. Tákże drugi bywa wolen/ iże vbogiego człowieká z máiethnoſci wyprzyſyegą.

lib: xlvi Hieroglificorum.

Záprawde by też ten obyczay około przyſyąg tu w Polſzcze chowano/ o ktorym powiedziałem wyſzſzey: mniemáiąc drugi áby go wiecznie w w pole álbo ná Rynek wiedziono/ s kąd by ſye nigdy nie wroćil/ iednáło by ſye ich wiele/ vchodząc gniewu Bożego/ záchowáiąc ſumnienie

dobre. A

dobre. A w zgodzie / w miłości Krzesciáńskiey mieszkáłby/wiáruiąc sye trudności/nakłádow/ zámieszkánia / nie pragnął by ieden drugiego máietności/ nie wiele by było bogaczow s przysyąg/ káżdy by ná swym skromnie przestał/ s poćciwością á z dobrym sumnienim/co mu pan Bog dał. Bo Sálomon powiáda. Melius est pugillus cum requie, quàm plena vtráqz manus cum labore & afflictione. Wszákże to Przełożonych opátrzności niechay będzie poruczono.

O wolności przysyegáiącego.

W Práwie gdy ieden drugiemu zdawa przysyegę / iuż nie może dáley przeciw niemu czynić w oney spráwie/ iesliby przysyągł. Przyczyná thego iest/iże przes przysyege sstał sye wolen. ¶ Nie może też Powod przeciw niemu czynić o krzywoprzysyestwo / Abowiem iż iuż spráwá nie iemu przynależy / ále Pánu Bogu/ ktory zna sercá Ludzkie tho ma być poruczono. Specu: Saxon: lib:ij, articu: 34. lib:i, artic: 18.

Gdzie sye Przysyega odwieść niemoże.

D Wszytki krzywdy ná ktore dowod iest/

żaden nie-

żaden niemoże przysyega odeydź. Ale gdzieby nie było żadnego dowodu/tedy obwiniony rychley sye może odwieść przysyega / niż by go Powod miał pokonać: przyczyna thego iest / iż Práwo przychylnieysze iest stronie obwinioney/ niż powodney. Ius fauorabilius est Reo, quàm Actori. Specu: Saxon: lib: i, articu: 18. glos.

PRzysyege Plenipotentowi od Páná swego spráwuiącemu przysądzona/pan á nie Plenipotent ią oddáć powinien. Specu: Saxon: lib: ij, artic: 42. A gdy też bywa niewieście przysyegá przysądzona / nie Opiekun iey przez ktorego spráwuie/ále sáma przysyądz ma. Prza/odpowiedź / żáłobá iey ma być przez Opiekuná. Specu: Saxon: lib: i, articu: 46.

NA przysyege żaden sye niema bráć/áż gdzie by innych dowodow nie sstawáło. Spec: Saxon: lib: i, articu: 18. To iest/gdzieby niemogł mieć Swiádkow / álbo Vrzedownych Listow pod Pieczecia / álbo Ksyag Vrzedowych / y innych ważnych dowodow/ kthorym bywa wiárá daná. (:) (:) (:) (:)

Przysyegá Zydowska / nápisána w Chronice Czeskiey / s Práwá Iustyniana Cesárzá.

Zyd káżdy ma przysyegáć sámowtor. Then ktory bedźie przysyegał / ma stáć bossymi nogami / tylko w koszuli / ná swiniey skorze nowo odártey. A drugi żyd bedźie stał ná ziemi przećiwko iemu / twierdząc iego przysyege.

Rotá tego ktory bedźie przysyegał.

IAkom iest obwinion od thego .N. o máietnosć iego / o kleynoty / o száty / iáko on twierdźi przećiw mnie w swoiey żałobie / ábych ie k sobie przyiął / álbo ie miał / y o nich wiedźiał. Przysyegam pánu Bogu / ktory stworzył Niebo y Ziemie / y wszytki rzeczy ktore w nich są. Przysyegam przes wszytki Imioná iego swiete / ktore nápisał Moyzesz służebnik iego. Przysyegam przes pięciory ksyegi Moyzeszowe / w kthorych iest nápisáne Dźiesyecioro przykazánia iego / ktore sam Bog práwą reką nápisał / á mnie niespráwiedliwie przysyegáć zákazał : iże ia tey máiethnośći niemam / áni kleynotow / áni szat / iżem ich

áni od tego

áni od tego .N. áni od żadnego innego (ták iáko mie winuie) ku sobie nieprzyiął/ ánim tego miał/ áni mam/ áni o tym wiem. Ták mi pomożny Bog ktory iest poczatkiem y dokonczenim / kthorego Imie Adonay. ./. ./. ./.

Potym drugi Zyd przeciw niemu stoiąc ták ma mowić.

.N. Jákos przysyegę vczynił/ że tego .N. máietnosci/ szat/ kleynotow .N. niemasz/ ánis miał/ ánis iey ksobie od niego áni od kogo innego nie przyiął / áni w swych skrzyniách / áni w gmáchách/ áni w swey ziemi nie chował / áni żadna czeladź twoiá. Jesliżes spráwiedliwie przysyagł/ ták tobie pánie Boże pomoż / ten ktory stworzył z niczego Niebo y ziemię/ Gory y przepáści/ Powietrza y wody/ drzewá/ lisćia/ y trawę/ y ciebie. A iesli niespráwiedliwie á krzywie przysyegasz / day pánie Boże thobie zá Błogosławienstwo przeklestwo/ áby twoiá modlitwá kthora iest w Ksyegách Táffrká ssym nápisána/ tobie nie pożyteczna byłá / áby ná cie żadna miłość Boża nie przyszłá/ abys vsechł iáko Gory Gelboe/ ktore przekłał Dawid / ná ktorych zábit iest Saul y trzey Synowie iego / Aby ná cie przyszedł

Przeklectwo stráßliwe zá niespráwiedliwą przysyegę.

Málchimelech / áby ná cie przestąpił trąd Náámánow / iáko ná sługe Elizeuszowego Gezy. Aby ná cie przyszłá Iszkopá / ná twą żone / y ná twe dzieci / y ná twoy wszytek rod.

¶ Ieśliże nie spráwiedliwie przysyegaż / day Bog áby ná cie spádłá siárká / smołá / y ogień pałáiący / iáko spadáłá ná Sodome dziewięć dni y dziewięć nocy. Aby cie spalił ogień iáko Nádábá y Abiu / iáko piećdziesyąt meżow ná modlitwe Eliaszá Prorocká / Aby ziemiá twey niespráwiedliwey przysyegi nie zniosłá / ále ciebie iáko Datáná y Abironá żywego pożárłá.

¶ Ieśliże nie spráwiedliwie przysyegasz / day Pan Bog áby twoie dzieci / y przyiaciele twoi / y narod wszytek twoy nieprzyszli miedzy dziedzictwo Abráhámowe. A ty ábys nigdy nie przyszedł do Ieruzálem. A Moyzesz w przyszłym żywocie áby thobie niedał pożywáć Szerábárą á Leuiáchám. Ták tobie pomoż pan Bog wieczny / ktorego Imie swiete Adonáy. Amen.

O Ortelu.

Ortel / Sentencya / skazánie / zá iedne rzecz iest / gdy Sedzia wysłyszawszy

obudwu stron żałobe y odpowiedź y wywody/ wyda rok/ktorym iednego czyni wolnym á drugiego winnym. Specu:Saxon: lib:i, articu:62. A ma wydáć wyrok zá tymi okolicznośćiámi/przed południem/syedząc/ náczczo / nie w dźień swięty/záchowawszy przy tym porządek práwá/przy oblicznośći obudwu stron / wedle żáłoby y odpowiedźi stron / á nie wedle swey wiádomośći. Specu: Saxon: lib:iij, articu:69.

Okoliczność Ortelu.

Sedźia iesli ma sedźić wedle swey wiádomośći.

Rzeczono iest iż Sedźia ma sedźić wedle obudwu stron wywodow.) Bywa thu gadká miedzy wielemi / iesli Sedźia ma sedźić wedle swey wiádomośći/ czyli s powieśći á wywodu stron. Ná przykład:Winuią kogo o Meżobyſtwo / á Sedźia wie człowieká być niewinnego/ á obwiniony ná żáłobe nic nie odpowiáda / zá ktorym milczenim zda sye iż ná obżáłowánie przyzwala. Aczkolwiek thu rozumieią ich wiele / iżeby Sedźia wiecey miał sedźić wedle swey pewney wiádomośći / niżli z wątpliwey stron powieśći / áby sye nie zdał być Piłátem/ktory fálszywie Zbáwiciela náſzego wydał

wiedzac/ iako pismo swiadczy/ iż go Zydowie z nienawiści wydali. Wszakże wiecey ich thak zamykaia y rozumieia być rzecz bespiecznieysza/ aby Sedzia sadził wedle powieści stron y wedle wywodow. Abowiem w ten czas Sedzia iest Persona iawna/ktoremu z własney Persony nie przynależy w oney sprawie nic wiedzieć / y owszem gdyby z własney wiadomości sadził/ mogł by sye omylić y stronam wiele vblizyć/mniemaiac aby o tym dobra a pewna wiadomość miał. Specu: Saxon: lib:ij, articu: 41. Ale Sedzia ktory ma przed oczyma pana Boga / ktory prawde y sprawiedliwość swieta miłuie/pamietaiac na to iż go też pan Bog w dzien Sadny bedzie sadził / iesli by miał co watpliwego y swemu sumnieniu przeciwnego : thedy dla lepszego vznania prawdy / sprawe one na inny czas odłoży/ zwłaszcza gdzie idzie rzecz o zagubienie człowieka/non ex recenti facto, za ktorego pan Krystus żywot swoy tak iako y za onego Sedziego wydał.

¶ Rzeczono iest wyższey / iż Sentencya ma być wydana przy obliczności stron.) Abowiem gdy by powod niestanał ku wydaniu Sentencyey/ strona odporna da mu Contumacya/ tho iest iego nieposłuszenstwo zapisać/ dla kthorego

iuż powod muſi znowu pozwáć ſtronę bedźieli chćiał / zápłáćiwſzy iey pierwey nakłády Práwne. A gdy by obwiniony nieſtánął ku wydániu Sentencyey/vpada wtym o co nań żálowano/ á to dlą tego iż iuż vczynił odpowiedź. Specu: Saxon: lib: ij, articu: 9. Abowiem ieſliby odpowiedźi ſtroná ieſzcze nie vczyniłá / powod ią bedźie przezyſkawał dáley podług práwá iáko wyſzſzey nápiſano.

Strony w czym vpadáią/ gdy ktora ku ſłucháániu Ortelu nie ſtánie.

¶ Rzeczono też/ wyſłyſzawſzy obiedwie ſtronie.) Jeſt ktemu przykład piekny o Krolu Alexándrze/ ktory ile kroć ſye przydáło/ iżby powod ná Sądźie rzecz ſwoie powiádał w niebytnośći oney ſtrony ná ktorą żáluie/ iednym go tylko vchem zwykł ſłucháć/ á drugie reką zátuláć/dáiąc przez to znáć / iże drugie vcho ku ſłucháníu drugiey ſtrony chował. Co przynależy ná dobrego Przełożonego á Spráwiedliwego Sedźiego. Dał tu przykład Krol Alexánder/wſzytkim Sedźiom / áby obiedwie ſtronie ku wyſłucháníu rownie przypuſzczáli. Jákoż v Atheniericzykow Sedźiowie obráni/ná to nawiecey przyſyegáli/ podług práwá piſánego ſedźić/ á obiedwie ſtronie zárowno ſłucháć. Mogą ſye tu obáczyć ći przełożeni / ktorzy vbogiego człowieká s proſtey tylko czyiey powieśći / á s ſwey nienawiśći álbo

Sedźiemu przyſtoi obiedwie ſtronie ſłucháć.

vporu/wnet zdádzą do więzienia/wnet mowią: Biegay wskok po thego Chłopá/prosto s nim do Kábatá.

Roznosć Ortelow.

Ortel álbo Sentencya iest dwoiáka. ¶ Jedná kthora bywa wydaná nie o głowną rzecz o kthorą żáłuią/ále sye przytoczy s przypádłey gadki ktora od Prokuratorow bywa wrzucona miedzy początek á dokonánie spráwy/iáko około Mocy/Odwłok/Opraw/Gwaru/Odmow. etc. Táką Sentencyą Łácinnicy zową/ Interlocutoriam aut Accessoriam. ¶ Druga Sentencya iest/ ktora bywa z żáłoby á práwey odpowiedzi wydána: Ktora iuż w sobie zámyka wolnosć iedney strony/á drugiey winnosć álbo vpad. Táką Sentencyą zową Łácinnicy Diffinitiua.

Accessoria Sententia.

Diffinitiua Sententia.

O Appellácyách.

Appellátio/zową odezwánie od obćiężliwego skazánia niższego Sędziego/do wyższego/dla popráwienia tego/coby od niższe-

go prze nie-

go prze nieumieietnosć/álbo nieopátrznosć/álbo tež iáki vpor/ było opuſzczono/ z vbliženim iedney ſtrony.

Czás Appellácyey.

Od Sentencyey obćiežliwey/zárázem ma być Appellowano do wyſzſzego Sedziego/podług porządku práwá: A od ktorey Sentencyey zárázem poki práwo ſyedzi nie ápelluią/ tá przychodzi w rzecz oſądzoną/ y czyni Práwo miedzy ſtronámi. Specu: Saxon: lib:ij, art:6. Iure Municip: articu: 10, 11, & 13. Aczkolwiek to Práwo wielem nieiáko ieſt obćiežliwe/gdy ieden bes rozmyslenia/ bes rády przyiaćielſkiey/ y tych co ſye w práwie rozumieią zárázem ma áppellowáć/zwłaſzczá ten ktory ieſt ták niedowćipny/iž áni rzeczy oney Sentencyey áni słow zárázem nie poymie. Wſzákže iž to ieſt wedle Práwá/ ták muſi być trzymano. Przetho według Práwá Ceſárſkiego dozwolono dźieſyeć dni ku Appellowániu/y kthemu ieſliby co przed pierwſzym Sedźiem było opuſzczono/ mogą obiedwie ſtronie przed wyſzſzymi Sedźiámi/od ktorych ſye iuž nie godzi áppellowáć/ dołožyć y okázáć. ⁘ ⁘ ⁘ ⁘

Od Sentencyey zárázem ma być áppellowano.

Do kąd ma być porządnie Appellowano.

APpellácya w Krolestwie Polskim z Miast y z Miásteczek/ ná Práwie Niemieckim zásádzonych/ przodkiem idzie do Práwá wyższego ná Zamku Krákowskim záłożonego/ przez Káźimierzá Wielkiego/ Swietey pámieci Królá Polskiego. A od Práwá wyższego / iuż do naywyższego Sedziego / do Máiestatu Krolewskiego/ álbo do Comissarzow sześci Miast/ ná to vprzywileiowánych/ Iure Municip: articu: 11. in glos. marg. ktorzy ku rozstrzygnieniu tákowych Appellácyy trzy kroć sye schodzą ná Rathusz Krák: do roku/ Ná Gromnice / ná S. Stánisław Máiá/ y ná S. Michał/ po dwu z Rády s tych Miasth: s Krákowá / s Szącá/ s Káźimierza/ z Bochnie/ z Wieliczki/ z Ilkuszá.

Ale w Rusi z Miast y z Miásteczek áppelluią do Rádziec Lwowskich / dla tego iż we wszytkiey Ruskiey Ziemi/ Lwow iest Miásto naprzednieysze y nagłownieysze. A słusznie to bywa/ Bo y wedle Práwá/ kthoreby Miásto w ktorey Prowincyey było głownieysze y przednieysze/ to ma być głową Praw innym Miástheczkom y

Wsiam. Iure Municip: articu: 11. et 12. glos. A zás od Rádziec Lwowskich/ do Práwá wyższego Máydeburskiego Zamku Krák. pothym do Máiestatu Krolewskiego / álbo do Comissarzow szesci Miast.

Czás ku wypráwieniu Appellácyey.

KV wypráwieniu á skonczeniu Appellácyey kthora idzie ná wyższe Práwo/ dálszy dzien iest szesć niedziel / licząc then czás/ od tego dniá / w ktory sye sstánie Appellácya. Iure Municip: artic: 11. Specu: Saxon: lib: i, articu: 2, et lib: ij, articu: 12.

A zásye od Sentencyey wyższego Práwá / do Comissarzow szesci Miast wyższey miánowánych skłádáią czás ná pierwsze ich zeszcie ná Ratusz Krákowski. A iesli do Krolá / thedy wszesć niedziel: co ma byc rozumiano/gdyby był w Ziemi. Abowiem gdy nie iest w Ziemi / thedy w osminaście niedziel.

Ale Práwem Gościnnym ku wypráwieniu Appellácyey do wyższego práwá czás iest dziewieć dni. Od Sentencyey wyższego práwá do Krolá/tákże dziewieć dni/ iesli iesth w Ziemi: A iesli

nie iest w Ziemi / tedy troiá dziewieć dni.

Jesli od káżdey Sentencyey ma być áppellowano.

KAżdy ktory sye rozumie być iákim niespráwiedliwym skazánim obćiążony / w káżdey spráwie od káżdego vciążenia może áppellowáć. ij. q. 6. c. Omnis oppressus. Wszákże tu Sedźiowie máią pilnie przestrzegáć/áby nie potrzebnych áppellácyy nie dopuszczali/ á zwlaszczá tám gdźie Sentencya iest Accessoria, tho iest nie o głowną rzecz ieszcze wydána. Bo drugi bedźie áppellował nie dla iákiey obćiężliwośći / iedno iżby vbogiemu człowiekowi z vporu swego á z dostátku pieniedzy Spráwiedliwość przedłużał / A przes ten czás niż sye skonczy spráwá pożythkow sye z Jmienia názobał. A śnadź by tu Powod nie bárzo sumnienia swego obráżił / gdy by in friuolis Appellationibus,(mowie gdźie iáwna rzecz iest / iż sye ktho do wyższego Sedźiego niepotrzebnie odzywa)stronie áppelluiącey niechćiał wtym wiáry dáć / iáko dla obćiężliwośći/ álbo dla vbliżenia swey spráwiedliwośći / á nie dla przewłoczenia tylko áppelluie / áby ná to przysyągł : Przes tho by sye zábiegáło

Appelluiąca Stroná / przysyądz ma iákonie dla przewłaczánia áppelluie.

niepotrzebne=

niepotrzebnemu przewłaczániu spráwiedliwości Ludzkiey. Co też iest wedle prawá Feu: c. 70. Et Specu: Saxon: lib: ij, articu: 12.

Obyczay áppellowánia.

Po wydániu Sentencyey / Stroná ktora sye rozumie być obciążona/bedzie sobie żądáłá od Sedziego dozwolenia ná odstąpienie y ná porádzenie / iesli ma od oney Sentencyey áppellowáć álbo nie. A gdzieby odstąpiwszy nie wrocilá sye/ thedy Powod da iey przywołáć trzy kroć / áby przystąpilá do Práwá/ przyymuieli Sentencyą álbo nie. Jesli by sye niewrocilá poki Práwo syedzi/ thedy oná Sentencya przychodzi w rzecz osądzoną / y czyni Práwo miedzy stronámi. A iesliby sye ku áppellowániu wrocilá / ták iey Prokurator w áppellowániu postąpi. Pánie Sedzia Principał moy przodkiem dziekuie zá dozwolenie ku odstąpieniu y ku porádzeniu / Sentencya tá widzi sye mu być obciężliwa/nie przyymuie iey zá práwo/ y zákłáda sye pieniądzmi do Komory Jego Kr. Mił. ciągnąć sye thám gdzie sye spráwnie ciągnąć ma / y pyta ná Práwie/ ácz go Appellácya y dálszy dzień niema doydź. Co mu Sedzia nákaże. Specu: Saxon: lib: ij, articu: 12. Iure Muni-

Posthepek przy áppellowániu.

cip: articu: 74. Potym strona appelluiąca położy przed Sąd Kope/ albo (iako iest kedy obyczay) trzy złote/ s ktorych w skrzynce Przysyeżnicey zostaią piec y dwadzieściá groszy/ á s tych potym Przysyeżnicy biorą groszy dwádzieściá/ w spolny dział ktorzy przy Appellácyey byli: A Woyt piec/to iest iesli potwierdzą ich Sentencyą ná wyższym Prawie. Abowiem iesli nie potwierdzą/ thedy stronie ktora ąppellowáłá ty piec y dwadzieściá groszy wracáią. Insze pieniądze od trzech Złotych obracáią część ná Pisarzá/ część do wyższego Prawá/część słudze ktory Rotul odnosi/ iáko kedy zwyczay niesye. Może też sobie strona appelluiąca przestrzedz/ iesli by sye z Appellácyą rychley niż sześć niedziel wynidą mogłá zgotowáć/ áby ią mogłá odprawić. Co mu Sedzia przes Sentencyą nákaże/iż może vczynić przypozwawszy strone wedle Prawá. Potym Przysyeżnicy spisány przes Pisarzá wszytek postepek oney sprawy/odeslą wczás do wyższego Prawá przes postá swego/ ze wszytkimi dowody ktorych obiedwie stronie vżywáły/nic nie opuszczáiąc/ á to zápieczetowawszy w swoy list ná cáłym Arkuszu ták nápisány/ iesli chcą po Łácinie. ./. ./. ./.

Famatis &

Famatis et Prudentibus Dominis, Aduocato prouinciali, et Scabinis Iuris ſupremi Teutonici Mayděburgeñ Caſtri Cracco: Amicis chariſsimis & honorañ.

Prudentes ac honorati Domini amici chariſsimi ac honorañ: Salutem & omnem fœlicitatem cum omni gratificandi ſtudio. Habita eſt coram Iudicio noſtro actio inter .N. ab vna et inter .N. partibus ab altera, occaſione .N. Deinde ſententiam noſtram, quam inter partes pronunciauimus, prædictus .N. pro Iure non ſuſcepit, verùm ad Ius ſupremum Teutonicum Caſtri Crac: D. veſtrarum appellauit, id quod ex proceſſu cauſæ quē præſentibus incluſum transmittimus, D. veſtræ rectius cognoſcent. Proinde D. veſtras rogamus, vt nos de Sententia ſua ſecundum Iuris formam velint reddere certiores. Dat'.N. à prolatione Sententiæ, Feria &c̄.

Scabini Ciuitatis .N.

Otworzenie Rotulu przynieſyonego od wyſzſzego Práwá.

Rotuł od wyſzſzego Práwá ná dálſzym dniu przynieſyony / nie indźie ma być otworzony / iedno ná mieyſtcu ſądownym Przy-

Posthepek strony/ ktora ná dálszym dniu z ápellácyey sthánie/ przeciw tey ktora niestánie.

syeżnicym przy oblicznośći obudwu stron. A iesliby tá strona ktora áppellowáłá/ niestánełá ná dálszym dniu/ y Rotułu by nie wniosłá: thedy druga strona da swoie pilność zápisáć. Potym ná drugim bliskim Sądzie będzie pytáć/ ácz o-no skazánie od kthorego strona áppellowáłá / á Appellácyey swoiey niekończyłá/niema w swey mocy zostáć? Skaże Sędzia/ iż iuż ma w swey mocy zostáć/y wnidź wrzecz osądzoną.Wszákże iesli by sye iáka pomocna przyczyna wymowiłá / przecz Appellácyey ná dálszym dniu nie odpráwiáłá/nic ná tym nie tráci. Specu: Saxo: lib: ij, articu: 12. glos. A gdy by strona áppelluiąca stánełá/á przeciwney by strony niebyło/tedy tá áppelluiąca/da tákże swoie pilność zápisáć/ y da przypozywáć strone przeciwną po wtore/y po trzecie/ku otworzeniu rotułu.A gdzieby przećiwna strona ták po wtore y po trzecie przypozwána niestánełá/y po czwarte pomocney przyczyny niestánia nie wniosłá: Iuż Sentencya wyższego práwá ma być otworzoná y czytaná. Ktora iesli będzie ku szkodzie strony v Sądu będącey / á ku pożytkowi oney ktorey niebędzie: tedy tá ktora niestawáłá/práwo swoie tráći/dla swey niewdzieczności. Iure Municip: articu: 11. A iesli by obiedwie stronie stánęły / tedy ná zá-

dánie ich

dánie ich z roſkazánia Sedźiego Rotuł ma być przes Piſárzá Mieyſkiego otworzon/ y Sentencya iáwnie czytaná przed Sądem. Od ktorey ieſli żadna ſtroná nie áppelluie/ wnidźie w rzecz oſądzoną/ y vczyni Práwo miedzy ſtronámi. A ieſliby ten przeciw komu ieſt wydána rozumiał być ſobie obćiężliwą / y chćiał od niey áppellowáć / thák bedźie poſtepował. Pánie Sedźia/ Sentencya wyſzſzego Práwá / widźi mi ſye ku mey ſpráwiedliwośći być obćiężliwa / ktorey zá Práwo nie przyymuie / ále od niey áppelluie do Krolá Iego Miłośći. (álbo) do Comiſſarzow ſześći Miaſt / thám gdźie ſpráwnie áppellowáć mam / pytáiąc ná Práwie / ácz mie tho niema doydź. Skaże mu Sedźia/ iż go tho doydź ma. Skaże thez ná pytánie iego / iż táka Appellácya odpráwić ma/ ná pierwſzą ſeſſyą Comiſſarzow ſześći Miaſt. Tám záſye Przyſyeżnicy zápieczetowawſzy tákże iáko y pierwey wſzythek poſtepek ſpráwy oney s Sentencyą Práwá wyſzſzego/ ſtronie áppelluiącey oddádzą / zápráwiwſzy w ſwoy Liſt thák nápiſány / ieſli do Krolá poydźie Appellácya.

SERENISSIMO AC INVICTISSIMO Principi & Domino, Domino SIGISMVNDO AVGVSTO, Dei Gratia Regi POloniæ, Magno Duci Litua-

niæ, Rußiæ, Prußiæ, Masouiæ, Samogitiæ &c. Domino et Hæredi, Domino Clementißimo.

Serenisſime ac inuictisſime Rex Domine, Domine clementisſime, post humillimorum obſequiorum noſtrorum ac ſubiectionis noſtræ accuratam commendationem. Cum cauſa inter famatum .N. ab vna, et inter .N. partibus ex altera occaſione mille florenorum per Appellationem ad examen Iuris Supremi Teutonici Maydeburgeñ Caſtri Crac: deuoluta, ac tandem in termino diei vlterioris ſex ſeptimanarum eiusdem Iuris Supremi Sententia coram Iudicio noſtro lecta fuiſſet. Eandem prędictus .N. grauatum ſe eſſe aſſerens pro Iure nō ſuſcepit, verùm ad Sacram Maieſtatē Veſtrā R. appellauit. Cui Appellatiōi nos defereñ eandem cauſam ad audientiam Veſtrę S. M. R. tanquam ad Dominum noſtrum clementisſimum, & iudicem Superiorem cum præſentibus literis noſtris, & rotulo totius eiusdem cauſæ in vtroq; Iudicio agitatæ remisſimus. His nos Gratię S. M. V. R. humillimè commendamus. In pręmiſſorū fidem Sigillo noſtro pręſentes roborauimus. Actum et Datum .N. die. Anno &c̄.

Eiusdem S. M. V. R.

Humillimi Subditi et obſequentißimi Seruitores.

Scabini Ciuitatis .N.

¶ A iesli do Comissarzow szesci Miast poydźie Appellácya / ták list bedźie nápisány.

Spectabilibus Dominis Sex Ciuitatum Consulibus, Commissarijs Priuilegiatis, Dominis & Amicis obseruan.

Spectabiles Domini Amici charissimi & honoran: Salutem ac fœlicitatem. Cum causa inter .N. ab vna, & inter .N. partibus ab altera, occasione .N. per Appellationem ad Ius supremũ Teutonicum Maydeburgeñ Castri Crac: esset deuoluta, ac tandem in termino diei vlterioris sex septimanarum eiusdem Iuris supremi Sententia coram Iudicio nostro lecta fuisset, confirmans sententiam nostram. Eam prædictus .N. grauatum se esse asserens pro Iure non suscepit, verùm ab ea ad D. vestras vtpote priuilegiatos Commissarios Sex Ciuitatum appellauit. Cui quidem Appellationi, nos vt par est deferen, eam ipsam causam vna cum Rotulo ad tribunal D. vestrarum remisimus. Quas fœliciter valere exoptamus. Dat' Die. Anno. &c.

Scabini Ciuitatis .N.

Pod Appellácyą nic niema być znawiano.

APpellácya poki sye niekończy/poty w spráwie oney nic nie ma być przes Sędziego poczynano/ áni przes strone znawiano. Specu: Saxon: libr: ij, articu: 12. & 13. Et Iure Municip: articu: 17.

Od ktorych Sędziow áppellácya nie idźie/ á w ktorych Spráwách.

APpellowáć żaden niemoże od Dekretu Krolewskiego. od Dekretu Commissarzow sześci Miast. od Sentencyey Jednaczow/ktore sobie strony s spolnego zezwolenia biorą. W spráwách thez hániebnych gdźieby komu szło o gárdło/to iest/ten złoczyncá ná ktorego iest złoczyństwo iáwne mężoboystwá/cudzołostwá/gwałtu/ morderstwá/ y innego kthorego hániebnego vczynku/ktoryby złoczyncá był pokonány iásnymi dowody / álbo by ná swieżym złoczyństwie był poimány/álbo sye sam wyznał/ tákowy áppellowáć niemoże/ ále zárázem nád tákim Exekucya wedle zasługi ma być vczynioná. L. Obseruare. C. Quorum Appel, in hæc verba. Ne quis homicidarum, veneficorum, maleficorum, adulterorum, itemq; eorum, qui manifestam vio-

lentiam commiserunt, argumentis conuictus, testibus superatus, voce etiam propria vicium scelusq; confessus audiatur appellans. &c. Ale ná kogo by niebyło nigdy nic tákowego słychano/ zá co by miał być godzien karánia ná gárdle/ álbo by niebył poiman ná świeżym złoczyństwie/ álbo dowodu nań słusznego niebyło / thákowy może sye bráć do wyższego Sedziego / y niema mu to być broniono wedle Práwá. L. Eos. C. De Appel: et Consult: Et eodem titu. L. Si quis. Abowiem iesli w tych spráwách máłych kthore są o iáki dług álbo o troche Imienia godzi sye áppellowáć / á czemu by sye też tám niegodziło/ gdźie idźie o gárdło vbogiemu człowiekowi / zá ktorego Bog Oyćiec Niebieski Syná swego iednorodzonego Páná nászego Jezu Krystá ná okrutną śmierć rownie wydał / iáko zá nabogátszego. Wszákże przes ten czás niż sye skończy Appellácya/ma być w więzieniu trzyman. Przeto Sedzia w tákowych Spráwách niema sye ná człowieká skwapiáć / iáko ieden nadobnie vpomina De officio Principis tymi słowy pisząc.

W Spráwie o gárdło kiedy może być áppellácya.

Sit piger ad pœnas Princeps, ad præmia velox.
Indoleat, quoties cogitur esse ferox.

Skazánie Jednáckie nie iesth ważne / iesli

niebedzie pod zakładem wydáne. Specu: Saxon: lib: ij, articu: 11. glos.

O Exekucyey rzeczy osadzoney.

Exekucya/ iest vczynienie spráwiedliwosci Powodowi nád strona obwiniona/ wedle osadzoney rzeczy/álbo wedle práwá pisánego/áby ono práwo álbo skazánie swoy skutek wzieło przes sługi vrzedowe z roskazánia Sedziego. Abowiem káżde skazánie y káżde práwo bywa prożnie / ktore skutku swego nie weżmie. Frustra enim feruntur leges, frustra decreta, si debitum non consequuntur executionis effectum. A dla thego Sedzia ma pilnie przestrzegáć/ áby przewrotni ludzie / ládá iákiey przyczyny wrzucenim/drogi do tego nie zágradzáli/ żeby Powodowi Spráwiedliwość wedle skazánia niemiáłá być vczynioná.

Sposob Exekucyey.

SRzodki ktorymi przekonány Práwem/ ku

dosyć vczynieniu ma być przywiedziona thy są. Winá pienieżna / Fantowánie / w Imienie wwiązánie / rekoiemstwo: ná ostátek gdzieby przekonány Práwem roskazániu Sedziego dobrowolnie niebył posłuszen / álbo sye sługom Vrzedowym sprzeciwiał: tedy zbroyną reką / á gwałtem ma być do wiezienia wziet / y tám poty záchowan / áż by osądzoney rzeczy dosyć vczynił. Wszákże stroná / choć iest práwem przekonána / ma być obsyłaná ku dosyć vczynieniu / zwłaszczá ktora nie iest zbiegła / áby sobie zá iákie vbliżenie á zá cieszkość nie poczytáłá / gdyby sye czym przeciw onemu skazániu záłożyć á szczyćić mogłá. Bo iednák może być wiele przyczyn / kthore Sedziego od Exekucyey skazánia mogą odwieść. Iáko gdyby stroná obwiniona vkazáłá vgode o też rzecz o ktorą skazánie wyszło / álbo gdyby dowiodłá zápłácenie długu / álbo iesliby dłużnik wolał gotowymi pieniądzmi dobrowolnie zápłácić / niż sobie lekkość przez Ceklarze z roskazánia Sedziego dáć czynić. Bo tho iuż bywa lekkość niemáła / gdy kogo odchodzić niekażą / gdy Ceklarze kogo obstąpią / á potym go nie poćciwie do wiezienia prowádzą / gdzie wiec drugiemu duszno bywa / gdy swiátłá máło widzi / á bacy około niego latáią / żáby skaczą / dziwne dy-

Rzeczy od Exekucyey odwodzące.

my przechod-

my przechodza / ták sye wiec niedobrze wyspi / y w głowie dziwne sye mu Sny roia / zwłaszczá gdy komu rzeka: Non exibis hinc donec reddideris ad minimum quadrantem.

Porzadek Exekucyey rzeczy vsądzoney.

W Spráwie kthora sye ná Persone wściąga o dług / o obietnice / álbo o ktorą inną rzecz / przynależy ná Sedziego / áby przekonánego práwem naprzod vpomionął / żeby skazániu dosyć czynił. A iesli by gotowych pieniedzy nie miał / tedy pierwszy stopien ku płaceniu iest / ruchoma máietnosć / miedzy ktorą naczynie ku sprawiániu roley przynależące / nie ma być poczytáne. Bo thego dłużnik wierzycielowi nie powinien wedle práwá w Fancie wydáwáć. Zwyczay thez niesye / iż dłużnik pierwey niż sye pocznie ruchomym fantem wyzwáláć / przysyege czyni iż niema złotá / srebrá / gotowych pieniedzy. ¶ Wtory stopien iest ku płaceniu Imienie stoiące / iáko Role / Domy / etc. w ktore wierzyciel zá skazánim Sądownym / przes Vrząd ma być wwiązan. Iure Muni: artic: 27. & 29. ¶ Trzeći stopien iest odkazánie v kogo długow iásnych /

Stopnie w płáceniu długu.

Ruchome Imienie.

Stoiące Imienie.

Długi.

pewnych / á

pewnych / á istotnych / kthore też miásto fantu wedle Práwá máią być poczytáne. ¶ Czwarty stopień iest / iż dłużnik wierzycielowi od Sedziego w moc bywa podan wedle Práwá / ále tego zwyczay nie niesye / áni nosić ma / dla tego iż też wedle práwá żadnemu sye niegodzi mieć osobliwego więzienia ná dłużniká / y przeciw práwu iest / áby ktho bedąc wolen / miał być niewolnikiem. ¶ Ostátni stopień iest więzienie Persony gdy niemász Imienia áni ruchomego áni stoiącego áni długow pewnych ku zapłácie áni rekoiemstwá.

Więzienie Persony.

¶ Jesli by thedy dłużnik fanty ruchome w długu dał / ty máią być przes Sedziego álbo przes ty ludzi kthorzy sye ná nich znáią oszácowáne / zwłasczá gdy są fanty w rozmáitych á cudzoziemskich towárach. Iure Munic: articu: 27. Specu: Saxon: lib: i, articu: 70.

FAnthu Wierzyciel powinien thák pilnie strzedz y chowáć / iáko swoiey włásney rzeczy. Wszákże gdzieby wierzycielowi zginął s przygody / álbo mu ij vkrádziono / álbo zgorzał / tedy dłużnik ná thym szkoduie / á on komu był dan niepowinien zá to odpowiádáć. Ale przed sye przysyądz ma / iż sye to bes winy y bes przy-

czyny iego osstáło. Specu: Sax: lib: iij, articu: 5.

O Záncie o ktorego roczny pożytek idźie.

W Záncie kto trzyma Imienie stoiące/ iáko Folwárki/ Winnice/ y inne Imienie/ s ktorego by ná káżdy rok pewny pożythek brał/ tám wierzyćiel ony pożytki ná głowną Summe wyrażáć ma. A gdy głowną Summe wybierze/ iuż imienie dłużnikowi wolno puśćić powinien. Lib: i, ij, C. de pigno: act. Ale dźisyeyszych czásow łákomstwo ták sye w Ludzi wkorzeniło/ iż żaden wierzyćiel vżytku/ by go też w dwoy y w troy nasob nád głowną Summe wybrał/ nie wyraża ná poczet głowney Summy/ ná co sobie ieszcze dłużniká mocno vwiąże rozmáithymi Condicyámi/ vmowámi/ zapisy dźiwnymi á nieznosnymi.

O Záncie o kthorego pożythek nie idźie.

A Anth ieśli pożytku nie niesye/ s ktoregoby wierzyćielowi mogło sye dosyć sstáć w długu: iuż w they mierze wierzyćielowi ma być

dan/ kto-

dan/ktory fant wierzyciel zá rekoiemstwem ma ná iáwnym mieyscu trzy kroć przes dwie Niedzieli ku przedániu okázowáć: opowiádáiąc stronie káżdym rázem przes sługe Vrzedowego / iesliby fant swoy odkupić chciáłá. A po tym opowiádániu iesliby dłużnik fantu swego niechciał wykupić: iuż wierzyciel táki fant może przedáć temu ktoby ij lepiey zápłácił / oszácowány przes Sedziego álbo przes ludzi ktorzysye ná tym znáią. A iesliby kupcá ná fant nie było/ iuż Sedzia po onych szesci Niedzielách wierzycielowi fant ku otrzymániu przysadzi ná poczet dosyć vczynienia. A gdzieby onego fantu ku opłáceniu nie sstawáło/ma dáley persone fantowáć. O czym też masz wyszszey przy Fantowániu nápisano. Folio lxv.

O Nakłádoch Práwnych.

STroná Práwem przekonána / powinná zápłácić nakłády práwne / stronie ktora swoie rzecz pozyskuie práwem / wedle pospolitey Reguły Práwney. Victus vi-

ctori in expensis litis condemnatur. A to dla tego/ áby vpoꝛni ludźie powśćiągáli sye od niepotrzebnych swarow y kłopotow / Aby ludźiom niewinnym trudnośći nie zádawáli/á w nakłády prozne y ku zámieszkániu swego obeszćia nie przywodźili. ¶ A tu napꝛzod tá strona ktoꝛa o nakłády pozywa / ma okázáć przed Sądem/ iáko pozwána Strone pierwey przewyćiężyłá Práwem w głowney rzeczy. Co Sedźia pilnie ma obáczyć iesli ták iest.

Płácenie nákłádow wedle práwá.

Dowod ná nakłády práwne/ Przysyegá.

NA wszytki nakłády/dowod wedle práwá iest Przysyegá tey strony ktoꝛa o nie żáłuie. L. Properandum. C. De Iudicijs. Wszákże Sedźia pierwey ie ma spráwiedliwie oszácowáć wzgledem person y oney spráwy o ktorą sye Práwo toczyło. Potym stroná szukáiąca nakłádow popráwi tego przysyegą/iáko nie mniey ná Práwo náłożyłá/niż przez Sedźiego iest oszácowano y moderowano. Jle tedy nakłádow strona szukáiąca ich poprzysyeże / tyle stroná obwiniona powinná ie zápłáćić. ¶ Ale tu pospolićie sie wiecey szácuią nakłádow / iedno ty ktore sye w Vrzedowych ksyegách náyduią / tho iest od

Zwyczáyny ráchunek nakłádow.

Pozwow / od skazánia / od zapisow / od wypisow/od oswiádczenia / od dekretow y Mándatow Krolewskich/od áppellowánia/co nie wielką Summe vczyni. A od thego co vbogi człowiek kłosáiąc czesto zá dworem / náłoży ná Porádniki swoie w práwie / ná Prokuratory/ co w drodze strawi/nic w szácunek niekłádą/ ná ktory koszth nawiecey wynidzie. Bo nakłády Sądowe y Pisárskie rowną płacą odpráwi. Ale Prokuratorowi w ktorym ná schyłku cnoty/ á ná vbogie Ludzi nic niemász bácznosci / iáko mu ná pierwszym podkániu nieukażesz pary Dukatow/ gárncá winá z dobrym łososyem ná obiad nieposlesz / ledwie s tobą słowo przemowi. A poki sye práwuiesz/ iesli nie bedzie widział czestey poczty/podárzenia/ czestowánia/ bárzo zleniete w twey spráwie y zgłupieie/ iesli w nim nie bedzie dobywał rozumu czestymi złotymi / talermi/ kleynoty/Kunámi/ Lisámi/ y innymi potciwymi vpominki. Przetho by około nakłádow lepiey násládowáć vczonych w Práwie / kthorzy opisáli áby Powod nakłády swoie po oszácowániu Sedziego poprzysyegał.Wszákże to przełożonych rostropnieyszey bácznosci niechay bedzie poruczono. Aczkolwiek by podobno ten swosob był cieszki temu ktho ma nákłády płácić/

ále by sye potym drugi náuczył/ iż sye lepiey káżdemu dobrowolnie niż poniewolnie vspráwiedliwić/ á dáć co czyie iesth/ bes trudnośći/ bes Práwá. Chceß sye nieprzywodźić w nakłády/ nie wydźierayże nikomu/ płáć cos komu winien/ nieprágni cudzego. Jáko pismo Swiethe vpomina. Nemini quicq̃ debeatis, nisi vt inuicem diligatis. &c.

O Szperunkách.

Arest.

Szperunk álbo Arest iest Zapowiedź Persony álbo dobrey/ vczynioná przes sługe vrzedowego/ z roskazánia onego Sędźiego/ pod kthorego władzą Personá y rzecz iey iest/ áby zapowiedne rzeczy/ ták długo były wpokoiu/ áż do rozstrzygnienia práwem z Arestátorem żáluiącym.

Szperunk iż miedzy Ludźmi nienawiść mnoży/ y nieiáko lekkość wyrządza/ niema być ládá dla przyczyny przes Sędźiego dopuszczon/ ponieważ sye godźi miedzy Ludźmi

miłość mno=

miłość mnożyć/ á niemiłość tępić.

Szperunk ná osyádłe Ludźi nie ma być.

Szperunk przodkiem ma być ná rzecz/ potym ná Persone. Ale y Persony poważne á osiádłe nie máią być szperunkámi obciążáne/ áni dobrá ich/ czego Sędźia ma pilnie przestrzegáć. ¶ Persony zásye nie osiádłe/ lekkie/ iáko są gracze/ kosterowie/ pijánice/ márnotrawcy/ y ktorych by dobrá długu nie wynosiły/ máią być Arestowáne/ y dobrá ich. Wszákże też pierwey dobrá iesli są/ potym Personá.

Szperunk ná Ziemiáńskie poddáne nie ma być.

Szperunku Sędźia Mieyski niema dopuszczáć w Mieyściech y w Miásteczkách ná Ziemiáńskie poddáne/ áni ich pozywáć/ áni hámowáć/ o żadny dług/ iákim kolwiek obyczáiem winny/ chociaby thież w Ksyegách Mieyskich był zápisány/ álbo nie zápisány. Ale komu iest krzywdá od czyiego poddánego/ ma go szukáć ná Dziedźinie iego/ y támże po nim spráwie-

dliwośći żedáć v iego Páná / ináczey ktho;yby Mieszczánin czynił / p;zepada sześć grzywien pieniedzy / połowice stronie / á połowice Stárośćie / iáko to iest opátrzono Státutem Koronnym Alberti Regis, in Anno 1496.

Náuká gdy sye kto imuie koniá y innych rzeczy.

IMuie sye kto koniá / álbo inney rzeczy sobie vkrádźioney álbo zgubioney / ma sye nap;zod dob;ze p;zypátrzyć y obáczyć / ieśli iest iego / potym sye iąć vrzedownie z wiádomośćią y dozwolenim Sedźiego wedle P;áwá. Abowiem gdyby sye rzeczy iął iáko swoiey / á thego by nie dowiodł / wine Sedźiemu p;zepada. O tym sobie szerzey czytay Specu: Saxonū libro ij, Articulo 36.

IMowáć sye ieden ma tych rzeczy ktho;e w sobie roznosć máią / iáko bydle / szátá / y inne tym podobne. Ale w ktho;ych by roznośći niebyło / tych sye imowáć nie może / iáko pieniedzy / o kto;ych pospolićie mowią iż licá niemáią. lib: eodem, articu: eodem.

Ob;oná temu v kogo sye imą rzeczy.

Ob;oná te-

Obroná tego v kogo sye imą koniá álbo inney iákiey rzeczy tá iest: álbo powie iżem to kupił/ iże mi dárowano/iżem pożyczył. A ták sye ná Istcá bedźie brał/ ktorego winien miánowáć y ostáwić ná czás s práwá sobie náznáczony. A ieśli go nie stáwi czásu s Práwá náznáczonego/rzecz tráći y winę Sedźiemu przepada. Albo powie iżem sam vchował to źwierze/ sam te rzecz vrobił. A thego bedźie bliszszy dowieść Przysyegą/ iáko dźierżawcá oney rzeczy. Specu: Saxo: lib:i, arti:15. Iure Mun:art:132.

¶ Rzecz kradźiona dawnośćią nigdy niegìnie. Specu: Saxon: lib:ij, articu: 36.

Postepek około Arestowánia koniá.

Zapowiáda ktho koniá czyiego w swym dłu-gu / ieśli ten ktorego iest koń do trzeciego dniá nie bedźie o to czynił / strony nie przypozowie / áby sye iey spráwił: Thedy Arestator przed Sedźiem tho opowie/ y bedźie żądał / gdyż koń iest rzecz sámá syebie trawiąca / tho iest wiecey może stráwić niż sam kosztuie/ á zapowiedźi trzeći dźień przeszedł/ áby mu koń był przysądzon ku

przedániu / pod swiádomem dobrych Ludzi ná tym sye znáiących / stronie to opowiedziawszy. A ile by długu swego ná koniu nie doiął / áby ná Personie szukał. Co Arestatorá ma doydź przes Sądowny wyrok.

ARestuie kto dłużnikowi swemu pieniądze álbo iáki státek v kogo / á dłużnik zásye gdy pozywa Arestatorá trzy kroć ku wyzwoleniu swego státku z zapowiedzi / chcąc sye mu vspráwiedliwić / á pozwány nie bedzie stawał : tedy státek árestowány ma być z Arestu wolny.

☞ Krákowiánie máią swoy Wielkierz około czynienia Arestow / ná dobrá zmárłego dłużniká / y zbiegłego dłużniká / y iáko Arestator Sądy ostrzegáć ma: Jákiego zásye długu iákim porządkiem ná dobrách zmárłego dłużniká doydzie / chociaby dzieci onego zmárłego lath nie miáły / á iákiego nie doydzie áż dzieci do rostropnych lat doydą. O tym kto chce wiedzieć á komu tego iest potrzebá / może sye támże s Polskiego y z Láćinskiego Wielkierzu dostátecznie náuczyć / gdzie o tym iest szeroko pisano.

ZApowiedź Vrzedną powinien káżdy przy-

iąć zá ro-

iąc zá roſkazánim Sędziego / ná ſwego gośćiá/ komorniká/ y ktorego kolwiek dłužniká. A gdzie by nie przyiął / ſkłáda mu ſługá Vrzedowy rok ná pewny czás do Práwá od Areſtatorá / áby przed Sedziem powiedział / przecz ná roſkazánie iego zápowiedzi nie przyiął. W ktorey przyczynie ieſli mu Areſtator wiáry nie da / powinien tego bedzie popráwić przyſyegą.

Areſt káždy przyiąć winien.

O pierwośći Areſtu.

Bádká bywa miedzy Areſtatormi s tąd. Vczyni kto pierwſzy Areſt ná dobrá ſwego dłužniká zgołá / nie máiąc długu ſwego žadnym zápiſem obligowánego/vczyni tež potym drugi / máiąc dług Cyrográfem álbo iákim innym Vrzedowym dowodem opiſány/kto s tych przodkiem dochodzi długu zdobr áreſtowánych/ czyli then wtory Areſtator zá pierwośćią długu ſwego / czyli pierwſzy Areſtator zá pierwośćią Areſtu ſwego ? Odp. Iže poſledni Areſtator zá pierwośćią ſwego długu/ y zá lepſzośćią Práwá ſwego pierwey. Abowiem zápowiedź nic Práwá nie przydáie nikomu / iedno tylko czyni pohámowánie ſtátku czyiego / áby był w pokoiu do rozſtrzygnienia Práwem / ktho ma lepſze

Práwo. A iż sye wiec po śmierci dłużniká vganiáią do Arestu chcąc mieć przodek / to dla tego bywa iż iednák czásem y zá pierwośćią Arestu dostawa drugi długu przed drugimi Arestatormi / w ten czás gdy inszy Arestátorowie zápisánego pierwey długu iákim dowodem nie okażą.

Kráwcowi gdy sukno vkrádną przećiw komu Pan ma czynić.

DA ktho do Kráwcá robić suknie / á przytráfi sye iż złodziey vkrádnie sukno / y bedzie poimán s suknem / ktho ma foldrowáć ná złodzieiá / Kráwiec czyli Pan onego sukná / álbo przećiw komu ma pan czynić? Odp. Ná woli iest tego kthorego iest sukno / czynić chceli przećiw Kráwcowi ktoremu sukno dał y zwierzył / chceli przećiw złodzieiowi o złodzieystwo. Wszákże to Práwo ták sye miárkuie: iesli Kráwiec sukno zápłáci Pánu / tedy Kráwcowi przynależy spráwá przećiw złodzieiowi. A iesli nie zápłáci / tedy Pánu kthorego iest sukno. Specu: Saxo: lib: ij, articu: 60. glos.

O Inwentarzoch.

INwentarz/ iest Urzędne popisánie rzeczy należionych ná dźiedźictwie/ álbo w mieszkániu zmárłego/ álbo też dłużniká zá pewnym przewodem Práwá chcenie zmárłego/ vczyniony przez dźiedźicá álbo Opiekuny dźieci ktore lat niemáią.

Kto ma czynić Inwentarz.

OPiekun przyrodzony powinien vczynić Inwentarz y viśćić sierotam ich dobrá/ áby im tego nie vtrácił/ y owszem nie może sye wdáwáć w opiekę poki Inwentarzá nieuczyni. Specu: Saxon: lib: i, articu: 23. chybá w rzeczách ktore odwłoki nie ćierpią. Sp:Sax:li:i,ar:11,glos. Ale ći Opiekunowie ktore Oyćiec vstáwi mimo przyrodzone swoie dźieciam swoim/ ći nie powinni Inwentárzá czynić/ iż nie sámi sye w to wdawáią/ ále ie Oyćiec vstáwił/ y wierzył im tego. A ták spráwá opieki wszythká ná ich wierze zależy.

Czás ku czynieniu Inwentarzá.

DZiedźic powinien vczynić Inwentarz

Czás ku czy nieniu Inwentarzá.

trzydźiestego dniá po śmierci zmárłego / álbo trzydźiestego dniá od tego czásu ktho rego by sye poznał być dźiedźicem: piszą niekthorzy iże dźieśyątego dniá / wszákże może rychley / y owszem im rychley vczyni/tym lepszey słáwy y domniemánia bedźie v Ludźi / zwłaszczá v przyiaciół zmárłego / w vczynieniu zupełnego á spráwiedliwego Inwentarzá. Specu: Saxon: lib:1, art:6.

☞ Tu by przystáło ná ty kthorzy sye opiekáią sierotámi zábiegáć y rádźić pilnie około tego/ áby pieniądze gotowe y wszytki rzeczy ruchome/ po śmierci zmárłego zostáłe/zupełnie á spráwiedliwie były popisáne. Abowiem drugi niż zácznie Inwentarz czynić/połowice indźie wynieść może / ku wielkiey szkodźie y vblizeniu vbogim sierotom/poniewáż vrząd nic innego nie może pisáć/iedno co vkażą. A przedsye iednák opiekun álbo dźiedźic / záwżdy sobie ma zá słuszną obrone przeciw sierotam y Credytorom/(gdy mu w czym wiáry nie dáią) przes tho iż vczynił Vrzedny Inwentarz / á ono snadź thym Inwentarzem pan Opiekun dobrze opiekł y ożegł vbogie sieroty/ álbo dźiedźic oszukał Credytory. A niewiem by tákich wiele nienálasł / co thylko opiek szukáią/ s nich żywą / á bárzo ich prágną / chodząc dom od domu / á pilnie przeglądáiąc gdźie

ktora bábá iuż głową trzesye/á drżąc sye nápiją. A ták przystáło by ná ty ktorzy sye zową y są Supremi omnium orphanorum tutores, w to weyrzeć y rádzić / áby spráwiedliwie Inwentarze były czynione. Ktorym by to sposobem miáło być / iż káżdemu wolno powiedzieć widzenie swoie gdyby go spytano / iá co rozumiem powiem. Tym sposobem / gdy by záráżem po smierći zmárłego/po ktorym Inwentárz ma być czyniony / rzeczy były vrzedownie zámknione y zápieczetowáne áż do popisowánia / ktemu ten co dáie spisowáć/zwłaszczá ná ktorego by było iákie domniemánie/ áby pierwey przysyągł Vrzedowi / iáko spráwiedliwie wszythki rzeczy dáie popisowáć. A iáko o tym niewie nic/ áby co ná strone odeszło / álbo przes kogo wyniesyono było. Wszákoż to tym ktorym przystoi około tego rádźić niechay bedźie poruczono: Ja tylko chćiał krotko vpomionąć/iż to iest w pospolitey rzeczy wielka szkódá / nie spráwiedliwe Inwentarze / przes co vbogie sieroty czestho wiele szkodują/ iż rzadko ku swemu przychodzą / zwłaszczá gdy ktemu Páni Wienna niespráwiedliwym á wiele kroć poprzysyeżonym Wiánem / ostáthek zágárnie. ./. ./. ./. ./.

Pożytek

Pożytek Inwentarzá.

POżytek Inwentarzá ten iest / iż dźiedźic ktory go vczyni nie może być vciążon w płáceniu długow zmárłego / iedno poki [...]stawa dobr iego. A gdźieby Inwentarzá Opiekun nie vczynił / tedy dźiedźic bliższy iest przećiw iemu przysyądz[...] iż thák wiele było iáko żáłuie. Specu: Saxon: lib: i, articu: 11. glos. ¶ A ieśliby ktho żáłował ná dźiedźicá/ iż wiecey dobr zostáło niżli zeznał álbo popisał/ á tego by nań dowiedźiono / tedy dwoiáko dług zmárłego płáćić powinien. Specu: Saxon: lib: i, articu: 6. Iure Municip: Articu: 26.

OPiekunowi ten iest pożytek Inwentarzá/ iż sierotom gdy dorostą lat niepowinien sye wiecey vspráwiedliwić z rzeczy náleżion[...]h/ iedno wedle spisánia Vrzedowego Inwentarzá / á iákie dobrá ná ten czás wźiął kiedy opiekę przyiął/ tákie powinien wroćić. Iure Municipali Articulo 26.

O Drzewie Krewności.

Krewnosć/ iest powinowácthwo iedney Persony ku drugiey / gdy iedná rodźi sye od drugiey / álbo dwie od iedney. A názywáią krewnosć/ od społecznośći/ y iednośći krwie/ iże Persony ktore sobie są krewne / máią miedzy sobą spolną krew/ gdy sye z iedney krwie rodzą / iáko też Láćinnicy zową Consanguinitas, quasi sanguinis vnitas. A z tąd że też bekárći wedle Práwá Mieyskiego máią krewne / ále po wrzećienie nie po mieczu/ to iest/krewne s strony mátki/nie s strony oycá. Abowiem gdy bekárći nie máią oycá pewnego/ y tákiego iákiego by sye godźiło mieć/ przeto thež krewnych po oycu niemáią.

Drzewo krewnosći/

Iest wymálowánie / Drzewu Przyrodzonemu

podobn[illegible]/máiące w sobie pień y rozgi/ to iest początek rodzáiu/ Linie proste y pobocznie/ rozmáitymi stopniámi rozdzielne/ w ktorych Persony rozmáitą krewnością są spoione.

Pień Tu rozumiey/ te Persone od kthorey krewni poszli.

Stopień Rozumiey liczbę/ iáko kthora Personá dáleko iest od drugiey/ miedzy kthorymi bywa pytánie. Jáko gdy spytáią/ w kthorym stopniu iest Práwnek od Dziádá/ powiesz iż w czwartym. Bo od Dziádá ten idzie rząd Person. Dziad/ Oyciec/ Syn/ Wnek/ Práwnek. Abowiem w Liniey prostey ile iest Person o ktorych bywa gadká áż do ostátniey/ tyle iest stopniow/ odiąwszy iedne Persone.

LInia prosta/ kthor[illegible]w tym Drzewie Krewnośći widźisz/ począwszy od wierzchu od Persony Prápradziádá/ áż ná doł do Persony Prápráwneká. Thá sye ná dwoie dzieli.

LINea recta ascendentium.

¶ Jedná iest Person wzgorę idących/ przodkow nászych/ ták Mężczyzny iáko y białey płći/ co Láćinnicy zową Ascendentium, od ktorych my poszli/ iáko są

Oyćiec/

Oyćiec/
Dźiad/to iest mego Oycá álbo Mátki Oyćiec.
Bábá/ to iest mego Oycá álbo mátki Mátká.
Prádźiad/iest mego Dźiádá álbo Báby Oyćiec.
Przedbábá/iest mego Dźiádá álbo Báby mátká.
Prápradźiad/iest mego Prádźiádá álbo przedbáby Oyćiec.
Práprábábá/iest mego Prádźiádá álbo przedbáby mátká.

¶ Druga Linia prosta/ iest Person ná doł idących/ ták Mężczyzny iáko y biáłey płći/ ktore Láćinnicy zową Descendentium, ktore od nas pochodzą / iáko są

LINea recta descendentium.

Syn/
Wnek/ ktory sye rodźi od mego Syná álbo dźiewki.
Wneczká / ktora sye rodźi tákże od mego Syná álbo od dźiewki.
Prawnek / kthory sye rodźi od mego Wneká álbo od Wneczki.
Práwneczká / ktora sye tákże rodźi od mego Wneká álbo Wneczki.
Práprawnek/Práprawneczká/ktoresye rodzą od mego Práwneká álbo Práwneczki.

Linia poboczna

Ma w sobie persony/kto=

sony/ktore áni sye od nas rodzą/áni my od nich/ Ale od iedney krwie z námi pochodzą. Kthore Láciinnicy zową Collaterales, aut transuersales, ták s práwey strony po mieczu / iáko z lewey po wrzecienie/ iáko są

Brát/ Syostrá/

Stryy / to iest Oycow brát. A Wuy/ to iesth Mátczyn brát.

Ciotká / iest Oycowá álbo Mátczyná siostrá. Acz ty obiedwie Personie iednym Polskim słowem Ciotká zową / ále Láciinnicy rozność w tym máią. Bo siostre Oycowe Amitam, á siostre mátczyne Materteram názywáią.

Stáry Stryy/iest mego Dziádá brát. A Stáry Wuy/iest mey Báby brát.

Stára Ciotká / iest mego Dziádá y moiey Báby siostrá.

Stárszy Stryy/ iest mego Prádziádá brát.

Stársza Ciotká/iest mego Prádziádá siostrá:co drudzy zową/przestrÿec przeciotká.

Stryczni bráciá álbo siostry / ktorzy sye rodzą odedwu Brátow.

Ciotczoni bráciá álbo siostry / ktorzy sye rodzą odedwu Syostr.

Synowiec / iest Syn od mego brátá.

Synowicá/ iest Corá od mego brátá.

Liniá po=

¶ Linia poboczna iest też dwoiáka/ iedná iest rownych Person w stopnioch/ á druga nierownych. ¶ Rowna poprzecznych Linia iest/ gdy persony o ktorych bywa gadká ná rownym stopniu są od spolnego Pniá/ to iest od Rodzicá/ iáko iest brátow Wnek/ y siestrzyná wneczká. ¶ Nierowna poprzecznych Linia iest/ gdy Persony o ktorych bywa pytánie/ ná nierownym stopniu są od spolnego Rodzicá/ iáko iesth brátow Prawnek/ á siestrzyná wneczká.

Porządek Spadkow.

K V Spadkowi/ po vmárłym/ ktory Testámentu nie vczynił/ iest czworáki stopień. ¶ Ná pierwszym stopniu są dzieci. ¶ Ná wtorym Rodzicy. ¶ Ná trzecim persony poboczne/ o ktorych powiedziano wyższey. ¶ Ná czwartym Mąż z żoną/ kthorzy po sobie spadek biorą/ gdy niemász áni Rodzicow/ áni Dzieci/ áni Bráciey/ áni Syostr / y innych ná doł y wzgorę y poprzek idących. ¶ Ná ostátek iesli tych wszytkich ná czterzech stopniách o-

kazánych niemász: thedy spadek álbo Imienie zmárlego/przynależy do Skárbu Krolewskiego.

Descendētium succesio.

¶ Wszyscy tedy ktorzy idą ná doł iáko są Syn/ Dziewká/Wnek wneczká/ Práwnek práwneczká / thák Męskiego iáko y żeńskiego Plemienia: ktorzyby s tych po zmárłym bliższy byli/ spadek zárowno biorą przed tymi wszytkimi Personámi/ktore idą wzgore y przed pobocznymi. Specu: Saxon: lib: i, articu: 3, & 17. Et lib:iij, articu: 76. glos. lib:ij,articu:23. Et Iure Municip: articu: 3. in glos. A s tądże sye okázuie / iż Synowie y Corki po śmierci Rodzicow swoich/ wszythkiego Imienia/rowny dział biorą/y z rownego sye działu weselą. Wyiąwszy by s nich niekthorzy odpráwieni byli/ ktorzy iesliby rowny dział z nie odpráwionymi chćieli bráć / thedy pierwey to powinni pód przysyegą położyć co wźieli/toż będą ku działowi przypuszczeni. Chyba iż nie odpráwieni mogli by dowieść świádkámi/ iże sye wyrzekli z dobr Oyczystych y Máćierzystych. A czego odpráwieni nie winni ku działowi kłáść/ napisano Specu: Saxon: lib:i, articu: 10. 13. Iure Municip: articu:57. Jáko gdy kto co po żenie weźmie/ álbo by co spráwionego / álbo dárowánego od rodzicow zá dobrego ich zdrowia miał/

wia miał/iáko konie/zbroie/száty/ y inne rzeczy/ ieśliby thez co wysłużył álbo ná Woynie zyskał. Tákże dziewká co iey iest od Rodzicow dáno ku iey ochedożnośći/w szátách/w sprzećie domowym/tego nie powinná kłáść/ álbo co thez wysłuży.

¶ Ná teyże Liniey prostey/Person/ ná doł idących/Persony ktore są ná bliszszym stopniu od zmárłego / biorą spadek przed tymi kthorzy są ná dálszym stopniu. Wyiąwszy by Rodzicy thych to kthorzy są ná wtorym stopniu / zmárli á nie odpráwieni byli : tedy oni ná mieystcu Rodzicow swoich zmárłych / biorą spadek po Dziádu y po Bábie z drugimi Dziedzicmi/ thyle ile Rodzicy ich mieli bráć gdyby byli żywi. Specu: Sax: lib: i, articu: 17. Co Láćinnicy zową Iure repreſentatiuo. Quòd nepotes repreſentant perſonam Parentum in ſucceſsione poſt Auum vel Auiam in Linea recta. Ktore Práwo tylko idźie miedzy tymi Personámi/ co są ná prostey Liniey.
A ieśli by kto zmárł / á Synow by też niebyło/ álbo Dziewek/ále by miał Wneki álbo Wneczki: tedy Wnekowie y Wneczki/ tymże sposobem biorą spadek przed thymi co idą wzgorę/ y przed pobocznymi.

A gdy nie-

Ascendentium successio.

¶ A gdy niemász Dżieci álbo Wnekow / y innych ná dol idących : tedy spadek przychodżi ná bliższą persone miedzy tymi co wzgorę idą/tym sposobem: Gdyby kto zostáwił Oycá/ tedy Oyciec bierze spadek y przed Mátką/y przed innymi wszythkimi gornymi y pobocznymi. Tákże thęż gdyby Oycá niebyło: Mátká bierze przed inszymi wszytkimi wzgorę y poprzek idącymi. Specu: Saxon: lib: i, articu: 17. ¶ Ale wedle Práwá Cesárskiego/ Oyciec/ Máthká/ z Bráćią/y s Syostrámi/zmárłego Syná spadek zárowno biorą. A ták poki person ná dol y wzgorę idących ostawa/poty pobocznie Persony bywáią wyłączone wedle Práwá.

Collateralium successio.

¶ A gdy Synow y Rodźicow/ y innych krewnych ná dol y wzgorę idących niemász : thedy spadek przychodźi ná pobocznie persony / kthore by sye w stopniach okazáły być bliższe po zmárłym/o ktorego Dźiedźictwo idźie. Specu:Saxon: lib: i, articu: 3. Qui se in proximiore gradu,huic de cuius hæreditate agitur probauerit,præfertur ei, qui vlteriorem obtinet gradũ. Miedzy ktorymi to pobocznymi/ bliższy są bráćia y siostry/ y ich dźieći. ¶ A tu trzebá wiedźieć/iże bráćia y siostry/ktorzy są iednego Oycá y iedney Mátki/

kthore Lá=

ktore Łácinnicy zową integri fratres & integræ sorores, bliższy są ku wszelkiemu spadkowi nád bráćią y siostry od iedney Mátki / á od innego Oycá: albo od iednego Oycá / á inney Mátki / ktore zową medij fratres, mediæ sorores. A gdźie by zásye dźieći zmárłego brátá álbo siostry / ktorzy są iednych rodźicow / zostáli: tedy spułbráćią álbo spułsyostrámi / zárowne spadek s nimi biorą. Specu: Saxon: lib: ij, articu: 20.

¶ Po Bráciey zásye y po siostrách iednych rodźicow y po ich dźieciach / bywáią przypuszczeni ná dźiedźictwo / Dźieći od iedney Mátki álbo od iednego Oycá / kthorych zásye dźieći bliższe są ku spadkowi nád Stryie y nád Wuie.

¶ A gdy niemász Bráciey / siostr / y ich Dźieci álbo Wnekow: tedy po spadek przychodzą inszy ktorzy byli ná bliższym stopniu / iáko są Stryiowie / Wuiowie / Ciotki / ich Synowie / Wnęki / Wnęczki. A ktorzy by ná iednym stopniu bliższym / społem náleżieni byli / á tego by dowiedli / rowny dźiedźictwá dźiał biorą / wedle Textu Specu: Saxon: lib: i, cap: 17. z Niemieckiego ták iásnie wyczerpnionego. Non extantibus, neq; fratribus, neq; sororibus, omnes qui se in vno cognationis gradu esse probauerint, æquam hæreditatis portionem percipiunt.

Mariti & vxoris succesio.

¶ Potym gdy tych wszytkich krewnych wyszszey námienionych nie będzie / tedy Mąż z żoną po sobie spadek biorą. A iżby po sobie mogli słusznie bráć / potrzebá iest áby było miedzy niemi práwe á słuszne małżeństwo / wedle Kościołá Krześciáńskiego złączone / ktoreby trwáło áż do śmierci. Abowiem gdźieby rozwod zászedł / tákowy spadek mieystcá niema.

Fisci succesio vltima.

¶ A gdy niemász przyiaciol y żony / tedy spadek przynależy do skárbu Krolewskiego / kthory iuż iest ostátecznym Dźiedźicem. Iure Mun: art: 59.

Sacerdotũ et Monachorũ succesio.

Ksyądz ieśliby vmárł krom Testámentu / á dobrá po nim zostáły z dochodow Kościelnych nábyte / spadek po nim nie indźie iedno do Kościołá przynależy. A ieśliby ony dobrá były z iego oyczyzny / álbo po kthorym przyiacielu przypádłe / álbo robotą iego włásną álbo Rzemiesłem nábyte: tedy ná przyiaciele przypadáią. Co ma być rozumiano o tych Ksyedzoch / ktore zową świeckimi / nie o Mnichoch. Abowiem iáko Mnich z Bráćią nie dźiedźiczy / ták też po Mnichu żaden spadku nie bierze. Bo Mniszy wyrzekli sye świátá / y są vmárli świátu: A vmárłyć żaden spadku nie bierze iedno żywy. Wyiąwszy by ktorzy w dźiećiństwie s przymu-

Mniszy nie dźiedźiczą.

szenia álbo z iákiego przyłudzenia álbo z namowy do Klasztorá wstąpili. Bo ci mogą wynidź/ á ták dźiedźictwá nietrácą. Specu: Saxon: lib: i, articu: 25. Et lib: ij, articu: 22. Wszákże w they mierze zacnym y vczonym w Práwie Ludźiom nie zdá sye być zá słuszną rzecz/ áby Mniszy dźiedźictwá po swym krewnym niemieli bráć/ mieniąc ieśliże niewiástá ktora sye niepoćciwie rządźi/ dla swey niepoćciwośći dźiedźictwá nietráći: á czemu by Mnich ktory sye ná służbe Bożą vda trácić miał? Tum quod Statuta Laicorum non ligant Ecclesiasticas Personas. A podpieráią tego Práwem Duchownym y Cesárskim.

Mniszy kiedy dźiedźicthwá nie trácą.

Nota. Mniszy po krewnym do do[...] dźiedźictwo

¶ W dochodzeniu á otrzymániu dźiedźictwá/ niemász áni ma być żadney roznośći miedzy meżczyzną / á żeńskim plemieniem. Abowiem iáko ku rozmnożeniu Rodzáiu / obudwu Pan Bog stworzył/ták też práwo w bliskośći Imienia czyni ie rowne/oprocz Gierady á Hergewetu. Bo Gierade/ to iesth sprzet y vbior niewieśći wedle práwá/(ácz niesłusznie gdy sye kto przypátrzy) bliższa po zmárłey Niewieśćie bierze. A Hergewet/to iest zbroie/bliższy po zmárłym Meżu. Powiedźiałem iże niesłusznie / to s thego przykłádu káżdy obáczyć może. Vmrze ktora bogáta

Gierádá.

Herge-wet.

biała głowá / ktorey máietnosć wszytká práwie w tey to Gieradzie / w Bryndách kosztownych zależy/zostáwi Syná iednego álbo dwu/ktorzy by słusznie á spráwiedliwie máietnosć Máthki swey wszytke po smierci iey mieli bráć: tu wedle Práwá Máydeburskiego/nie właśni Synowie biorą / ále biała głowá ktoraby byłá oney zmárłey krewną bliższa / choć będzie dobrze dálsza ná trzecim y ná czwartym stopniu / niż własny Syn. Tu w tey mierze iest wielka niespráwiedliwosć/á nieznosne okrucienstwo nád własnymi dziedzicmi/ gdy ná to pátrzą/á práwie im to co ich iest własnego z rąk wydzieráią. Przeto Krákowiánie tákowe práwo o Gieradzie/(ktore też tu masz ná dole przypisáne) częścią miárkowáli/ częścią ábrogowáli / ktorych przykłádu by inne Miástá násládowáły / vmnieyszyło by sye kłopotow / á wielkiego zákrwáwienia miedzy przyiacioły. Dobrze by thedy áby to práwo w pospolitości ták stało/áby meżczyzná z biała głową spadek wszytkich rzeczy rowno po przyiacielu bráli. Aby iáko nie wszedy wiedzą co iest Gieradá/ y co iest Hergewet/ tákże rzecz z nieznáiomością nazwiskow zginełá/á z gruntu zgłádzona byłá/ áby bes tego brákowánia Hergewetu y Gierady/ bliskosć w stoiącey y ruchomey máietnosci ro=

Práwo niesłuszne o Gieradzie.

ietnośći rowno bráli. Obaczáią thy trudnośći y niespráwiedliwośći wiele przyiaćiol/ ktorzy máią przed oczymá Páná Bogá/ á zgode miłuią/ y wiele ich naydźie/ktorzy bes tego brákowánia Gierady rowno sye wszythkim co kolwiek iest dźielą ćicho/ bes kłopotow/ ták iż Woyth o tym nie wzwie.

Artykuł Krákowiánow o Gieradźie.

KIedy żoná ktorego kolwiek Mieszczániná z świátá zeydźie/zostáwiwszy dźieći Syná albo Dźiewke/ iednego álbo wiecey: Thedy wszytek Grat y sczebrzuch ktorym kolwiek imieniem może być miánowány/ ná żadnego inszego/iedno ná Meżá y dźieći iey (kthorego kolwiek stanu będą) ma przysłuszeć/ wszytki insze tey vmárłey przyiaćiele/ siostry/ y bliższe oddaláiąc. A po śmierći tych to dźieći/ to wszytko iáko iest wedle Práwá/przy Oycu ma zostáć. ¶ A iesli żoná vmrze nie zostáwiwszy płodu/ tedy to wszytko co ku Gieradźie należy y przysłusze/co oná w dom do meżá wniosłá/ á tych rzeczy czásu żywotá od syebie nieoddaliłá/álbo dawnośćią czásu sye nie skáźiły: To Syestrze iey/ álbo bliższey przyrodzoney/ przes Meżá iey ma być wydáno. Domowy sczebrzuch/we złoćie/ we srebrze/ Kleynotách/ pieniądzách gotowych/ y wszytki

inne rzeczy od máłá do wiela/co by ku Gieradźie nie przysłuszáły / przy Mężu tey vmárłey máią zostáć. O kthore żadnego nágábánia od iey bliskich niema mieć. Ale tho po swey woley obroći gdźie chce/ nikomu liczby nieczyniąc s tego.
¶ To też ostrzegáiąc / że siostrá tá álbo przyrodzona/ktora tákową Gierade będźie bráć chćiáłá/Mężowi tey to vmárłey s tákowych rzeczy/ ma zostáwić co Práwo obmawia. To iest łoże vsłáne/ y inne rzeczy w Práwie opisáne.

Item/ Ty rzeczy wszytki / kthore Mąż żenie przed slubem álbo po slubie kiedykolwie ku poććiwośći iey spráwił/ we złoćie/ srebrze/ száćiech/ Kleynotách / vpominkách / y wszytkich innych rzeczy / żadnych niewyymuiąc / tho nie ma być miedzy Gieradą policzono / Ale po smierći żeniney Mąż to wszytko przy sobie záchowáć ma/ iáko swe własne. A żadnemu nie ma być zá tho powinien odpowiádáć. ¶ A iesli by sye przydáło/żeby Mąż pierwey vmárł niżli żoná/ choćia zostáną álbo niezostáną dźieći: Gieradá álbo sprzet wszytek ktory s sobą żoná wniosłá / y to co iey Mąż przed slubem y po slubie dał/kupił/ spráwił/ we złoćie/ srebrze/ Kleynoćiech/ w száćiech / y innych rzeczách / kthore kremu należą:

Przy zostáłey wdowie máią zostáć / y po swey woley może ie obrocić. rc. ⁖ ⁖

O Przyiaciołoch po małżeństwie.

Przyiaćioły po Małżeństwie Láćinnicy zową Affines, ták po mężu iáko y po żenie / s tąd iż dwá domy / to iest dwá rozne rodzáie / w iedno przyiacielstwo iákoby ku iednemu końcowi zá onym Małżeństwem sye schodzą áż do czwartego pokolenia. A tu trzebá wiedzieć / iże przyiaciele mey żony á moi przyiaciele nie są sobie przyiaciele s strony mego małżeństwá / to iest nie są Affines iáko Láćinnicy zową / tylko przyiaciele mey żony / mnie są przyiaciele po Małżeństwie: tákże też moi przyiaciele / są mey żenie przyiacielmi s strony małżeństwá. A s tądże to iest / iże Oyćiec y Mátká iedney Fámiliey mogą poiąć w Małżeństwo mátkę y Corę iey drugiego rodzáiu / tákże dwá brácia mogą poiąć dwie siestrze / Ale mąż s przyiaciół żony Affines.

swoiey / nie

ſwoiey / nie może żony poiąć/ áż do czwártego pokolenia. Tákże też niewiáſtá niemoże bráć mężá s przyiacioł mężowych aż do czwártego pokolenia. ∴ ∴ ∴ ∴

Imioná Przyiacioł po Małżeńſtwie.

¶ Mąż z żoną ſą gruntem przyiacielſtwá po Małżeńſtwie.

¶ Swiekier/ ieſt żony mey Oyćiec. Ale dziś poſpolicie Oycem zową wedle zwyczáiu / nie świekrem: tákże świekrá/ mey żony mátká.

¶ Zieć/ mey dziewki Mąż.

¶ Cieść/ Syná mego żoná.

¶ Dziewierz/ ieſt brat mężow.

¶ Jątrew/ żoná mego Brátá. Zową też Brá=(tową.

¶ Swieść/ śioſtrá Mężowá.

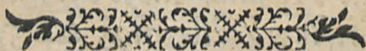
¶ Swak/ ieſt śieſtrzyn Mąż.

¶ Páśierb / Syn mey żony od pierwſzego mężá/álbo Syn mego Mężá od pierwſzey żony.

¶ Páśierbicá / dziewká mey żony od innego Mężá.

¶ Oyczym/ Mąż wtory moiey Mátki.

¶ Oblubieniec/ Nowożenia/ Pan młody.

Porządku

Porządku sądow mieyskich. cześć czwarta. O kárności złoczyńcow/ á naprzod o męczeniu ich.

Porządek około Męczenia złoczyńcow.

SPráwe około męczenia y rozmáitey śmierći roznych złoczyńcow/ ludźie náuczeni w Práwie/ bárzo szeroce á potrzebnie nápisáli/ nie bes przyczyny. Abowiem

gdzie idzie o zdrowie vbogiego człowieká / zá ktorego iednorodzony Syn Boży dał sye vmeczyć / tám trzebá nawietszey náuki y nawietszego porządku á pilności / áby człowiek bes lutości Sędziego / bes báczności / bes dobrego rozsądku / iáko inna Bestya niezginął. W czym záprawde w Miástách y w Miásteczkách máły iest porządek / wietszy snadź tám / gdzie sye spráwá toczy o troche zguiley máietności / niż tám gdzie vbogiego człowieká ciáło szárpáią / tárgáią / ciągną / pieką / męczą / wiele kroć tylko przy obliczności iednego álbo dwu opiłych Ceklarzow / gdzie rzadko bywa człowiek poważny á báczny / kthoryby wielkość á potrzebę męki wyrozumiał / ktoryby też Persone y znáki ku wydániu ná męke rozeznał / y spráwiedliwości w tym dozrzał. Sam przy tym okrutny Káth á ieden álbo dwá opili Ceklárze bywáią: s kthorych potym wyznánia człowiek bywa ná śmierć skazan. Ty rzeczy potrzebuią pilnego wypisánia / ále iże vmysliłem potym osobne ksyązki o tym pisáć: tu ná ten czás co by sye potrzebnieyszego być zdáło / ná koniec krotko przypisze.

Co trzebá báczyć przed męczenim Złoczyncow.

Przed męcze=

PRzed meczenim złoczyńcow ty rzeczy trzebá pilnie báczyć. ¶ Naprzod/áby żaden w Kátowskie rece ná meke niebył zdány/ áż były pewne á dostáteczne przeciw niemu znáki złoczyństwá/á dowody nieiákie. Abowiem meká ácżkolwiek ku wybádániu Prawdy bywa przydaná/wszákże rzecz iest ku zdániu ná śmierć niepewna/krechka/y Sedziemu ku zbáwieniu niebespieczna/ gdy niekthorzy złoczynce ták sa twárdego przyrodzenia/ iże ná nich nic nie wymeczy: á drudzy zásye sa ták miekkiego á niecierpliwego przyrodzenia/ iż wola ládá co powiádáć/niż okrutne meki cierpieć. A s tad bywa iże ich wiele niewinnych powoływáia. Nápisał to y Aug. S. Vbi non ſunt præſumptiones, ſemiplenæ probationes, certa indicia, non eſt inducenda quæſtio.

¶ Druga/ áby złoczyńcá ná meke nie łatwie áni skwápliwie od Sedziego był zdawan/ by też y znáki ktemu przywodziły/iedno w ten czás gdźieby inszym lżeyszym sposobem/to iest łáskáwym vpominánim álbo pytánim prawdá nie mogłá sye okázáć. Gdźie thież sa iáwne dowody przećiw złoczyńcy/ álbo sye sam dobrowolnie zna/ álbo znáć krom meki obiecuie/tám meki nie

Kiedy złodźiey ma być meczon.

trzebá/oprocz że by ná co innego zá dostátecznymi znáki / á nieiákimi dowody był podeżrzány/ czego by dobrowolnie znáć niechćiał / álbo towárzystwá niepowiedźiał.

¶ Trzećie / áby złoczyńcá / ktory by iuż ná śmierć miał być wydan / toż zeznał po męce náźáiutrz przed zgromádzenim wszythkiey Rády/ dobrowolnie z roskazánia á łáskáwego pytánia Sędźiego / co ná męce zeznawał. Abowiem przes to bywa potwierdzone wyznánie wymęczone. A s tąd że Testáment złoczyńce zá porucżenim Sędźiego támże v Rády ták przes Pisárze bywa pisány/ y v Sądu iáwnie czytány/ tym kształtem. Iż ten .N. rodem z .N. stánąwszy przed námi dobrowolnie zeznał/ iż vkradł/ wydárł/wyłupił/zábił/spalił etc. y s tym idźie ná Sąd Boży / ktorego Práwu wászemu poruczámy.

W dźień Swięty godźi sye zdáć ná mękę.

Iáwni złoczyńce y w dźień Swięty mogą być ná mękę wedle Práwá dáni/ y w dźień Wielkonocny/ y Bożego Národzenia/dla tego áby sye łotrowskie rády y zdrády długo nie

táiły/przes kthorych niepoznánie mogło by sye sstáć wielkie á szkodliwe zámieszkánie ku zábieżeniu wielkim niepokoiom/szkodam/niebespiecznościam/záchowániu zdrowia ludzkiego/y pokoiu pospolitego. C. De Ferijs. L. Prouinciarum Præsides.

ZLodziey gdy by kogo powołał/y smiercią swą zápieczetował: thedy powołány może sye odwieść swoią przysyegą/oprocz żeby nań był iáki inny dowod álbo swiádectwo. Specu: Saxon: lib: iij, articu: 39.

Znáki ku zdániu ná meke ktore są pewne.

ZNáki zá ktorymi by złoczynicá miał być zdan ná meki/nie są opisáne/ktoreby były pewne á dostáteczne. Ale ty zależą ná vznániu/ná woli y ná sumnieniu mądrego á rostropnego Sedziego. Wszákże tá wola/rozeznánie/y sumnienie Sedziego tákie ma być/ktoreby było Práwu á Spráwiedliwości przystoyne. Abowiem ináczey nic by nieważyło.

☞ Nápisał Jodocus Dámuderius w ksyąż-kách de praxi rerum criminalium, s Práwá Cesárskiego

sárſkiego przykłády/ s ktorych może ſye náuczyć/ kthore znáki ſą dáleko od meczenia odwodzące/ ktore bliſko ku mece wiodące/ kthore nablizey. Dáleki znák ieſt gdy tak mowią/ Słycháć iż zá- bił. Bliſzſzy ieſt znák gdy mowią/ ten był wiel- kim á wiecznym nieprzyiacielem zábitego/cżeſto go zábić groził/czeſto mu odpowiádał. Wſzákże y ty znáki ieſzcze nie ſą tákie/ zá kthorymi by kto miał być zdan ná meki. Nabliſzſzy y napewniey- ſzy znák ieſt gdy ták mowią/ tego widziano gdy z gáiu wyſkoczył gdzie ciáło zábitego leżáło/ ten miał miecz goły w reku/ gdy go vyrzano/ zbled- nął/ do Klaſztorá vciekał. Tákowe nabliſzſze znáki dwiemá godnymi á niepodezrzánymi ś- wiádki potwierdzone/ ſą doſtátecznie wiodące ku mece/ y owſzem iednym świádkiem potwier- dzone/ ták godnym ná ktorego by namnieyſza mákułá podezrzenia niebyłá/ zwłaſzczá gdy ták świádczy iż go widział kiedy ránił. ¶ Tákże o złodzieiu może być rozumiano/ gdy mowią/ podezrzány tho młynarz/ vbogi ieſt/ rad ſye w drogie ſzáty vbiera/ták wiele niezárobi: ty znáki ſą dálekie. Bliſzſze gdy v kogo widzą rzecz krá- dzioną. Nabliſzſze y nadoſtátecznieyſze/gdy go widzą s krádzioną rzeczą vciekáiącego/ z miey- ſcá gdzie rzecz vkrádziono. ¶ Ná cudzołoſtwo

Znáki mężoboyſtwá.

Znáki złodzieyſtwá

ten znák iest dáleki/gdy powiádáią / iż sye rádzi widzą/iż sye miłuią. Bliższy/ gdy kto chodźi do cudzey żony w dom/ kiedy meżá domá niemász. Nabliższy á pewny/kiedy kogo s cudzą żoną ná iednym łożu zástáną.

Znáki cudzołoſtwá.

¶ Vćiekánie/ iáśnie dowiedźione/ pewny znák iest winnośći/ zwłasczá tám gdy ktho iesżcze nie obwiniony/ iedno tylko iż iest powieść o nim/zá dotknienim sumnienia/boiąc sye vćieka.

Vćiekánie złoczyńce.

¶ Wsádzony do kaźni opátrzony dobrze gdyby sye wyłamał/ á do Kośćiołá vćiekał / álbo ná inne bespieczne mieystcá ku záchowániu zdrowia swego / znák iest pewny ku zdániu ná meki.

¶ Osławiony o iákie złoczyństwo / gdy by sye przed kim zeznał tám kedy ná stronie nie v Sądu/ A tákie zeznánie byłoby iednym godnym swiádkiem potwierdzone/tákowy podáie do syebie znák niemáły ku mece.

Zeznánie złoczyńce nie przed Sądem.

¶ Sámá gołá powiesć nie iest znák pewny ku zdániu ná meke/ quia fama est res fragilis & perniciosa, oprocz tego gdyby byłá mocna / gwałtowna / á nie odmienna.

Sławá.

Odmiennosć

Mowá odmienna/ kłamstwo/ boiaźń.

¶ Odmienność mowy/ kłamstwo/ boiaźń/ záiakánie/ drżenie/ są znáki/ nieiáką droge ku mece podáiące/ ktore ná Sedziego przynależy pilnie obaczáć y terminowáć/ áby mu potym nie było zádano/ iż niesłusznie człowieká zdał ną męki. Bo by to musiał męczonemu nágrádzáć/ gdyby okazał swoie niewinność. Tákie wszytki znáki iáko wyższey námieniono zależą ná bácznym á rostropnym vznániu Sedziego. Aby wielkości wystepu/ tráffunki/ rozmáitości znákow/ y inne okoliczności dobrze á pilnie obaczał/ áby też miał báczność ná stan Persony. Abowiem ináczey ma być męczon młody/ ináczey stáry/ ináczey mdły/ ináczey duży/ ináczey kochánek/ ináczey nie kochánek/ ináczey Slachcic/ ináczey Mieszczánin/ ináczey chłop. A ná koniec Sedzia ták sye w then czás przeciw człowiekowi ma stáwić/ áby sye wiecey widział być łáskáwym Sedziem/ niż okrutnikiem: pámietáiąc iż też człowiek iest. ∴ ∴ ∴ ∴

Rożność mąk wedle rożności person.

Persony od męki wolne.

ŻAden/ ná ktorego są pewne dowody á znáki/ nie może być wolen od męki/ iedno then ktorego Práwo pisáne czyni wolnym/ iáko są

Doktorowie/

Doktorowie/Rycerze/Przełożen
stoieństwá/Vrzędnicy ludźi wiel
Vrzędnicy Mieyscy póki są ná v
cipum Officiarij, Ciuitatum Rectores,
suorum durante tempore. Młodszy niż czte
ście lat/ ktorzy v Pregi miotłámi máią być kar
ni: Stárzy/ ná pámięći y ná rozumie zeszli/ nie-
wiásty brzemienne / áże by po porodzeniu moc
wźięły. Wszákże są tákie występy/ zá ktorymi á-
ni Persony Przerzeczone od męki bywáią wol-
ne / iáko iest występ przećiw Krolowi / przećiw
pospolitey rzeczy/co zową Láćinnicy/crimen læ-
sæ Maiestatis, to iest gdy sye kto co tákiego dopu-
śći/coby było przećiw Krolowi y bespieczeństwu
iego/ gdy náprzećiw skáźie álbo vpadku Miey-
skiemu co broi/ gdy ku nieprzyiaćielowi sye skło-
ni/gdy nieprzyiaćielowi zbroią/ pieniądzmi/ rá-
dą/ y kthorymkolwiek inszym sposobem przećiw
swemu Pánu dopomaga : gdy poddáne/ziemie
ktemu przywodźi/áby były Krolowi przećiwne/
gdy rostyrk w Mieśćie czyni/áby ktory przełożo-
ny był zábit/y inne tym podobne. Też nieczyni
nikogo wolnym od męki/ wydánie á zdrádźiec-
two Oyczyzny swey/ podánie Miast/Zamkow
nieprzyiaćielom/ ktożkolwiek by był tákim.

Crimẽ læsæ Maiestatis.

...mąitych mękách.

... námieniony Autor wypisał o ro... ...itych mękách/kthore złoczyńcom by... ...áwáne więcey z wymysłow Sę...ziow ...icznych/ á z okrućienstwá Káthowskiego/ niż wedle Práwá: iáko wodą/ octem/ lanim wrzącego ole... w gárdło/ szmárowánim siárką/ smołą gorąiącą/ słoniną/ głodem/ prágnienim wielkim/przyłożenim ná pępek myszy/ sierszeni/ álbo tákich innych iádowitych chrobakow nákrytych bánką/áby ták gdyby wynidź niemogli/ ćiáło ćierpiącego dręczyli: iáko też gdy złoczyńcę ku łáwie przywiążą/ nogi iego słoną wodą námážą/ potym koze przywiodą/ kthora rádá sol iada/áby pięty onego złoczyńce lizáłá/ ktory bol powiádáią być okrutny/ bes obráženia ćielesnego. Opisuie támże niektore męki wedle Prá...á miánowićie/ przes ćiągnienie powrozmi/ gdy złoczyńcá nágo (wszákże wstyd przyrodzony máiąc nákryty) ná weszszey łáwie niż ćiáło iest/bywa pod pachę przes pierśi przywiązan/ potym wielkie pálce v nog bywáią związáne/ á powroz od nich około osi v kołá okręcą/ áby ták obrácánim kołá ćiáło złoczyńce ku wypowiedzieniu prawdy było ćiągniono. Niektorym thež

ktorzy ná meki máią być dani/ pierwey wszytki włosy brzytwą ogolą/dla opátrzenia/áby iákich kunsztownych pomocy we włosyech niemiał/ podług czárnokśyestwá/álbo czárow innych/zá ktorymi wiec żadney meki nieczuią. Przydáie ná ostátek swoie widzenie / áby złoczyncá prze innymi mekámi/naprzod był bit miotłámi/mieniąc że zá doswiadczenim przes tákie karánie/ rychley złoczyncá powie swoie przewinienie/niż zá mekámi wyższey opisánymi. In Summá/ áby tákie meki były zádáne / żeby ciáło było bes obrażenia wielkiego / y bes vłomnośći. Abowiem gdy by śye tráfiło / iż by złoczyncá dla meki wielkiey vmárł / Sedźia był by bárzo podezrzány / iáko by mu tákie meki zádáwáć roskázował/nie wedle Práwá álbo zwyczáiu/nie zá miłośćią spráwiedliwośći / nie z miłośyerdźia/ nie z bácznośći á z mądrośći: Ale z gniewu á z nienawiśći/ áby ták z iego sámego vporu człowiek zginął. Byłby mowie Sedźia w tákim podezrzeniu / ieśliby śye słusznie nie wywiodł / iż w they mierze násládował práwá álbo zwyczáiu/łáskáwośći / máiąc páná Bogá przed oczymá/ y spráwiedliwość iego. O tym komu trzebá wiedźieć szerzey/niechay czyta v tegoż Autorá.

Złoczyńcá o co ma być pytan ná mece.

ZŁoczyńcá wedle Práwá niema być ná mece o wiecey rzeczy pytan iedno o kthore iest oskarżon/á o ktore nan słycháć/s tey przyczyny/iże ná meki żaden niema być zdan / kromia vprzedzáiących znákow/ iáko wyższey o tym.

Miedzy wielemi złoczyńcámi ktory ma być pierwey meczon.

GDy wiele złoczyńcow o ieden wystep ná meke máią być zdáni : Sedzia then ma porządek chowáć/ áby tego pierwey kazał meczyć kthorego by rozumiał być ku powiedzieniu prawdy skłonnieyszego : iáko iesli Oyćiec s Synem ma być meczon/pierwey Syn/ przy obliczności Oycowskiey/álbo też w niebytności z wiádomośćią iego/dla tego iż Oyćiec zá żáłośćią Syná swego rychley sye skłoni ku wyznániu niż zá własnymi mekámi. A iesli żoná z Meżem/ pierwey żoná / dla thego iż niewieśćia płeć / będąc mdleyszey nátury / y nie ták ćierpliwey/ rychley może być przywiedzioná vpominánim y mekámi ku wyznániu/ niż Mąż.

O Powta=

O powtarzániu męki.

Złoczyńcá / ktory raz dla iákiego podeźrzánego występku słusznie á dostátecznie wedle Práwá był męczon / (kthora dostáteczność ná vznániu Sędziego zależy) á ná męce by sye nic nie zeznał: iuż o tenże występek / drugi raz nie ma być męczon / oprocz żeby sye iákie nowe znáki pewne nań wynorzyły / kthoreby były godne ku zdániu po wtore ná mękę wedle wyższszego opisánia. Wszákże y zá pierwszymi znáki / może być dan wtore ná mękę / gdy iest iásny iego vczynek / swiádectwem dwu godnych ludzi ták dobrze dowiedziony / iż o nim Sędzia żadney wątpliwości niema / tylko po złoczyńcy zna / iż vczynku swego wiecey s krnąbrności á z zátwárdzenia niż z niewinnosci przy. Złodziey kiedy może być wthore męczon / á iáko.

Złoczyńcá gdy zna vczynek swoy ná męce / á po męce go przy / może być wtore męczon ku pierwszemu zeznániu / ále lżey niż pierwey. A ná wtorey męce gdy by nie zeznał / ále sstale przał / iuż trzeci raz niema być męczon.

Złoczyńcá gdy kogo ná męce wyda / thedy wydány ma być poiman. Wszákże to wy=

Powołány ma być poimán.

dánie álbo powołánie/nie iest dostáteczny znák/ áby powołány miał być zdan ná meke / ieśli przeciw niemu nie bedzie innych znákow álbo dowodow. Abowiem powołánie wiele kroć bywa s tąd/ iż Gaudium est miseris socios habe- re poenarum. A Regułá też iest práwna. A tor- mentis incipiendum non est, priusq́ꝫ præcedant certa indicia.

Złodźieyski kunszt.

☞ Przystoi też Sedziemu/ pierwey niż zło- czyńce zda ná meki / bádáć sye pilnie czásu / iá- ko dawno złoczyncá kradł / zbijał/ꝛc. y inne ło- trostwo płodził/ ieśli w lesye przemieszkawał ál- bo nie. A tho ktemu áby wiedźiał iáko wielkie meki ma roskázáć iemu zádáwáć. Abowiem wiele ich naydźie/ktorzy bedąc w towárzystwie przemieszkawáiąc w lesyech / w gáioch / społem sobie meki zádawáią / y ćwiczą sye ná wyćier- pienie rozmáitych mąk / áby potym gdyby byli poimáni/mocne meki wyćierpieli/krom wyzná- nia złych vczynkow y towárzystwá swego / co z wyznánia złodźieiow poznano.

O rozmáitey śmierći rożnych Złoczyncow.

Jáką śmier-

Jaka śmiercią kthory złoczyńcá ma być karan/ wypisano Specu: Saxon: lib: ij, articu: 13. 16. 36. to iest/ złodźiey ma być obieszzon. Zdraycá/ rozboynik/ łupieżcá w koło wpleciōn. Meżoboycá/ gwałtownik Pánien/ y ktoryby ná cudzołostwie był poimány / tákowi máią być ściéci iáko nápisano. Raptores virginū honestarum vel ingenuarum, siue desponsatæ fuerint siue non, vel quarumlibet viduarum, capitis supplicio puniuntur. Odszczepieniec Wiáry Krześciáńskiey ma być spalon. Tąż śmiercią ma zginąć Czárownik/ y kthoby komu iad zádał. ¶ O karániu Heretykow (iż z innych praw máluczko szerzey powiem) iest też srogi Státut Koronny Krola Władźisławá Jágellá / vczyniony Roku 1424. gdźie iáśnie opisano/ áby Heretykowie naprzod mieczem byli karáni / potym też większe im karánie iest náznáczone / áby nie ináczey iedno iáko występuiący przeciw Máiestatowi Krolewskiemu byli karáni / to iest/ nie tylko ná gárdle/ ále y ná máietnośći / ktoraby po zámordowánym Heretyku do skárbu Krolewskiego byłá przyłączoná. Nád tho dźieći onego Heretyká wiecznie by były bezecnymi. A ku žadnemu dostoieństwu áby niebyły nigdy obiérány. Práwo

Złodźiey. Zdraycá. Rozboynik. Łupieżcá. Meżoboycá. Cudzołożnik. Pánieński gwałtownik. Odszczepieniec. Czárownik Zádawcá iádu.

Karánie Heretyká według Státutu Koronnego y práwá duchownego.

ny. ¶ Práwo záśye Duchowne ná Heretyki ieſt lżeyſze. In C. ad abolēdam de hæreticis. gdźie nápiſano/ áby Heretykowie kthorzy by byli doświadczeni w odſzczepieńſtwie / ieſli by ſye chćieli błedu ſwego odprzyſyądz/ vchodzą karánia. A potym ieſliby w toż odſzczepieńſtwo wpádli/ tedy s Práwá Duchownego bywáią podáni zwierzchnośći Swieckiey/ áby byli mieczem karáni. Wſzakże ich Synowie niebywáią bezecni/ iáko práwem Polſkim. ¶ A gdźie karánie zá iákie złoczyńſtwo nie ieſt opiſáne/ tám złoczyncá ma być karan wedle vznánia Sedźiego / kthore wiecey ſye ma ſkłániać ku łáſkáwośći / niż ku okrućieńſtwu. Abowiem Práwá ná złoczynce ſą vczynione/ áby zá boiáźnią ich/ zuchwáli ludźie od złych vczynkow ſye hámowáli / á niewinni áby w beſpieczeńſtwie á w pokoiu mieſzkáli.

O Złodźieyſtwie.

Łodźieyſtwo ieſt dwoiákie/ Jáwne y Táiemne. ¶ Jáwne / gdy złodźiey ná złodźieyſtwie álbo ná onym mieyſthcu gdźie kradł bedźie poimány : w

Złodźieyſtwo iáwne.

domu/ w o-

domu/w ogrodzie/álbo w Winnicy/etc. ¶ Táiemne/ gdy złodzieiá nie poimáią ná złodziey=stwie/áni ná onym mieyscu gdzie kradł/ále gdy rzecz kradzioną tái/álbo gdy zá czyią rádą y po=mocą złodzieystwo sye sstáło. Iáwni złodzieie wedle Práwá Cesárskiego bywáią karáni ná=grodzenim rzeczy vkrádzioney czworáko. Táie=mni dwoiáko. Też wedle Práwá Bożego w Stárym Zakonie nágrodzenim rzeczy krádzio=ney dwoiáko/czworáko/pięcioráko/y siedmiorá=ko. A iesli by niemiał czym nágrodzić/thedy go záprzedawano. Ale wedle Práwá Sáskiego Máydeburskiego/złodziey ma być obieszszon.

Táiemne.

Exod: xxij.
Prouerb: vi.

Karánie v Prągi.

IEsli by ktho vkradł co by trzy złote álbo wyszszey ważyło/ ma być obieszszon. Bo áczkolwiek tám mowi de tribus solidis Specu: Saxon: lib: ij, articu: 13. Wszákże solidum wykłá=dá złoty z Lácińskiego słowá wywodząc/ á soli=ditate auri. A iesli by rzecz krádziona mniey niż trzy złote ważyłá/ á kradziestwo by sye sstáło we dnie/ v Prągi ma być bit/y włosy máią być oberznione/ co zową Lácińnicy/ poenam in cu=te & crinibus. Kthore Práwo około obrzyná=

Obrzezánie vszu miásto włosowczysty frzymárk
Poena in cute et carne.
Poena in crinibus.

nia włosow(pisze támże) ná ten czás było dáne/ kiedy ludzie długie włosy nosili / pothym kiedy krotkie włosy poczeli nosić / tedy káwálec vchá álbo nosá miásto włosow vrzynáią. A iesli by vchá niemiał/ná twarzy bywa nácechowan/ y názwano to potym poenam in cute et carne, non in crinibus. Iure Municip: articu: 38.

Ktore złodzieie cechuią.

TY złodzieie ktorzy we dnie krádną / mieszki/wácki/ kálety kryiomie rzeżą / thák znácza. Zá pierwszym kradzięstwem ie ná twarzy cechuią. Zá wthorym obiedwie vszy vrzynáią. Zá trzecim krzyż ná czele żelázem wypaláią. A zá káżdym rázem miotłámi ie v prągi biją. Tákie cechowánie ná złodzieioch dla thego bywa/áby ie ludzie ználi/á ich sye strzegli. A iesli by sye ktory dáley co tákiego dopuscił/iuż ma być powrozem ná szubienicy nácechowány/áby wiecey ludziom nieszkodził / gdyż sye zá troiákim ták srogotnym karánim nie vpámietał / iuż máła nádzieiá o nim áby sye miał polepszyć. Iure Municip: articu: 38. Y tá iest przyczyná dla ktorey złodzieie wieszszą/ á niewiásty topią / álbo inną smiercią wedle zwyczáiu ktorey kráiny trácą / iż

Czemu złodzieie wieszą / á niewiásty topią.

gdy by nie

gdy by niebyli śmiercią karáni/ máła by nádzie-
iá po nich byłá vpámietánia y polepszenia / by
też naśrogszym karánim kromia śmierci byli ka-
ráni/ktore karánia oni częstokroć sobie zá śmiech
máią/y zá nic nieważą. Co mądrzy á báczni Se-
dziowie obaczywszy/ wynáleźli ten obyczay / áż
by ták byli karáni/iáko by tego wiecey nieczyni-
li. Wszákże Sedzia przy złodzieioch ma pilnie
báczyć/ potrzebe/ vbostwo/ czás/ rzecz kradzio-
ną/ieśli vmyślnie kradł / álbo zá potrzebą wiel-
kiego głodu / ieśli z vprzeymey złośći / z zwyczá-
iu/z nie opátrznośći/y inne okolicznośći/zá ktory-
mi złodziey może sye czásem wymowić. Abo-
wiem ieśli zá przywiedzienim głodu / nie vmy-
ſlem zdrádzieckiego zysku / co by tylko ku ziedze-
niu álbo piciu/ może sye nieiáko omowić/ ponie-
waż też czytamy o tym/iż dla wielkiey á ostáth-
niey potrzeby / rodzice záprzedawáli dzieci swo-
ie/y zábijáli ie ku ziedzeniu/ á to iest wietszy wy-
stepek.

Ktoby rzecz kradzioną álbo łupy przecho-
wywał/álbo rády y pomocy ku kradziec-
twu dodawał : przeświadczony tąż śmiercią
iáko y złodziey ma być karány. Eodem lib: ij, ar-
ticulo 13.

O rzeczách odietych Złodzieiowi przy poimániu.

PRzy karániu złodzieiow/Sedźia ma pilnie báczyć/áby też y tym nieprzepuszczał/ kthorzy w ten czás gdy złodzieie imuią / rzeczy przy nich nálezione sobie biorą / y inne ktore im złodzieie wkázuią. Abowiem Oprawcy/ Ceklárze/Cechmistrze / y inni Vrzednicy ktemu przynależący / gdy imuią złodzieie / częstokroć ich ze wszytkiego odzieráią. Nád to ieszcze od nich pytáią / iesli by kedy co wiecey krádzionego záchowáli/to wszytko sobie przywłaszczáią/ niewiem ktorym innym práwem iedno łupieżnym / choćia też ták dobrze z wyznánia złodzieyskiego iáko z swey własney wiádomośći/ wiedzą czyie ony rzeczy są przes nie odebráne. Dobrze czásu swego postánowiono było to práwo/ ktore Lorychius w swych Ksyegách wspomina / że rzeczy ktorekolwiek przy złodzieiu poimánym zástawano/ Vrząd zábierał/ á to w ten obyczay/áby w obce rece co nie zábłądziło/ gdy by káżdemu wolno było przywłaszczáć sobie co nie iest iego. Potym wracano ony rzeczy záchowáne/gdy sye kto do nich ozwał/á dowiodł iż iego są. Ale teraz co kol-

raz co kolwiek przy złodzieiu záſtáną/ to nie ináczey ſwym własnym być mienią / iákoby tego z własney oyczyzny ſwey zá dziedzictwem dostáli. Przeto Diogenes Philosoph/gdy vźrzał czásu iednego tych Pánow kthorych Grekowie ná Seymy wálne od siedmi Miasth sykáli / á oni wiodą iednego/ co był s Skárbu złotą fláſze vkradł: powiedział / iż wielcy złodzieie máłego wiodą. Y dziſieyſzych czásow tákowi w przypowieść przychodzą/ iż gdy máłe złodzieyki wodzą álbo wieſzą/sámi zá wietſze złodzieie bywáią miani / przes tákowe odzieránie á przywłaszczánie cudzych rzeczy. Przeto Vrzędnicy winni by tego przestrzegáć/ áby tácy łupieżni ſłudzy byli karáni/áby rzeczy krádzione przes nie odiete własnemu Pánu były wracáne.

O Cudzołoſtwie.

Cudzołoſtwo/iże wyſthep iesth bárzo szkodliwy / złączenie Małżeńſkie tárgaiący/ nád ktore żadne inne złączenie Pánu Bogu nie ieſt wdzięcznieyſze/ áni ku zie-

dnániu przyiaćielstwá żadney drogi snádniey-
szey nieiest/iáko małżeństwo świete. Ktore po-
żytki poniewaź sye przes cudzołostwo psuią/ á
wiele złego s cudzołostwá płynie/ Przetho Pan
Bog w Stárym Zakonie cudzołożniki y cudzo-
łożnice śmierćią kárać roskazał mowiąc. Si dor-
Deute: xxij. mierit vir cum vxore alterius, vterq; morietur.
.i. adulter et adultera, & auferetur malum de me-
Ezech: xvi. dio. A v Ezechielá Prorocká strászliwe á ogro-
mne karánie cudzołożnikow y cudzołożnic iesth
náznáczone/ mieczem á kámionowánim. Ku
ktoremu karániu Bożemu/ Ludźie náuczeni w
Práwie przykłániáiąc sye/ vstáwili też cudzołoż-
niki mieczem kárać/ niemniey dla niezliczonych
złych rzeczy/ ktore s tąd pochodzą/ to iest/ krzy-
woprzysyestwá/ fálszywe świádectwá/ gwał-
ty/krzywdy/zdrádliwe oszukánia prawdźiwych
dźiedźicow/mordbstwá/nierządy/y innych wie-
le złych rzeczy: iáko też y dla sámego tego sprosne-
go przed Pánem Bogiem á hániebnego w swey
náturze vczynku. Wszákże dźisyeyszych czásow
v wielu Przełożonych cudzołostwo iest zá máłe
przewinienie/ dla tego iż sye spospolitowáło. A
wiele ich snadź iest/ kthorzy ie bespiecznie popeł-
niáią/krom żadnego náruszenia sumnienia swe-
go/ y krom żadney kárnośći. Nic ich nieruszáią

przykłády/

przykłády / s ktorych śye vczymy / iáko Pan Bog śrogo karał cudzołostwá. Czytamy iż dla iednego tylko cudzołostwá / pobito było ludźi sześćdźieśyąt y trzy tyśyące / boiuiących w pokoleniu Beniámin. A dla zgwałconey Dyny Corki Jakobowey / wszytki Sychymity pozábijano / ſkądá ich rozebrano: żony / dźieći / w niewolą pobrano / Miásto zburzono. Czytamy thez iż Cudzołożniki / y wszytkie nieczyste ludźi bożie sądźił Pan Bog / Krolestwá Bożego nie oglądáią. Scortatores adulteri non possidebunt regnū dei. Scortatores adulteros iudicabit Deus. A wżdy ich to nic nieruszy / wżdy przełożeni tego niekarzą. Albo też snadź dla tego / iż ták sámi czynili álbo czynią. Przeto iáko inne złośći zá niekárnośćią mnożą śye / ták też y cudzołostwo. Nápisano Ecclesiastici viij. Quia non profertur cito cōtra malos sententia, ideo absq; timore filij hominum perpetrant mala. A ták ná karánie cudzołożnikow nie mnieysze trzebá mieć przełożonym baczenie / iáko y ná innych złoczyńcow wedle Práwá Bożego y Ludzkiego. Wszákże thák okrutne karánie cudzołożnikow / Duchowne y Mieyskie Práwo nieiáko vśmierzyło / iż wedle Duchownego Práwá cudzołożniki álbo z zboru wiernych wyłączáią / álbo rozwodzą. A wedle

Iudic: xix, et xx.

Gen: xxxiiij.

i Cor: vi.
Heb: xiij.

Práwá Mieyskiego głodem/ wygnánim/ s pospolstwá wyłączenim / tych zwłaszczá ktorzy są vbośszy. A bogátsze winą pieniężną / álbo innym karánim wedle vznánia przełożonych karzą. Niekthorzy chcąc áby przedsye karánie cudzołostwá wedle dawnych Praw trwáło/ vstáwili áby cudzołożnik mieczem był karan/ wedle Práwá. Qui in adulterio fuerit deprehensus, capite plectitur. Specu: Saxon: lib: iij, articu: i. lib: ij, articu: 13. A cudzołożnicá áby byłá v Prągi bitá / y od Práwá Małżeńskiego oddaloná. In Summá / Práwo nigdźie nieczyni cudzołożnikow od karánia wolnych/ choć by thež ná mieystcá bespieczne vćiekáli / áni w Kośćiele / áni ná Cmyntarzu/ áni w Klasztorze.

Mąż gdyby Cudzołożniká zástał v swey żony/ co ma czynić.

Mąż ieśliby v żony Cudzołożniká zástał/ á niemogł by go poimáć / może go ránić/ álbo zábić/ ktemu iest Práwo 12 tabuł. Mœchũ in adulterio deprehensum necato. Specu: Saxo: lib: i, articu: 50.

Jeśli by sye przydáło/ iżby Mąż máiąc żone swoie w cudzołostwie podeźrzáną/ v-

pomioną ł

pomionął by Cudzołożniká trzy kroć przed swiádkámi / áby iego żenie dał pokoy / A potym by go zástał s nią mowiącego táiemnie w domu swoim álbo w domu onego Cudzołożniká / álbo kedy ná pospolitym iáwnym mieysthcu / może go własną reką zábić. A iesli by go ná inym mieystcu nálaſł z żoną gadáiącego / thedy wezwawszy trzech swiádkow kthorymi by dowiodł iże z żoną gadał / ma go Sedziemu oznaymić / ktory go potym wywiedziawszy sye prawdy ma wedle Práwá kárać. Lib: & arti: eodem. Articu: 37. ./. ./. ./. ./.

Mąż / kiedy żony o cudzołostwo niema karać.

Mąż niemoże żony kárać o cudzołostwo / áni przeciw niey czynić w pewnych przypadkách. ¶ Naprzod / gdy też sam cudzołożnikiem iest. Bo kruk krukowi oká niekluie. ¶ Wtore / iesli iey przyczynę iáką do tego dał. ¶ Trzecie / iesli s nią nie mieszka / á oná mniema iż by zmárł. ¶ Czwarte / iesli tho zá przymuszenim vczyniłá / nie s chuci / nie z woli swey / ále zá gwałtem. ¶ Piąte / iesli cudzołożniká mniemałá być swym meżem / przes iákie oszukánie Per-

sony/co Láćinnicy zową/ fraudulentum concubitum per deceptionem personæ. Co może poznáć s tego przykłádu. Sempronius rozmiłował sye iedney Pánny/y żądał żony Newiusowey/áby mu ią ku iego woli ziednáłá: co żoná Newiusowá obiecáłá vczynić/ á obiecawszy nie vczyniłá/ále sámá pewnego czásu ná pewne mieystce wedle zmowy w nocy przyszłá/ á ná onym sye łożu położyłá/ gdźie Pánná być miáłá. Sempronius oszukány z niewiádomośći z żoną Newiusową spał/mniemáiąc áby s Pánną. Tu Sempronius s strony żáłuiącego Newiusá nie winien cudzołostwá/ále Páni Newiusowá. ¶ Szoste/ Jesli po cudzołostwie s nią mieszka. Abowiem przes to zda sye przyzwáláć ná iey vczynek.

Znáki przes ktore poznáć Cudzołożniká.

Iże cudzołostwá pospolićie w táiemnośći bywáią/ták iż mąż trudno sye ma dowiedźieć o cudzołożniku y o cudzołożnicy. Náuczeni w práwie y tego nie opuśćili/ opisáli znáki przes ktore to może poznáć. ¶ Naprzod s strony mieystcá/ áby ten komu tho przynależy wie-

dźieć/ oba-

dźieć/ obaczył mieystce gdźie te pare záſtał / ieſli w ćiemnym/ ieſli ná widocznym / ieſli ná swieconym/ álbo nie ná swieconym mieyſtcu. Abowiem ná mieyſthcách poświeconych niebywa podezrzenia ná cudzołoſtwo. ¶ Wtore/ma być baczenie Perſony / ieſli krewny álbo obcy / ieſli Duchowny álbo swiecki. Abowiem ná krewnego/ná Kſyedzá/ ná Mnichá/ nie ieſt podezrzáne cudzołoſtwo. ¶ Trzecie / może poznáć s ſpráwy á poſtáwy oney pary podezrzántey / ieſli ſye obłápiáią/ cáłuią/ czeſto rozmawiáią / k ſobie v smiecháią. etc.

Id verum eſt ſczt.

O Mężoboyſtwie.

Mężoboyſtwo ieſth troiákie. ¶ Naprzod / zábiie kto kogo áby Imienie iego wydárł y poſyadł / álbo by ich wiele pozábiiał: táki koniem około rynku ma być włoczon/ pothym w koło wpleciony. ¶ Wtore / zábiie ieden drugiego z nieprzyiáźni iákiey / táki ma być mieczem karan. ¶ Trzecie mężoboyſtwo ieſt / gdy zábiie kogo w obronie

Mężoboyſtwo troiákie.

Rozmáitegọ Mężoboyſtwá rozmáita smierć.

Przygodne mężoboystwo.

swego zdrowia / álbo s przygody : iáko gdy by zrebuiąc drzewo / podrożnego człowieká zábił / álbo strzeláiąc ná ptaká / á nie s chuci by to vczynił: táki iesli swiádki ma swey obrony á przygody / sámotrzeć przysyegą sye wyzwoli / odpráwiwszy wargielt / to iest zápłáciwszy głowę wedle Prawá. Przeto tu Sędźia (ktory winien sędźić wedle Práwá) ma być wtym opátrzny / á iásną spráwe mieć / iesli z woley á z vmysłu mężoboystwo sye sstáło. Abowiem iesli vmyslnie / tedy Mężoboyce ma ná gárdle kárać wedle Práwá. A iesli przygodnie / ná wargielt skázáć. Iure Municip: arti: 38. Spec: Sax: lib: ij, art: 13. & 38.

Wargielt

¶ Wargielt w Práwie zową nágrodzenie / álbo zapłátá iákiey szkody álbo przewinienia / wedle opisánia w Práwie.

Karánie tego kto by zábił Oycá álbo Mátkę.

KTo by zábił Oycá / Mátkę / Syná / Dźiádá / Bábę / Brátá / Syostrę / Krewnego swego / álbo by do tego iáką przyczynę dał: Táki zászyty w skorę álbo w wor / ze psem / s kurem / z iászczurką / z małpą / ktore s tych ná ten czás może mieć / w rzekę ma być wrzucon / y vtopion.

Ze psem

Ze psem dla tego/iże ten zły człowiek nieznał vćciwości/ kthorą był powinien rodzicom swoim wyrzedząć/ zaślepiony nie ináczey iáko pies ktory sye ślepo rodzi/á do dziewiątego dnia niewidzi. ¶ Kur znáczy wysoką á hárdą myśl iego/ ktorą miał przećiw rodzicom swoim / álbo krewnemu swemu. ¶ Jászczurká znáczy nieszczesliwość rodzicow. Abowiem iászczurká samiec gdysye s samicą schodzi/głowe swoie w iey vstá włoży/ ktorą potym sámicá w sobie vgryzie: A iászczurczetá gdy sye máią wyląnąć/wygryzáią sye z żywotá sámice / ták że y sámicá zdechnie. ¶ Małpá zásye iáko sye przypodoba spráwom ludzkim / y podobieństwo człowieká spráwámi swymi okázuie/ á człowiekiem nie iest: ták że też ten zábiiácz zda sye być człowiekiem / ále wedle vczynku nie iesth/ dla tego iże zábićim rodzicow swoich/nie ludzki/ále wiecey niż bestyálny vczynek popełnił. Specu: Saxon: lib: ij, artic: 14.

Pies.

Kur.

Jászczurká.

Małpá.

POmocnicy ku Mężoboystwu / tákim karánim máią być karáni / iáko y głowny Mężoboycá. A pomocnicy máią być rozumiani / kthorzy sye ná mężoboystwo iednostáyną rádą á pomocą spikneli y ziednoczyli. Specu: Saxon: lib: ij, articu: 14.

Auxiliatores.

Mężoboycá kiedy o gárdło nie ma być sądzon.

Mężoboycá ieśli pierwey niż by go kto o mężoboystwo winił / dobrowolnie do Sądu przyydźie / znáiąc vczynek / chcąc sye vspráwiedliwić / y wywieść niewinność swoie / iż sye to zá wielką potrzebą w obronie przydáło: tákiemu iuż Sąd nie idźie o gárdło / ále przedsye ma być skazan ná pokup Sedźiemu y stronie/to iest krewnym zábitego ná Wárgielt: ku ktorego bránius przyrodzeni zmárłego trzy kroć máią być pozwáni. A ieśli by nie stáneli/pokoy broniącey sye stronie/ ktora przygode swą okazáłá/ ma być nákazan przes Sądowny wyrok / y od płácenia do tąd ma być wolna / áż krewni zmárłego Práwem tego będą dochodźić od niego. A ieśliby zábity iesżcze niepogrzebiony do Sądu był przyniesyon/ á ná Mężoboyce by żałowano: tedy obwiniony dla thego iż pierwey do Sądu/ czuiąc niewinność swoie / dobrowolnie stánął/ bliższy sye odwieść y zmárłego pokonáć wedle Práwá. Specu: Saxon: lib: ij, articu: 14. lib: i, articu: 64. Ktore omawia iże káżdy bliższy iesth zdrowie y dobrá swoie obronić / niż by go ktho miał pokonáć.

WAnná álbo niewiástá gdyby z rozpuszczonymi włosy przyszłá do Vrzedu / żáluiąc ná kogo o gwałt sobie vczyniony / ofiáruiąc sye tego dowiesć swiádkámi / ktorzy wołánie iey slyszeli : A obwiniony przyszedł by pierwey do Vrzedu dobrowolnie / nie zwiazány / nie poimány / chcąc wywiesć niewinnosć swoie wedle práwá. Thedy obwiniony zá tákowym wolnym przyszćim do Vrzedu / bliższy sye odwiesć sámosiodm / niż by go biała głowá o gwałth miáłá pokonáć. Abowiem Práwo záwżdy iesth przychylnieysze stronie obwinioney / niż żáluiącey. Iure Municip: articu: 38.

Ktorzy od meżoboystwá máią być wolni / álbo lżey karáni.

OD Meżoboystwá bywáią wymowione ty Persony. Naprzod

¶ Dzieci / ktore ieszcze baczenia á rozumu nie máią / áni co iest złość y zdrádá nieznáią. Ale iesli by iuż znáły co iest źle : thedy máią być karány / wszákże łáskáwiey dla młodosći / ktora ich vczynek nieiáko omawia. Abowiem niekthore dzieci zwłaszczá złego wychowánia / máią czásem ná — Dzieci.

złe wiele rozumu. Pisze S. Grzegorz w niektorym Dyálogu/ iże Dyabeł iednemu Oycu wyrwał dziecie w piąci leciech z rąk/ gdy przysyegáło á bluźniło Páná Bogá: co by był Pan Bog nie dopuścił/ by było ono dziecie co iest źle nie rozumiáło. A dziecie ma być rzeczono/ poki nie doydzie siedmi lat.

Stárzy. ¶ Item/ Ludźie Stárzy/ ktorzy przes wszytek czás żywotá swego/ záwżdy bes nágány pobożnie żyli/ á z ludźmi státecznymi y s cnotliwymi obcowánie mieli/ tákowe ich życie bárzo im pomaga/ áby zá meżoboystwo od smierci byli wolni.

Szaleni. ¶ Szaleni/ ktorzy niewiedzą co czynią. Abowiem ná swym szaleństwie dosyć karánia máią. A człowiekowi vdręczonemu wietszy smutek y vdręczenie niema być przydáne. Afflicto nõ est addenda afflictio. Ale iesli by szalony zábił przed tym niż szálał: y w ten czás gdy száleie ma być iáko inny karan.

Porywáiący sye ze snu. ¶ Ktory sye porywa ze snu/ podobny szalonemu/ álbo wielce pijánemu. Ale to ták ma być rozumiano/ iesli sye mu to porywánie nigdy nie przydawáło/ á tego do syebie pierwey nie znał.

Abowiem

Abowiem iesli to pierwey czuł do siebie / y s tákiego porywánia snu / albo z iákiego zachwycenia á szaleństwá ludziom szkodził: winien iesth meżoboystwá. Bo czásu dobrego baczenia / powinien sye był opátrzyć / áby sam sypiał w dobrym zámknieniu / álbo sye kazał dowiesć do klezy.):( ):( ):( ):(

¶ Item / Pijánice / ktorzy ku meżoboystwu vmyslnie pijaństwem sye niegotowáli / áby meżoboystwo zá wietszą wymowką popełnić mogli. Abowiem ták czesto mowią / muszę sobie nań podpić. Wszákże te obmowe ták rozumiey / iże żadnego pijaństwá niemász tákiego / ktore by zupełnie od złego vczynku omáwiać álbo wolnego czynić miáło / iedno tylko srogosć Sedziemu w karániu nieiáko zámierza. Ebrietas enim qualiscunque non excusat à toto, eos tamen excusat à tanto. A pijaństwo też tu rozumiey tákie / ktore by było ták wielkie / iże by człowiekowi rozum á bácznosć odieło.

Pijáni karánia zá zły vczynek dla pijansthwá niewolni.

¶ Item / Ktorzy sye dopuszczą meżoboystwá nie s chući / nie z vmysłu / nie z vprzeymey złosci / ále s tráfunku przes iákie nieszczescie / w kunszcie / we grze / w robocie / ták iżby z onego niebácz=

Z przygody zábijáiący

nego obrążenia/ potym obrążonego śmierć záſzłá. Abowiem ty przygody á tráfunki częſtokroć zrządzeniu á przezrzeniu Bożemu przypiſuią. Et fortuitum caſum nullum humanum conſiliũ prę/uidere poteſt. ¶ Ná przykłád / gdy y ktho ieʒḋał ná płochym koniu/ kthorego by vodzą hámowáć niemogł/ á dziecie by ná łonie Máthki poráźił. Albo przy gróniu piły/gdy by ieden drugiego gonił / á w vćiekániu noge złamał y vmárł. ∴ ∴ ∴ ∴

Przykład przyrodnego meżoboyſtwá.

¶ Item/Ktorzy zábijáią dźieci dźiwnie ſye rodzące / nie wedle wyobrażenia ludzkiego / ále ná kſztałt iákiey Beſtyey. Abowiem y tháktie nie maią być krzczone/ ále zárázem zádáwione/álbo ktorymkolwiek obyczáiem máią być zátrácone. Ktore dźiwne rodzenie (iż ſye to troche od rzeczy odſtąpiwſzy powie)poſpolićie ſye figuruie wżywoćie Mátki/z zápátrzenia iákiey beſtyey/á z zámyſlenia o niey czáſu poczećia. Co ſye ſnádnie okázuie z Hiſtoryey o Jakobie/Gene: xxx. Ktory chcąc iż by ſye mu od trzody iednákiey bárwy owiec / rozney bárwy owce mnożyly : nákładł do korytá/s ktorego nápawano/rozg rozmáitey bárwy / áby owce przy nápawániu ná nie ſye zápátrzáły:ták zá onym zápátrzániem ſye ſtáło/

Zábijácze dźieci ná kſztałt Beſtiey ſye rodzących.

iż owce

iż owce rożney bárwy ſye rodźiły. Z tąd theż niewiáſty s cudzołoſtwá częſto rodzą dźieci podobne meżom ſwoim. Abowiem w ten czás ná meżá wſpominaią/gdy czynią co im nieprzyſtoi.

Dla czego niewiasty z cudzołostwa podobne swym mężom

¶ Item / Kthory po Meżoboyſtwie popełnionym wytrwał dźieſyeć lat / wolny ieſt od smierći / y owſzem ieſli by dwádźieśćiá lat przetrwał / nie ma być iuż o meżoboyſtwo winowan. A ty dwie omowie ku záchowániu przyiaćioł ſą bárzo pomocne.

¶ Item/ Oprawcy / Ceklarze / y inni ſludzy Vrzedowi/ ktorzy złoczyńce w poimániu zá potrzebą zábijáią. Abowiem ieſli by ſye złoczyncá mocnie á gwałtownie bronił / czyniąc ſługam gwałt/á nie mogł by być poiman: thedy w tey mierze Práwo dopuſzcza ſługom Vrzedowym/ áby złoczyńce lepiey zábili/niżliby zá zły vczynek niemiał być karány.

Oprawcy

¶ Item/ Są niektorzy co ták rozumieią/áby then Meżoboycá miał być wolen od smierći / kthory innych zá obietnicą wolnośći wiele łotrow wyda: Wſzákże Sedźia tákiemu przepuſzcząć nie ma. Abowiem by thym kſztałtem nie sſtáło ſye práwu Bożemu y ludzkiemu doſyć.

¶ Brzemienna niewiástá obżáłowána/może być zárázem skázána ná káránie wedle przewinienia: ále po skázániu ma być wolno záchowána do tego czásu áż porodźi. Abowiem dźiećię zá występek mátczyn niepowinno nic ćierpieć. Potym po porodzeniu ma być skarána wedle rzeczy osądzoney/ co záslużyłá. Specu: Saxo: lib iij, articu: 3. Iure Municip: artic: 96.

O Przygodnym mężoboystwie.

PRzygodę zową Láćinnicy casum et euentum fortuitum, gdy sye co złego przytráfi/ o czymsie żaden nic domniemáć niemogł/áby sye to sstáć miáło.

CIeśle/ Murárze/ y inni Rzemieślnicy/ álbo ich pomocnicy / ieśliby kogo zrzucenim ná doł iákiey máteryey obráżili álbo zábili/nie winni są mężoboystwá áni obráżenia: ále ták/ieśli tego nieuczynili ze złośći/z nienawiśći/álbo z iákiey nieprzyiáźni: ieśli też przed tym oznaymili wołánim swoim/áby ludźie przechodzący ná ten czás sye wárowáli / á gdźie kápie nie przechadzáli. Gdźie by też rzemieślnicy ná gorze będąc / vstáwicznie mieli wołáć / dosyć im iest przed mieyst-

cem niebe-

cem niebespiecznym rościągnąć sznur / álbo iáki inny znák wielki á dobrze znáczny postáwić według zwyczáiu Miástá. Ták iuż rzemieślnik nie będzie mogł być winowan o czyie obráženie álbo zábicie / choć by też wołánim żadnego znáku niedał. ¶ Toż ma być rozumiano o tych / ktorzy strzeláią z łukow / s kusz / z rucznic / wszędy zwłaszczá w ogrodźie / ná celstacie / álbo ná inym mieystcu ná to vprzywileiowánym : iesli przed strzelánim vpomináli przechodzące / áby sye wárowáli. ¶ Toż o zawodnikoch / ktorzy koni probuią. A pospolicie o wszytkich ktorzy sye báwią około rzeczy vćciwych / ku czynieniu dozwolonych / w kthorych by kogo s tráfunku / zá nieszczęściim mogł obrážić álbo zábić: tákowi nie są winni áni obráženia / áni zábicia / pod Condycyámi wyższey námienionymi. Wszákże máią być karáni wedle vznánia Sędziego / áby potym ostrożnieyszy byli.

O vznániu wielkiego y málego przewinienia.

Iże zá więthszym przewinienim człowiek ma być więcey słusznie karan / zá mnieysze mniey. Náuczeni w Práwie ku vznániu tá-

kiego máłego y wielkiego przewinienia opisáli przykłády / kłádąc rozność inter dolum malum, culpam latam, culpam leuem & leuissimam, inter casum euentumq; fortuitum.

Dolus malus.

¶ Przykład ad dolum malum ten iest: Jesli by złoczyńcá vćiekał do czyiego domu/áby tám był bespieczen / A gospodarz onego domu/okázuiąc sye być iego przyiaćielem / przyiął by go w dom swoy/potym drzwi po nim zámknął/á okno mu otworzył/ktorym by vćiekł/A goniących by nieprzyiaćieli w dom niepuśćił: Tu iest wielka chytrość á oszukánie drugiego/ co zową dolum malum, & dolum pessimum calliditatis, fallaciam machinationum ad circumueniendum alterum.

Lata culpa.

¶ Przykład ad latam culpam: Gdy by Ćieslá álbo Murarz zrzucenim zgory iákiey máteryey kogo zábił / nie opowiádáiąc nic przed zrzucenim/á powiádał by potym / że o tym zwyczáiu álbo o Práwie nie wiedźiał / áby miał głosem pirwey zrzucenie opowiádáć álbo znák stáwiáć. Tu iest wystep wielki/ktory zową latam & grauissimam culpam, gdyż powinien był tho wiedźieć o czym wiedzą wszyscy / y rozumieć tho o czym rozumieią wszyscy / álbo ich wielka część rozumie/ á iemu to zwłaszczá wiedźieć przystáło. Przeto bywa winien táki wszytkiego/ co by

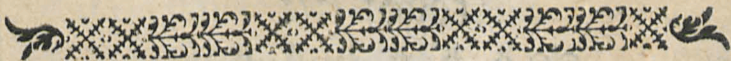
sye kolwiek

sye kolwiek złego przes zrzucenie iego sstało / wymowić sye niewiádomością niemoże.

¶ Lżeysze iest przewinienie / gdy kto wiedzac czyie przyszłą szkode / bliźniego od niey nie przestrzeże niedbałością swoią / y mogac sye iey pomoc vwiárowáć / nie pomoże. Tu iest leuis culpa v Ludzi / ále przed Bogiem grauis, dla niemiłości ktorą thu vkazał przeciw bliźniemu. Gdyż pan Bog nád inne rzeczy nawiecey roskazał miłość ku bliźniemu mowiąc: Mandatum do vobis vt diligatis inuicem. Ktora miłość ná tym sye zámyka áby ieden drugiemu wszythkiego dobrego życzył / rády dobrey w potrzebách dodawał / wedle możności zápomagał / cudzego nie żądał / ná swem skromnie przestawał / nikogo nieoszukał / spráwiedliwość wewszytkim záchował. Sic non crescerent immensa volumina legum, non cresceret in orbe dolus. S tąd by sye mnożył pokoy pospolity / s tąd miłość ku pánu Bogu / ktoremu niechay będzie Cześć y Chwałá ná wieki. Amen.

Leuis culpa.

Dokonczenie.

W Krákowie Drukowat Lázarz Andrysowic.

Roku od Národzenia Syná Bożego/ Tysyącnego/ Pięćsetnego/ Pięćdziesyątego Dziewiątego: :/:

Znáki

Znáki mieyſc wſzytkich opiſánych w tym tho Porzadku

ná czterzy cześći rozdźielonym / ile káżda cześć w ſobie zamyka / Ták w poſpolitośći wedle Tytułow głownieyſzych / iáko y w oſobliwośći innych Praw y Poſtepkow / ktore ſye pod Tytułmi głownieyſzymi zámykáią.

Dla látwieyſzego náleźienia.

Mieyſcá Pierwſzey Cześći. O Perſonách Sadowych.

O Woyćie.

O Woyćie. ix.

O Przyſyeżnikách y powinowáctwie ich. xiiij.

O Piſárzu Mieyſkim: támże.

Mieyſtcá wtorey czę-ſci: O Rożnoſci Sądow Mieyſkich.

Nie kożdy

O Powołániu Mężoboyce/ xlix.

O Záwieszonych dni od praw. tám.

Mieystcá trzeciey części: O Postępku Sądownym.

O Pozwie.

O Nakłádách Práwnych/ cvi.

O Szperunkách/ támże.

O Inwentarzách/ cxi.

Mieyſtcá Czwartey

Częſci: O Kárnoſci złoczyńcow.

Obrzynánie

Dokończenie Regeſtru.

SEntencye s Pismá Swietego zebráne / ktore ná mieystcach Sadowych pospolicie bywáią pisáne / áby s nich ták przełożeni ná Sadziech / iáko inne Persony / Sadowi przynależące / záwżdy przed oczymá Powinowáctwo swoie mieli / á wedle nich sye z roskazánia Bożego záchowywáli.

SAPIEN: VI.

AVdite Reges & intelligite, discite iudices finium terræ. Præbete aures vos qui continetis multitudinem, & placetis vobis in turbis nationum, quoniam data est à Domino potestas vobis, & virtus ab altissimo, qui interrogabit opera vestra, et cogitationes scrutabitur. Quoniam

cum essetis ministri Regni illius, non rectè iudicastis, nec custodistis legem Iusticiæ, neq; secundum voluntatem Dei ambulastis. Horrendè & cito apparebit vobis, quoniam Iudicium durissimum, in his qui præsunt, fiet.

SLuchaycie Krolowie á rozumieycie / vczcie sye Sedziowie kráin Ziemie. Nákłoncie vszu wßyscy / ktorzy macie pod swą mocą wielkość ludu / á kochacie sye w narodziech / Iże wam daná iest moc od nawyßßego Bogá / ktory bedzie pytał o wászych spráwách / y bedzie sye bádał o myslách wászych. Abowiem gdyście byli Sługámi Krolestwá iego / niespráwiedliwieście sądzili / ániście strzegli zakonu Spráwiedliwośći / áni wedle woley Bożey chodziliście. Strászliwie á rychło okaże sye wam Pan Bog / Abowiem nasroßßy Sąd bedzie nád tymi / ktorzy są przełożeni.

II, PARALIP: XIX.

VIdete quid faciatis, non enim hominis exercetis Iudicium, sed Domini, & ipse vobiscum est in Iudicio. Sit timor Domini vobiscum, et cum diligentia cuncta facite. Non est enim apud Do-

minum De-

minum Deum nostrum iniquitas, nec Persona=
rum acceptio, nec cupido munerum.

KRol Iozáphát/ gdy iednego czásu postá=
nowił Sedzie we wszytkich Mieysciech
w Zydostwie/ ták do nich mowił. Báczcież co
czynić macie/ Abowiem nie Ludzki Sąd sprá=
wuiecie/ ále Boży/ á on z wámi iest ná Sądzie.
Niechayże bedźie boiaźń Boża z wámi/ á s pil=
nośćią wszytko spráwuycie. Abowiem v Páná
Bogá nászego/ nie iest złość/ áni brákowánie per=
son/ áni chćiwość dárow.

DEVTRON: I.

AVdite illos & iudicate eos iustè, siue ciuis sit
ille, siue peregrinus. Non agnoscetis personas
in Iudicio, ita paruum audietis vt magnum, nec
reuereamini cuiusq; personam, quia Dei Iudici=
um est.

SLuchayćie ich á sądźcie ie spráwiedliwie/
choć iest Mieszczánin/ choć Pielgrzym/
choć Sąsyad/ choć przychodźień. Nie bedźie=
cie brákowáć Personámi ná Sądźie/ ták máłe=
go bedźiecie słucháć iáko y wielkiego. Nie be=

dźiećie ſye bać żadney Perſony/ Abowiem Sąd ieſt Boży.

IEREM: XXII.

FAcite Iudicium & Iuſticiam, Vi oppreſſum liberate de manu calumniantis. Aduenam, pupillum, viduam, nolite contriſtare, neq; opprimatis iniquè, & ſanguinem innocentem ne effundatis.

CZyńićie Sąd á Spráwiedliwość/ Vćiśnionego gwaltem z rąk potwarze wybawćie. Przychodnią/sieroty/wdowy/nie záſmucaycie/ áni vćiſkayćie złośćiwie / krwie niewinney nie przelewayćie.

EXOD: XXIII.

Pauperis non miſereberis in Iudicio.

Nád vbogim nie bedźieſz miał litośći ná ſądźie.

DEVTR. XVI.

Non accipies munera, quia excæcant oculos Sapientum, & deprauant cauſas iuſtorum.

¶ Nie bedźieſz brał dárow / Abowiem dáry záſlepiáią oczy mądrych / y przewrácáią á tepią rzecz ſpráwiedliwych.

Exod:

EXOD: XXII.

VIduæ & pupillo non nocebitis, si læseris eos, vociferabuntur ad me, & ego audiam clamorem eorum, & indignabitur furor meus, percutiamq; vos gladio, & erunt vxores vestræ viduæ, & filij vestri pupilli.

WDowie y sierocie szkodzić nie bedziecie/ Jesli ich obrázicie/ beda wołáć do mnie/ á ia wysłucham wołánie ich/ Rozgniewam sye y pobije was mieczem: A beda żony wásze Wdowámi/ y Synowie wászy sierotámi.

PSAL: LVII.

Rectè iudicate filij hominum.
Spráwiedliwie sadzcie Synowie ludzcy.

DEVTR: XXVII.

Maledictus qui peruertit Iudicium, Aduenæ, pupilli, & viduæ.

¶ Przeklęty iest ktory przewraca Sad przychodnia / sieroty / y Wdowy.

EXOD: XXII.

Maleficos ne patiaris viuere super terram.
Złoczyńcom niedopuszczay żyć ná świecie.

DEVTR: XIII.

Auferes malum de medio vestri.

Zgłádźiſz złego s posrzodku was.

DEVTR: V.

Testis mendax peribit.

Kłamliwy swiádek zginie.

PROVER: XXI.

Qui custodit os suum & linguam suam, custodit à tribulatione animam suam.

¶ Kto ſtrzeże vſt ſwoich y iezyká ſwego/ ſtrzeże od záſmucenia duſze ſwoiey.

PSAL: XXXIII.

Prohibe linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum.

¶ Powſciągay iezyká ſwego odezłego / á vſtá twoie niechay nie mowią zdrády.

EXOD: XX.

Non loquaris falsum testimonium contra proximum tuum. ¶ Nie będźieſz mowił fálſzywego swiądectwá náprzeciw bliźniemu twemu.

LEVIT: XIX.

Non periurabis in nomine Domini. (ſkie.

Niebędźieſz krzywoprzyſyęgał przes Imie Páń-

DEVTR: V.

Non erit impunitus, qui super rem vanã nomen Dei assumpserit. ¶ Nie vydzie karánia káždy/ktory bierze nádáremno Imie Boże.

PSAL: XIIII.

Qui iurat proximo suo & non fallit, promissionem habet, quòd in Domini tabernaculo habitabit, & in monte sancto eius requiescet.

¶ Kto przysyega bližniemu swemu á niezdradza/ te ma obietnice/ iže w Páńskim przybytku mieszkáć bedzie/ y ná gorze iego Swietey odpoczywáć bedzie.

ROM: XIII.

Omnis potestas à Deo. Itaq; qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit, & damnationẽ sibi acquirit. Vis autem non timere potestatem, bonum fac. Si autem malum feceris, time. Non enim sine causa gladium portat.

¶ Wszelka zwirzchnośc iest od Bogá. A tháč kto sye sprzećiwia zwirzchnośći/ Božemu zrzadzeniu sye sprzećiwia/y potepienie wieczne sobie iedna. A chcesz sye niebać zwirzchnośći/czyn dobrze. Jesli źle bedźiesz czynił/boy sye. Abowiem nie bes przyczyny miecz nosi. ꝛc.

BIBLIOT.
OSSOLIN